Cemil Meriç
Bütün Çevirileri

Honoré de Balzac

Otuzundaki Kadın

iletişim

HONORÉ DE BALZAC • **Otuzundaki Kadın**

Arif Bolat Kitabevi, 1945 (1 baskı)

La Femme de trente ans

İletişim Yayınları 2564 • Cemil Meriç Bütün Çevirileri 3
ISBN-13: 978-975-05-2303-8
© 2017 İletişim Yayıncılık A. Ş. (1. Basım)
1. BASKI 2017, İstanbul
2. BASKI 2018, İstanbul

KAPAK Suat Aysu
UYGULAMA Hüsnü Abbas
DÜZELTİ Güneş Akkor, Barış Özkul
BASKI Sena Ofset · SERTİFİKA NO. 12064
Litros Yolu, 2. Matbaacılar Sitesi, B Blok, 6. Kat, No: 4NB 7-9-11
Topkapı, 34010, İstanbul, Tel: 212.613 38 46
CİLT Güven Mücellit · SERTİFİKA NO. 11935
Mahmutbey Mahallesi, Devekaldırımı Caddesi, Gelincik Sokak,
Güven İş Merkezi, No: 6, Bağcılar, İstanbul, Tel: 212.445 00 04

İletişim Yayınları · SERTİFİKA NO. 10721
Binbirdirek Meydanı Sokak, İletişim Han 3, Fatih 34122 İstanbul
Tel: 212.516 22 60-61-62 • Faks: 212.516 12 58
e-mail: iletisim@iletisim.com.tr • web: www.iletisim.com.tr

HONORÉ DE BALZAC

Otuzundaki Kadın

La Femme de trente ans

ÇEVİREN ***Cemil Meriç***

YAYINA HAZIRLAYAN
Mahmut Ali Meriç

iletişim

HONORÉ DE BALZAC (Tours, 20 Mayıs 1799 - Paris, 18 Ağustos 1850). Fransa'nın Touraine bölgesindeki Tours kentinde doğan Honoré Balzac doğduğunda annesi henüz 19 yaşındaydı, doğar doğmaz çocuğu bir dadıya verdiler. Honoré aile ocağına geri döndüğünde 4 yaşındaydı. 1807-1813 yılları arasında Katolik bir eğitim veren Vendôme Koleji'ne devam etti. Yatılı olarak okuduğu ve 6 sene boyunca, tatiller de dahil evine hiç dönmediği yarım kalan bu eğitimden sonra, 1814 yılında 4 ay kadar Tours Koleji'ne devam etti. Babasının Paris'e tayin olması üzerine ailesiyle birlikte Paris'e gitti. Charlemagne Lisesi'nde okudu. 1816'da hukuk eğitimine başladı, aynı zamanda Sorbonne Üniversitesi'ndeki bazı derslere devam etti. 1819'da hukuk bakaloryasını başarıyla verdi ama mezuniyet imtihanlarına girmeyerek lisans diplomasını almadı. Babası emekliye ayrılarak ailesiyle beraber Paris'i terketti. Ama Balzac bu kentten ayrılmayı reddederek kendisini tamamıyla edebiyata adadı. Manzum bir tiyatro eseri kaleme aldı: *Cromwell* (1820). Eser pek ilgi görmedi. Bunun üzerine tarihî roman yazmayı düşünen Balzac, takma adla bir çok eser kaleme aldı. 1822-1827 arasında yazdığı bu gençlik romanları gelecekteki romanlarının tohumlarını içermekteydi. Kalemiyle zengin olamayacağını düşünen Balzac ticarete atılmaya karar verdi. Bir yayınevi kurdu, bir matbaa satın aldı ama bastığı kitaplar satılmıyordu, ortakları tarafından yalnız bırakıldı ve 1826'da büyük bir borçla karşı karşıya kaldı. Editörlük hayatı hüsranla sona erince yeniden yazı hayatına dönmeye karar verdi. 1829'da siyasi ve askeri bir roman olan ve ilk defa kendi ismini taşıyan *Köylü İsyanı (Şuanlar)* adlı romanını yayımladı. Aynı yıl *Evliliğin Fizyolojisi* adlı eserini de kaleme aldı; eser, kadın okuyucular tarafından çok tutuldu. Balzac artık bir yazar olarak edebiyat dünyasındaki yerini almıştı. 1830'dan itibaren çeşitli edebiyat dergilerinde yazılar yazdı. 1831'de yayımlanan *Kırmızı Han* adlı eserinde soyadının başında "de" ekini kullanmaya başladı: Honoré de Balzac. Aynı zamanda *Tılsımlı Deri* adlı eseri üzerinde çalışıyordu, romanın baş kahramanı da kendisi gibi şöhret, servet ve kadın peşindeydi. 1831'de çıkan bu kitapla Balzac artık şöhretin zirvesindedir, yazdığı 3 eserle "editörlerin idolü, yayınevlerinin sevgili çocuğu, kadınların favori yazarı" olmuştur. *Tılsımlı Deri, İnsanlığın Komedisi*'nin ana hatlarının belli olduğu yaratıcı dönemin başlangıç eseri sayılır. Eserinin bütününü kavramaya yarayan "Felsefi İncelemeler"in temelinde yer alan bu romanın yanı sıra *Louis Lambert*'i (1832), *Seraphita*'yı (1835) ve *Mutlak Peşinde*'yi (1834) sayabiliriz. "Örf ve Âdetler üzerine İncelemeler"in içinde yer alan "Özel Hayattan Sahneler" *Gobseck*'le (1830) başlar, *Otuzundaki Kadın*'la (1831) devam eder. "Paris Hayatından Sahneler"in ilk kitabı *Albay Chabert*'dir(1832-1835), onu, *On Üçlerin Romanı* izler (1833-1835). "Taşra Hayatından Sahneler", *Tours Papazı* (1832) ve *Eugénie Grandet* (1833) ile şekillenir, "Köy Hayatından Sahneler" de *Köy Hekimi* (1833) ile başlar. Kendi deyimiyle bir katedralinkine benzeyen eserinin planı artık ortaya çıkmıştır. "Örf ve Âdetler üzerine İncelemeler", "Felsefi İncelemeler" ve "Çözümleyici İncelemeler" olarak üç ana bölümden oluşan eserin "Örf ve Âdetler Üzerine İncemeler" bölümü 6 alt bölüme ayrılır: "Özel Hayattan", "Taşra Hayatından", "Paris Hayatından", "Siyasi Hayattan", "Askeri Hayattan" ve "Köy Hayatından" sahneler. Bu dev eserin yapımında çok önemli bir aşamayı temsil eden ve "Özel Hayattan Sahneler"de yer alan *Goriot Baba* 1834'te yayımlandı. Bundan sonra romanlar giderek hızlanan bir tempo içinde yayımlanmaya başladı. Bunlar arasında *Vadideki Zambak*'ı (1835-1836), 1837-1843 yılları arasında yazılan *Kaybolan Hayaller'i*, *Nüsingen Bankası*'nı (1838), *Köy Papazı*'nı(1839), 1838'le 1847 arasında kaleme alınan *Kibar Fahişelerin İhtişam ve Sefaleti*'ni, *Bette Abla*'yı (1846), *Kuzen Pons*'u (1847) sayabiliriz. *İnsanlığın Komedisi*'nin tamamını 145 başlık altında toplamayı planlayan Balzac, 1845'te sadece 85 eser kaleme alabilmişti. Sonuç olarak *İnsanlığın Komedisi*, yazarın hayatında yayımlanan 90 eserle sınırlı kalacaktı. Eser bütünüyle o dönemin tarihî ve sosyal gerçeklerinin tanıklığını yaparken aynı zamanda 1789'dan itibaren Fransa'da süre gelen toplumsal değişimi ve 1815'le 1848 arasında Fransız burjuvazisinin yükselişini izlememize de olanak sağlar. Gazetecilik de yapan Balzac iki kısa ömürlü dergi çıkardı: *La Chronique de Paris* (1835) ve *Revue Parisienne* (1840). Anne sevgisinden mahrum büyüyen Honoré bu sevgiyi ve aşkı kadınlarda aradı. İlk sevdiği kadın kendisinden 22 yaş büyüktü, Mme de Berny, onun için hem bir anne hem bir sevgiliydi. Yazarı şekillendirdi, korudu, destekledi. 1821'de başlayan ilişkileri 1836'da Mme de Berny'nin ölümüyle sona erdi. Ama gerçek aşkı, son olarak sevdiği Polonyalı bir kontes olan Evelyne Hanska'da buldu. 1832'de yazışmalarla başlayan ilişkileri ancak 17 yıl sonra 1850'de gerçekleşen evlilikleriyle taçlandı ama evlendikten birkaç ay sonra 51 yaşındaki yazar hayata veda etti. Önceleri liberal bir görüşe sahip olan Balzac, zaman içinde monarşizmi ve kralcılığı benimsedi ama eserlerini kaleme alırken gerekirse siyasi kanaatlerinden ve sınıfının önyargılarından sıyrılmasını da bildi. Fransız romanının bu usta yazarı zamanının ve sonraki yüzyılın bir çok yazarını da derinden etkiledi. Eserleri, Türkçe de dahil, dünyanın pek çok diline çevrildi, yazar hakkında pek çok kitap yazıldı. Paris'in "Père Lachaise" mezarlığında yatan Balzac, arkasında elliye yakın tamamlanmamış eser bıraktı. Paris'te son yaşadığı evlerden biri Balzac Müzesi'ne dönüştürüldü.

Ressam Louis Boulenger'ye
ithaf edilmiştir...

CEMİL MERİÇ, 1916'da Hatay'da doğdu. Ailesi Balkan Savaşı sırasında Yunanistan'dan göçmüştü. Fransız idaresindeki Hatay'da Fransız eğitim sistemi uygulayan Antakya Sultanisi'nde okudu. Tercüme bürosunda çalıştı, ilkokul öğretmenliği ve nahiye müdürlüğü yaptı. 1940'ta İstanbul Üniversitesi'ne girip Fransız Dili ve Edebiyatı öğrenimi gördü. Mükemmel düzeyde Fransızca okuyup yazan Meriç, İngilizce'yi anlıyor, Arapça'yı, kendi ifadesiyle, "söküyor"du. Elazığ'da (1942-45) ve İstanbul'da (1952-54) Fransızca öğretmenliği yaptı. 1941'den başlayarak *İnsan, Yücel, Gün, Ayın Bibliyografyası* dergilerinde yazmaya başladı. İstanbul Üniversitesi'nde okutmanlık yaptı (1946-63), Sosyoloji Bölümü'nde ders verdi (1963-74). 1955'te, gözlerindeki miyopinin artması sonucu görmez oldu, ama olağanüstü çalışma ve üretme temposu düşmedi. Çeşitli dergilerde yazıları yayımlandı. *Hisar* dergisinde "Fildişi Kuleden" başlığıyla sürekli denemeler yazdı. 1974'te emekli oldu ve yılların birikimini art arda kitaplaştırmaya girişti. 1984'te, önce beyin kanaması, ardından felç geçirdi, 13 Haziran 1987'de vefat etti. İlk telif eseri Balzac üzerine küçük bir incelemeydi. *Hint Edebiyatı* (1964) daha sonra *Bir Dünyanın Eşiğinde* başlığıyla iki kez daha basıldı. *Saint-Simon, İlk Sosyolog İlk Sosyalist*, 1967'de çıktı. 1974'ten sonra yayımlanan kitapları şunlardır: *Bu Ülke* (1974), *Umrandan Uygarlığa* (1974), *Mağaradakiler* (1978), *Kırk Ambar* (1980), *Bir Facianın Hikâyesi* (1981), *Işık Doğudan Gelir* (1984), *Kültürden İrfana* (1985). Balzac'tan yaptığı çevirilerin ilki 1943'te yayımlandı. Fransız edebiyatından yaptığı çevirilerin yanı sıra, Uriel Heyd'in *Ziya Gökalp, Türk Milliyetçiliğinin Temelleri* (1980), Thornton Wilder'ın *Köprüden Düşenler* (1981) ve Maxime Rodinson'un *Batı'yı Büyüleyen İslâm* (1983) adlı eserlerini de Türkçe'ye kazandırdı. İletişim Yayınları Cemil Meriç'in "Bütün Eserleri"ni toplu halde basarken, daha önce yayımlanmamış üç kitabı daha yayımlandı: *Jurnal 1* (1992), *Jurnal 2* (1993), *Sosyoloji Notları ve Konferanslar* (1993). "Bütün Eserleri" dizisinden "gözden geçirilmiş yeni baskı"sı yapılan kitaplar ise şunlardır. *Bu Ülke* (1983), *Bir Dünyanın Eşiğinde* (1994), *Saint-Simon İlk Sosyolog, İlk Sosyalist* (1995), *Umrandan Uygarlığa* (1996), *Mağaradakiler* (1997), *Kırk Ambar 1 - Rümuz-ül Edeb* (1998), *Kırk Ambar 2 - Lehçe-t-ül Hakayık* (2006), *Işık Doğudan Gelir* (2008). Cemil Meriç'in Bütün Eserleri 2013'te yayımlanan *Kültürden İrfana*'yla 12 ciltlik bir külliyat olarak tamamlandı. Cemil Meriç'in "Bütün Çevirileri" kapsamında Balzac'ın *Altın Gözlü Kız*, *Ferragus* ve *Otuzundaki Kadın* adlı romanları İletişim Yayınları tarafından yayımlandı.

Kitap yayına hazırlanırken Cemil Meriç'in özgün çevirisine sadık kalınmıştır.
Bütün dipnotlar Cemil Meriç'e aittir.

BİRİNCİ BÖLÜM

İlk Günahlar

1813 Nisanı başlarında, Parislilerin o yıl ilk defa sokaklarını çamursuz, semalarını bulutsuz görecekleri güzel günlerden birini müjdeleyen bir pazar sabahıydı. Kuşluk üzeri, dinç ve oynak iki at koşulu muhteşem bir fayton Castiglione Sokağı'ndan Rivoli Sokağı'na çıktı ve Feuillant'lar seddinin ortasındaki yeni açılan parmaklıkta bekleşen birçok arabaların arkasında durdu. Bu hafif arabayı süren zatın, gamlı ve hastalıklı bir hali vardı. Sarı kafatasını güçlükle örten kır saçlar, onu olduğundan yaşlı gösteriyordu. Dizginleri, faytonunu takip eden atlı uşağa fırlattı ve bir genç kızı kucağına almak için arabadan indi. Narin güzelliği civarda dolaşan aylakların dikkatini çeken bir küçük hanım, basamağa gelince, kendini cana yakın bir eda ile kılavuzunun kollarına bıraktı ve ellerini boynuna doladı. İhtiyar, yeşil repisten[1] robunun süslerini buruşturmadan onu kaldırıma koyuverdi. Bir âşık bu derece itina gösteremezdi. Herhalde yabancı zat bu kızın babası olacaktı. Küçük hanım, teşekkür falan etmeden, teklifsizce koluna geçti ve onu acele bahçeye sürükledi. İhti-

1 Reps: İpek veya yünden pek kuvvetli bir kumaş (Şemseddin Sami).

yar baba, bazı delikanlıların hayran hayran baktıklarını fark edince, yüzünü solduran keder izleri, bir an için siliniverdi. Gerçi gururunu son yem olarak sunduğu aldatıcı hazlara insanların artık boş vermeleri gereken çağa çoktan varmış bulunuyordu. Amma yine de gülümsedi. Kızın kulağına:

"Seni karım sanıyorlar," diye fısıldadı ve belini doğrultarak onu çileden çıkaran ağır adımlarla yürümeye koyuldu.

Sanki kızına yaranmak istiyordu. Mütecessisler [meraklılar], onun kahverengi satenden potinler giyinmiş mini mini ayaklarını, yakalı bir robun teressüm ettirdiği [şekillendirdiği] bu nefis endamı, işlemeli geniş yakalığının örtemediği bu taze gerdanı yan gözle süzdükçe, galiba küçük hanımdan çok kendisi haz duyuyordu. Kız adım atarken arada bir robu dalgalanıyor, potinlerin üstünde ajorlu ipek çorapların kalıp gibi sımsıkı sardığı yuvarlak bacaklar görünüyordu.

Zarif mantosunu kuşatan al taftanın pırıltıları, çizgilerinde ışıldayan arzu ve sabırsızlık yüzünün pembe ve beyaz rengine bir kat daha şaşaa veriyordu. Gezinenlerden birkaçı etrafında kumral saç bukleleri oynaşan bu taze çehreyi doya doya seyretmek veya bir kere daha görmek için çiftin önüne geçti. Yay gibi kavisli kaşlarının altında, uzun kirpiklerin harelediği badem gibi iri, siyah gözleri vardı. Berrak bir seyyale [akıntı] içinde yüzen bu güzel gözler tatlı bir muziplikle yanıyordu.

Bu haşarı çehreye ve göğsünün altındaki kemere rağmen latif ve cazip kalan büste gençlik ve hayat hazinelerini saçıyordu. İltifatlara hiç aldırış etmeyen genç kız, adeta heleçanla Tuileries[2] Sarayı'na bakıyordu. Belli ki bu telaşlı ge-

2 Tueileries: Fransız tacdarlarının şöhret ve haşmetine sahne olan meşhur saray. Temeli, muhteris fantezisi Louvre'e sığmayan Catherine de Medicis'nin emriyle atıldı. Fakat uzun zaman bir krallar otağından çok, krallara layık bir saray olarak kaldı. XIV'üncü Louis tantanalı şölenlerinden birçoğunu burada verdi. İhtiyar Voltaire'in taç giyme merasimi bu entrikalar yuvasında yapıldı. İhtilal Tuileries ve Louvre'u "kralın ikametine tahsis edilen", "ilme ve sanata

zintinin hedefi orasıydı. On ikiye çeyrek vardı. Vakit bu kadar erken olduğu halde, hepsi de özene bezene giyinmiş birçok hanım, saraydan dönüyor; ikide bir, içlerinin çektiği bir manzarayı kaçırdıkları için geç kalışlarına esef eder gibi küskün küskün arkalarına bakıyorlardı. Bu keyfi kaçan nazeninlerin öfke ile söyledikleri birkaç söz, küçük hanımın kulağına çarpmış, onu garip bir surette kuşkulandırmıştı.

İhtiyar, alaydan çok merak dolu gözlerle, arkadaşının şirin çehresinde dalgalanan sabırsızlık ve korku alametlerini süzüyordu. Belli ki bu dikkatinde babalığa has gizli endişeler vardı.

1813 yılının on üçüncü pazarıydı. Napoléon iki gün sonra o uğursuz cenge çıkacak, Bessières'i,[3] Duroc'u[4] kaybedecek, Lutzen[5] ve Bautzen[6] gibi anılmaya layık iki zafer kazanacak; Avusturya'nın, Saksonya'nın; Bavyera'nın ihanetine, Bernadotte'un[7] kahpeliğine şahit olacak ve o korkunç Leipzig Savaşı'na tutuşacaktı. Bu büyük ve muhteşem geçit resmini imparator emretmişti. Parislilerin ve yabancıların uzun zaman hayranlığını uyandıran törenlerin sonuncusuydu bu. Napoléon Avrupa ile düelloya hazırlanıyordu.

ait bütün mebaniyi" kucaklayan bir "milli saray" ilan etti. 1791'de, kurtuluşu fırarda bulan bedbaht XVI'ıncı Louis burada "ikamete memur" edildi. Milli kurtuluş komitesinin devleri içtimalarını bu salonlarda yaptılar. 9 Termidor, Robespierre ve Saint-Just bu sarayın bahçesinde idam hükmünü dinlediler. 1800 tarihlerinde Josephine'le beraber buraya giren Bonaparte, 1814'te Marie Louise'le birlikte buradan ayrıldı. XVIII'inci Louis, X'uncu Charles nam tacdarlar burada tünediler. III'üncü Napoléon sergerdesi [elebaşı] de inini burada kurdu.

3 Bessières: Lutzen savaşında can veren meşhur Mareşal.

4 Duroc: Bautzen savaşında can veren meşhur General.

5 Lutzen: Saksonya'da bir şehir. Napoléon burada Rusları ve Almanları yendi. (1813)

6 Bautzen: Saksonya'da bir şehir. Napoléon burada Rusları ve Almanları yendi. (1813)

7 Bernadotte: İhtilal ve imparatorluk savaşlarında nam veren Fransız Mareşali. 1813'te Fransa'ya karşı savaşan müttefikler cephesine katıldı ve 1818'de XIV'üncü Charles adıyla İsveç kralı oldu.

İmparator ordusu, intizam ve heybetiyle, bazen o deve bile parmak ısırtan mahirane manevralarını o gün son defa olarak icra edecekti.

Acı bir düşünce bu seçkin ve meraklı kalabalığı Tuileries'ye sürüklüyordu. Sanki herkes istikbali seziyor, ve hissediyordu ki Fransa'nın bu kahramanlık çağları –bugünkü gibi– adeta bir efsane rengine bürününce bu sahneler muhayyilede [hayal gücü] sık sık canlanacak.

Genç kız ihtiyarı sürükleyerek, muzip muzip, "Hadi babacığım," diyordu. "Daha hızlı yürüyelim. Bak davul sesleri duyuyorum."

"Askerler Tuileries'ye giriyor da; onların gürültüsü."

İhtiyarı gülümseten çocukça bir hüzünle: "Yahut resmî geçit yapıyorlar," diye cevap verdi, "Herkes dönüyor."

Aceleci kızının neredeyse arkasında yürüyen baba:

"Canım, merasim daha yarımda başlayacak," dedi.

Afacan sağ kolunu öyle sallıyordu ki, koşmak için ondan yardım görüyor zannederdiniz. Mini mini eldivenli parmaklarında sabırsızlıkla mendilini buruşturuyordu. Dalgaları yaran bir sandalın küreğine benziyordu bu el.

İhtiyar kâh gülümsüyor kâh kuru çehresini kaygı çizgileri gölgelendiriyordu. Hale diyeceği yoktu, fakat bu latif mahluka karşı olan sevgisi, onu gelecekten pek kuşkulandırıyor, sanki kendi kendine: "Bugün mesut amma, daima böyle kalacak mı?" diye söyleniyordu. Ne yaparsınız? İhtiyarlar gençlerin istikbalini kendi kara düşünceleriyle çevrelerler, bu onların zayıf tarafı.

Baba kız, tepesinde üç renkli bayrağın dalgalandığı köşkün sütunları altına gelmişlerdi, gezinenler Tuileries bahçesinden Carrousel'e buradan gelip geçiyorlardı. Tam o sırada nöbetçiler kalın sesleriyle onlara "Geçilmez artık," diye bağırdılar.

Kız, parmaklarının ucunda yükseldi. Eski mermer takın

iki tarafını dolduran bir alay süslü kadın gördü. Napoléon oradan çıkacaktı.

"Görüyorsun ya baba!" dedi. "Çok geç kalmışız."

Dargın dargın surat asışı törende hazır bulunmaya nasıl can attığını gösteriyordu.

"Ne yapalım Julie; olan oldu. Hadi gidelim artık. Ayak altında kalmak istemezsin ya?"

"Yo babacığım, kalalım. Ne olsa imparatoru buradan da görebilirim. Mazallah savaşta ölürse hiç görmemiş olurum sonra."

Baba bu sözleri işitince titredi. Kızının sesinde ağıtlar gizliydi. Onu şöyle bir süzdü. İnik göz kapaklarının altında yaşlar sezdi. Bunlar öfkeden çok ilk inkisarların [gönül kırgınlığı] mahsulüydü. İhtiyar bir baba için bu teessürün [üzüntü] manasını anlamak hiç de güç değildi. Jülie birdenbire kızardı ve bir çığlık kopardı. Bu ani haykırışın sebebini ne babası anlayabilmişti, ne de nöbetçiler. Fakat bu sesi duyan genç bir subay avludan merdivenlere koşarken hemen geri döndü. Bahçedeki taka kadar ilerledi; humbaracıların [topçuların] kocaman; tüylü serpuşlarının [başlıklarının] bir an gizlediği genç kızı gördü. İhtiyarla küçük hanımın hatırı için nöbetçilere bizzat verdiği talimata yan çizdi. Sonra takı kuşatan şık kalabalığın mırıltısına kulak asmadan, sevincinden kabına sığmayan kızcağızı, hafifçe kendine doğru çekti.

İhtiyar, yarı ciddi yarı şaka, "Eh.." dedi. "Artık öfkesinin de telaşının da hikmeti anlaşıldı. Demek törende senin de vazifen varmış."

Genç adam, "Efendim," diye cevap verdi. "İyice bir yer bulmak istiyorsanız, konuşmakla vakit kaybetmeyelim. İmparator beklemekten hoşlanmaz. Mareşal tarafından ona haber götürmeye memurum."

Bir taraftan da teklifsizce Julie'nin koluna girmiş ve onu çabuk Carrousel'e doğru sürüklüyordu.

Kız, Tuileries avlusunun ortasında, kumla örtülü geniş kareler çizen zincirlerle birleştirilmiş sınır taşlarıyla, sarayın kurşuni surları arasındaki küçük meydanlıkta büyük bir kalabalığın beklediğini görerek şaşaladı. İmparatorla kurmayının serbestçe gelip geçmesini temin maksadıyla yerleştirilen nöbetçi kordonu, arı sürüsü gibi vızıldayan bu telaşlı seyircilerin taşmasına mâni olmak için hayli sıkıntı çekiyordu.

Julie gülümseyerek sordu;

"Demek ki merasim pek şahane olacak?"

"Aman dikkat ediniz," diye haykıran subay onu belinden yakalayarak büyük bir kuvvet ve hızla yukarı kaldırdı ve bir sütunun yanına götürdü.

Bu ani davranış olmasa, az daha mütecessis [meraklı] akrabası, bir hayvanın sağrısıyla ezilecekti. Hemen hemen takın altında imparatorun silah arkadaşı olan yüksek rütbeli subayları bekleyen hayvanların on adım gerisinde duran bu beyaz atın gemini Napoléon'un memluku tutuyordu. Eğeri yeşil kadifeden ve sırmadandı. Delikanlı babayla kızını sağdaki ilk sınır taşının yanına, kalabalığın önüne yerleştirdi ve bir baş işaretiyle orada bulunan iki ihtiyar humbaracıya tavsiye etti.

Subay saraya dönerken, az önce atın geri tepmesi yüzünden çehresini saran korku izleri dağılmış, yerine neşe ve saadet belirtileri kaim olmuştu [yerleşmişti]. Zira Julie, ihtimal bu küçük yardıma teşekkür etmek için, ihtimal "nihayet sizi görebileceğim" manasına gizlice elini sıkmıştı. Hatta; yanlarından süratle uzaklaşmadan önce subayın hürmetkâr selamına karşılık hafifçe başını da eğmişti.

İhtiyar iki genci mahsus yalnız bırakmıştı galiba. Kızının biraz arkasında ciddi ciddi duruyor, fakat gizlice onu gözetliyordu. Carrousel Meydanı'ndaki muhteşem manzarayı seyre dalmış görünerek; küçüğü kuşkulandırmamaya çalışıyordu.

Hatta Julie, bir ara; hocasından çekinen bir mektepli gi-

bi yüzüne bakınca; ihtiyar ona teveccühkâr ve neşeli bir gülümseyişle cevap verdi. Amma keskin bakışları subayı takın altına kadar takip etmiş, bu süratli sahnenin bir noktası gözünden kaçmıştı. Julie babasının elini sıkarak:

"Ne güzel manzara!" diye fısıldadı.

Carrousel'in bu anda arz ettiği manzara o kadar şairane ve azametliydi ki, hayran kalan binlerce seyircinin dudaklarında hep bu takdir nidası dolaşıyordu. Carrousel parmaklığı boyunca uzanan dar ve kaldırım döşeli sahayı da seyirciler doldurmuştu. Onlar da babayla kızın bulunduğu saftakiler kadar telaşlıydılar.

Bayanların renk renk tuvaleti, Tuileries binalarıyla o sırada yeni kurulmuş bulunan parmaklığın teşkil ettiği geniş ve uzun kareyi bir kat daha kuvvetle belirtiyordu. Az sonra geçit resmi yapacak olan hassa ordusu alayları [hükümdarı korumakla görevli askerler] bu geniş meydanı tutuyor, sarayın tam karşısında arka arkaya dizili on saf halinde mavi renkte heybetli hatlar çiziyordu. Ayrıca, surun ötesinde Carrousel alanında da diğer paralel sıralar teşkil eden birçok süvari ve piyade alayları vardı. Onlar da, parmaklığın ortasını süsleyen ve zirvesinde Venedik'ten gelme muhteşem atlar görünen zafer takının[8] altından geçmeye hazırdılar.

Louvre galerilerinin alt tarafına yerleşen ordu muzika takımı vazifedar bulunan Polonyalı mızraklı süvariler tarafın-

8 Carrousel zafer takı: Tuileries avlusunun belli başlı medhali önüne kurulan bu bina 1805 zaferi şerefine imparator tarafından inşa ettirilmiştir. İrtifaı 15 metre, genişliği 17 metre 60 santim. Kalınlığı 10 metre. Kızıl mermerden sütunlar, tunç başlıklar, Balzac'ın bahsettiği yaldızlı atlar Corinthe'in Güneş mabedinde bulunmuş, Thèdose onları İstanbul'a taşıtmış, Doçe Dandolo tarafından Venedik'e götürülmüş, oradan da Napoléon'un eline geçmiştir.

Bu tunç atlar takın üzerinde bir zafer arabasına koşuluydular. Bu boş arabaya Napoléon'un statüsü [heykeli] konulacaktı. 1814 bu tasavvurun tahakkukuna imkân bırakmadı. Tak sonraları muhtelif değişikliklere uğramış 1815'te atlar Venedik'e iade edilmiştir. Septime Sévère'in Forum'daki takına benzemektedir. Fakat mütehasssıslar Carrousel Meydanı'nın genişliğiyle mütenasip olmadığını ve modelindeki zarafetten mahrum bulunduğunu söylüyorlar.

dan örtülüyordu. Kum döşeli karenin büyük bir kısmı, askerlik fennine uygun bir tenazurla [simetri] sıralanan bu sessiz kıtaların serbestçe hareket edebilmesi için hazırlanan bir meydan gibi boş bırakılmıştı. On bin süngünün üç köşeli pırıltıları güneşin ışıklarını aksettiriyordu. Askerlerin sorgucuyla oynayan hava, onları şiddetli bir rüzgârla eğilip bükülen bir ormanın ağaçları gibi dalgalandırıyordu. Bu görmüş geçirmiş, sessiz ve şanlı fırkalar, üniformaların, kol ağızlarının, silahların, kordonların çeşitliliği yüzünden birbirine zıt binbir renk arzediyordu.

Yüksek ve muhteşem binalar bütün ayrıntıları ve garip arızalarıyla, kavgadan önceki bir savaş meydanının minyatürü olan bu heybetli tabloyu, şairane bir surette çerçeveliyordu. İnsana öyle geliyordu ki erler ve başbuğlar bu binaların hareketsizliğini taklit ediyor. Seyirci gayri ihtiyari bu insan surlarıyla bu taştan duvarları birbirine benzetiyordu. Daha dün kurulan şu beyaz duvarlarla, asırlar görmüş surlara bol bol ışık serpen ilkbahar güneşi, hepsi de geçmişteki tehlikeleri anlatan ve gelecek tehlikeleri vakarla bekleyen bu sayısız yanık çehreleri baştan başa aydınlatıyordu.

Bu insanlardan kurulan çehreler önünde yalnız her alayın kumandanı gidip geliyordu. Mütecessisler, bu gümüşi, lacivert, erguvani, sırma rengi alaca bulaca kıta yığınları arkasında, yorulma nedir bilmeyen altı tane Polonyalı süvarinin mızraklarına bağlı üç renkli şeritleri seçebiliyordu. Polonyalılar, meraklıları, imparatorluğa mahsus parmaklığın yanında kendilerine ayrılan küçük sahaya saldırmaktan menetmek için halkla asker arasında mekik dokuyor, bir sürüyü tarladan geçiren köpeklere benziyorlardı. Hani bu gidip gelmeler de olmasa, insan kendini "uyuyan güzel"in[9] sarayın-

9 Ormanda uyuyan güzel: Perrault'nun meşhur masalı. Bir perinin gazabına uğrayan bir padişahın kızı yüz yıl uyumaya mahkûm. Amma güzel bir şehzade tılsımı bozarak onu uyandırır. Ve evlenirler. İki çocukları olur: Şafak ve Gün. Onlar ermiş muradına.

da sanacaktı. Humbaracıların uzun tüylü külahlarını yalayıp geçen bahar meltemi kıtaların hareketsizliğini belirtiyor, kalabalığın boğuk mırıltısı askerlerin sessizliğini meydana koyuyordu. Yalnız, arada sırada bir feleğin çınlayışı, yahut dalgınlıkla büyük davula çarpan ve uğultusu imparator sarayında akisler uyandıran hafif bir darbe, uzaklardan gelen ve bir fırtınayı haber veren gök gürültülerine benziyordu. En hakir vatandaşın bile tehlikelerini idrak ettiği bir savaşın arifesinde, Fransa, Napoléon'la vedalaşacaktı.

Bu defa Fransız imparatorluğu için, ya devlet başa ya kuzgun leşe idi. Napoléon'un arına ve levhasının kanat gerdiği bu meydanlıkta aynı sessizlik içinde bekleşen sivil halkın da askerlerin de kafasını hep bu düşünce kurcalıyor gibiydi. Seyircilerin endişeli merakında, Fransa'nın ümidi ve damarlarındaki kanın son damlası olan bu askerlerin de büyük bir payı vardı. Seyircilerin çoğu ile ordudakiler arasında, belki de ebedi vedalaşmalar oluyordu. Amma bütün gönüllerden, hatta imparatora en ziyade düşman olanlardan dahi vatanın zaferi uğrunda Tanrı'ya ateşli niyazlar yükseliyordu. Fransa ile Avrupa arasında başlayan kavgadan en çok bezen kimseler bile, zafer takı altından geçerken, tehlike gününde Napoléon'un bütün Fransa demek olduğunu anlayarak kinlerinden sıyrılmışlardı.

Sarayın saati yarımı çaldı. O anda kalabalığın uğultusu kesildi. Sessizlik o kadar derinleşti ki, bir çocuğun konuşması duyulabilirdi. O anda, bütün hayatı gözlerinde toplanmış gibi duran ihtiyarla kızı, şatonun sütunları altında çınlayan bir kılıç şakırtısı ve mahmuz gıcırtısı fark ettiler.

Birdenbire, şişmanca ve kısa boylu bir adam ortaya çıkıverdi. Sırtında yeşil bir üniforma, beyaz bir pantolon ve ayaklarında uzun süvari çizmeleri vardı. Başından çıkarmadığı üç köşeli şapka da bizzat sahibi kadar büyüleyiciydi. Göğsünde Lejyon donör'ün geniş, kırmızı kurdelesi dalgala-

nıyordu. Belinde küçük bir kılıç asılıydı. Onu bütün gözler aynı anda gördü. Hemen trampetler çaldı. İki orkestra cengâver ifadesi, en munis flavtadan büyük davula kadar bütün müsiki aletlerinde tekrarlanan bir hava çalmaya başladı. Bu harpçi davet karşısında ruhlar ürperdi; bayraklar selam durdu. İlk saftan son safa kadar Carrousel'deki bütün tüfekleri birden harekete geçiren muntazam ve muttarit [sürekli] bir hareketle, asker, hazırol vaziyeti aldı. Komutalar yankılar gibi sıradan sıraya uçuştu; şevke gelen kalabalığın bağrından "Yaşasın imparator!" avazeleri yükseldi. Her şey ürperdi, çalkalandı, sarsıldı.

Napoléon ata binmiş, bu hareketi, durgun kütlelere canlılık, musiki aletlerine ses, âlemlere ve bayraklara hamle, bütün çehrelere heyecan vermişti. Sanki, bu asırlar gören sarayın, yüksek galerilerinin duvarları da "Yaşasın imparator!" diye haykırıyordu. İnsanoğlunun yaratacağı sahnelerden değildi bu. Bir büyü, Tanrı kudretinin bir tezahürü, daha doğrusu bu fani saltanatın, gelip geçici bir timsaliydi. Güneş gökteki bulutları onun için dağıtmıştı. Bu kadar aşkla, heyecanla, sadakatle, emellerle kuşatılan adam, peşi sıra gelen "mümtaz bölük"ün birkaç adım önünde duruyordu. Solunda mabeyin mareşali, sağında servis mareşali vardı. Yarattığı bu derin heyecanların kucağında, yüzünün tek çizgisi oynamamıştı.

"Hey kurban olduğum hey.Wagram'da ateş ortasında, Moskova'da cesetler içinde, işte o her zaman put gibi sakindir."

Birçok sorulara cevap teşkil eden bu cümleyi genç kızın yanında duran ihtiyar humbaracı söylemişti. Julie birkaç dakika, sükûneti kudretine olan büyük güvencini gösteren bu simaya daldı kaldı. O esnada matmazel Chatillonest'i fark eden imparator, Duroc'a doğru eğilmiş ve mabeyin mareşalini gülümseten bir iki kelime fısıldamıştı.

Manevra başladı. Genç kız, o zamana kadar yalnız Napoléon'un hareketsiz çehresi ve mavi, yeşil, kırmızı asker saflarıyla meşgul olmuştu. Şimdi, bu yaşlı askerlerin icra ettiği süratli ve muntazam hareketler arasında, bütün dikkatini kaynaşan saflarla Naplyon'un bulunduğu grup arasında yorulma bilmez bir faaliyetle mekik dokuyan genç bir süvari zabitine hasretmişti.

Subay muhteşem bir yağız ata binmişti. Bu alaca bulaca kalabalık içinde, imparatorun emir subaylarına mahsus gök mavisi nefis üniformasından belli oluyordu. Sırmaları güneşte öyle pırıldıyor, dar ve uzun şapkasının sorgucu o derece keskin iltimalarla [parıltılarla] yanıyordu ki, seyirciler onu ister istemez tılsımlı bir aleve benzettiler. O, sanki imparatorun, bir göz işaretiyle parçalanan, kaynaşan, girdap gibi kıvrılan veya fırtınalı bir denizin sahile fırlattığı uzun, dik ve heybetli dalgalar gibi önünden geçen, oynaşan silahlarından alev saçılan bu taburları canlandırmaya, yürütmeye memur ettiği görünmez bir ruhtu.

Manevralar bitince, genç yaver doludizgin koşarak, emirlerini beklemek için Napoléon'un önünde durdu. Julie'den yirmi adım ötede idi ve bu tavrıyla Gérard'ın,[10] "Austerlitz Savaşı" tablosundaki General Rapp'i[11] hatırlatıyordu. Genç kız sevgilisini bütün askerî ihtişamı içinde doya doya seyredebildi. Ancak otuz yaşlarında olan Victor d'Aiglemont uzun boylu, mütenasip endamlı, levent bir gençti. Vücudunun güzelliği bilhassa hayvan üstünde iken belli oluyordu. Altında, zarif ve oynak sırtı, adeta eğilip bükülen atı idare ederken ne kadar yakışıklı olduğu meydana çıkıyordu.

Mert ve yağız çehresinde, tam manasıyla muntazam hatla-

10 Gérard: Tarihî tablolarıyla tanınan Fransız ressamı (1770-1837). Şaheserleri: Psyché, Austerlitz Savaşı, 17'nci Henri'nin Paris'e girişi vs.

11 Rapp: Mısır'da Merengo'da, Austerlitz'te nam alan meşhur Fransız General'i (1772-1821)

rın genç simalara bahşettiği o kuvvetli ve dayanılmaz cazibe vardı. Alnı yüksek ve genişti. Gür kaşların gölgelediği, uzun kirpiklerin çevrelediği ateşli gözleri iki siyah çizgi arasında iki beyaz oval halinde teressüm ediyordu [şekilleniyordu]. Burnu bir kartal gagası gibi zarif bir inhina [kıvrım] arzediyordu. Siyah bıyıklarının bükülüşü dudaklarının kızıllığını bir kat daha belirtiyordu. Geniş ve parlak yanakları, esmer ve sarımtırak tonlarıyla harikulade bir kuvvet ifade etmekte idiler. Yiğitliğin damgasını taşıyan çehrelerdendi bu. Zamanımızda imparatorluk Fransası'nın kahramanlarından birini tasvir etmek isteyen sanatkârın model diye arayacağı bir sima.

Oynayan başı büyük bir sabırsızlık ifade eden hayvanı ter içinde idi. Ön ayaklarını ayırarak tam aynı çizgiye koymuştu. Sık kuyruğunun uzun kıllarını dalgalandırıyordu. Bu muti [itaatkâr] duruşuyla, efendisinin imparatora karşı olan sadakatinin maddi bir timsali gibiydi.

Julie kıskançlık duydu. Âşıkı bütün dikkatini Napoléon'a hasretmiş daha onun yüzüne bile bakmamıştı. Amma tam o sırada Victor imparatorun ani bir emri üzerine atını dörtnala kaldırmıştı. Bir sınır taşının kuma vuran gölgesinden korkan hayvan birdenbire ürkmüş, geri geri gitmiş, şaha kalkmış, bu apansız irkilişle süvariyi tehlikeye düşürmüştü. Julie çığlığı bastı. Sarardı, herkes merakla ona bakıyor, fakat o kimsecikleri görmüyordu. Gözleri bu haşarı hayvana dikili idi. Yaver, Napoléon'un emrini götürmek için koşarken atının da cezasını verdi. Genç kız, bu şaşırtıcı sahnelere öyle dalmıştı ki farkında olmadan babasının koluna yapışmış, parmaklarının kâh hafifleyen kâh şiddetlenen tazyikiyle, istemeyerek onu düşüncelerinden haberdar ediyordu. Victor attan düşer gibi olurken babasına daha sıkı tutunmuştu. Sanki yuvarlanacak olan kendisiydi.

İhtiyar o âna kadar kızının açık çehresini karanlık ve acıyan bir endişeyle süzüyordu. Yüzünün buruşuk çizgilerinde

merhamet, kıskançlık, hatta nedamet hisleri okunuyordu. Amma Julie'nin gözlerindeki gayri tabii parlaklık, fırlattığı çığlık, parmaklarının ihtilaçlı [çırpınmalı] hareketi ona gizli bir sevda beslediğini artık kati olarak anlatmıştı. İçinden istikbale ait ve pek hüzünlü ihtimaller geçmiş olacak ki, yüzü meşum bir mana aldı. O anda, sanki Julie'nin ruhu subaya geçmişti. D'Aiglemont önlerinden geçerken genç kızla bir anlaşma işareti teati ettiler. Kızın gözleri nemliydi, yüzünde pek derin bir heyecan okunuyordu. İhtiyar bunları görünce mustarip çehresi pek zalim bir düşünce ile karardı. Julie'yi apansız Tuileries bahçesine doğru sürükledi.

"İyi amma babacığım.. daha manevra bitmedi ki Carrousel Meydanı'ndaki alaylar.."

"Yok yavrum bütün kıtalar geçit resminde."

"Zannederim aldanıyorsuuz. Herhalde Mösyö d'Aiglemont onları ilerletmiştir de."

"Amma kızım, rahatsızım. Kalmak istemiyorum burada."

Babalık endişesinin bitkin bir hale soktuğu bu çehreye bir göz atan Julie ihtiyarın sözlerine kolayca inandı. Amma öyle dalgındı ki kayıtsız kayıtsız:

"Ya çok mu acı çekiyorsunuz?" diye sordu.

"Yaşadığım her gün benim için Allah'ın bir lütfu."

"O baba! Yine ölümünüzden bahsederek beni üzmek mi istiyorsunuz? O kadar neşeliydim ki. Hele siz şu kara kara düşünceleri kovun bakayım."

Baba, içini çekerek:

"Ah, ah" dedi. "Şımarık çocuk. En iyi kalbli insanlar bile arada birçok insafsız oluyor. Hayatımızı size bağlamak, yalnız sizi düşünmek, refahınızı hazırlamak, zevklerimizi keyfinize feda etmek, karşınızda el pençe divan durmak, sizden kanımızı bile esirgememek, demek bütün bunlar hava öyle mi? Yazık ki evet. Bütün fedakârlıkları sanki tenezzülen kabul ediyorsunuz. Tebessümlerinize, kibirli sevginize daima

nail olabilmek için insanda Tanrı kudreti olmalı. Sonra öteden bir başkası çıkıveriyor; bir âşık, bir koca. Tamam, sizi elimizden alıveriyor."

Julie şaşırmıştı. Yavaş yavaş yürüyen ve fersiz bakışlarla kendisini süzen babasına baktı. İhtiyar:

"İçinizi bizden saklıyorsunuz," diye devam etti; "hoş belki kendi kendinizden bile."

"Neler söylüyorsunuz babacığım?"

"Julie! Öyle sanıyorum ki benden gizlediğin sırlar var." Genç kızın kızardığını görerek ilave etti, "Seviyorsun. Ah.. ben de gözlerimi yumuncaya kadar ihtiyar babana bağlılık göstereceğini, bahtiyar ve mesut yanımda kalacağını, eskiden olduğu gibi seni daima doya doya seyredebileceğimi umuyordum. Böylece hiç olmazsa istikbalinden haberim olmayacaktı. Sakin bir hayata kavuşacağını zannedecektim. Amma şimdi gözlerim arkada kalacak, ümitlerim kırık öleceğim. Çünkü albayı bir akraba diye değil, bir erkek diye seviyorsun, şüphem yok artık."

Kız, derin bir tecessüsle haykırdı:

"Peki amma onu sevmem neden yasak oluyor?"

İhtiyar ah ederek cevap verdi:

"Bırak Julie... anlayamayacaksın beni."

Afacan bir eda ile:

"Zararı yok, siz söyleyin!"

"Pekâlâ yavrum. Dinle öyleyse: Genç kızlar çok defa asil ve güzel hayaller kurar, tam manasıyla ideal çehreler yaratırlar. İnsanlar, hisler ve cemiyet hakkındaki fikirleri baştan başa asılsızdır. Sonra tahayyül ettikleri meziyetleri bir şahsa atfeder, ona güvenir, seçtikleri erkekte bu muhayyel mahluku severler. İş işten geçtikten sonra süsleyip bezedikleri bu aldatıcı suret, yani ilk idealleri iğrenç bir iskelet halini alır amma felaketten yakayı sıyırmak kabil değildir artık. Gönlünü albaya vereceğine ihtiyar bir adama vurulsan ben-

ce daha iyi ederdin Julie. Ne yapalım; on yaş daha büyük olsan tecrübemi takdir ederdin. Victor'u tanırım ben. Neşesinde zekâdan eser yoktur. Bir kışla şaklabanlığıdır onunki! İstidadsız ve müsriftir; Allah bazılarını günde dört öğün yiyip hazmetmek, ilk karşılarına çıkan kadını sevmek ve dövüşmek için yaratmıştır. Victor da o gruptandır. Hayattan bir şey anlamaz. İhtimal kesesini bir bedbahta, bir arkadaşa açabilir, iyi kalblidir çünkü. Amma vurdumduymazdır, bizi, bir kadının saadetine kul köle yapan ruh inceliğinden mahrumdur. Cahildir, hodbindir; ne bileyim bir sürü ammalar var bu işte."

"Peki amma babacığım, elbet zekâsı ve kudreti var ki albay olabilmiş."

İhtiyar adeta heyecanla:

"İki gözüm! Victor hayatı boyunca albaylıkta kalacak. Hoş şimdiye kadar kimseyi sana layık görmedim ya."

Biraz durup kızını seyrettikten sonra ilave etti:

"Amma benim zavallı Julieciğim. Henüz pek genç, pek naziksin. Evliliğin gürültü patırtısına, meşakkatine dayanamazsın. D'Aiglemont'u da anası babası şımartmışlar. Tıpkı senin gibi. Arzuları birbiriyle bağdaşamayan iki zıt iradeniz var; anlaşabileceğiniz nasıl ümit edilir? Ya kurban olacaksın ya cellat. Bir kadın için bunların her ikisi de aynı derecede bedbahtlık. Amma sen yumuşak huylu ve alçakgönüllüsün. Önce boyun eğeceksin, (titreyen bir sesle) hulasa ince hislerin anlaşılamayacak, o zaman..."

Sözünü bitiremedi. Gözleri yaşla dolmuştu. Biraz durduktan sonra devam etti:

"Victor, genç ruhunun saf ve masum duygularını yaralayacak. Ben askerleri tanırım Julieciğim. Hayatım orduda geçti. Bu adamların gönlü, kucağında yaşadıkları felaketlerin veya macera dolu hayatlarının kazandırdığı itiyatlarla [alışkanlık] doludur, bu alışkanlıklardan pek azı sıyrılabilir."

Julie yarı ciddi, yarı şaka:

"Ya!" dedi, "demek sevgime mâni olmak ve beni kendim için değil, kendi keyfiniz için evlendirmek istiyorsunuz babacığım?"

İhtiyar hayretle:

"Kendim için mi?" diye haykırdı. "Kendim için ha! Ben ki yakında gözlerimi kapayacağım ve seni dostça paylayan sesimi çok geçmeden duyamaz olacaksın. Evlatlar hep böyle işte. Anne babalarının yaptığı fedakârlıkları daima şahsi bir duyguya yorarlar. Victor'la evlen Julieciğim. Bir gün onun hiçliğine, derbederliğine, egoistliğine, patavatsızlığına, aşk sahasındaki kabiliyetsizliğine yanacaksın. O zaman hatırla ki ihtiyar babanın peygamberane sesi şu ağaçların altında boşuna çınladı."

Kızının afacan bir tavırla başını salladığını gören ihtiyar, sustu. Arabalarının durduğu parmaklığa doğru bir iki adım attılar. Bu sessiz yürüyüş esnasında yan gözle babasının yüzünü tetkik eden Julie, yavaş yavaş o somurtkan hali bıraktı. Toprağa eğilen bu alındaki derin keder izleri üzerinde büyük bir tesir yapmıştı.

Uysal ve titreyen bir sesle:

"Size söz veriyorum babacığım," dedi. "Victor hakkındaki bu kötü zehaplarınız [sanı] devam ettikçe bir daha ondan bahsetmeyeceğim önünüzde."

İhtiyar hayretle kızına baktı. Gözlerinde biriken iki damla yaş kırışık yanaklarına yuvarlandı. Etraflarını kuşatan kalabalık arasında kucaklayamadı onu. Amma şefkatle elini sıktı: Arabaya bindiği zaman, alnında kümelenen bütün kuruntular tamamen dağılmıştı artık. Şimdi kızının yarı mahzun hali, deminki masum neşesinden daha az dokunuyordu ona.

1814 Martı'nın ilk günlerinde idi. İmparator ordusunun bu geçit resmi üzerinden bir seneye yakın zaman geçmiş-

ti. Önü açık bir araba (Kalska)[12] Amboise'dan Tours'a giden yolda süratle yürüyordu.

Frilliére durağını gizleyen ceviz ağaçlarının yeşil kubbesi altından geçen araba o kadar hızlı ilerliyordu ki bir anda Cise Irmağı'nın Loire Nehri'ne döküldüğü yerde kurulan köprüye vardı ve orada durdu. Genç sürücü efendisinin emri üzerine, hayvanları pek şiddetli haydamış [sürmek], bu yüzden koşum kayışlarından biri kopmuştu. Kalskaya en güçlü menzilhane beygirlerinden dört hayvan koşuluydu.

İşte böyle bir tesadüf sayesinde, kalskada bulunan iki yolcu, uyanınca, o gönül alıcı Loire kıyılarının en güzel mevkilerinden birini temaşa fırsatını buldular. İnsan, sağda, baharın ilk filizleriyle zümrütleşen çimenler arasında, gümüş yaldızlı bir yılan gibi kayan Cise Çayı'nın bütün kıvrıntılarını, bir bakışta kucaklayabiliyor; solda, bütün ihtişamıyla Loire görünüyordu. Serin sabah melteminin meydana çıkardığı hasırdan balık ağlarının sayısız safhacıkları bu heybetli nehrin çarşaf gibi geniş ve durgun göğsüne güneşin keskin pırıltılarını aksettiriyordu.[13] Sular boyunca, zümrüt bir gerdanlığın taşları gibi birbirini kovalayan yeşil adacıklar uzanıyordu. Nehrin öte yamacında, Touraine'in en güzel ovaları, hazinelerini, göz alabildiğine teşhir ediyorlardı. Uzaklarda, bakışların rastladığı tek mania, zirveleri, göğün berrak lacivertliğinde ışıltılı çizgiler resmeden Cher Tepeleri'ydi. Tablonun fonunda, adaların körpe fidanları arasından seçilen Tours, sanki, Venedik gibi, suların bağrından çıkıyordu.

---

12 Şemseddin Sami *calèche*'i kalska ile karşılıyor. "Lehçei Osmanî"de kalska önü açık bir nevi fayton olarak tarif edilmektedir. Rhasis'in lûgatında ise hintov var. Kullandığını pek duymadığımız halde kalskayı tercih ettik.

13 İtiraf edelim ki bu cümlenin tercümesinden hiç de memnun değiliz. Metinde italik harflerle yazılan *roulée* kelimesi, Rhasis'in, Şemseddin Sami'nin, Khandejri'nin lûgatlarında hiç yok. Académie, Littré ve Larausse pour tous: "Loire Nehri'nde balık avlamaya mahsus hasırdan ağ" olarak tarif ediyorlar. Burada dalgacık, girdapçık manasına gelmesi lazım mehazlara sadakat endişesiyle böyle çevirdik. Yanılmış olmamız pek mümkündür.

Asırlar görmüş katedralinin göklere yükselen çan kuleleri, beyazımtırak bulutların fantastik şekilleriyle kaynaşıyordu. Yolcular, önlerinde, arabanın durduğu köprünün öte yanında, Loire boyundan Tours'a kadar uzayan bir kaya silsilesi gördüler. Sanki bu kayalar, tabiatın bir fantazisi eseri, dalgalarıyla biteviye taşı aşındıran nehri sınırlandırmak için yaratılmıştı. Vouvray köyü, Cise Köprüsü önünde dirsek çizmeye başlayan bu kayalığın geçit ve çöküntü yerlerinde yuva kurmuş gibiydi. Vouvray'den Tours'a kadar, bu yırtık tepenin korkunç ihtilaçları [eğim] içinde bağcılıkla geçinen insanlar yaşamakta idi. Evler, birçok yerlerde kayanın içinde oyulmuş, ve yine kayadan tehlikeli merdivenlerle birbirine bağlanmış üç kat halinde idi. Bir çatının üstünde, kırmızı eteklikli bir genç kız, bahçeye koşuyor. Bir şömineden fışkıran dumanlar, asma dalları ve hevenkler [meyve veya sebze bağı] arasında yükseliyordu. Çiftçiler, dimdik tarlaları sürüp ekiyorlardı. Küçük bir kaya parçasına rahatça kurulan ihtiyar bir kadın, badem çiçekleri altında yün eğiriyor, ayakları dibinden korka korka geçen yolculara, alaylı gözlerle bakıyordu. Ne arazinin çatlaklarından ürküyor, ne de temelleri artık sadece (köhne duvarın birbirinden ayrılmış taşları üzerinde, kök salmış bir halı gibi uzanan) bir yer sarmaşığının dolambaçlı köklerine tutunan sarkık ve harap duvara aldırıyordu. Fıçıların tokmağı havai mahzenlerin kubbesini çınlatıyordu. Hulasa toprak, her yanda hatta tabiatın en hasis davrandığı yerlerde bile işlenmiş, verimleştirilmişti. Şöyle dokunup geçiverdiğimiz bu sahne, üç ayrı levhasıyla, insanın hafızasına ilelebet nakşolunacak manzaralardandı. Bu nefis tabloyu seyreden şair, romantik tesirinden kurtulamaz, rüyaları daima onunla dolardı.

Araba Cise Köprüsü'ne vardığı zaman Loire Adaları arasında birçok beyaz yelkenliler görünmüş ve bu latif mevkie yeni bir letafet bahşetmişlerdi. Nehri çevreleyen söğüt

ağaçları keskin rayihalarını, nemli sabah rüzgârının kokusuna katıyor, kuşların âşıkane konseri duyuluyor, bir keçi çobanının monoton şarkısı, vahşi hüznünü kuşların cıvıltısına ekliyordu. Beride gemici naraları uzaktaki faaliyeti haber veriyordu. Bu geniş peyzaja serilmiş ağaçları kaprisli şekilleriyle kucaklayan yumuşak bulutlar, tablonun zarafetini tamamlıyordu. Touraine'in bütün ihtişamı üzerinde idi. Ve bahar bütün şaşaasını gösteriyordu. Yabancı orduların taarruzundan uzak kalan bu bölge şu anda, Fransa'nın biricik rahat köşesiydi ve sanki istilaya meydan okuyordu.

Kalska durur durmaz, subay şapkasıyla örtülü bir baş dışarıya uzandı. Bir saniye sonra da Touraine'li, sabırsız bir asker, arabanın kapısını bizzat açarak, –belli ki gidip sürücüye çatmak için– yola atladı. Amma Touain'li kopan koşumu o kadar ustalıkla onarıyordu ki Kont Albay d'Aiglemont sükûnet buldu. Uyuşan adalelerini canlandırmak ister gibi kollarını uzatarak arabanın kapısına döndü, esnedi, manzaraya baktı. Sonra, ihtimamla *viçuraya*[14] sarılmış genç bir kadının koluna dokunarak; kısılmış bir sesle:

"Bak Julie!" dedi, "uyan da memleketi seyret, pek nefistir."

Julie başını arabadan dışarıya uzattı. Başında kürklü bir kapüşon vardı. Büründüğü *viçura*nın kıvrımları vücudunun şekillerini tamamıyla gizliyor, ancak yüzü görünüyordu. Julie d'Aiglemont –daha şimdiden– vaktiyle Tuileries geçit resminde güle oynaya koşuşan genç kıza pek benzemez olmuştu. Hâlâ narin olan yüzünde, bir zaman ona zengin bir şaşaa veren eski pembelik kalmamıştı. Gecenin rutubetiyle kıvırcıklığı düzelen birkaç demet siyah saç, parlaklığı sönmüş görünen çehresinin mat beyazlığını tebarüz ettiriyordu [gösteriyordu]. Bununla beraber gözlerinde harikulade bir alev yanıyordu. Fakat göz kapaklarının altında, yorgun yanaklarında mor çizgiler teressüm ediyordu [şekilleniyordu].

14 Viçura: Polonyalı bay ve bayanların giydiği kürklü bir nevi manto.

Cher ovalarını, Loire'ı ve adalarını, Tours'u ve Vouvray'in uzun kayalıklarını kayıtsız nazarlarla süzdü; sonra cana can katan Cise vadisini görmek istemeden, hızla arabanın içine çekildi. Açık havada pek hafif duyulan bir sesle:

"Evet," dedi. "Pek güzel yerler."

Genç kız, –talihsizliğinden olacak– babasına galebe çalmıştı; zaten anlamışsınızdır.

"Burada yaşamak istemez misin Julie?"

Kayıtsız, kayıtsız:

"Ha burası, ha başka bir yer. Hepsi bir," diye cevap verdi.

Albay d'Aiglemont sordu:

"Bir ıstırabın mı var?"

Genç kadın, ani bir canlılıkla:

"Hayır, hayır," dedi. Gülümseyerek kocasına baktı ve:

"Uykum var," diye ilave etti.

Birdenbire, bir atın dörtnala koştuğunu duydular. Victor d'Aiglemont karısının elini bırakarak başını yolun dönemecine doğru çevirdi. Kocasının bakışları üzerinden ayrılınca, Julie'nin soluk çehresindeki neşe izleri tamamen kayboldu. Sanki onu aydınlatan ışık sönüvermişti. İçinde ne manzarayı tekrar görmek arzusu vardı ne atı böyle hızlı koşan süvarinin kim olduğunu öğrenmek merakı. Kalskanın köşesine büzüldü ve hiçbir his ifade etmeyen gözlerini atların sağrısına dikti. Siması papazın vaazını dinleyen bir köylününkü gibi aptallaşmıştı.

Birdenbire çiçekli böğürtlenler ve kavak ağaçlarıyla süslü bir korudan asil bir ata binmiş bir genç çıktı.

Albay:

"İngilizdir," dedi.

Sürücü:

"Vallahi öyle General'im," diye cevap verdi. "Söylediklerine göre, Fransa'yı diri diri yemek isteyen o heriflerin soyundan."

Amiens muahedesinin feshi sıralarında, Napoléon, devletler hukuku hükümlerine riayetsizlik gösteren Saint-James kabinesine misilleme olarak bütün İngilizleri tevkif ettirdiği zaman bu yabancı da kara Avrupası'nda bulunan yolcular arasında idi. İmparatorluk hükümetinin keyfine boyun eğen tutsaklar, yakalandıkları yerde bırakılmadılar. Hatta önceleri, onlara ikametgâhlarını seçmek hürriyeti verilmişken, sonra bu hak da ellerinden alındı. O esnada Tourains'de oturan İngilizlerin ekserisi, oraya imparatorluğun muhtelif köşelerinden gönderilmişlerdi. Zira bulundukları yerde kalmaları Kontinantal politikanın menfaatlerine zarar iras edebilir görünmüştü.

Can sıkıntısıyla sabah sabah oralarda dolaşan genç esir kırtasiyeciliğin kurbanıydı. Müptelâ olduğu bir göğüs illetinin tedavisi için vaktiyle Montpellier'ye gelmiş, muahedenin feshi esnasında orada yakalanmıştı. Dışişleri Bakanlığı'ndan çıkan bir emir, iki yıldan beri onu aradığı iklimden mahrum bırakmıştı. Genç adam kontun askerî üniformasını görür görmez, hemen göz göze gelmemek için başını Cise çayırlarına çevirdi.

Albay homurdanarak:

"Yahu bütün şu İngilizler, dünya kendilerininmiş gibi küstahtırlar. Amma bereket ki Soult yakında haklarından gelecek!" diye haykırdı.

Tutsak, kalskanın önünden geçerken içeriye şöyle bir bakıvermiş. Pek kısa süren bu bakış, kontesin düşünceli simasına dayanılmaz bir cazibe veren hüzünlü ifadeye hayran kalmasına kâfi gelmişti. Birçok erkekler böyledirler. Bir kadının sadece mustarip olduğunu görmek kalblerinde büyük bir heyecan yaratır. Onlar için elem, sadakat müjdeleyen veya aşk vaat eden bir histir. Bakışları akrabasının minderine gömülen Julie ne ata dikkat etmişti ne süvariye. Bu sırada koşum süratle tamir edilmiş ve sapasağlam olmuştu. Kont

tekrar arabaya kuruldu. Kaybedilen zamanı kazanmaya çalışan sürücü, iki yolcuyu, çabucak seddin adeta boşlukta duran kayalarla çevrili kısmına getiriverdi. Bu kayaların kucağında Vouvray'in şarapları olgunlaşıyor, bir sürü güzel evler yükseliyor ve uzaklarda Saint Martin'in inzivagâhı olan meşhur Marmoutiers manastırının harabeleri görünüyordu.

Albay, Cise Köprüsü'nden beri, arabayı takip eden süvarinin hep o İngiliz genci olup olmadığını anlamak için başını çevirerek:

"Bu şeffaf çehreli beyzade bizden ne istiyor acaba?" diye haykırdı. Amma yabancı, set kenarında dolaşmak suretiyle terbiye icaplarına riayetsizlik etmiş olmuyordu. Bunun için albay İngiliz'e tehditkâr bir bakış atfettikten sonra, arabanın köşesine çekildi. Adama gayri ihtiyari düşmanlık duymasına rağmen, atının güzelliğini ve süvarinin zarafetini takdir etmekten kendini alamadı. Bazı İngilizlerin teni o kadar nazik, derisi o kadar yumuşak ve beyazdır ki bir genç kızın narin vücuduna ait sanırsınız. Delikanlı da o zümredendi. Sarışın, uzun boylu ve ince yapılıydı. Kostümü, fazilet cakası satan İngiltere'nin, şık beylerine mahsus büyük itina ve temizlikle seçilmişti. Kontesin karşısında zevkten çok, utancından kızarıyor derdiniz. Julie yabancıya yalnız bir defa o da kocasının zoruyla şöyle bir bakıvermişti. Albay karısına bu saf ırka mensup atın bacaklarını göstermek istiyordu. Julie'nin bakışları mahcup delikanlınınkiyle karşılaştı. O dakikadan sonra, kalska ile atbaşı giden İngiliz, arabayı geriden takibe başladı. Kontes ne süvaride kocasının işaret ettiği beşeri mükemmeliyetleri fark etmiş, ne atta bir fevkaladelik görmüştü. Kocasını tasdik eder gibi hafifçe kaşlarını oynattıktan sonra tekrar köşesine büzüldü. Kont da uykuya daldı. Karı koca tek kelime konuşmadan Tours'a vardılar. Kucağından geçtikleri durmadan değişen sahnenin gönül alıcı manzaraları, Julie'nin bir kerecik olsun dikkatini çekme-

di. Kocası uyurken kontes arada bir onu seyrediyordu. Son bakışında araba sarsılmış, bir matem zinciriyle boynuna asılı duran madalyon dizlerine düşmüş ve birdenbire babasının resmiyle karşılaşmıştı. Genç kadın bu portreyi görür görmez, o âna kadar gözlerinde zapt ettiği yaşlar boşanıvermişti. İngiliz, ihtimal ki rüzgârın çabucak kuruttuğu bu gözyaşlarının kontesin solgun yanaklarında bıraktığı parlak ve ıslak izleri fark etmişti.

İmparator tarafından, Béarn bölgesine çıkarma yapan İngilizlerle savaşacak olan mareşal Soult'e, talimat götürmeye memur edilen Albay d'Aiglemont bu vazifesinden faydalanarak o sırada Paris'i tehdit eden tehlikelerden korumak için, karısını Tours'a, akrabalarından ihtiyar bir hanımın yanına götürüyordu. Köprüden geçti; büyük caddeye vardı ve sidövan[15] Kontes de Listomère-Landon'un oturduğu asırlar görmüş konağın önünde durdu.

Kontes de Listomère-Landon, solgun benizli, ak saçlı, zarif tebessümlü ve güzel ihtiyar hanımefendilerdendi. Bunların sırtında hâlâ beli telalarla kabartılmış entariler vardır; başlarındaki hotoz meçhul bir modaya aittir. XV'inci Louis devrinin yetmişlik portreleri olan bu hatunlar, sanki hâlâ seviyorlarmış gibi nevazişkârdırlar [gönül alan], dindar olmaktan çok sofudurlar. Amma göründükleri kadar da değil. Tatlı anlatırlar, amma konuşmaları daha güzeldir. Bir hatıra onları bir şakadan çok güldürür, aktüaliteden haz etmezler.

İhtiyar bir fam döşambır, kontese; bir yeğeninin ziyaretini haber verince çabucak gözlüklerini çıkardı, İspanya harbinin başlangıcından beri görmemişti onu. En sevgili kitabı olan *Eski Sarayın Galerisi*'ni kapadı; sonra sahanlığa kadar yürümek çevikliğini gösterdi, bu esnada karı koca da merdiveni çıkmıştılar.

15 Fransız ihtilali sırasında lakapları veya mevkileriyle eski rejime bağlı bulunan asilzadelere verilen isim.

Teyzeyle gelini şöyle bir bakıştılar.

Albay ihtiyar kadını yakalayıp tehalükle [hevesle] öperek:

"Bonjur aziz teyzeciğim," dedi. "Size muhafaza etmeniz için bir küçük hanım getiriyorum, yani hazinemi emanet ediyorum. Julieciğimin ne şuhluğu vardır ne kıskançlığı. Melekler gibi uysaldır. Burada da şımarıp bozulmayacağını ümit ederim."

Kontes onu alaycı gözlerle süzerek:

"Koca haylaz!" dedi.

Julie düşünceli görünüyor, tecessüsten [merak] çok sıkıntı duymuşa benziyordu. Evvela teyze sevimli bir zarafetle onu kucaklayarak:

"Demek ahbap olacağız, cicim," dedi. "Benden öyle pek ürkmeyin, gençlerle beraberken daima ihtiyarlıktan sıyrılmaya çalışırım."

Kontes de Listomère salona geçmeden önce, taşrada âdet olduğu veçhile misafirleri için yemek hazırlamalarını söylemişti. Fakat albay ciddi bir tavırla ancak posta arabası beygirlerini değiştirinceye kadar orada kalabileceğini anlatarak, teyzesinin belagatini yarıda bıraktı. Üç akraba çabucak salona girdiler. Albay genç karısını niçin kendisine emanet etmek mecburiyetinde bulunduğunu, buna sebep teşkil eden siyasi ve askerî hadiseleri şöyle kısaca anlattı. Büyük teyze bir durmadan söyleyen yeğenine, bir de solgunluğunu ve hüznünü bu cebri ayrılışa yorduğu gelinine bakıyordu. Kendi kendine: "Oh! Oh, bu gençler pek sevişiyor," der gibiydi.

O anda, kaldırımları demet demet otlarla çevrili eski avluda kamçı şakırtıları çınladı. Tekrar teyzesini kucaklayan Victor kapıdan fırladı. Kendisini arabaya kadar geçiren karısını öperek:

"Allahaısmarladık canım," dedi.

"Oh Victor, bırak da daha uzaklara kadar beraber geleyim, ayrılmak istemiyorum senden."

"Olur mu hiç?"

"Peki, madem sen öyle istiyorsun, hadi allahaısmarladık."

Araba gözden kayboldu.

İhtiyar kadınların, gençlere atfetmesini bildikleri usta bakışlarla gelinini süzen teyze:

"Pek seviyorsunuz Victorcuğumu demek?" dedi.

Julie:

"Öyle hanımefendi!" diye cevap verdi. "Bir adamla evlenmek için onu çok sevmemiz lazım gelmez mi?"

Genç kadın bu cümleyi öyle saf bir eda ile söylemişti ki ya tertemiz bir kalbin ifadesiydi bu yahut da derin sırlar gizliyordu. Richelieu Duclos ile ahbaplık yapan bir hatunun bu genç ailenin sırrına nüfuz etmek istememesi hani biraz güçtü. Teyzeyle gelini araba kapısının eşiğinde idiler; uzaklaşan kalskaya bakıyorlardı. Genç kadının gözlerinde, kontesin anladığı şekilde, aşk yoktu. İhtiyar hanmefendi Province'liydi ve şiddetli ihtiraslar beslemişti bir vakitler.

"Demek kendinizi yeğenim olacak haine kaptırdınız ha?"

Kontes elinde olmadan titredi. Bu ihtiyar yosmanın şive ve bakışından Victor'un mizacını ihtimal kendisinden bile daha iyi tanıdığını sezer gibi olmuştu. Kuşkulanan Madam d'Aiglemont mustarip ve saf ruhların ilk melcei [sığınak] olan beceriksiz bir ketumiyete büründü. Madam de Listomère, Julie'nin cevaplarıyla iktifa etti [yetinme]. Fakat inzivasının bir sevda sırrıyla neşeleneceğini düşünerek sevindi. Ona öyle geldi ki gelini eğlenceli bir entrika çeviriyor.

Büyük salona geçtiler. Duvarlarda, yaldızlı çubuklarla çerçeveli halılar asılıydı.

Madam d'Aiglemont, pencereden sızacak poyraza mâni olmak için Çin işi bir paravanla örtülen büyük bir ocağın önüne oturunca, artık ıstırabını gizleyemedi. Zaten bu köhne tavan altında, bu asırlar görmüş mobilya arasında insanın neşeli olması da güçtü. Bununla beraber Parisli kadın bu derin

uzlete [inziva], taşranın mutantan [görkemli] sükûnuna gömülmekten adeta zevk duyuyordu. Vaktiyle henüz yeni gelinken kendisine bir mektup yazdığı teyzesiyle birkaç lakırdı konuştuktan sonra, bir opera müziği dinler gibi sustu. Ve ancak iki saat manastırlara layık bir sessizlik içinde kaldıktan sonra teyzesine karşı uygunsuz hareket ettiğinin farkına vardı. Ona sadece soğuk birtakım cevaplar vermişti. İhtiyar hanım, eski devrin insanlarına mahsus olan o ince sevki tabiilerle [içgüdü] gelinin hiç keyfine dokunmamıştı. Yalnız, birçok defalar salondan ayrılmış, kontese yatak odası olarak hazırlattığı "yeşil oda" ile meşgul olmuştu. Şimdi tekrar büyük koltuğuna kurulmuş, yün eğiriyor, yan gözle de kontesi süzüyordu. Dayanılmaz düşüncelere daldığına utanan Julie bu haliyle alay ederek kendini mazur göstermeye kalkıştı.

Teyze:

"Sevgili yavrum, biz dulların acısını biliriz," diye cevap verdi.

Büyük hanımefendinin dudaklarındaki istihzayı anlayabilmek için hiç olmazsa kırkında olmalıydı insan.

Ertesi gün Kontes d'Aiglemont, biraz daha iyileşmişti; konuştu. Madam de Listomère bu yeni gelini yola getirebileceğinden ümitvar olmaya başladı. Zira önce onu doğrusu pek yabani ve aptal bulmuştu. Misafirine memleketteki eğlencelerden, balolardan, ziyaret edebilecekleri ailelerden bahsetti. O gün, her suali, gelinin içini dışını öğrenmek maksadıyla kurduğu bir tuzak mahiyetinde idi. Hanımefendi sarayda peydahlamıştı bu âdeti. Birkaç gün üst üste Julie'ye hep aynı teklifi tekrarladı. Biraz gezip eğlenmesi lazımdı doğrusu. Genç kadın bütün ısrarlara karşı koydu. Hanımefendi de, güzel gelinini, çalım sata sata gezdirmek sevdasından ister istemez vaz geçti. Kontes d'Aiglemont, yalnız kalmak arzusuna ve teessürüne [üzüntü] babasının ölümünden doğan ıstırabı bahane etti, hâlâ yasını tutuyordu onun.

Aradan sekiz gün geçmişti ki dul kadın Julie'nin meleklere has uysallığına, özentisiz zarafetine, hoş gören zekâsına hayran kalmış ve bu genç kalbi kemiren esrarengiz hüzün içine dert olmuştu. Kontes, sevilmek için yaratılan ve sanki her gittikleri yere saadet taşıyan kadınlardandı. Madam de Listomère gelininin sohbetinden öyle haz etti, alıbaplığına öyle paha biçti ki, meftunu oldu; artık hiç yanından ayrılmak istemiyordu. Aralarında ebedi bir dostluk kurulması için bir ay kâfi gelmişti. Büyük hanım çok geçmeden Madam d'Aiglemont'un çehresindeki değişikliği fark etti ve bir hayli şaştı. Genç kadının tenini tutuşturan keskin renkler yavaş yavaş sönmüş, çehresi mat ve donuk bir ton almıştı.

İlk şiddeti geçtikten sonra Julie'nin ıstırabı da hafiflemeye yüz tutmuştu. Kontes, genç akrabasında zaman zaman neşe hamleleri ve çılgın kahkahalar uyandırıyor, fakat bu şetaret [neşe], hemen can sıkıcı bir düşünce ile gölgeleniyordu. Teyze hissetti ki, gelininin hayatını perdeleyen o derin melalin [sıkıntı] sebebi, ne babasının hatırasıdır ne Victor'un yokluğu. Aklından hep kötü ihtimaller geçirdiği için, bir türlü asıl sebebe yanaşamadı. Zaten hep öyledir, hakikati ancak kazara keşfedebiliriz.

Hele bir gün, Julie hayretten ağzı açık kalan teyzesinin önünde, evli bir kadın olduğunu tamamen unutmuş göründü. Haylaz bir genç kız çılgınlığı, ilk çağlara layık bir saflık, Fransa'da genç kızların mümeyyiz [ayırt edici] vasfı olan o daima ince ve bazen pek derin espriyi gösterdi, çocuklaştı. Madam Listomère de aşırı tabiiliği nüfuz edilmez bir maske olan bu ruhun esrarını keşfetmeye karar verdi.

Gece yaklaşıyordu. İki kadın, sokağa bakan bir pencerenin önüne oturmuşlardı. Julie yeniden dalgınlaşmıştı; sokaktan bir atlı geçti.

Büyük hanım:

"İşte kurbanlarınızdan biri," dedi.

Madam d'Aiglemont, endişeli bir hayretle teyzesine baktı.

"Bu bir İngiliz gencidir, asilzadedir. Adı da Arthur Ormond. Lord Grenville'in büyük oğlu; sergüzeşti [macera] de hayli meraklıdır. 1802'de Montpellier'ye gelmiş, tehlikeli bir göğüs hastalığından mustaripmiş ve doktorlar yollamış onu, kendisi de belki oraların havası iyi gelir diye düşünmüş. Harp sırasında o da bütün vatandaşları gibi Napoléon tarafından tevkif ettirilmiş [tutuklanmış]. Malum ya, bu canavarın işi gücü muharebe. Genç İngiliz vakit geçsin diye, mühlik [öldürücü] zannedilen hastalığını tetkike vermiş kendini. Farkında olmadan anatomiye, tıbba merak sarmış, bu nevi ilimlere inhimak [aşırı düşkünlük] duymuş. Gerçi bir asilzade için tuhaf amma, Régent de pekâlâ kimya ile uğraşmıştı. Hulasa bay Arthur bilgisini şaşılacak derecede ilerletmiş. Hatta Montpellier'deki profesörler bile parmak ısırmışlar. Esaret acısını, bu tetkikler sayesinde avutmuş. Üstelik tamamen de iyileşmiş. Söylediklerine göre tam iki yıl hiç konuşmamış, pek seyrek ortaya çıkmış. Bir ahırda yatıp kalkmış, hep İsviçre'den gelme bir ineğin sütünü içmiş ve tere otuyla beslenmiş. Tours'a geldi geleli hiç kimse ile görüştüğü yok. Amma siz herhalde gönlünü fethetmiş olacaksınız ki buraya ayak bastınız basalı her gün iki defa penceremizin önünden geçiyor. Benim kara gözlerimin hatırı için olmasa gerek. Muhakkak seviyor sizi."

Son cümle Julie üzerinde bir büyü tesiri yaptı; dalgınlıktan uyandı. Edası ve tebessümü çok şaşırttı teyzesini. Bir erkeğin zülfüne esir olduğunu öğrenince, en mutaassıp kadın bile memnunluk duyar, sevki tabii bu. Halbuki genç kontes hiç de hoşnutluk göstermedi. Bakışları eskisi gibi donuk ve soğuk kaldı. Yüzünde, dehşete yaklaşan bir iğreniş okunuyordu. Gerçi seven bir kadın, bir tek erkek uğrunda bütün dünyayı hiçe sayar amma, böyle zamanlarda gülmesini, şakalaşmasını da bilir. Hayır, hayır; Madam d'Aiglemont'un bu

soğuk tavrı böyle bir aşkın ifadesi de değildi. Julie, o dakikada bir felaketin bütün şiddetiyle canlı kalan hatırasından, hâlâ azap duyan bir insan gibiydi.

Gelininin yeğenini sevmediğine kati kanaat getiren teyze, başkasında da gözü olmadığını anlayınca, şaşırdı kaldı. Yoksa Julie, inkisara uğramış bir gönül mü taşıyordu? Bir günlük, yahut bir gecelik tecrübe ile Victor'un hiçliğini anlamış mıydı acaba? Bu ihtimaller ihtiyar kadının içini titretti.

"Eğer onu tanıyorsa, olanlar oldu; yeğenim çok geçmeden izdivacın mahsurlarını tadar," diye düşündü.

O sırada niyeti gelinine XV'inci Louis devrinin kralcı fikirlerini aşılamaktı. Amma birkaç saat sonra Julie'nin melankolik oluşundaki hikmeti anladı. Kibar cemiyette bol bol rastlanan vaziyetlerdendi bu.

Birdenbire dalgın bir tavır alan Julie, o akşam her zamankinden önce odasına çekildi. Oda hizmetçisi elbisesini soyup, yatağını falan hazırladıktan sonra, çıktı, fakat Julie, ateşin önünde, yeşil kadifeden bir düşese[16] gömülü kaldı. Bu eski koltuk bahtiyarlara olduğu kadar mustariplere de aşina idi. Genç kadın ağladı, ah etti, düşüncelere daldı. Sonra küçük bir çekmeceden kâğıt çıkardı, yazmaya koyuldu.

Saatler birbirini kovalıyordu. Belli ki bu mektuba içini dökerken çok acı çekiyordu. Her cümle onu uzun tahayyülata sürüklüyordu. Birdenbire hıçkıra hıçkıra ağlamaya başladı. O sırada saatler ikiyi çalmıştı. Bir muhtazırınkı [can çekişen] gibi ağırlaşan başı göğsüne doğru eğildi. Az sonra gözlerini kaldırınca, ansızın teyzesiyle karşılaştı. Sanki duvardaki halılardan kopup tecessüm eden bir resimdi bu.

"Neniz var yavrum?" diye sordu. "Niçin bu vakitlere kadar uyanıksınız? Hele bu yaşta yalnız başınıza ağlamak? Hayırdır inşallah."

16 Düşes: Arkalı ve kenarlı kanepe.

Merasime falan bakmadan gelininin yanına oturdu. Gözleri, büyük bir tecessüsle yarıda kalan mektuba dikildi.

"Kocanıza mı yazıyordunuz?"

"Nerede olduğunu bilir miyim?" diye cevapladı Kontes.

Teyze kâğıdı aldı ve okudu. Gözlükleri de yanında olduğuna göre kasıt vardı işte. Masum taze bu hareket karşısında ağzını bile açmadı. Onu böyle uyuşturan ne haysiyetsizlikti ne de gizli bir suç işlemiş olmak duygusu, hayır. Ruhu mecalsiz bırakan bir buhran dakikasıydı bu. Bu anlarda insan hiçbir şeye aldırış etmez, hayır da vız gelir şer de. İtimat da sükût da müsavidir.

Şimdi Julie, bir âşıkını istihfaflarıyla [küçümseme] ezen, fakat akşam basıp da ıstıraplarıyla baş başa kalan, yüz vermediği adamı arzulayan ve derdini dökecek bir gönül arayan faziletli bir genç kız gibiydi; nezaket, açık bir mektubu mühürlü olarak kabul etmemizi icap ettirir, amma genç kontes bu kaidenin ihlal edilişine hiç ses çıkarmadı ve teyze mektubunu okurken o düşüncelere daldı.

> Sevgili Louisa;
>
> Vaktiyle yaptığım bir vaadi yerine getirmem için niye bu kadar ısrar ediyorsun bilmem? Bilgisiz iki genç kızın bu şekilde sözleşmeleri en büyük gafletmiş. "Altı aydır suallerim cevapsız kalıyor, sebebini sık sık kendime soruyorum," diyorsun. Sükûtumun manasını hâlâ anlamadınsa, bunu sana açacağım sırları öğrenince, ihtimal hissedeceksin. Yakında evleneceğini bildirmeseydin, onları ölünceye kadar kalbime gömecektim. Evleneceksin ha Louisa? Bu düşünce titretiyor beni. Evlen zavallı yavrucak, evlen. Sonra birkaç ay içinde, eski halimizi hatırladıkça en acı nedametler duyacaksın. Hani bir akşam, seninle Écouen'de dağın en büyük meşe ağaçları altına varmış, ayaklarımızın altında uzanan latif vadiyi ve ışıkları bizi kuşatan güneşin batışını hay-

ran hayran seyretmiştik. Bir kaya parçasına oturmuş sonsuz bir haz içinde kalmış, sonra pek tatlı bir hüzne dalmıştık. Uzaklardaki güneşin bize istikbalden bahsettiğini ilk defa sen sezdin. Ne çılgın, ne mütecessis [meraklı] şeylermişiz o zaman. Bütün deliliklerimiz hatırında mı? "İki âşık gibi kucaklaşıyoruz," demiştik. İlk evlenen; çocuk ruhlarımızın pek büyük bir cazibe ile süslediği zifaf gecesinin sırlarını, zevklerini arkadaşına anlatacaktı. Orada ant içmiştik buna. O akşamı hatırladıkça gözlerin yaşaracak, yasa düşeceksin. O zaman gençtin, güzeldin, belki bahtiyar değildin amma, kaygın da yoktu. Kocan seni kısa zamanda çirkin, dertli ve ihtiyar yapıp çıkacak. Albay Victor d'Aiglemont'la evleneceğim diye ne kadar gurur ve sevinç duyduğumu anlatmaya kalkmak çılgınlık olur. Zaten nasıl anlatabilirim sana? O zamanki halimi artık kendim de hatırlamıyorum. Gözümü kapayıp açıncaya kadar çocukluğum bir rüya oldu. Benim için hudutları meçhul olan bu rabıtanın [ilişkinin] merasimle kutlandığı gün tavırlarım pek beğenilmedi. Babam birçok defalar neşemi dizginlemeye uğraştı, çünkü yersiz bir sevinçti bu. Sözlerimde istihza ve muziplik buluyordu. Hakikat tamamen aksine idi de ondan. Duvağımla, gelinlik robumla, çiçeklerle çocuk gibi oynuyordum. Akşam tantana ile götürüldüğüm odada, tek başıma kalınca, Victor'u meraka düşürmek için bir oyun düşündüm. Gelmesini beklerken müthiş kalbim çarpıyordu. Eskiden 31 Birincikânun [Aralık] geceleri kimse görmeden, hediyelerin bulunduğu salona geçerken de böyle olurdu. Kocam içeri girip de beni arayınca altına gizlendiğim muslinlerde boğulan kahkaham, çocukluk oyunlarımızı canlandıran o tatlı neşenin son parlayışı oldu.

Böyle başlayan mektup, herhalde çok hazin müşahedelerle dolacaktı.

Hanımefendi mektubu okuyup bitirince, gözlüklerini yavaşça masanın üstüne bıraktı. Kâğıdı da hemen oracığa koydu. Yılların ateşini söndüremediği yeşil gözlerini gelinine dikerek:

"Yavrum," dedi, "evli bir kadın genç bir kıza böyle şeyler yazamaz, aksi takdirde usul ve adaba yan çizmiş olur."

Julie teyzesinin sözünü keserek:

"Benim de düşündüğüm orasıydı. Siz okurken kendi kendimden utanıyorum."

İhtiyar kadın:

"Sofrada bir yemek hoşunuza gitmedi diye, ondan başkalarını da iğrendirmek icap etmez yavrum. Üstelik Havva anamızdan beri herkes izdivacı mükemmel buluyor. Anneniz yok mu?"

Kontes titredi, sonra yavaşça başını kaldırarak:

"Heyhat!" dedi. "Bir seneden beri çok yanıyorum annesizliğime. Amma kabahat bende. Victor'u damat yapmak istemeyen babamı dinlemedim."

Teyzesine baktı. Bu aşınmış çehrede, acıyan ve anlayan bir alaka sezdi ve bir sevinç ürpertisi gözyaşlarını kuruttu. Markiz[17] genç kadının elini ister gibi bir tavır almıştı. Parmakları birbirine kenetlenirken bu iki kadın artık tamamen anlaşmıştılar. Markiz:

"Zavallı öksüz..." dedi.

Bu cümle Julie için, son bir ışık oldu. Babasının peygamberane sesini yine duyuyormuş gibi geldi ona.

İhtiyar kadın:

"Elleriniz yanıyor! Daima mı böyle?" diye sordu.

"Fievrden [ateşten] kurtulalı nihayet yedi sekiz gün oluyor."

"Ateşiniz vardı da, benden saklıyordunuz ha?"

Julie mahcup bir hüzünle:

17 Kontes de Listomère aynı zamanda markizdir.

"Bir seneden beri bu haldeyim.." dedi.

Teyzesi:

"Demek öyle meleğim, şu halde izdivaç sizin için bir ıstıraptan ibaret oldu şimdiye kadar?"

Genç kadın cevap vermek cesaretini gösteremedi. Fakat bütün acılarını açığa vuran bir jestle bu suali tasdik etti.

"Bedbahtsınız ha?"

"Yo.. yo, teyzeciğim. Victor beni taparcasına seviyor, ben de öyle. O kadar iyi kalbli ki!"

"Evet.. onu seviyorsunuz amma, kaçıyorsunuz da ondan.. değil mi?"

"Öyle.. bazı defalar, pek sık özlüyor da beni."

"Çok defa tek başınıza iken, birdenbire karşınıza çıkacağını düşünerek korkuyorsunuz?"

"Ne yazık ki evet teyzeciğim. Amma sizi temin ederim ki onu çok seviyorum."

"İçinizden 'zevklerini anlamıyorum, paylaşmak elimden gelmiyor,' diye kendinize kızıyorsunuz. Meşru bir aşka tahammül etmenin, memnu [yasak] bir aşktan daha güç olduğunu da düşündüğünüz oluyor?"

Ağlayarak:

"Tıpkı söylediğiniz gibi.." dedi. "Bütün bunlar benim için bir muamma; amma siz nasıl oluyor da hepsini keşfediveriyorsunuz, hislerim uyuştu. Kafam işlemiyor, güçlükle yaşıyorum, hulasa tarifi imkânsız bir korku ruhumu örseliyor, duygularını donduruyor, sürekli bir uyuşukluğa fırlatıyor beni. Şikâyete takatim yok, ıstırabımı ifade edecek söz bulamıyorum. Azap içindeyim. Beni öldüren şey Victor'u mesut ediyor. Bunu düşündükçe de kendi ıstırabımdan utanıyorum."

İhtiyar kadın:

"Bütün bunlar çocukluk ve budalalık..." diye haykırdı. "Kuru çehresinde eski günlerdeki şetaretinin [neşe] aksi olan şen bir tebessüm belirdi."

Genç kadın yeisle [üzüntü]:

"Demek siz de gülüyorsunuz halime..." dedi.

Markiz hemen cevap verdi:

"Ben de öyle idim. Amma şimdi Victor, sizi yalnız başınıza bırakınca yeniden genç kızlık haline dönmüş olmuyor musunuz? Sakin, neşesiz fakat kaygısız değil misiniz?"

Julie, şaşkın şaşkın gözlerini açtı.

"Hulasa meleğim, Victor'a tapıyorsunuz, anlaşıldı. Amma karısı olacağınıza hemşiresi olmayı tercih ederdiniz. Hulasa izdivaç size uğur getirmedi."

"Doğru teyzeciğim.. amma niçin gülümsüyorsunuz?"

"Haklısınız yavrucuğum. Bütün bu söylediklerinizde neşe verici bir taraf yok. Sizi himaye altına almasaydım, gelecekte birçok felaketlerle karşılaşacaktınız. Bereket ki eski tecrübelerim sayesinde ıstıraplarınızın pek masum olan sebebini anlamış bulunuyorum."

Yeğenim, sizin gibi bir kadına layık değildi, budala, sevgili XV'inci Louis'miz devrinde, mevkiinizde bulunan bir hanım, böyle odun gibi hareket eden kocanın layık olduğu cezayı hemen verirdi. Egoist, zaten imparator olacak zalimin bütün subayları hep aynı model, kaba saba herifler. Nobranlığı zarafet sanırlar, ne kadınları tanır ne sevmesini bilirler. Sanki ertesi gün ölüme gitmek, kadınlara saygı göstermelerine lüzum bırakmazmış. Eskiden hem sevmesini bilirlerdi hem de sırasında ölmesini. Onu yola getiririm yavrum. Aranızdaki bu can sıkıcı anlaşamamazlık pek tabii amma, ben hallederim; yoksa birbirinizden nefret edersiniz ve iş boşanmaya varır, o da ümitsizliğe düşünceye kadar ölmezseniz."

Julie, hayretle teyzesini dinliyordu. Manasını anlamaktan çok hissettiği bu sözler onu şaşırtmıştı. Bu görmüş geçirmiş akrabanın ağzından da (biraz daha mülâyim bir şekilde) babasının vaktiyle Victor hakkında verdiği hükmü duymak onu çok korkutmuştu. Geleceği kuvvetle sezmiş ve başına

gelecek felaketleri hissetmiş olacak ki hıçkıra hıçkıra ağlamaya başladı ve annem olun.. diyerek ihtiyar kadının kucağına atıldı.

Teyze ağlamadı. Zira ihtilal, eski krallık devrini yaşayan kadınların gözlerinde pek az yaş bırakmıştır. Önceleri aşk ve sonra Terör onları en yürek parçalayıcı maceralarla haşrü neşr [haşır neşir] etmiştir. Öyle ki, hayatın tehlikeleri arasında soğuk bir vakar, samimi fakat gösterişsiz bir teessür izhar eder [belirmek], bu sayede yeni âdetlerin pek haksız olarak vaz geçirmek istediği tavru hareket [tutum] kibarlığına ve teşrifat kaidelerine sadık kalırlar.

Teyze Julie'yi bağrına bastı; çok defa bu tip kadınların, kalbinden çok hareketlerinde ve itiyatlarında [alışkanlık] bulunan bir şefkat ve zarafetle alnından öptü. Tatlı sözlerle okşadı; mesut bir istikbal müjdeledi ona. Sanki Julie kızı, elem ve ümitlerini paylaştığı kendi öz yavrusu imiş gibi, uyutmak için dil döktü. Onu aşk vaatleriyle avuttu. Gelininde kendi gençliğini buluyor, tecrübesiz ve güzel olduğu devirleri yaşıyordu. Kontes içini dökebileceği bir dost, bir anne bulduğu için, bahtiyar, uyudu. Ertesi sabah, teyze ile gelin, hislerin ilerlediğini, ve iki ruh arasında daha kati bir kaynaşma vücuda geldiğini ispat eden o derin samimiyet ve anlaşma edasıyla kucaklaşırken nal sesleri duydular, ikisi birden başını çevirdi; genç İngiliz'in, bermutat [her zamanki gibi] ağır ağır geçtiğini gördüler. Galiba delikanlı, bu iki münzevi kadının yaşayışlarına dikkat etmişti. Onlar kahvaltıda ve öğle yemeğinde iken muhakkak orada bulunuyordu. At, gemini çekmeye lüzum kalmadan yavaşlıyor ve Arthur yemek odasının iki penceresi arasından geçerken içeriye hüzünlü bir bakış atfediyordu. Kontesin hiç aldırış ettiği yoktu.

Fakat, İngiliz'in bu kadar gizli kapaklı ifade ettiği bu çekingen ve vakur aşk, taşra hayatında, yüksek ruhlu insanların bile pek güç sıyrıldığı, en küçük hadiselere bağlanan ba-

yağı tecessüslere [merak] alışık bulunan teyzeyi eğlendiriyordu. Aynı saatlerde tekrarlanan bu bakışlar onun için itiyat haline girmişti ve her gün Arthur'un geçişini yeni yeni şakalarla işaret ediyordu. Sofraya otururken iki kadın aynı zamanda Britanyalıya baktılar. Bu defa Julie ile İngiliz'in bakışları karşılaştı. Delikanlının hisleri gözlerinde o kadar açık okunuyordu ki genç kadın kızardı. İngiliz hemen atını kamçıladı ve dörtnala uzaklaştı.

Julie, teyzesine:

"Acaba ne yapsak efendim?" diye sordu. "Bu zatın geçtiğini görenler, benim..."

Teyze, sözünü keserek:

"Orası öyle.." dedi.

"Peki ona buralarda dolaşmamasını söyleyemez miyim?"

"Amma bu suretle kendisinden çekindiğiniz zehabına [sanı] düşmez mi? Sonra bir adamı gönlünün istediği yerde dolaşmaktan nasıl menedebiliriz? Yarından itibaren salonda yemeyiz yemeklerimizi. Genç beyzade sizi orada göremeyince bu pencere sevdasından vaz geçer. İşte sevgili yavrum.. usul, erkân bilen bir kadın böyle hareket eder."

Amma Julie'nin çilesi henüz dolmamıştı. İki kadın henüz sofradan kalkıyorlardı ki, apansız Victor'un oda hizmetçisi çıkageldi. Uşak dolu dizgin, Bourges'dan geliyordu. Sapa yollardan gelmişti. Kontese kocasından bir mektup getiriyordu. Napoléon'u terk eden Victor, karısına imparatorluk rejiminin yıkıldığını, Paris'in zapt edildiğini, Fransa'nın her köşesinde Bourbonlar için heyecanlı tezahürat yapıldığını haber veriyor, Tours'a kadar gelmek imkânı bulamadığından çabucak Orléans'a gelmesini rica ile, orada kendisi için pasaport bulmayı ümit ettiğini ilave ediyordu. Eski bir asker olan uşak da Orléans'a kadar Julie'ye refakat edecekti. Victor bu yolun henüz serbest olduğunu sanıyordu. Uşak:

"Dakika kaybetmeye gelmez hanımefendi," dedi. "Prusya, Avusturya ve İngiliz orduları neredeyse Blois'da veya Orléans'da birleşmek üzereler."

Genç kadın, bir iki saat içinde hazırlandı. Markiz'in verdiği eski bir seyahat arabasıyla yola çıktı. Teyzesini kucaklarken:

"Niçin siz de bizimle beraber gelmiyorsunuz?" dedi. "Şimdi Bourbonlar da iktidar mevkiine geçiyor, artık sizin için..."

Teyze:

"Bu ümit edilmedik dönüş olmasaydı, yine Paris'e gelirdim yavrucuğum. Victor'un da senin de öğütlerime o kadar ihtiyacınız var ki? Bunun için lazım gelen bütün hazırlıkları yapacağım."

Julie, yanında famdöşambrı [oda hizmetçisi] yola çıktı. İhtiyar asker de, hanımını herhangi bir tehlikeye karşı korumak için, arabanın yanında dörtnala gidiyordu.

Gece, Blois'dan önceki durak yerine gelmişlerdi. Arkasında bir araba sesi duyarak kuşkulanan Julie, seyahat arkadaşlarının kim olduklarını görmek için kapıya doğru uzandı; araba Ambroise'dan beri peşlerinde idi. Genç kadın ay aydınlığı sayesinde, kendisinden birkaç adım ötede ayakta duran Arthur'u gördü. Delikanlının bakışları, kendi arabasına dikildi. Gözleri karşılaştı, kontes, hızla arabanın köşesine çekildi; korkudan kalbi çarpıyordu. O da sahiden masum ve tecrübesiz olan birçok genç kadınlar gibi, bir erkeği istemeyerek kendine âşık etmenin suç olduğunu sanıyordu. Elinde olmadan duyduğu dehşet ihtimal ki ona, böyle pervasız bir tecavüz karşısında ne kadar zayıf olduğunu hissettiriyordu.

Erkeğin en kuvvetli silahlarından biri, tabiatiyla oynak olan muhayyilesi takip edilmekten ürken veya alınan kadını, kendisiyle meşgul edebilmesidir. Korkunç bir kudrettir bu.

Kontes, teyzesinin öğüdünü hatırladı, seyahat boyunca

köşesinden ayrılmamaya, arabadan çıkmamaya karar verdi. Fakat her durak yerinde İngiliz'in, arabaların etrafında dolaştığını duyuyor, sonra yolda, kalskanın taciz eden gürültüsü biteviye kulaklarında uğulduyordu. Çok geçmeden, genç kadın, bir defa kocasına kavuşunca, Victor'un kendisini bu garip takipten koruyacağını düşündü.

"Peki amma, ya bu genç beni sevmiyorsa?"

Bu istifham [soru], aklından geçen fikirlerin sonuncusu oldu. Orléans'a varınca, arabası Prusyalılar tarafından durduruldu ve bir han avlusuna götürülerek askerlerin muhafazası altına alındı. Karşı koymak imkânsızdı. Yabancılar hakimane işaretlerle arabadan kimseyi çıkarmamak için emir aldıklarını bildirdiler. Kontes iki saat kadar ağladı durdu. Sigara içen, gülen ve arada küstah bir tecessüsle [merak] kendisini seyreden askerlerin arasında mahpustu. Nihayet yaklaşan atların gürültüsünü duyarak, etrafındakilerin hürmetle çekildiklerini gördü. Az sonra, başlarında Avusturyalı bir General bulunan yüksek rütbeli ecnebi subaylardan müteşekkil bir grup arabayı çevirdi:

General:

"Madam," dedi. "Bizi mazur görün bir yanlışlık oldu; korkmadan yolunuza devam edebilirsiniz. Bundan sonra herhangi fena bir muameleye hedef olmamanız için buyurun size bir pasaport."

Titreyerek kâğıdı alan kontes, müphem birtakım lakırdılar mırıldandı. General'in yanında, İngiliz subayı üniformasıyla, Arthur duruyordu. Şüphesiz ki çabucak kurtuluşunu ona borçluydu. Yüzünde hem neşe hem hüzün okunan genç İngiliz başını çevirdi ve Julie'ye ancak yan gözle bakmak cesaretini gösterdi. Madam d'Aiglemont, elindeki pasaport sayesinde, can sıkıcı bir hadise ile karşılaşmadan Paris'e vardı. Orada, imparatora karşı olan sadakat yemininden sıyrılınca, kardeşi XVIII'inci Louis'nin krallık orduları başkumandanı

tayin ettiği Kont d'Artois tarafından büyük bir hüsnü kabul gören [iyi karşılanan] kocasıyla buluştu.

Victor hassa alayında mühim bir mevki almış ve General rütbesini kazanmıştı. O sırada, Bourbonların dönüşünü kutlayan şenlikler arasında zavallı Julie, hayatı üzerinde tesir icra edecek olan bir felakete uğradı; Kontes de Listomère-Landon'u kaybetti.

Tours'da Dük d'Angoulême'le bir kere daha görüşebilmek, ihtiyar Markiz'i sevinçten ve kalbine kadar yürüyen nikristen öldürmüştü. Halbuki yaşı sayesinde, Victor'a yol gösterebilecek, mahirane öğütlerle karı koca arasındaki anlaşmayı perçinleyebilecek bir o vardı. Şimdi artık aralarını bulacak hiç kimse kalmamış, bu iş Julie'ye düşmüştü. Fakat genç ve çekingen olduğundan acı çekmeyi şikâyet etmeye tercih ediyordu.

Mizacındaki mükemmeliyet, ödevlerine yan çizmeye kalkışmasına, yahut acılarının sebebini araştırmasına mâni oluyordu. Çünkü ıstırablarına son verdirmek pek nazik bir mesele idi; Julie genç kızlık iffetini yaralamaktan korkuyordu.

Şimdi Mösyö d'Aiglemont'un restorasyon[18] devrindeki hayatı hakkında birkaç söz söyleyelim.

Hiçlikleri, kendilerini tanıyanların birçoğu için, sır olarak kalan insanlar az mı? Yüksek bir mevki, muhteşem bir soyadı, mühim memuriyetler, bir miktar nezaket cilası, tavırlarda büyük bir ihtiyat veya servetin göz boyayıcı tesiri, münekkitlerin mahremiyetlerine nüfuz etmesine mâni olan nöbetçiler gibidir. Bu adamlar, ya çok uzaktan yahut da pek yakından göründükleri için hakiki boyları, mizaçları, ahlâkları layıkıyla bilinemeyen ve gereği gibi takdir edilemeyen krallara benzerler. Sahte bir kıymet sahibi olan bu şahsiyetler, konuşacakları yerde sual sorar, göz önünde bulun-

18 Restorasyon: Bourbonların tahta geçişinden başlayarak sukutlarına kadar süren devir (1814-1830) (XVIII'inci Louis ve X'uncu Charles'ın krallığı).

mamak için, başkalarını sahneye çıkarmak sanatını bilirler; sonra büyük bir ustalıkla herkesi ihtiraslarının veya menfaatlerinin ipiyle sürükler, bu suretle kendilerinden çok üstün olan insanları faka bastırır, kukla haline sokar ve kendi seviyelerine indirdikleri için hor görürler. Bu adi ve sabit bir fikrin, büyük fakat muğlak düşüncelere karşı tabii zaferidir.

Bu boş kafalar hakkında hüküm vermek ve menfi kıymetlerini tartmak isteyen müşahit, yüksek bir zekâdan çok ince bir zekâya, geniş görüşlerden ziyade sabra, azametli fikirlerden fazla kurnazlığa, dürüst bir muhakemeye muhtaçtır. Amma bu sahtekârlar, zayıf taraflarını gizlemek için ne kadar büyük bir maharet gösterirlerse göstersinler, karılarını, annelerini, çocuklarını yahut aile dostunu öyle kolay kolay aldatamazlar. Gelgelelim, hemen hemen müşterek itibarlarına dokunan bu sırrı, yakınları daima saklar, üstelik çok defa herkesi inandırmaya uğraşırlar. Bu ailevi anlaşmalar sayesinde birçok budalalar büyük adam yerine geçmek suretiyle budala sanılan büyük adamlar yekûnunu telafi ederler. Yani ilk bakışta, cemiyetteki büyük adam sayısı hep aynı kalır.

Şimdi, anlayışlı ve hisli bir kadının böyle bir koca karşısında oynamak zorunda bulunduğu rolü düşünün. Çile ve sadakat içinde geçen hayatlarını, dünyada hiçbir mükâfatın ödeyemeyeceği aşk ve sadakat dolu gönüller yok mu? Kuvvetli bir kadın böyle korkunç bir durumdan cinayetle sıyrılır; her şeye rağmen büyük diye anılan II'nci Katerina[19] gibi. Amma kadınların hepsi imparatoriçe olmadıklarından, aile hayatının bu meçhul fakat müthiş felaketlerine boyun eğerler. Acılarının tesellisini, doğrudan doğruya dünyada arayan kadınlar vazifelerine sadık kalmak istiyorlarsa, çok defa ıstıraplarının şeklini değiştirmiş olurlar, o kadar. Yok zevkle-

19 II'nci Katerina: Kuzeyin Semiramis'i diye anılan ve adı birçok kanlı entrikalara karışan Rus imparatoriçesi, zaferlerle şımaran bu müstebit tacdar, galiba günahlarını affettirmek için, ilmi ve sanatı korumuş, Fransız *encyolopediste*'leriyle mektuplaşmış, Diderot'yu davet etmiş ve birtakım eserler karalamıştır.

ri uğrunda kanunları çiğnerlerse suçlu mevkiine düşerler.

Bu mülahazaların hepsini, Julie'nin gizli macerasına da tatbik edebiliriz.

Napoléon ayakta kaldıkça, çokları gibi albay rütbesini taşıyan, iyi bir yaver olan, (mühimce bir birliğe kumanda etmekten âcizse de), tehlikeli bir misyonu mükemmelen başaran Kont d'Aiglemont kimsenin hasedini uyandırmadı. İmparatorun iltifat gösterdiği yiğitlerden biri olarak kabul edildi.

Albay, kendisine markilik ünvanını veren restorasyona karşı hiç de nankör davranmadı. Bourbonları Gand'a kadar takip etti. Mantıkın ve sadakatin emrettiği bu hareketle; damadının ömrü boyunca albay kalacağını söyleyen kayınpederinin kehanetini yalancı çıkardı. Bourbonların ikinci dönüşünde tuğgeneralliğe terfi ettirilen ve tekrar markiliğe kavuşan d'Aiglemont, Ayan azalığına göz dikti. *Conservateur* gazetesinin politikasını benimsedi, şiarlarını diline doladı. Güya düşüncelerini saklıyormuş gibi bir tavır takındı. (Bir şey düşündüğü falan da yoktu ya!) Az konuşmaya, daha çok sual sormaya başladı; derin bir adam sandılar. Biteviye nezaket kaidelerine sığındı; formüllere tutundu.

Büyük fikirleri ve hadiseleri, budalaların anlayabileceği şekle sokmak için, Paris'te mütemadiyen basmakalıp cümleler hazırlanır. D'Aiglemont cenapları fırsat buldukça bu hikmet kırıntılarını bol bol saçtı. Salon adamları, kalıplarını bastılar; Marki zevk ve malumat sahibi bir zattı. Aristokratik fikirlerinde inat edişi, sağlam bir seciyesi [karakter] olduğuna delil addedildi. Arada bir eski gamsız ve neşeli tavrını alınca, birçokları saçma sapan lakırdılarından diplomatça manalar çıkarmaya çalışıyorlardı. Pek kibar insanlar; siz bakmayın o ancak arzu ettiği şeyi söyler, diyorlardı.

Meziyetleri de kusurları kadar işine yarıyordu. Hayatında şef olarak kumanda etmediği için, yalanlamaya imkân olmayan cesareti, ona askerlik sahasında büyük bir şöhret te-

min ediyordu. Mert ve asil çehresinde yüksek fikirler okunuyordu. Fizyonomisinin ne kadar aldatıcı olduğunu bir bilen varsa o da karısıydı.

Uydurma kıymet ve marifetlerinin övüldüğünü duya duya, nihayet Marki d'Aiglemont kendi de, sarayın en dikkate değer simalarından biri olduğuna kanaat getirmişti. Görünüşü büyüklerin hoşuna gitmiş, çeşitli meziyetleri, itirazsız kabul edilmişti.

Böyle olmakla beraber Mösyö d'Aiglemont, evinde alçakgönüllüydü. Sevki tabiisiyle [içgüdü] seziyordu ki, karısı, bütün gençliğine rağmen, kendisinden üstündür. Erkeğin bu gayri iradi saygısı, genç kadına gizli bir hâkimiyet bahşediyordu. Bu yükten kurtulmaya uğraşan Julie, bütün gayretlerine rağmen egemenliğini kabul etmek zorunda kaldı. Kocasının öğütçüsü oldu. Hareketlerini de servetini de idare etti. Bu gayri tabii nüfuz, Markiz'e utanç veriyor, kalbine gömdüğü birçok acıların kaynağı oluyordu. Pek ince olan kadınlık sevki tabiisi, ona kıymetli bir erkeğe itaat etmenin, bir budalayı çekip çevirmekten daha iyi olacağını, erkekçe düşünmek, erkekçe hareket etmek mecburiyetinde kalan bir tazenin, cinsiyetine has çilelerden sıyrılınca kadınlık zarafetlerinden de mahrum kalacağını, buna mukabil, kanunlarmızın en kuvvetlilere bahşettiği imtiyazlardan hiçbirini de kazanamayacağını söylüyordu.

Zavallı Julie'nin hayatı, pek acı bir istihza gizliyordu. Kof bir puta tazim [saygı] göstermek, kendini himaye etmesi gereken adamı, kendi himaye etmek zorunda değil miydi? Bayağı mahluk, onun sürekli feragat ve sadakatini, kocaların hodbin sevgisiyle mükâfatlandırıyor, ona sadece dişi muamelesi yapıyordu. Zevkleriyle meşgul olmaya, hüznünün ve eriyip solmasının sebebini araştırmaya tenezzül etmiyor veya farkına varmıyordu. Her iki ihtimal de bir kadın için derin bir hakaret sayılırdı.

Marki de üstün bir zekânın boyunduruğu altında olduklarını hisseden birçok kocalar gibi, Julie'nin cismânî zaafına bakarak manen de zayıf olduğuna hüküm veriyor, bu suretle izzeti nefsini kurtarıyordu. Hastalıklı bir kıza düştüğü için talihinden şikâyet etmek, yanıp yakılmak hoşuna gidiyordu. Hulasa cellatken kurban postuna bürünüyordu. Bu hüzünlü hayatın bütün musibetlerini omuzlarına yüklenen markiz, üstelik, budala efendisine gülümsemek, bir matem evini çiçeklerle süslemek, gizli azapların soldurduğu çehresine bahtiyarlık ifadesi vermek zorunda idi.

Bu şeref mesuliyeti ve bu ulvi feragat, genç Markiz'e yavaş yavaş bir kadınlık vakarı, bir fazilet şuuru bahşetti; Julie, kendini cemiyet hayatının tehlikelerinden bu sayede koruyabildi. Bu kalbin bütün derinliğine nüfuz edebilmek için şurasını da ilave edelim: İhtimal ki markiz, ilk aşkını, genç kızlığının o masum aşkını kuşatan gizli ve mahrem felaket yüzünden ihtiraslardan tiksinmişti. İhtimal ki sevginin, bazı kadınlara iffet kanunlarını ve cemiyetin temelini teşkil eden fazilet prensiplerini hiçe saydıran cazibesini, memnu [yasak] fakat çileden çıkaran zevklerini bilmiyor, tahayyül edemiyordu.

Madam de Listomère-Landon'un, uzun tecrübelere dayanarak müjdelediği hazlardan ve o samimi kaynaşmadan, bir rüyaya veda eder gibi, vaz geçmişti. Genç öleceğini ümit ederek, tevekkülle çilesinin dolmasını bekliyordu. Touraine'den döneli sıhhati her gün biraz daha fenalaşmıştı. Sanki hayatının günleri ıstıraplarıyla ölçülüydü. Gerçi bu, zarif bir ıstırap, görünüşte adeta zevkli bir hastalıktı. Sathi [yüzeysel] görüşlü insanlar Julie'nin acılarını küçük hanımlara mahsus bir naz sayabilirlerdi.

Doktorlar, Markiz'in sedirinden ayrılmamasını tembih etmişlerdi. Etrafını kuşatan çiçekler arasında havasızlıktan sararıyor, o da çiçekler gibi soluyordu. Zayıf olduğundan yü-

rümesi, açık havaya çıkması yasaktı. Ancak kapalı bir arabada gezebiliyordu. Biteviye modern lüksün ve endüstrinin bütün harikalarıyla çevrelenen markiz, bir hastadan çok, tembel bir kraliçeye benzemekte idi.

Bazı erkek ahbaplar, ona havadis getiriyor, Paris hayatına binbir renk veren bir sürü ehemmiyetsiz vakalar anlatıyorlardı. Bu beyler, ihtimal ki onun nahifliğine ve bahtsızlığına meftundular, onu her zaman evde bulacaklarını biliyor, nasıl olsa bir gün iyileşeceğini hesaba katıyorlardı.

Bu derin ve muhataralı [tehlikeli] hüzün, şatafatlı bir dertti. Markiz d'Aiglemont, kökünü kurt kemiren güzel bir çiçek gibiydi. Zevk duyduğundan değil de, sırf kocasının göz diktiği mevkiin icaplarına uymak için, arada bir cemiyet hayatına karıştığı oluyordu. Sesi ve kusursuz tegannisi [şarkı söyleme] sayesinde, salonlarda birçok alkışlar toplayabilirdi. Bu takdirler, hemen daima genç bir kadının ruhunu okşar, amma onun için neye yarardı ki? Muvaffakiyet, ne içinde bir ümit uyandırabiliyor ne hislerine hitabediyordu. Kocası, sevmiyordu müziği.

Markiz'in içi sıkılıyordu bu salonlarda. Güzelliği etrafına bir sürü erkek topluyor, vaziyeti zalim bir merhamet, hüzünlü bir merak uyandırıyordu. Umumiyetle öldürücü olan bir darbe yakalanmıştı. Lisanımız kadınların birbirinin kulağına fısıldadığı bu hastalığı ifade edecek kelimeden henüz mahrumdur.

Hayatı sessizlik içinde geçtiği halde, ıstırabının sebebini bilmeyen yoktu. Evli olmasına rağmen, hâlâ genç kızlık mahcubiyetini muhafaza eden Julie, en ehemmiyetsiz bir bakışla kızarıyordu. Hicap duymamak için de daima gülüyor, neşeli görünüyor, sahte bir sevinç gösteriyor, afiyette olduğunu söylüyor, masum yalanları sıhhati hakkında sual sorulmasının önüne geçiyordu.

Hal böyle iken 1817'de mühim bir olay, Julie'nin içinde

bocaladığı acıklı vaziyeti bir hayli değiştirdi. Bir kız doğurdu ve onu emzirmek istedi. İki yıl, anneliğe has ihtimamların şiddetli eğlenceleri ve endişeli hazlarla hayatını biraz daha çekilir hale koydu; bizzarure [zorunlu olarak] kocasından ayrıldı. Doktorlar sıhhatinin düzeleceğini müjdelediler. Fakat Markiz faraziyeye [varsayım] dayanan bu yorumlara hiç de inanmadı. İhtimal ki ölüm, hayattan zevk almayan bütün insanlar gibi onun nazarında da mesut bir netice idi.

1819 yılı başlarında hayatı her vakitkinden zalim bir şekil aldı. Tam, güçlükle kazandığı bu menfi saadetten zevk duyarken, etrafında korkunç uçurumlar gördü. Kocası, yavaş yavaş onu aramamaya başlamıştı. Zaten pek uyuşuk ve hodbince olan bu sevginin soğuyuşu birçok felaketlere yol açabilirdi; başına gelecekleri ince muhakemesi ve tedbiriyle seziyor gibiydi. Gerçi, Victor üzerinde nasıl olsa büyük bir tesir icra edebileceğinden onun ilelebet saygısını kazandığından emindi. Fakat, ihtirasların, bu kadar boş, mağrur ve düşüncesiz bir adam için tehlikeli bir rol oynamasından korkuyordu. Arkadaşları, çok defa, Julie'yi derin bir düşünceye dalmış buluyorlardı. İçlerinden en anlayışsızları, sanki genç bir kadın yalnız havai şeyler düşünebilirmiş, bir annenin fikirlerinde daima derin bir mana bulunmazmış gibi alay ederek niçin düşündüğünü soruyorlardı. Zaten hakiki saadet gibi, felaket de bizi hülyaya sürükler.

Julie'nin, Hèlène ile oynarken, ona gamlı gözlerle baktığı, hali ve istikbali düşünerek kaderinin cilvesine yandığı, yavrunun annelere o kadar zevk veren çocukça suallerini cevapsız bıraktığı oluyordu. O zaman, Tuileries geçit resmindeki sahneyi hatırlıyor, gözleri yaşarıyor, babasının ileriyi gören sözleri yeniden kulaklarında uğulduyordu. Vicdanı bu öğütlerin ehemmiyetini takdir edemediği için sitem ediyordu ona. Zaten başına gelen bütün felaketlerin sebebi bu çılgın itaatsizlikti. Çok defa, en fazla hangi bir derdine yana-

cağını o da bilmiyordu. Meçhul kalan yalnız ruhunun tatlı hazineleri değildi ki! Hayatın en basit meselelerinde bile meramını anlatamıyordu kocasına.

Onda sevgi melekesi gittikçe daha kuvvetli ve daha işlek bir halde inkişaf ederken [gelişmek] meşru aşkı izdivaçla perçinlenen aşkı maddi ve manevi büyük ıstıraplar içinde tebah oluyordu [yok olmak]. Sonra, kocasına karşı zamanla bütün hisleri solduran istihfafa [küçümseme] yakın bir merhamet duyuyordu içinde.

Nihayet, aşkın hudutsuz hazlar verdiğini öğrenmesi için, dostlarla yaptığı sohbetlere örneklere, yahut kibar tabakaya ait bazı maceralara da pek lüzum yoktu. Kardeş ruhları birleştiren derin ve saf zevkleri ona nasıl olsa, gönlündeki yaralar da sezdirecekti.

Arthur'un masum çehresi, hafızasının çizdiği geçmişe ait levhada her gün daha saf, daha tatlı renklerle beliriyor; fakat genç kadın bu hatıra üzerinde durmaya cesaret edemediğinden çabucak siliniyordu.

Bu malızun ve münzevi kalbte, izdivaçtan beri tatlı bir iz bırakan tek hadise, genç İngiliz'in çekingen ve sessiz aşkıydı. İhtimal ki yavaş yavaş Julie'nin ruhunu melullaştıran bütün aldanan ümitler, doğmadan ölen arzular, muhayyilenin tabii bir cilvesiyle, dönüp dolaşıp hep bu adama teveccüh ediyordu. Delikanlının tavırları, hisleri, mizacı genç kadınınkilere o kadar uygun görünüyordu ki! Fakat bu düşünce ona her vakit bir fantazi ve bir rüya gibi geliyordu. Daima ahlarla biten bu ümitsiz rüyadan sonra Julie, kendini eskisinden daha bedbaht hissediyor, muhayyel bir saadetin kanatları altında uyuyan gizli acılar şiddetle canlanıyordu. Arada, çılgın ve pervasız şikâyetler yükseliyordu içinden; ne pahasına olursa olsun zevk sürmek istiyordu. Amma daha çok üstüne, garip ve aptalca bir uyuşukluk çöküyor, konuşulanları anlamadan dinliyor; yahut da kafasından

ifadesine imkân olmayan müphem, bulanık fikirler geçiyordu.. En samimi arzularında inkisara uğramış, genç kızlığın hülyaları paymal olmuştu, [mahvolmak] gözyaşlarını içinde boğmaya mahkûmdu. Kime şikâyet edebilirdi? Kim anlayıp, dinleyecekti onu?

Julie, kadınlığın bütün inceliklerini, vaziyeti idare etmek için boşu boşuna harcıyordu. Zulümlerini devam ettirmeye yarayan bu gayretlerden kocasının hiç haberi bile olmuyordu. Bazen dizginsiz ve düşüncesiz, ıstıraptan sarhoştu. Amma bereket ki hakiki bir iman ona ilahi bir ümit veriyor, genç kadın, uhrevi hayata sığınıyordu. Meşakkatli vazifesine tekrar başlamasını mümkün kılan takdire değer bir itikaddı [inanç] bu. Bu korkunç mücadeleler bu gönül yaraları şaşaasızdı. Bu sürekli hüzün nöbetleri meçhul kalıyor, ne donuk bakışlarını gören oluyordu, ne tenhada döktüğü acı gözyaşlarını.

1820 yılının bir ocak gecesiydi ki markiz olayların zoruyla adım adım içine yuvarlandığı buhranlı vaziyetin tehlikelerini bütün vehametiyle fark etti. Karı koca, birbirinin içini dışını anlamış, uzun yıllar düşüp kalkmışlarsa kadın erkeğin en küçük jestlerine mana vermek, kendisinden gizlediği hisleri ve halleri sezmek kudretinde ise, çok defa düşünmeden yapılan mülahazaların veya gelişigüzel söylenen düşüncelerin akabinde her şey apansız aydınlanıverir. Böylece kadın birdenbire bir uçurumun kenarında veya dibinde iken gözlerini açar. Birkaç gündür tek başına kalabildiği için sevinen markiz de, yalnızlığın sırrını o gece anladı. Artık kocası kendisine ait değildi. Vefasızlıktan mı? Usançtan mı? Âlicenaplıktan, yahut da merhametten mi? Bilmiyordu. O anda kendini unuttu. Artık ne ıstıraplarını düşündü ne fedakârlıklarını. O şimdi sadece anne idi. Kızının, yüreğine su serpen ve onu hayata bağlayan biricik Hélène'nin serveti, istikbali, saadeti tehlikede idi. Şimdi Julie bu sevgili yav-

ruyu, bir üvey annenin korkunç ve boğucu boyunduruğundan korumak için yaşamak isiyordu. İstikbalin korkunçluğunu yeniden sezen Julie, yılları bile eriten hummalı bir düşünceye daldı. Bundan sonra kocasıyla onun arasında, ağırlığı, yalnız kendi omuzlarına yüklenecek olan bütün bir endişeler dünyası olacaktı. O güne kadar Victor tarafından sevildiğine (Victor ne kadar sevebilirse) emin bulunan genç kadın, kendini, paylaşmadığı bir saadete vakfetmişti. Şimdi artık, gözyaşlarının kocasına sevinç verdiğini düşünmek teselisinden de mahrumdu. Yapayalnızdı, bir ölümlerden ölüm beğenmek kalıyordu ona.

Gecenin durgun ve sessiz koynunda, yeisten takati kesilmişti. Sedirden kalktı, ocak sönmeye yüz tutmuştu. Elinde lamba, fersiz gözleriyle kızını seyretmeye hazırlanırken Mösyö d'Aiglemont içeriye girdi, şen ve şatırdı [keyifli]. Julie ona tatlı tatlı uyuyan Hélène'i gösterdi. Fakat marki karısının heyecanını bayağı bir cümle ile karşıladı.

"Canım, o yaşta bütün çocuklar sevimli olur."

Lakayt bir tavırla kızının alnını öptü. Beşiğin perdelerini indirdi. Julie'ye baktı; elini tuttu ve onu, az önce meşum düşünceler içinde terk ettiği sedire, kendi yanına oturttu.

Markiz'in ne kadar kof olduğunu bildiği o tahammül edilmez şetaretle [neşe]:

"Bu gece pek güzelsiniz hanımefendi," dedi.

Madam d'Aiglemont, hiç oralı değilmiş gibi sordu:

"Geceyi nerede geçirdiniz?"

"Madam de Sérizy'lerde idim."

Şöminenin üzerinde duran bir ateş siperini almış, evire çevire şeffaflığına bakıyordu. Karısının gözyaşlarının izini fark ettiği yoktu.

Julie ürperdi, kalbinde, ifadesine imkân olmayan binbir his dalgalandı. Genç kadın içinde boğdu bu kasırgayı.

"Madam de Sérizy bu önümüzdeki pazartesi bir konser

veriyor, can atıyor senin de bulunmana. Çoktan beri salonlarda görünmeyişin, seni evinde görmek istemesi için kâfi bir sebep. Hani, seni çok sever, kibar bir hanımdır. Gelirsen beni de memnun etmiş olursun. Hatta senin namına, hemen hemen söz bile verdim."

Julie:

"Giderim," diye cevap verdi.

Markiz'in sesi, şivesi, bakışı öyle keskin, o kadar fevkalade bir hal almıştı ki, Victor bile, vurdumduymazlığına rağmen hayretle yüzüne baktı. Amma o kadar. Julie kocasını elinden alan kadının Madam de Sérizy olduğunu tamamen anlamıştı. Ümitsiz bir hulyaya daldı. Gözlerini ateşe dikti, sanki hep onunla meşguldü. Victor dışarıda keyif çattıktan sonra, evine zevklerinin yorgunluğuyla dönen insanların sıkıntılı tavrıyla siperi çevirip duruyordu. Münasip miktarda esnedikten sonra, bir eline şamdanı aldı, ötekini de uyuşuk uyuşuk karısının boynuna uzattı. Fakat Markiz eğildi, ona alnını verdi. Akşam busesiydi bu. Mihaniki [mekanik], hararetsiz sırıtışa benziyen bir buse. Kocasının öpüşü o anda pek iğrenç geldi Julie'ye.

Victor kapıyı kapayınca, markiz bir sandalyeye yığıldı; ayakları titriyordu, ağladı, ağladı. Bu sahnenin ne kadar azap ve işkence gizlediğini, ancak başından buna benzer bir hadise geçenler anlayabilir. Yalnız bu nevi acıları tadanlardır ki, ne korkunç ne sürekli facialara yol açabileceğini sezerler, böyle bir sahnenin.

Bu basit, bu incir çekirdeği doldurmayan lakırdılar, karı kocanın susup kalması, jestler, bakışlar, Marki'nin ocağın önündeki pozu karısının gerdanını öpmeye hazırlanırken takındığı vaziyet hulasa her şey, Julie'nin münzevi ve mustarip hayatında, bu saatin trajik bir dönüm noktası olmasına yardım etti.

Genç kadın, deli gibi sedirin önünde diz çöktü; hiçbir şey

görmemek için yüzünü mindere gömdü. Her vakit kullandığı kelimelere mahrem bir şive ve yeni bir mana vererek Tanrı'ya dualar etti; kocası onu duysa, içinden kan giderdi.

Tam sekiz gün, zihni hep istikbaliyle meşgul oldu, pençesinde didiklendiği felaketi tahlil ediyor; vicdanına karşı yalancı çıkmamak, marki üzerinde eski nüfuzunu kazanmak ve –kızının saadetine gözcü olabilmek için– bir müddet daha yaşamak çarelerini araştırıyordu. Rakibesiyle mücadeleye, cemiyet hayatına karışmaya, orada sükse kazanmaya karar verdi. Kocasını sevemezdi artık. Fakat yalandan muhabbet göstererek markiyi kendine bağlayacak; yapmacıklarıyla, onu bir kere kudretine boyun eğdirdikten sonra, sevdalılarına işkence etmekten haz duyan fettan sevgililer gibi yosmalaşacaktı. Bu çirkin desise [entrika], derdine deva olacak biricik çare idi. Bu sayede General'i istediği gibi üzecek, ıstıraplarını keyfine göre ayarlayacak, onu muma döndürdükçe yavaş yavaş hafifletecekti. Bu düşünce içinde hiçbir vicdan azabı uyandırmadı. Bir hamlede; alakasızlığın ilham ettiği bu soğuk hesaplara dalıveriyordu. Kızını kurtarmak endişesi, ona, sevmeyen kadınların yalanlarını, vefasızlıklarını, koketliğin desiselerini [hile], bir anda öğretti. Böyle hallerde erkeklerin, anadan doğma bozuk sandıkları bu mahlukların, onlarda büyük bir nefret uyandıran çirkin hilelerini keşfetti. Kadınlık gururu, menfaat hissi ve müphem bir öç alma arzusu, onu yeni acılarla dolu bir yola saptırmak için anne sevgisiyle el ele vermişlerdi. Julie farkında değildi henüz. Amma onun çok asil olan ruhu, ince zekâsı, bilhassa derin samimiyet ve doğruluğu bu duygulara uzun boylu yardaklık yapmasına mâniydi. O, kendi içini okumaya alışıktı. Fenalığa doğru attığı ilk adımda, –çünkü bu yol pek hayırlı bir yol değildi– vicdanının sayhası [çığlık], ihtiraslarının ve hodbinliğinin [bencillik] sesini boğacaktı. Gerçekten, kalbi henüz saf olan ve aşkı bakir kalan genç bir kadında annelik duygu-

su bile iffetin sesine boyun eğer. Zaten kadın demek iffet demek değil midir? Fakat Julie yeni hayatında, hiçbir tehlike, hiçbir günah görmek istemedi. Madam de Sérizy'lere gitti. Rakibesi solgun ve bitkin bir kadın beklerken, ruj sürmüş ve güzelliğini bir kat daha arttıran muhteşem bir tuvalete bürünmüş olan markizle karşılaştı.

Madam la Kontes de Sérizy,[20] Paris'te, modaya ve kibarlar âlemine ferman dinletmek sevdasında olan kadınlardandı. Dikte ettiği kararların, hüküm sürdüğü mahfillerce [meclis] kabule mazhar oluşu, bütün dünya tarafından benimsendikleri zehabını [sanı] uyandırıyordu onda. Nükteler savurmak, vecizeler yaratmak iddiasında idi. Her bahse burun sokar, her mesele hakkında kestirme hükümler verirdi. Edebiyat, politika, erkekler, kadınlar... sensöründen geçmeyen yoktu. Başkalarının mütalaasını hiçe sayan bir hali vardı. Madam de Sérizy'nin evi her bakımdan bir ince zevk örneğiydi. O gece, zarif ve dilber bayanlarla dolu olan bu salonlarda Julie kontesi bastırdı. Süvarenin en seçkin erkekleri, bu spirituel oynak ve civelek tazenin etrafına kümelendiler. Kadınları çileden çıkaran tuvaleti, gerçekten kusursuzdu. Robunun biçimine, korsajının şekline meftun kalan bayanlar, muvaffakiyetini, tanımadıkları bir terzinin dehasına atfettiler. Kadınlar öyledir. Elbiseyi güzel gösteren şeyin vücudun zarafet ve mükemmeliyeti olduğunu kabul edeceklerine terzilik sanatına güvenç göstermekten hoşlanırlar.

Julie, *Desdémone* romansını teganni [şarkı söylemek] için piyanoya kalkınca erkekler uzun zamandan beri susan bu

20 *İnsanlık Komedyası*'nın birçok sahnelerinde boy gösteren şahane koket. On Üçler'den olan Marki de Ronquerolles'ün hemşiresidir. Türkçeye tarafımızdan çevrilen *Ferragus* ve *Düşes de Langeais* romanlarında da adı geçer. Meraklılar şu eserlerde bu kadının birçok maceralarıyla karşılaşacaklardır:

Un mènage de garçon, Honarine, Splendeurs et misères des Courtisanes. Un debut dans la vie. Modeste mignon.

Kıymetli bir şahsiyet olan kocasını sevmez. İsterik ve şehvetperest dilber, sık sık âşık değiştirir. Ona hakiki aşkı tattıran Lucien olmuştur.

meşhur sesi dinlemek için, bütün salonlardan, oraya koşuştular. Derin bir sessizlik hâkim oldu. Markiz kapılara kümelenen başları ve üzerine dikilen bakışları görerek derin heyecanlar duydu. Gözleriyle kocasını araştırdı ve ona şuh bir nigâh atfetti. Gururunun tam manasıyla okşandığını zevkle gördü. Kazandığı bu zaferden mesut, *al piu salice*'in ilk parçasıyla bütün dinleyicileri kendine hayran bıraktı. Hiç şüphesiz, bu kadar içli, bu kadar ahenktar nağmeler, ne Malibran'ın[21] dudaklarından dökülmüştü ne Pasta'nın..[22]

Markiz, nakarata başlarken grupları süzdü ve Arthur'un üzerine dikilen sabit bakışlarıyla karşılaşınca, şiddetle titredi, sesi değişti. Madam de Sérizy, hemen yerinden fırlayıp Julie'ye koştu:

"Neniz var cicim.. vah vah zavallı yavru. O kadar mustarip ki! Takatinin fevkinde bir işe giriştiği için içim titriyordu."

Romans yarıda kaldı. Kadınlar arasında bir fısıltıdır başladı. Sonra, vaka üzerinde münakaşa ede ede, markizle, acımadan çekiştirdikleri Madam de Sérizy arasında başlayan mücadeleyi keşfettiler.

Julie'ye, sık sık heyecan veren o garip sezişler şimdi birdenbire hakikat olmuştu. Genç kadın, Arthur'la meşgul olurken, bu kadar uysal, bu kadar ince görünen bir erkeğin, ilk aşkına, mutlaka sadık kalacağını umarak sevinmişti. Bütün düşünceleri sevgilisine ait olan, her dakikasını ona hasreden, desise [hile] bilmeyen, ikbali, şanı, şöhreti, serveti düşünmeden yoluna feda eden bir kadın gibi çekingen bir gencin aşkı.

---

21 Malibran: İspanyol soyundan meşhur şantöz. (1808-1836) Kontralto ve sopranoyu birleştiren harikulade bir sese malikti. Vakitsiz ölümü Musset'ye meşhur *Stances*'la *Malibran*'ı ilham etmiştir. Sanata âşık olan Maria Gracia attan düşmüş, fakat tiyatrodan ayrılmamak için tedaviyi ihmal etmişti.

22 Pasta: İtalyan hanende (1798-1865). Paris'te ve Londra'da büyük bir sevgi kazandı. Malibran sahnede çok heyecanlı çok hararetliydi. Pasta ise kendine hâkimdi.

Julie, bazen bu temiz, bu gerçek ihtirasa mazhar olduğu için, iftihar etmişti. Çılgınlık veya oyalanma ihtiyacıyla o Arthur'u hep böyle tahayyül etmişti. Şimdi apansız hülyalar gerçekleşmişti. Genç İngiliz'in, bir kadınınki kadar şirin çehresinde, kendisinin de kurbanı olduğu, derin düşünceler, tatlı hüzünler, acı tevekküller okudu. Onda, kendini gördü. Bedbahtlık ve melal aşkın en beliğ [anlaşılır] tercümanlarıdır. Istırap çeken iki ruh arasında şaşılacak bir hızla anlaşıverirler. Hadiselerin veya fikirlerin iç görünüşünü ve gelişmesini kusursuz bir isabetle kavrarlar. Böylece bu ruhî sadmenin [ruhsal sarsıntı] şiddeti Markiz'e istikbalin bütün tehlikelerini apaçık gösterdi. Heyecanını, mutat acılarına yükleyebilmekten pek memnun olan genç kadın, Madam de Sérizy'nin yalancı şefkatine seve seve boyun eğdi. Romansı yarıda bırakması, herkesin bir başka şekilde tefsir ettiği bir hadise idi. Kimi Julie'nin talihine acıyor, bu kadar değerli bir kadının, cemiyet hesabına kaybedilmiş olmasına yanıyordu. Kimi, niçin yalnız yaşadığını, neden ıstırap çektiğini merak ediyordu.

Marki, Madam de Sérizy'nin kardeşine:

"Söyle bakalım azizim Ronquerolles," diyordu. "Madam d'Aiglemont'u gördükçe saadetime imreniyor, vefasızlığını başıma kakıyordun. Bırak Allah aşkına. Benim gibi sen de bir iki yıl bir kadınla baş başa kalıp, kırılır korkusuyla elini bile öpmeye cesaret etmeseydin, öyle pek ağzın sulanmazdı halime. Bu narin mücevherle sakın başını derde sokma. Cam altında seyretmek pek nefis şey, amma o kadar. Üstelik nazeninlikleri ve pahaları karşısında daima da hürmet etmeye mecburuz. Hani senin şu güzel at var ya, söylediklerine bakılırsa, karda, sağnakta kalmasından korkuyormuşsun? Sık sık çıkarabilir misin dışarıya? Benim de halim bu. Gerçi karımın namusundan, dinim gibi eminim. Fakat benim evlenmem bir nevi lüks. Beni el sanıyorsan, aldanıyorsun.

Onun için vefasızlıklarım, şöyle böyle meşru. Alaycı beyler! Siz yerimde olsanız, ne yapardınız sanki? Çoğu erkekler, vaziyeti benim kadar da idare etmezdi."

Sesini alçaltarak ilave etti; "Eminim ki Madam d'Aiglemont bir şeycikten şüphe etmiyor. Onun için şikâyete hiç hakkım yok, pek mesudum. Şu var ki, hassas bir adam için, alaka beslediği bir zavallıcığın acı çektiğini görmek büyük dert."

Mösyö de Ronquerolles:

"Maşallah!" diye cevap verdi. "Galiba pek hassassın. Zira öyle pek evine uğradığın yok."

Bu ahbapça taş, bütün dinleyicileri güldürdü. Mizacının temeli ciddiyet olan bir centilmen edasıyla vakar ve temkinini bozmayan bir Arthur vardı. İhtimal, bu kocanın abuk sabuk lafları genç İngiliz'i biraz ümitlendirmişti. Sabırla Mösyö d'Aiglemont'la baş başa kalabileceği anı bekledi. Az sonra böyle bir fırsat zuhur etti. Marki'ye:

"Mösyö," dedi. "Madam la Markiz'in haline sonsuz bir elemle şahit olmaktayım. Hususî bir rejime riayet etmediği için, acınacak şekilde öleceğini bilseydiniz, zannederim siz de ıstıraplarıyla alay etmezdiniz. Bana, size bunları söylemek cesaretini veren, Madam d'Aiglemont'u kurtarabileceğime hayat ve saadete iade edebileceğime emin bulunmamdır. Benim seviyemde bir adamın hekim oluşu biraz gayri tabii, amma tesadüfün ilcasıyla tıb ilmini tetkik ettim. – Emellerine hizmet edecek şekilde soğuk bir hodbinlik taslayarak– fena halde canım sıkılıyor. Budalaca fantaziler peşinde koşmaktansa, vaktimi ve seyahatlerimi ıstırap çeken bir mahluka harcamak daha hoş bir şey. Bu nevi hastalıkların şifa bulduğu pek nadirdir. Çünkü çok ihtimam, çok dikkat, çok sabır ister. Bilhassa servet sahibi olmak, seyahat etmek, her gün değişen ilâçlara titizlikle devam etmek gerektir, öyle nahoşlukları falan da yoktur ilâçların. –Kelimeyi İngilizcenin *centilmen*i yerinde kullanarak– biz iki asilzade-

yiz, anlaşabiliriz. Size önceden haber vereyim: Teklifimi kabul ettiğiniz takdirde, hareketlerimi her an kontrol edebilirsiniz. Size sorup danışmadan hiçbir teşebbüste bulunmam. Ben, itaat ettiğiniz takdirde muvaffak olacağımıza söz veriyorum. Evet, –Marki'nin kulağına– amma uzun müddet Madam d'Aiglemont'a kocalık yapmamanız şart."

Marki, gülerek:

"Milord,"[23] dedi. "Muhakkak ki böyle garip bir teklifi ancak bir İngiliz'den duyabilirdim. Müsaadenizle şimdilik ne evet diyebileceğim ne hayır, düşüneyim. Sonra, her şeyden önce karımın muvafakati lazım."

Julie, o anda tekrar piyanonun başına geçmişti. Bu defa Sémiramide'i[24] *Son reyina, son guerriera*'yı söyledi ve elbirliğiyle alkışlandı.

Karı koca konaklarına dönünce, Julie, hareketlerinin çarçabuk iyi bir tesir yaptığını, endişeli bir hazla gördü. Oynadığı rolle şevke gelen Marki, onu gelip geçici bir hevesle taltif etmeye [gönül alma] kalktı. Ve sanki Julie bir tiyatro kızıymış gibi, iltifat gösterdi. Bu muamele evli ve faziletli olan genç kadını eğlendirdi; kudretiyle oynamaya kalktı. Ve bu ilk mücadelede, kalbinin temizliği bir kere daha ezilmesine sebep oldu; amma bu kaderin sakladığı en korkunç ibret dersiydi. Sabahın ikisi üçü sularında idi. Julie, yatağında doğrulmuştu. Mahzun ve dalgındı. Titrek ışıklı bir lamba odayı hafifçe aydanlatıyor, etrafta derin bir sükût hüküm sürüyordu. Acı nedametler içinde bocalayan Julie, hemen hemen bir saatten beri ağlıyordu. Gözyaşlarındaki ıstırabı, ancak aynı vaziyeti yaşayan kadınlar anlayabilir. İçten hesaplı bir nevazişin [gönül alma] iğrençliğini öyle derinden duyabilmek, elem verici bir fuhuşla bir kat daha vahimleşen ve

23 Milord (benim lordum) Ingiltere'de lordlara hitabederken kullanılan isim.

24 *Sémiramide*, yahut *Sémiramis*. Iki perdelik opera. Müzik Rossini'nindir. Üvertur nefistir. (1823)

aşk için alın karası olan soğuk bir buseyle bu derece örselenmek için insanda Julie'nin ruhu olmalı. Kendini hor görüyor, izdivaca lanet ediyordu. "Ah, keşke ölmüş olaydım," diyordu. O anda, kızının feryadını duymasa, ihtimal ki kendini, pencereden sokağa da fırlatırdı. Mösyö d'Aiglemont yanı başında, mışıl mışıl uyuyor; üzerine damlayan, sıcak gözyaşları onu uyandırmıyordu.

Ertesi gün Julie, neşeli göründü. Mesutmuş gibi bir tavır takınmak ve artık hüznünü değil, yenilmesine imkân olmayan derin tiksintisini saklamak kudretini buldu. O günden sonra, kendini lekesiz bir kadın sayamadı artık. Kendi kendine yalan söylememiş miydi? Pekâlâ hislerini saklayabilecekti demek. İleride ihanet de edebilir, bu sahada da şaşılacak bir derinlik gösterebilirdi. İzdivacın mahsulü olan bu ahlâki fesat, henüz hareket sahasına geçmemişti. Ama ne de olsa, daha şimdiden "Vücudumu, kalbimin ve tabiatın arzusuna rağmen sevmediğim bir kocaya veriyorum da, sevdiğim bir âşığa neden mukavemet edecekmişim?" diye düşünmüştü. Bütün suçların, –hatta belki de cinayetlerin– başı yanlış bir muhakeme, yahut da egoizmin azgınlığıdır. Cemiyet ancak kanunların emrettiği kişisel fedakârlıklar sayesinde yaşayabilir. İçtimaî [toplumsal] hayatın nimetlerini kabul etmek suretiyle, onu ayakta tutan şartları gözeteceğimizi taahhüt etmiş olmuyor muyuz? Mülkiyete hürmet etmek zorunda kalan açlar, hisleri ve emelleri yaralanan kadınlardan daha mı az merhamete layıktılar?

Sırları, karı koca yatağına gömülen bu sahneden birkaç gün sonra, Mösyö d'Aiglemont, Lord Grenville'i karısına takdim etti. Julie, Arthur'u soğuk bir nezaketle karşıladı. Hani hislerini gizlemekteki maharetiyle övünebilirdi artık. Kalbini susturdu, bakışlarını perdeledi, sesine metanet verdi, böylece istikbaline hâkim kalabildi. Kadınlarda Tanrı vergisi olan bu desiseler sayesinde, ilham ettiği aşkın bütün derinliğini an-

layan Madam d'Aiglemont, çarçabuk şifa bulacağı ümidine gülümsedi; onu, genç doktorun ihtimamlarını kabul etmeye zorlayan kocasının bu arzusuna mukavemet göstermedi artık. Amma, sessizce ıstırap çekmek civanmertliğini gösterebileceğinden emin olmak için, ancak sözlerini ve hareketlerini iyice tetkik ettikten sonra Lord Grenville'e güvenebilecekti. Genç İngiliz'in üzerinde hudutsuz bir nüfuzu vardı ve bunu şimdiden suistimal ediyordu. Kadın değil miydi?

Montcontour, altından Loire Nehri'nin aktığı sarımtırak kayalıkların üzerine kurulmuş eski bir şatodur.[25] 1804'te Julie'nin kalskası bu civarda mola vermişti. Touraine, Montcontour'un, burçları oymalı, beyaz, şirin bir Malines[26] tentesi gibi işlemeli şatocuklarından biridir. Dutlukları, bağları, çukur yolları, uzun, kafesli parmaklıkları, kayadan mahzenleri, sarmaşıktan mantoları, sarp yamaçlarıyla nehrin sularında yıkanan, süslü ve mini mini şatolar.

Montcontour'un damları, güneşin şuaları altında kıvılcımlar saçar. Orada her şey ateşlidir. İspanya'nın şairane manzaralarını hatırlatır.[27]

Yaldızlı katır tırnakları ve çadır çiçekleri rüzgâra tatlı kokular serper, hava okşayıcıdır. Toprak her tarafta gülümser, her adımda ruhu tatlı bir füsun sarar, gönüle rehavet ve sevda veren, okşayan ve avutan bir füsun. Bu latif, bu şirin bölge, dertleri uyutur, ihtirasları canlandırır. Bu masmavi gö-

25 Muharrir burada *manoir* kelimesini kullanıyor. Şemseddin Sami bu terimi "eski vakitte arazii vasia ile muhit konak" diye tarif eder ki, pek doğru değildir. *Larousse pour tous* "eski devirlerde, kuleli şatolar kurdurmak hakkından mahrum bulunan bir timar sahibinin malikânesi" diyor. *Manoir*lar da çok defa surlar ve hendeklerle çevrilidir. Bazen sadece yazlık bir köşk mahiyetindedir. (Valoisler devrinde, Fontainebleau ve Blois gibi). Anglo-Normandların Manor hauseleri.

XVI'ncı yüzyıldan itibaren, Fransa'da *Manoir*lar daha zarif birer sayfiye karakteri almaya başlar.

26 Belçika'nın tenteleriyle meşhur şehri.

27 Bu cümlenin tam tercümesi şöyledir: İspanya'dan arta kalan binbir eser (yahut, İspanya'yı hatırlatan binlerce iz). Bu şirin şatoyu şaireleştirir.

ğün altında, bu ışıltılar saçan suların karşısında kimse soğuk kalamaz. Orada birçok hırslar can verir, her akşam, erguvan ve lacivert kundağına uzanan güneş gibi siz de sakin bir saadetin kucağına yaslanırsınız.

1821 yılının tatlı bir ağustos akşamı, iki kişi, şatonun üzerine kurulduğu kayalıkları oyan tatlı yollardan, tepelere doğru tırmanıyordu. Şüphesiz oralardan aşağıdaki çeşitli manzaraları seyredeceklerdi. Bunlar Julie ile Lord Grenville idi. Fakat Julie adeta yepyeni bir kadındı. Markiz sıhhatin terütaze [taptaze] renkleri içinde idi. Feyizli bir kuvvetle canlanan gözleri, çocuk gözlerine dayanılmaz bir cazibe veren o seyyaleye [akan] benzeyen nemli buğu arasından kıvılcımlar saçıyordu. Bütün ruhuyla gülümsüyordu, yaşamaktan memnun; içi hayatla dolu idi. Mini mini ayaklarını kaldırışından da belliydi ki artık hiçbir acı hareketlerini ağırlaştırmıyor, bakışlarına, sözlerine, jestlerine hüzün veren bir derdi yok. Güneşin sıcak şualarından koruyan beyaz ipek şemsiyesi altında, duvağına bürünen bir yeni geline, aşkın hazlarına kucak açmaya hazırlanan bir bakireye benziyordu. Arthur ona, bir âşık ihtimamıyla yol gösteriyor, bir çocuğa kılavuzluk eder gibi, en rahat patikaları buluyor, onu taşlardan koruyordu. Bazen uzaklardaki bir manzarayı gösteriyor, bazen bir çiçeğin önünde duruyordu. Bütün hareketlerinde müessir olan, mütemadi bir şefkat, ince bir fikirdi; kadının hoşuna gidecek her şeyi seziyordu; sanki bu duygular onda, kendi hayatını korumak için zaruri olan hareketler kadar, hatta onlardan da çok fıtriydi. Doktorla hastası hep uygun adımlarla yürüyorlardı. İlk defa beraber yürüdükleri andan beri, böyle olmuştu. Bu birlik o kadar tabii geliyordu onlara. Aynı arzuya tâbi oluyorlar, aynı duyguların tesiri altında duruyorlar, bakışları, sözleri hep müşterek düşünceler ifade ediyordu.

Bir bağın tepesine varmışlardı ki, kayaların içinde oyulan

mahzenlerden çıkarılan uzun beyaz taşlardan birine yaslanıp dinlenmek istediler. Julie oturmadan önce etrafı süzdü.

"Ne güzel memleket diye haykırdı;" bir çadır kurup burada yaşayalım. Victor!" diye seslendi, "gelin, gelin."

Mösyö d'Aiglemont, aşağıdan bir avcı sayhasıyla [bağrış] cevap verdi, adımlarını sıklaştırmadı. Yalnız patikanın dönemeçleri müsaade ettikçe, arada bir, karısına bakıyordu. Julie, başını yukarı kaldırarak hazla nefes aldı ve Arthur'a –zeki bir kadının bütün düşüncelerini ifade eden– bir nazar atfetti.

"Oh.." dedi. "Daima burada kalmak isterdim. İnsan hiç bu vadiyi seyretmekten bıkar usanır mı? Bu şirin ırmağın adını biliyor musunuz milor?"

"Cise Irmağı'dır."

"Cise ha! Ya şu önümüzdekiler?"

"Onlar da Cher Tepecikleri."

"Peki sağda, ha orası Tours. Bakın katedralin çan kulelerine, ne güzel değil mi?"

Sustu, şehre doğru uzanan elini Arthur'un eline bıraktı. İkisi de ses çıkarmadan manzarayı ve bu ahenktar tabiatın güzelliklerini, hayran hayran seyrettiler. Suların şırıltısı, saf hava ve tertemiz gök, hulasa her şey genç ve sevgi dolu gönüllerine üşüşen düşüncelerle hemahenkti.

Julie, gittikçe artan masum bir heyecanla:

"Oh, Allahım, ne kadar seviyorum bu memleketi," diye tekrarladı. Biraz durduktan sonra devam etti; "Siz çok mu oturdunuz buralarda?"

Lord Grenville titredi. Ve mahzun bir tavırla; yoldaki cevizlikleri işaret ederek:

"Sizi tutsakken ilk defa olarak şuracıkta görmüştüm," diye cevap verdi.

"Evet, amma o zaman pek mustariptim, tabiat bana vahşi görünmüştü, halbuki şimdi." Julie, durdu. Lord Grenvil-

le onun yüzüne bakmaya cesaret edemiyordu. Genç kadın uzunca bir sükûttan sonra:

"Bu zevki size borçluyum," dedi. "Hayatın zevklerinden kâm [zevk] alabilmek için yaşamak lazım, halbuki ben şimdiye kadar ölmüş gibiydim. Öyle değil mi? Siz bana yalnız sıhhatimi vermekle kalmadınız, hayatın kıymetini de hissettirdiniz."

Kadınlar, öyle pek keskin kelimeler kullanmadan duygularını ifade etmekte mahirdirler. Taklidi mümkün olmayan bir hünerdir bu. Onların belagati bilhassa şivelerinde, jestlerinde, tavırlarında ve bakışlarındadır.

Lord Grenville başını avuçlarıyla sakladı, gözleri yaşarmıştı. Paris'ten ayrılalı beri Julie ona ilk defa teşekkür ediyordu. Tam bir yıl Markiz'i kusursuz bir sadakat ve bağlılıkla tedavi etmişti. D'Aiglemont'un da yardımıyla, onu Aix kaplıcalarına götürmüş; sonra Rochelle'e, deniz kıyısına gitmişlerdi. Âlimane fakat basit ilâçlarının, genç kadının harap bünyesi üzerinde yaptığı değişiklikleri, her an büyük bir dikkatle takip etmiş, nadir bir çiçek yetiştiren mesleğine âşık bir bahçevan titizliği göstermişti. Markiz Arthur'un anlayışlı ihtimamlarını, iltifatlara alışık bir Parisli bayanın derin hodbinliği, yahut da ne eşyanın pahasını kıymetini bilen ve ancak işine yaradıkları nisbette bir kıymet biçen bir fahişe kayıtsızlığıyla karşılıyor görünmüştü.

Mevkilerin ruhumuza yaptığı tesir, üzerinde durulmaya değer bir hadisedir. Su kenarında isek, muhakkak hüzün sarar ruhumuzu. Yine hissî hayatımızın şaşmaz bir kanunu neticesi dağların üstündeyken duygularımız saflaşır, ihtiras şiddetini kaybeder. Fakat aynı derecede derinleşir. Manasız gibi görünen sözlerin gizlediği aşklarının genişliğini, ilk defa olarak hissederken duydukları saadete tatlı bir sükûnet bahşeden, ihtimal iki âşıkın oturduğu şirin tepenin yüksekliği ve geniş Loire havzasının manzarasıydı. Julie, Arthur'a,

şiddetli bir heyecan veren son cümlesini bitirirken, okşayıcı bir meltem, ağaçların tepesini dalgalandırdı. Havaya suların serinliğini saçtı. Güneşi bulutlar örttü; yumuşak gölgeler bu nefis tabiat parçasının bütün güzelliklerini meydana çıkardı. Julie, gözlerinde tutmaya ve kurutmaya muvaffak olduğu yaşları genç lorda göstermemek için başını çevirdi. Arthur'un heyecanı çarçabuk ona da geçmişti. Bakışlarındaki derin sevinci görmesinden korkarak, ona bakmaya cesaret edemedi. Kadınlık sevki tabiisi [içgüdü] ona, bu tehlikeli saatte, aşkını, kalbinin derinliklerinde gömmesi gerektiğini söylüyordu. Bununla beraber susmak da aynı derecede korkutucuydu. Lord Grenville'in ağzını açacak halde olmadığını fark eden genç kadın, tatlı bir sesle:

"Milor," dedi. "Sözlerim üzerinizde büyük bir tesir yaptı. İhtimal, bu şiddetli heyecan, sizin gibi asil ve müşfik ruhlu bir insanın, yanlış bir hükmü düzeltişinin ifadesidir. Beni, soğuk, çekingen, alaycı ve hissiz bularak nankör zannetmiştiniz herhalde. İhtimamlarınızı takdir etmesini bilmeseydim, dostluğunuza layık görmezdim kendimi, milor! Hiçbir şeyi unutmadım, heyhat! Unutamayacağım da. Ne bir anne şefkatiyle üzerime titrediğiniz çıkacak hatırımdan, ne kardeşçe konuşmalarımızda hâkim olan asil itimat, ne de hareketlerinizdeki necabet [soyluluk]. Biz kadınlar bu meziyetlerin cazibesi karşısında hep zayıfızdır, Milor! Hakkınızı ödemek kudretimin dışındadır."

Julie, bu son kelimeleri söyleyerek süratle uzaklaşmış, Lord Grenville onu alıkoymak için hiçbir harekette bulunmamıştı. Markiz, az ötedeki bir kayaya kadar gitti ve orada hiç kıpırdamadan durdu. Heyecanlarını birbirinden gizlediler. Şüphesiz sessizce ağlıyorlardı.

Gün batarken, o kadar derin bir sevinçle şakıyan kuşların, şefkat dolu nağmeleri onları birbirinden ayrılmaya mecbur bırakan şiddetli sarsıntıyı bir kat daha arttırmış olsa gerek-

tır. Söylemeye cesaret edemedikleri aşkı yerlerine tabiat terennüm ediyordu.

Julie, pek vakur bir eda ile Arthur'un karşısına dikildi ve elini tutarak:

"İşte böyle Milor," dedi. "Beni tekrar hayata kavuşturdunuz! İstiyorum ki bu hayat nezih ve lekesiz olsun. Burada birbirimizden ayrılacağız."

Lord Grenville'in sarardığını görerek ilave etti, "Biliyorum ki sizden isteyeceğim fedakârlık, şimdiye kadar gösterdiklerinizin hepsinden de büyük. İşte sadakatinizin mükâfatı. Halbuki âlicenaplıklarınıza [cömertlik] karşı daha kadirşinas olmam gerekirdi. Amma böyle icabediyor. Fransa'yı terk edeceksiniz. (Delikanlının elini şiddetle çarpan kalbine götürerek) bunu size emretmek mukaddes birtakım haklar vermek değil midir?"

Arthur ayağa kalkarak:

"Evet," dedi ve kucağında kızı, çukur bir yolun ötesinde, şatonun parmaklığı üzerinde görünen d'Aiglemont'u gösterdi; Marki, küçük Hélène'ni zıplatmak için oraya çıkmıştı.

"Size aşkımdan bahsetmeyeceğim Julie! Ruhlarımız pek iyi anlıyor birbirini. Gönlümde duyduğum hazlar ne kadar derin ve gizli olursa olsun hepsini de bölüştünüz. Şimdi kalblerimiz arasındaki daimi sempatinin latif bir delilini gösterdiniz, amma kaçacağım. Çok defalar, bu adamı nasıl öldürebileceğimi büyük bir ustalıkla ölçüp biçtim. Yanınızda kalırsam mukavemet edememekten korkuyorum."

Perişan çehresinde ıstıraplı bir hayret okunan Julie:

"Ben de aynı şeyi düşündüm," dedi.

Julie'nin edasında dudaklarından dökülen bu sözlerin şivesinde o kadar derin bir fazilet, kendine itimat ve aşkına karşı gizliden gizliye kazandığı zaferlerin izi vardı ki Lord Grenville, hayran kaldı. Cinayetin gölgesi bile bu masum vicdanda kaybolmuştu. Bu güzel nasiyede [alın] ışıldayan

dinî duygu, kusurlu mizacımızdan doğan, fakat mukadderatımızın azamet ve tehlikelerini gösteren, gayri ihtiyari kötü düşünceleri tabiatıyla dağıtacaktı.

Julie, "O zaman," diye sözüne devam etti, "istihfafınıza [küçümseme] layık olacaktım, (gözlerini eğerek) ve o beni kurtaracaktı. Hürmetinizi kaybetmek benim için ölüm değil miydi?"

Bu iki kahraman sevdazede, ıstıraplarını boğmaya çalışarak bir an daha böyle sessiz kaldılar. İyi veya kötü, bütün düşünceler birbirinin aynıydı. En samimi zevklerinde olduğu gibi en gizli elemlerinde de anlaşıyorlardı. Genç kadın yaşlı gözlerini göğe kaldırarak:

"Şikâyet etmemeliyim," dedi. "Bu bedbahtlık kendi eserim."

General durduğu yerden işaret ederek:

"Milor!" diye seslendi. "Birbirimize ilk defa burada rastlamıştık. Belki siz unutmuşsunuzdur, bakın şuracıkta, kavakların yanında."

İngiliz keskin bir baş işaretiyle cevap verdi.

Julie:

"Ne yapalım, genç ve bedbaht ölmem lazımmış. Evet, yaşayacağımı zannetmeyiniz. Istıraplarım da, tedavi etitiğiniz o korkunç hastalık kadar öldürücü olacak. Kendimi suçlu bulmuyorum. Hayır, size karşı beslediğim hisler, dayanılmaz ve ebedi duygulardır. Duyup duymamak insanın elinde değil ki! Hem de faziletli kalmak istiyorum. Bununla beraber hem zevcelik vazifeme hem anneliğin yüklediği ödevlere hem de kalbimin emellerine sadık kalacağım." Kısık bir sesle, "Dinleyin," dedi. "Asla bu adama ait olmayacağım artık. (Samimiyet ve dehşet dolu korkunç bir jestle kocasını gösterdi.) Cemiyet kanunları ona mesut bir hayat sürdürmememi emrediyor, itaat edeceğim. Cariyesi olacağım, ölçüsüz bir feragat göstereceğim. Fakat bugünden itibaren dulum. Ne

kendi gözümde orospulaşmak istiyorum ne de başkalarının. Kendimi Mösyö d'Aiglemont'a vermediğim gibi hiç kimseye de vermeyeceğim. Size gelince, demin söyledim. (Arthur'a gururla bakarak) işte kendi hakkımda verdiğim karar. Şurasını da haber vereyim ki, canice bir fikre kapılırsanız Mösyö d'Aiglemont'un dul karısı İspanya'da veya İtalya'da bir manastıra kapanacaktır. Talihsizliğimden olacak, aşktan bahsettik. Amma ihtimal ki bu itiraflardan kaçınmamız kabil değildi. Fakat, bu kalblerimizin heyecanla titrediği son dakika olsun. Yarın, sizi İngiltere'ye davet eden bir mektup aldığınızı söylerseniz birbirimizden ebediyen ayrılırız."

Sarf ettiği gayret Julie'nin takatini kesmişti. Dizlerinin büküldüğünü hissetti. Vücudundan soğuk bir ter boşandı. Pek kadınca bir endişe ile, Arthur'un kucağına düşmemek için, hemen yere oturdu.

Lord Grenville:

"Julie!" diye haykırdı.

Bu keskin feryat gök gürültüsü gibi çınladı. Bu gönül parçalayıcı çığlık, o zamana kadar sessiz kalan âşıkın söyleyemediği her şeyi ifade ediyordu.

General:

"Ne var yahu? Ne oldu hanıma?" diye sordu.

Lordun sayhasını duyunca, adımlarını sıklaştırmış ve birdenbire iki âşıkın karşısına dikilmişti.

Julie, kadınların, çok defa yaradılışından olan desisekârlık sayesinde, hayatın büyük buhranlarında takınıverdikleri o şaşılacak soğukkanlılıkla:

"Mühim bir şey değil," dedi, "şimdi geçer. Cevizin rutubeti dokundu da, az kaldı bayılacaktım. Doktorum korkusundan bağırdı herhalde. Ben onun için henüz tamamlayamadığı bir sanat eseri değil miyim? İhtimal eserinin harap olduğunu görerek titremiştir."

Pervasızca Lord Grenville'in koluna geçti. Kocasına gü-

lümsedi, kayalığın tepesinden ayrılmadan önce manzarayı seyretti. Sonra yolculuk arkadaşının elinden tutarak, sürükledi onu.

"Şüphesiz ki burası gördüğümüz yerlerin en güzeli.." dedi. "Hiç unutmayacağım. Bak Victor, bak. Ne sonsuzluk, ne genişlik, ne çeşitlilik. Bu ülke insana aşk tahayyül ettiriyor."

Kocasını aldatacak şekilde ihtilaçlı [çırpınma] bir kahkaha savurarak, çukur yollarda neşe ile sıçradı ve gözden kayboldu.

Mösyö d'Aiglemont'dan uzaklaştıkları zaman:

"Bu kadar mı çabuk.." dedi. "Nasıl olur yarabbi? Demek bir an sonra, artık kendimiz olmaktan çıkacağız. Bu hal ilelebed devam edecek. Hulasa yaşamayacağız artık."

Lord Grenville:

"Yavaş yavaş gidelim," diye cevap verdi. "Arabalar henüz uzakta, beraber yürürüz. Bakışlarımızda hislerimizi ifade edebilirsek, gönüllerimizi bir an daha yaşamış olurlar."

Akşamın son ışıkları altında, suların kenarında, seddin üzerinde dolaştılar. Hemen hemen konuşmuyorlardı. Arada Loire'ın şırıltısı gibi tatlı, fakat ruhu altüst eden müphem sözler dökülüyordu dudaklarından güneş batarken, onları kızıl şualarına sardı. Bu kaybolan güneş, meşum aşklarının hüzünlü bir timsaliydi.

Arabasını bıraktığı yerde bulamayan General pek telaşlıydı. Âşıkların sohbetine karışmıyor, kâh arkalarında kalıyor kâh öne geçiyordu. Lord Grenville'in bu seyahat esnasında gösterdiği asil ve ince hareketler Marki'nin şüphelerini silmişti. Birkaç zamandır lord doktorun, Kartacalılarınkine benzeyen doğruluğuna[28] güvenerek, karısını serbest bırakıyordu.

28 Balzac burada *foi punique* tabirini kullanıyor ki; hiyanet, sözde durmayış manasını ifade eder. (Bkz. Şemseddin Sami)

Romalılar Kartacalıları çok defa muahedeleri ayak altına almakla itham ediyorlardı. Onun için Latincede *Punica fides* (Kartacalı sadakati) sadakatsizlik,

Arthur'la Julie, örselenen kalblerinin mahzun ve acıklı uygunluğu içinde bir müddet daha yürüdüler. Demin Montcontour'un sarp yamaçlarına tırmanırken ikisinin de içinde, kurcalamaya cesaret edemedikleri müphem bir ümit, endişeli bir saadet vardı. Şimdi muhayyilelerinde kurdukları ve karşısında –iskambilden şatolar yapan çocuklar gibi– nefes almaktan bile korktukları o nahif binayı yıkmışlardı, ümitsizdiler. Lord Grenville, hemen o akşam hareket etti. Julie'ye atfettiği son bakış, –ne yazık ki– bu kuvvetli ihtirasın genişliğini sempatileriyle sezdikleri andan itibaren, lordun kendi kendine itimatsızlık göstermekte haklı olduğunu ispat etti.

Ertesi gün Mösyö d'Aiglemont'la karısı arabada idiler. Yanlarında seyahat arkadaşları yoktu. Markiz'in, vaktiyle 1814'te geçtiği yollardan büyük bir hızla ilerliyorlardı. O zamanlar aşkın cahili olan ve devamından şikâyete kendinde hak bulan Markiz'in hayalinde, unutmuş olduğu binbir intiba canlandı. Kalbin de kendine göre hafızası vardır. En mühim hadiseleri, hatırlamaktan âciz olan bir kadın, bakarsınız ki hisleriyle ilgisi olan vakaları, ölüp gidinceye kadar unutmaz. Julie de böylece, en havai teferruatı bile apaçık hatırladı. İlk yolculuğunun en ehemmiyetsiz arızaları, –yolun bazı yerlerinde kafasından geçen düşüncelere varıncaya kadar– hafızasında canlandı.

Gençlikteki tazelik ve güzelliğine kavuştu kavuşalı, karısına yeniden abayı yakan Victor, bir âşık gibi ona doğru sokuldu ve kucaklamaya kalktı. Genç kadın hafifçe sıyrıldı ve bu masum nevazişten kurtulmak için bilmem nasıl bir bahane buldu. Çok geçmeden Victor'un temasından tiksinti duymaya başladı. O şekilde oturmuşlardı ki vücudunun hararetini ister istemez hissediyor ve paylaşıyordu. Kalkıp ara-

kahpelik ifade eder. Littre'nin, Academie'nin, Larousse'un izahları hep bu mahiyettedir. Biz burada kelimeyi –bilerek– değiştirdik. Daha doğrusu aynen aldık. Lorda kahpelik ve hiyanet isnat edemedik, sanıyoruz ki Balzac'ın da böyle bir niyeti yoktur.

banın önüne geçmek istedi. Fakat kocası, lütuf göstererek onu yalnız bıraktı. Julie, bu nezakete, içini çekmek suretiyle teşekkür etti. Kocası bunu yanlış anladı. Karısının hüznünü, işine gelecek şekilde tefsir eden bu eski kışla hovardası, nihayet akşama doğru onu apaçık konuşmaya mecbur etti. Julie:

"Dostum," dedi. "Biliyorsunuz ya, eskiden de az kalsın öldürüyordunuz beni. Şimdi de tecrübesiz bir genç kız olsam, yeniden hayatımı feda etmeye kalkabilirdim, fakat anneyim, büyütecek bir kızım var. Size olduğum kadar da ona aidim. Ne yapalım, kara bahtımıza boyun eğeceğiz. Siz, benden daha az acınacak vaziyettesiniz. Vazifemin, müşterek şerefimizin ve bunlardan daha kati olarak tabiatın benim için menettiği birtakım teselliler bulmadınız mı kendinize? İşte, bu çekmecede budalaca unuttuğunuz Madam de Sérizy'nin üç mektubu, buyurun, susmam da size ispat eder ki çok müsamahakâr bir kadınım. Kanunların beni mahkûm ettiği fedakârlıkları istemiyorum sizden. Çok düşündüm, biliyorum ki rollerimiz ayrı. Istırap yalnız kadınların nasibi. Faziletim sağlam ve değişmez prensiplere dayanıyor, namusuma toz kondurmadan yaşamasını bileceğim. Amma bırakın da yaşayayım."

Erkekler böyle buhranlı anlarda tabii olarak vakarlı olurlar. Kadınların, aşkın aydınlığında tetkik ettikleri böyle bir mantık karşısında şaşkına dönen Marki de ister istemez boyun eğdi.

Julie'nin aşkını ve kalbindeki emelleri örseleyen her şeye karşı izhar ettiği [açığa vurmak] bu girizi [içgüdüsel] nefret, kadının en güzel taraflarından biridir. Ve ihtimal ki ne kanunların ne de medeniyetin susturabileceği tabii bir iffetin neticesidir. Onları ayıplamak kimin haddine?

İki erkeğe birden ait olmamalarını emreden inhisarcı [tekelci] hissi zorla boğdukları takdirde imansız rahiplere dön-

mezler mi? İhtimal, birkaç mutaassıp Julie'nin vazifeleriyle aşkı arasında yaptığı bu uzlaşmayı takbih edecek [kınamak] amma, unutmayalım ki âşıklar da cinayet telakki edecek bu fedakârlığını. Bu umumi ayıplama, ya kanunlara yan çizenlerin felaketle karşılaşacağını, yahut da Avrupa'daki cemiyetlerin üzerine dayandığı müesseselerin pek kötü, pek acı kusurları olduğunu gösterir.

Aradan iki yıl geçti. Bu müddet zarfında Mösyö ve Madam d'Aiglemont kibar tabakadakiler gibi yaşadılar. Her biri istediği yere gitti. Kendi evlerinden çok salonlarda karşılaştılar. Kişizadeler âleminde birçok izdivaçların neticesi olan zarif boşanma. O gece, fevkaladeden olarak, karı koca, kendi salonlarında idiler. Madam d'Aiglemont hanım arkadaşlarından birini yemeğe alıkoymuş, yemeklerini daima lokantada yiyen General de nasılsa evde kalmıştı.

Kahvesini bitiren Mösyö d'Aiglemont, fincanı bir masaya bırakarak:

"Gözleriniz aydın Madam la Markiz," dedi. Sonra yarı alaycı, yarı mahzun gözlerle Madam de Wimphen'e bakarak ilave etti.

"Kralın avcıbaşısıyla uzun bir ava çıkıyordum. En az sekiz gün tam manasıyla dul kalacaksınız. Sizin de istediğiniz bu; zannederim."

Fincanları kaldırmaya gelen uşağa:

"Guillaume," dedi, "arabayı koşsunlar."

Madam de Wimphen, Madam d'Aiglemont'un vaktiyle bekârlığı tavsiye etmek istediği bizim Louisa idi. İki kadın gizlice bakıştılar. Belli ki Julie, arkadaşını dertlerine sırdaş yapmıştı; müşfik ve kıymetli bir sırdaş. Çünkü izdivaç Madam Wimphen'i pek mesut etmişti. İhtimal ki bu taban tabana zıt vaziyette birinin saadeti, ötekinin felaketine sadakat göstereceğine garanti teşkil ediyordu. Böyle hallerde kaderlerdeki ayrılık, hemen daima kuvvetli bir dostluk bağıdır.

Julie, kocasına kayıtsız bir bakış atfederek:

"Şimdi av zamanı mı?" diye sordu.

Martın sonlarıydı.

"Madam! Avcıbaşı gönlü istediği zaman, canı çektiği yerde avlanabilir. Kralın ormanında yaban domuzu vurmaya gideceğiz."

"Aman dikkat edin, başınıza kaza falan gelmesin."

Gülümseyerek cevap verdi:

"Kaza, geliyorum diye haber vermez ki!"

Guillaume:

"Beyefendinin arabası hazır," dedi.

General ayağa kalktı. Madam de Wimphen'in elini öptü. Julie'ye dönerek yalvaran bir eda ile:

"Madam ya bir yaban domuzuna kurban gidersem?"

Madam de Wimphen:

"Bu da ne demek?" diye sordu.

"Hadi gelin," dedi. Sonra Louisa'ya, şimdi görürsün manasına gülümsedi.

Julie, kocasına gerdanını uzattı. Marki öpmek için ilerlerken kadın o şekilde eğildi ki, zevcinin busesi pelerininin kırmalı sayvanına [örtü] kaydı.

Marki Madam de Wimphen'e hitabederek:

"Allah'ın huzurunda şahidim olursunuz," dedi. "Bu küçük lütfa nail olmam için ferman çıkarmam lazım. İşte karın böyle anlıyor aşkı. Ne desise yaptı bilmiyorum, beni bu hale getirdi. Güzel eğlenceler."

Çıktı. İki kadın baş başa kalınca, Louisa:

"Amma, vallahi zavallı kocan pekâlâ adam, seviyor seni."

"Sus tek kelime istemem. Taşıdığım isim nefret veriyor bana."

"Peki, amma Victor sana tamamen baş eğiyor."

Julie:

"İtaati kısmen, ona telkin ettiğim derin saygıdan geliyor,"

diye cevap verdi. "Kanun nazarında pek faziletli bir kadınım. Evini güzelleştiriyorum, entrikalarına göz yumuyorum. Kendi servetime dokunduğum yok. İratları [gelir] kendi keyfine göre harcıyor, yalnız sermayeye iliştirmiyorum. Nasıl yaşadığımı düşünmüyor, yahut düşünmek işine gelmiyor. Bu sayede rahatım. Kocamı böyle idare ediyorum amma mizacının neticelerinden korkuyorum. Bir gün, burunsalık kırılacak diye ödü kopan bir ayıcı gibiyim. Victor, kendinde bana hürmet etmemek hakkını gördüğü gün başıma gelecekleri düşünmeye bile cesaret edemiyorum. Çünkü serttir, mağrurdur, hele kurumundan geçilmez. İhtirasların bahis mevzuu olduğu bir meselede akıllıca karar verecek kadar ince değildir zekâsı. Amma zayıf karakterlidir. Bir kere nasıl olsa canıma kıyar, amma sonra ertesi gün kendi de yeisinden ölür, o da başka. Neyse şimdilik bu meşum saadetten korkum yok."

Sustular. Şimdi ikisi de bu vaziyeti hazırlayan gizli sebebi düşünüyordu.

Julie, Louisa'ya manalı bir göz işareti yaparak:

"Pek zalimce itaat etti bana," dedi. "Halbuki mektup yazmasını menetmemiştim. Ah, ah; unuttu beni. Hakkı da var. Onun da hayatının parçalanması çok acı olurdu. Benim tebalı olmam [yok olmak] yetişmez mi? İnanır mısın, İngiliz gazetelerini sırf ismini görürüm ümidiyle okuyorum, amma Lordlar Kamarası'nda görünmedi."

"Sen İngilizce biliyor musun?"

"Ha söylememiştim! Öğrendim."

Louisa, Julie'nin elini sıkarak:

"Zavallı yavrum," diye haykırdı. "Hâlâ nasıl yaşayabiliyorsun?"

Markiz bir çocuk gibi masumane bir jestle:

"Bu bir sırdır," dedi. "Afyon kullanıyorum. Londra'daki, düşes de...'nin macerası bana bu fikri ilham etti. Bilirsin Mathurin sergüzeştini roman haline sokmuştu. Birkaç dam-

la laudanum, uyuyorum hep. Ancak yedi saat uyanığım, bu zamanımı da kızıma hasrediyorum."

Louisa, gözlerini ateşe dikti. Arkadaşının acılarını ilk defa olarak, bütün genişliğiyle seziyor, ona bakmaya cesaret edemiyordu.

Julie, bir an sustuktan sonra:

"Louisa! Sakın kimseye söyleme," dedi.

O sırada bir uşak Markiz'e mektup getirdi. Genç kadın sararak:

"Allahım!" diye haykırdı.

Madam de Wimphen,

"Kimden olduğunu sormuyorum," dedi.

Markiz okuyordu, kulakları duymuyordu artık. Arkadaşı Madam d'Aiglemont'un, kâh kızaran, kâh sararan yüzünde, en ateşli duyguların en tehlikeli teheyyüçlerin [coşma] dalgalandığını gördü. Nihayet Julie kâğıdı ateşe fırlattı.

"Bu mektup değil, yangın. Kalbim tutuşuyor."

Ayağa kalktı, yürüdü, gözleri yanıyordu;

"Paris'ten ayrılmamış," diye haykırdı.

Kesik kesik cümlelerle konuşuyordu. Arada bir korkunç bir pozla fasıla veriyor, her duruştan sonra, cümleleri daha derin bir ahenkle telaffuz ediyordu. Son kelimelerde adeta insana dehşet veren bir eda vardı.

"Ben farkında olmadan hep beni görüyormuş, her gün uzaktan bir bakışımı seyretmek, yaşamasına yardım ediyormuş. Bilmezsin Louisa! Ölüyor ve bana veda etmek istiyor. Kocamın bu akşam günlerce sürecek bir yolculuğa çıktığını biliyor. Şimdi gelecek. Ah mahvolurum, bittim. Dinle, ne olursun sen de kal benimle. Iki kadının önünde cesaret edemez. Kal, kal. Kendi kendimden korkuyorum."

Madam de Wimphen:

"Iyi amma, kocam sende yemeğe kaldığımı biliyor, herhalde gelip beni alacak."

"Olsun, sen gitmeden ben onu savarım. Her ikimizin de celladı olacağım ben. Heyhat, kendisini sevmiyorum sanacak. Ya mektup? Öyle cümleler var ki içinde cicim, ateşten harflerle yazılmış."

Bir araba sesi duydular. Markiz sevinerek;

"Oh," dedi. "Alenen geliyor, saklandığı falan yok."

Uşak seslendi:

"Lord Grenville."

Markiz ayakta ve hareketsiz kalıyordu. Arthur, sararmış, solmuş, morarmıştı. Artık sertlik göstermeye imkân yoktu. Lord Grenville, Julie'yi yalnız bulmadığı için belli ki fena halde sıkılmıştı. Bununla beraber, sakin ve soğuk göründü. Fakat duruşu, sesi, bakışlarının ifadesi, aşkının esrarına vakıf olan bu iki kadın üzerinde bir elektrik seyyalesi gibi müessir oldu.[29] Şiddetle ruhlarına işleyen korkunç bir ıstırap, Madam de Wimphen'le Markiz'in elini ayağını kesti.

Lord Grenville'in sesi, Madam d'Aiglemont'a öyle insafsız bir helecan veriyordu ki, üzerinde ne hudutsuz bir tesir icra ettiğini göstermekten korktuğu için, cevap vermekten çekiniyordu. Lord Grenville, Julie'nin yüzüne bakmaya cesaret edemiyordu. İçlerinde hemen hemen tek konuşan Madam de Wimphen oldu. Julie, imdadına yetişen arkadaşına, minnet dolu bir bakışla teşekkür etti. Böylece iki âşık hislerini susturdular. Vazife ve muaşeret âdabının çizdiği hudutlar içinde kalmaya mecbur oldular. Fakat çok geçmeden Mösyö de Wimphen'in geldiği haber verildi. Onun girdiğini gören iki arkadaş şöyle bir bakıştılar ve birbirlerine bir şey söylemeden durumun güçlüklerini anladılar. Mösyö de Wimphen'i de bu dramın sırlarına muttali kılmak [haberdar etmek] imkânsızdı, bundan başka Louisa arkadaşının yanında kalabilmek için kocasına makul bir sebep de bulamayacaktı.

---

29 Muharrir, Torpil'e atfedilen tesir diyor. (Torpil: Havassı elektrikiyeyi haiz kalkana müşabih kadırga balığı. Şemseddin Sami.)

Madam de Wimphen, şalına bürünürken, Julie de ona yardım etmek istiyormuş gibi ayağa kalktı ve Louisa'ya:

"Cesur olacağım," diye fısıldadı. "Evime alenen geldiğine göre korkacak bir şey de yok. Amma sen olmasaydın, ilk dakikalarda bu kadar değiştiğini görerek muhakkak ayağına kapanırdım."

Madam d'Aiglemont tekrar kozöze otururken titriyen bir sesle:

"Söyleyin bakalım Arthur, bana itaat etmediniz?" dedi.

Lord Grenville, kozöze[30] sevgilisinin yanına oturmaya cesaret edememişti.

"Sesinizi duymak, yanınızda bulunmak saadetine daha fazla mukavemet edemedim. Bu bir çılgınlık, bir hezeyan. Artık kendime hâkim değilim. Kendimi iyice muayene ettim, çok zayıfım, öleceğim. Amma, sizi görmeden, robunuzun hışırtısını duymadan, gözyaşlarınızı içime sindirmeden ölmek; ne korkunç."

Julie'den uzaklaşmak istedi. Fakat bu ani hareketin şiddetiyle cebindeki tabanca yere düştü. Markiz silaha baktı. Bu gözlerde ne ihtiras vardı ne düşünce. Grenville tabancayı kaldırdı. Bir âşık cilvesi sayılması mümkün olan bu kazadan, belli ki fena halde sıkılmıştı.

Julie:

"Arthur?" diye sordu.

Gözlerini eğerek:

"Madam!" dedi. "Gelirken pek meyustum [üzgün], arzum..."

"Evimde kendinizi öldürecektiniz ha?"

Tatlı bir sesle:

"Amma, yalnz kendimi değil."

"Ya, kocamı da ha?"

Boğuk bir sesle:

30 Kozöz: İki kişinin oturup konuşmasına mahsus kanepe.

"Hayır, hayır," dedi. "Fakat sükûnet bulunuz, bu meşum proje suya düştü. İçeriye girip de sizi görünce, susmak ve yalnız başıma ölmek cesaretini buldum."

Julie ayağa kalktı. Arthur'un kucağına atıldı. Lord sevgilisinin hıçkırıkları arasında şu muhteris cümleyi de duydu:

"Saadeti tanımak ve ölmek! Hay hay."

Bu derin çığlıkta Julie'nin bütün macerası gizliydi; dinsiz kadınları mağlup eden aşkın ve tabiatın sayhası [çığlık]!

Arthur, onu yakaladı. Ümit edilmedik bir saadetin verdiği hızla kanepeye götürdü. Fakat birdenbire Markiz âşıkının kollarından sıyrıldı. Ona meyus gözlerle baktı. Elinden tuttu, öbür eliyle bir şamdan yakaladı, yatak odasına sürükledi. Hélène'in uyuduğu karyolaya gelince, yavaşça perdeleri araladı. Ziya, yavrucağın şeffaf ve yarı açık göz kapaklarına dokunmasın diye bir elini mumun önüne tutarak kızının yüzünü açtı. Hélène kollarını açmıştı ve gülümsüyordu, uyurken, Julie bir bakışla çocuğu lorda gösterdi. Bu bakış her şeyi ifade ediyordu.

"Bizi sevdiği zaman bile bir kocayı bırakabiliriz. Nihayet erkek kuvvetlidir, avunur. Cemiyet kanunlarını da hor görebiliriz. Fakat, annesiz bir çocuk?"

Bu bakışta bütün bu düşünceler ve kalbe daha çok işleyen başka binbir mana vardı.

İngiliz:

"Yavruyu da beraber götürürüz, çok seveceğim onu," diye fısıldadı.

Hélène uyanarak:

"Anne!" dedi.

Bu kelime Julie'yi hüngür hüngür ağlattı. Lord Grenville oturdu, gamlı ve sessiz, kollarını kavuşturdu.

"Anne!" bu şirin, bu masum hitab o kadar necip [soylu] duygular, öyle dayanılmaz sempatiler yarattı ki, bir an anneliğin kudretli sesi aşkı susturdu. Şimdi Julie kadın değil, an-

ne idi artık. Lord Grenville daha fazla dayanamadı, o da ağlamaya başladı. O esnada bir kapının hızla açıldığını duydular.

"Madam d'Aiglemont, burada mısın?"

Kelimeleri iki âşıkın kalbinde, gök gürültüsü gibi uğuldadı. Marki dönmüştü. Julie daha kendine gelmeden General, odasından hanımınkine doğru yürüyordu. Odaları bitişikti, neyse ki, genç kadın Lord Grenville'e işaret etti. Arthur, hemen kendini tuvalet odasına attı. Markiz arkasından hızla kapıyı örttü.

Victor:

"Merhaba hanım," dedi. "İşte geldim, avdan vaz geçildi. Şimdi de yatacağım."

"İyi geceler. Benim de yapacağım aynı şey. Müsaade edin de soyunayım."

"Bu akşam hırçınlığınız üstünüzde, pekâlâ Madam la Markiz."

General, tekrar odasına geçti. Julie arka kapıyı örtmek için arkasından yürüdü. Sonra Lord Grenville'i kurtarmak için acele döndü. Fakat kapıyı açar açmaz keskin bir çığlık kopardı. Lord Grenville'in parmakları aralığa sıkışmış ve parçalanmıştı.

Kocası:

"Ne oldu yahu?" diye seslendi.

"Hiç, hiç. Elime iğne battı da!"

Ara kapı birdenbire açıldı. General'in, kendisini merak ederek geldiğini sanan Markiz bu yapmacık ilgiye lanet okudu ve tuvalet odasının kapısını ancak kapayabildi. Lord Grenville henüz parmaklarını kurtarmamıştı. Gerçi Marki göründü amma, karısı aldanmıştı. Şahsi bir endişe ile geliyordu.

"Bir şuların yok mu yahu? Charles olacak kerata beni mendilsiz bıraktı. Evlendiğimizin ilk günlerinde işlerime o

kadar çok itina gösteriyordun; adeta sıkılıyordum. Ne yaparsın. Balayı benim için de, boyun bağlarım için de kısa sürdü. Şimdi bu heriflerin elinde kaldık, aldırış bile ettikleri yok."

"Buyurun fuları. Salona uğradınız mı?"

"Hayır."

"Orada Lord Grenville'le karşılaşmanız mümkündü."

"Demek Paris'te ha?"

"Öyle olacak."

"O halde bir bakayım. Koca doktor."

Julie:

"Amma herhalde gitmiştir artık."

Marki odanın ortasına dikilmiş, keyifli keyifli aynaya bakarak, fuları başına sarıyordu.

"Adamlarım nerede bilmiyorum ki!" dedi. "Üç defa zile basıp Charles'ı çağırdım, gelmedi. Sizin oda hizmetçiniz yok galiba. Çağırın da şunu yatağıma bir kuvertür daha koysun."

Markiz huşunetle:

"Pauline burada değil," dedi.

General:

"Gece yarısı?"

"İzin verdim, operaya gitti."

Marki bir taraftan elbiselerini çıkararak:

"Garip şey," dedi. "Halbuki merdivenden çıkarken gözüme ilişti."

Julie sabırsızlık göstererek:

"Şu halde dönmüştür," dedi.

Sonra kocasının şüphesini uyandırmamak için hafifçe zile dokundu.

O gece neler oldu; pek bilmiyoruz. Fakat herhalde bu hadiseler de daha önce anlattığımız bayağı ve gündelik vakalar kadar basit ve korkunçtu. Ertesi gün Madam d'Aiglemont, yataktan çıkmadı ve bu günlerce uzadı.

Bu felaketler gecesinden birkaç gün sonra Mösyö de Ronquerolle, Mösyö d'Aiglemont'a:

"Yahu," diye sordu, "evinde fevkalade şeyler mi oldu? Herkes karından bahsediyor."

D'Aiglemont:

"Beni dinle de bekâr kal," dedi. "Hélène'in yattığı karyolanın perdeleri tutuştu. Karım o kadar üzüldü ki doktor bir yıl hasta yatacağını söylüyor. Genç bir kadınla evlenirseniz, çirkinleşir. Güçlü kuvvetli bir kız alırsanız, iğne ipliğe döner. İhtiraslı sanırsınız, soğuk çıkar. Yahut da size öyle görünür, hakikatte öyle ateşlidir ki ya sizi candan eder ya namusunuzu lekeler. Dünyanın en uysal mahluku, titizlenir, amma titizi hiçbir zaman uysallaşmaz ha! Bir zaman cılız ve budala gördüğünüz çocuk birdenbire şahin kesilir, cin gibi kurnazlaşır. Hulasa bıktım usandım şu izdivaçtan."

"Yahut da karından?"

"O biraz güç. Sahi, Saint-Thomas-d'Aquin kilisesine gelir misin benimle, Lord Grenville'in cenaze alayını seyrederiz."

"Garip bir eğlence. Sahi ölümünün sebebi kati olarak biliniyor mu?"

"Oda hizmetçisine bakılırsa, sevgilisinin şerefini kurtarmak için, bütün gece bir pencerenin dış tarafında kalmış. Hava da inadına soğuktu o gün.."

"Bu fedakârlık, bizim gibi eski kurtlardan sudur etse [çıkmak] pek kıymetli bir şey olurdu. Amma Lord Grenville gençtir ve İngiliz'dir. İngilizler daima garabet düşkünüdürler."

D'Aiglemont:

"Adam sen de," dedi. "Böyle yiğitlikler onları ilham eden kadına bağlı. Hani zavallı Arthur da benimki için canına kıymadı ya!"

İKİNCİ BÖLÜM

Gizli Kalan Acılar

Loing Çayı'yla, Seine Nehri arasında Fontainebleau ormanının, Moret, Nemours, Montereau kasabalarının kuşattığı geniş bir ova uzanır. Bu çorak bölgede, ancak seyrek tepecikler görürsünüz: arada, tarlaların ortasında, av hayvanlarına sığınaklık yapan dört köşe birkaç koru, sonra her tarafta, Sologne, Beauce, Berri ufuklarına has o kurşuni ve sarımtırak, uçsuz bucaksız çizgiler. Yolcu, bu ovanın ortasında, Moret ile Montereau arasında, dolayları azamet ve ihtişamdan hiç de mahrum olmayan Saint-Lange isimli eski bir şatoya rastlar. Şato latif hayabânlar, hendekler, uzun surlar, geniş bahçeler ve derebeylik devrinden kalma muazzam inşaatla süslüdür. Zaten bu binalar, olsa olsa kanunsuz vergilerden,[1] mültezimliklerden, meşru suiistimallerden toplanan paralarla, yahut asilzadelerin –bugün medenî kanunun çekiciyle parçalanan– büyük servetleriyle kurulabilirdi. Tesadüfen araba tekerlekleriyle oyulan bu yollara, seyahati güçleştiren bu

1 Muharrir burada *maltote* kelimesini kullanıyor. Şemseddin Sami "Tahsil olunan vergi, tahsildarlar zümresi" diyor ki, bu tarif (yanlış olmasa bile) noksandır. *Maltote* gayri kanuni vergi manasındadır. Esasen Fransa'da 1292 yıllarında, Flandre Savaşı münasebetiyle tarholunan olağanüstü verginin adıdır!

balçıklı araziye düşen sanatkâr veya herhangi hayalperest bu şairane şatonun, nasıl bir kaprisle buğday ormanının, şu tebeşir, kil ve kum çölünün ortasına fırlatıldığını kendi kendine sorar. Monoton bir ufkun çevrelediği bu müessir yalnızlık içinde ruh biteviye yorulur bezer. Teselli istemeyen acılara munis bir kucak olan menfi güzellikler.

1820 yılının sonlarına doğru, Paris'te zarafeti ve güzelliğiyle nam alan, serveti de bu yüksek şöhretiyle denk olan genç bir kadın şatoya yerleşmeye geldi. Saint-Lange'ın bir fersah ötesindeki karyede [köy] oturanlar şaşakaldılar bu işe. Çünkü çiftçilerin ve köylülerin, pek uzak çağlardan beri şatoda ağa yüzü gördükleri yoktu. Arazi, hatırı sayılır bir mahsul vermesine rağmen, bir şahnenin[2] himmetine ve eski hizmetkârların muhafazasına terk edilmişti. Bundan ötürü, Madam la Markiz'in seyahati, memlekette adeta heyecan uyandırdı. Aheste aheste yürüyen bir kalskayı seyir için birçok kimseler, köyün ucunda, Nemours'la Moret yollarının birleştiği noktada bulunan adi bir hanın avlusuna kümelenmişlerdi. Markiz Paris'ten kendi arabasıyla geliyordu. Arabanın ön tarafına famdöşambr oturmuştu. Kucağında, neşeli olmaktan çok düşünceli bir küçük kız vardı. Anne, doktorların hava tebdiline yolladıkları can çekişen bir hasta gibi arka tarafa uzanmıştı. Bu narin genç kadının, bitkin çehresi, köy açıkgözlerinin hiç hoşuna gitmedi. Halbuki Saint-Lange'a geldiğini duyunca, karyede herhangi bir canlanma olacağı ümidine düşmüştüler.

O gece meyhanede, Saint-Lange köyünün en açıkgözü, ileri gelenlerin kafayı çektikleri odada hanımefendinin yüzündeki derin teessürün, herhalde iflas alameti olduğunu ileri sürdü. Gazeteler Marki'nin, Dük d'Angoulême'le birlikte İspanya'ya gideceğini yazmışlardı. Şu halde, o yokken

2 Şahneyi rejisör mukabili kullandık. Vekil, kâhya müdiri umur manasınadır. Cenup Anadolu'da sık sık kulanılan bir kelimedir.

hanımefendi de borsa oyunlarında kaybettikleri parayı tasarruf edecekti. Marki en büyük kumarbazlardandı. İhtimal arazi, küçük parçalar halinde satışa çıkarılacaktı. Herkes Saint-Lange parçalandığı zaman, kendine bir pay ayırabilmek için, şimdiden paracıklarını saymaya, gizlediği yerden çıkarmaya, gelirini bir bir hesaplamaya bakmalıydı. Bu istikbal o kadar cazip göründü ki, meselenin aslını bir an önce, şatodaki hizmetkârlardan öğrenmek çarelerini düşündüler. Halbuki uşaklardan hiçbiri, böyle kış başlarken hanımlarını, eski şatoya sürükleyen felaketin ne olduğu hakkında malumat veremedi. Üstelik Markiz'in, şen manzaraları ve güzel bahçeleriyle meşhur başka malikâneleri de yok değildi. Madam'a hürmetlerini sunmaya gelen belediye reisi huzura kabul edilmedi. Vekilin (şahne) ziyareti de aynı muvaffakiyetsizliğe uğradı.

Madam la Markiz, yalnız düzeltecekleri zaman odasından çıkıyordu. Hizmetçi odayı toplarken o da yemeğini yiyordu. (Sofraya oturup tabaklara tiksine tiksine bakmak, açlıktan ölmemek için bir iki lokma alıp kalkmak yemek sayılırsa!) sonra hemen odasına dönüyor, tek pencerenin önündeki eski koltuğuna tekrar kuruluyordu. Kızını yalnız sofrada görüyor ve belli ki, bu hüzünlü taama [yemek] hasrettiği üç beş dakika zarfında bile onunla beraber bulunmaktan sıkıntı duyuyordu. Genç bir kadında, annelik hissini susturmak için, işitilmemiş acılar gerekmez mi? Uşaklardan hiçbiri yanına varamıyordu. Hizmetinden haz ettiği tek kimse famdöşambrıydı. Şatoda mutlak bir sessizlik istemişti. Kızı bile, kendisinden uzakta oynamak zorunda idi. En küçük gürültüye tahammül edemiyor, insan sesi, –hatta kızınınki de– ona üzüntü veriyordu. Memleket ahalisi bu garip hallerle bir hayli meşgul oldu. Amma mümkün olan bütün ihtimaller sayılıp tükendikten sonra, civar kasabalarda yaşayanlar da köylüler de bu hasta kadını düşünmez oldular.

Böylece kendi başına bırakılan Markiz, etrafında yarattığı sessizlik içinde, tam manasıyla sakin kalabildi. Halılarla döşeli odasından çıkması için hiçbir vesile zuhur etmedi; büyükannesi de burada ölmüştü. Zaten kendi de, şehirde ölenlerin can çekişmesini bir kat daha fecileştiren şefkatle cilalanmış hodbinliklerin yalancı tezahürlerine katlanmadan, gözlerden ve tacizlerden uzakta, rahatça ölmek için buraya gelmişti. Yirmi altı yaşında idi. O çağda, henüz şairane hayallerle dolu olan ruh, teselliyi ölümde bulduğu zaman, onu şirin renklerle süslemekten zevk duyar. Fakat ecel, gençlere karşı pek işvekârdır. İlerler, çekilir, kendini gösterir, gizlenir, ağırlığıyla soğutur onları. Ertesi günün kararsızlığıyla nihayet cemiyet hayatına atılır, orada acı ile karşılaşırlar. Istırap ecelden daha merhametsizdir. Kendini bekletmeden vurur. Yaşamayı reddeden bu kadın da, inzivasının kucağında bu gecikişlerin ıstırabını tadacak ve ecelin bir türlü kesmediği manevi bir can çekişme içinde, kalbini kirleten ve cemiyet âdetlerine uyduran korkunç bir hodbinlik dersi alacaktı.

Daima bu zalim, bu hazin ders ilk ıstıraplarımızın meyvesidir. Markiz, hayatında ilk defa olarak gerçekten acı çekiyordu ve ihtimal ki tek defaya mahsustu bu ıstırap. Filhakika duyguların tekerrür edeceklerini sanmak yanlış olmaz mı? Hisler bir kere doğunca, daima kalbin derinliğinde yaşarlar; orada durgunlaşır ve hayattaki hadiselere göre yeniden uyanırlar. Fakat her an oradadırlar, mevcudiyetleri zaruri olarak ruha tesir eder. Böylece her duygunun azameti, ilk alevleniş çağındadır. Yani ne kadar uzun sürerse, nihayet bir günlüktür. Hislerimiz içinde en süreklisi olan ıstırap da ancak ilk taştığı anda şiddetlidir. Sonra darbeleri gitgide hafifler, bu belki buhranlarına alıştığımızdandır. Belki de varlığımızın bir kanunu neticesi. Hodbinliğimiz bu yıkıcı kuvvete, hareketsiz fakat aynı şiddette bir kuvvetle karşı koyar.

Amma, bütün acılar arasında hangisine ıstırap diyeceğiz? Yakınlarımızın ölümü, tabiatın insanları hazırladığı bir mihnettir [sıkıntı]. Maddi sızılar, geçicidir. Ruhu kucaklamaz, sürüp giderse, o zaman da dertlikten çıkarı ölüm olur. Bir genç kadın yeni doğan yavrusunu mu kaybetti, çok geçmeden, başkasına kavuşur. Bu teessür [üzüntü] de fanidir bütün bu elemler insanı örseler, yaralar, fakat hayatın cevherine dokunmaz. İçimizde, saadete karşı duyduğumuz iştiyakı [arzu] boğabilmeleri için –fevkalade olarak– birbirini kovalamaları lazımdır.

Pençesinde hem geçmişi hem bugünü hem geleceği ezen ömrün hiçbir safhasını tam bırakmayan, zihni paçavraya çeviren, dudaklara ve alına silinmez damgasını basan, ruha bütün dünya nimetlerine karşı tiksinti vererek hazzın zembereklerini kıran veya gevşeten büyük ve gerçek ıstırap hayli öldürücüdür.

Bir acının böyle hudutsuz olabilmesi, ruhu ve vücudu ezebilmesi için ömrün, vücudun ve ruhun bütün kuvvetleri taze iken gelip çatması ve dipdiri bir gönlü yıldırım gibi çarpması şarttır. O zaman geniş bir yara açar, sızı pek büyüktür. Hiçbir mahluk bu dertten şairane bir değişiklik geçirmeden kurtulamaz. Ya cennet yolunu tutar, yahut da –dünya yüzünde kaldığına göre– yalan söylemek ve rol oynamak için tekrar cemiyete döner. Artık hesaplamak, ağlamak, alay etmek için hangi kulise çekilmek gerektiğini öğrenmiştir. Bu azametli bulıırandan sonra içtimai hayatın hiçbir sırrı yoktur ki kesin olarak mahkûm etmemiş bulunsun.

Markiz çağdaki genç kadınlarda bu ilk elem, bu en şiddetli ıstırap daima aynı hadisenin sonucudur. Kadın –bilhassa ruhu ve güzelliğiyle büyük olan genç kadın– hayatını, daima tabiatın, hissin ve cemiyetin sevk ettiği gayeye vakfeder. Fakat hem böyle bir yaşayıştan mahrum bulunur hem de yeryüzünde kalırsa, orada ilk aşkı bütün duyguların en güzeli

yapan kanun, ona en zalim acıları tattırır. Neden bu felaketi tasvir eden bir şair veya ressam yok? Tasvire, terennüme sığmaz ki? Hayır. Yarattığı sızılar –mahiyet itibariyle– sanatın renklerine yan çizerler. Sonra kadın bu acılarını hiç kimseye açıp dökmez ki; onları avutabilmemiz için sezmemiz lazım. Dinî bir şekilde hissedildikleri hale, ruha vadide bir yer yapmadan önce yolunda her şeyi altüst eden bir çığ gibi inerler.

O sırada Markiz, cemiyette herkes tarafından mahkûm edildikleri için, uzun zaman meçhul kalacak olan bu korkunç acıların pençesinde idi; halbuki bu ıstıraba hislerimiz munistir ve samimi bir kadının vicdanı, bunu daima meşru görür. Bu kederler, hayatın mutlak olarak kucağından kovduğu hastalıklı çocuklar gibidir. Halbuki onlar, annelerinin kalbine, gürbüz yavrulardan daha sağlam rabıtalarla bağlıdırlar. Benliğimizin dışında, hayat namına ne varsa hepsini öldüren bu korkunç felaket; ihtimal hiçbir zaman şimdi markiz için olduğu kadar şiddetle ve eksiksiz bir şekilde tecelli etmemiş, hadiselerin tesiriyle böyle insafsızca ağırlaşmamıştır.

Cemiyet kanunlarına itaat etmek için, hiçbir arzusunu yerine getirmediği, sevilen, genç ve civanmert bir erkek, onun uğrunda ve cemiyetin bir kadının namusu dediği şeyi kurtarmak gayesiyle ölmüştü. Kime dertliyim, diyebilirdi? Gözyaşları felaketin asıl sebebi olan kocası için bir hakaretti. Kanunlar, âdetler onu şikâyetten menediyordu. Derdini bir kadın arkadaşı duysa keyfi gelir, erkek çıkarını düşünürdü. Hayır, hayır... bu bedbaht, ancak bir çölde doya doya ağlayabilir, ıstırabını boğar, yahut ıstırap onu bitirirdi, ölür yahut içinde bir şeyler, –belki de vicdanını– öldürürdü.

Birkaç gündür gözlerini ufuktan ayırmıyordu. Bu soğuk ufuk da müstakbel hayatı gibi bomboştu. Hiçbir ümit müjdelemiyor, bir bakışla kavranabiliyordu. Markiz, orada, biteviye kalbini kemiren dondurucu yeisin akislerini görüyor-

du. Sisli sabahlar zayıf ışıklı bir gök, kurşuni bir kubbe altında toprağa yakın dolaşan bulutlar, gönlündeki sızıların rengine uygundu. İçi sıkılmıyordu, kalbi az çok solmuş ve örselenmiş değildi. Hayır, taze ve taravetli [diri] benliği bir gayesi olmadığı için dayanılmayan bir ıstırabın ağır tesiriyle taşlaşıyordu. Azap duyan da kendi idi, bu azabına sebep olan da. Böyle bir çile bizi hodbinliğe sürükler. Bunun için ruhunda korkunç düşünceler dolaşıyor ve vicdanı yaralanıyordu. Samimiyetle nefsini sigaya çekiyor ve kendinde iki ayrı mahluk görüyordu.[3] İçinde bir muhakeme eden kadın bir de duyan kadın vardı. Bunlardan biri acı çekiyor, öteki ıstırap duymak istemiyordu artık. Gözleri saadetini anlamadan akıp giden çocukluk çağının neşelerine çevriliyor, mazinin berrak akisleri, sanki herkese göre mükemmel, fakat hakikatte iğrenç olan izdivacının inkisarlarını başına kakmak için, küme küme canlanıyordu. Gençliğinin nezaheti [temizlik], iffeti neye yaramıştı ki? Zevklerini dizginlemekten, cemiyet uğrunda fedakârlıklara katlanmaktan ne geçmişti eline? Gerçi bütün varlığı aşkı haykırıyor, aşkı bekliyordu. Güzel amma, hareketlerindeki ahengin, tebessümünün, zarafetinin şimdi ne manası kalmıştı ki. İnsan, nasıl maksatsız tekrarlanan bir sesten haz almazsa, o da kendini taze ve şehvetengiz bulmaktan hoşlanmıyordu artık. Dehşetle seziyordu ki bundan sonra benliğinin bir tarafı eksik kalacak. İstikbalde, içinde birçok duygular yanmadan sönecek, bir zaman heyecan duyduğu ihsaslar [duyum] karşısında kayıtsız duracaktı.

İnsanın çocukluğundan sonra, gönülün çocukluğu başlar. Sevgilisi, bu ikinci sabaveti [çocukluk] kendisiyle birlikte mezara götürmüştü. Arzularıyla henüz genç olan Markiz, hayat-

3 Hamid'in beytini hatırlayalım:
"Hakikaten iki şahsım ben itikadımca
Biri hemişe mübeşşer, biri mükedderdir."

ta her şeye bir tat, bir kıymet verdiren ruhun o gölgesiz tazeliğinden mahrumdu artık. İçinde kök salan hüzün ve güvensizlik, bundan böyle heyecanlarının anî taravet ve cazibesini solduracaktı. Ümit ettiği ve muhayyilesinde en şirin renklerle süslediği saadet kaybolmuştu artık. Hiçbir kudret onu bu saadete kavuşturamazdı. Bu ilk samimi gözyaşları, kalbin ilk heyecanlarına ışık serpen o semavi ateşi söndürüyordu. Kaçırdığı fırsatı hatırladıkça azap duymaya mahkûmdu. İnsana, yeni bir haz karşısında dudak büktüren o acı tiksinti böyle bir inançtan doğar. Hayat hakkındaki hükümleri, bir ayağı mezarda olan bir ihtiyarınkilerin aynıydı. Kendini genç hissetmekle beraber, neşesiz geçen günlerin ağırlığı ruhuna çöküyor, onu eziyor, vaktinden evvel kocatıyordu. Cemiyete ümitsiz bir feryatla soruyordu; ona, bu zamana kadar yaşamasına yardım eden ve bugün kaybettiği aşka karşılık ne veriyordu?

Düşünüyordu ki hayal olan bu masum ve nezih sevgilerde hissetmek, harekete geçmekten daha büyük bir suçtur. Cemiyeti tahkir [aşağılama] için kendini isteye isteye kabahatli görüyor; şimdi yasını tuttuğu erkekle, ruhları mezcederek [birbirine karışmak], saadetten alabildiğine mütelezziz olmak [tat almak] ve tam manasıyla saadet vermiş bulunmak kanaatini bahşeden ve geride kalanın ıstrabını hafifleten o içli dışlı kaynaşmadan mahrum kaldığı için bu suretle avunmak istiyordu.

Rolünü beceremeyen bir aktris gibi, kendi kendinden memnun değildi. Istırap bütün nesiçlerine [doku], kalbine ve kafasına saldırıyordu. Bütün meseleleri kurcalayarak, içtimai âlemin, manevi dünyanın ve fizikî bünyenin bize bahşettiği çeşitli varlıkların zembereklerini harekete geçirerek, zekâsının kuvvetlerini öyle gevşetiyordu ki, taban tabana zıt düşünceler arasında hiçbir şey seçemez oluyordu.

Bir gün öğleye doğru, güneş ortalığı henüz aydınlatırken famdöşambrı kapıyı çalmadan içeri girdi ve:

"Papaz efendi Madam la Markiz'le görüşmeye geldi. Bununla tam dört oluyor. Bu defa o kadar ısrar etti ki, ne cevap vereceğimizi şaşırdık," dedi.

"Herhalde köyün fakirleri için para falan istiyordur, yirmi beş lira alın da, benim namıma verin kendisine."

Birkaç dakika sonra, famdöşambr tekrar görünerek:

"Madam," dedi. "Papaz efendi para kabul etmiyor. Arzusu, sizinle görüşmek."

Markiz:

"Peki, buyursun o halde.." diye cevap verdi.

Tavrından, papazın büyük bir hüsnü kabule mazhar olmayacağı besbelliydi. Markiz açık ve kestirme bir izahatla rahibin tacizlerinden kurtulmak istiyordu.

Genç kadın annesini pek küçükken kaybetmişti. İhtilal sırasında dinî bağları çözen gevşeklik tabiatıyla onun terbiyesi üzerinde de müessir olmuştu. Dindarlık kadınlara has bir fazilettir ve ancak kadınlar çocuklarına bu hissi tam manasıyla aşılayabilirler. Markiz XVIII'inci yüzyılın çocuğuydu, babası bu devrin felsefi kanaatlerini benimsemişti. İbadet falan ettiği yoktu.

Ona göre papaz, faydalı olduğu şüpheli bir devlet memuruydu. Bulunduğu durumda, dinin sesi, dertlerini bir kat daha zehirlendirecekti. Üstelik köy papazlarına da, irşatlarına da inandığı yoktu. Bunun için, rahip efendiyi –huşunet göstermeden– sepetlemeye ve bütün zenginler gibi maddi bir lütufla elinden kurtulmaya karar verdi.

Papaz geldi. Görünüşü, Markiz'in fikrini değiştirmedi, göbekli, şişman kısa boylu bir zattı bu. Yüzü kırmızı idi, fakat kocamış ve buruşmuştu. Gülmeye çalışıyor, pek beceremiyordu. Çıplak kafası, amudi [dikey] çizgilerle kırış kırışdı, önde rubu [çeyrek] daire şeklini alıyor ve yüzünü küçültüyordu. Birkaç beyaz saç, başının arkasını, ensesinin üstünü süslüyor ve ileriye kulaklarına doğru kıvrılıyordu. Bununla

beraber, rahip, fizyonomisiyle vaktiyle doğuştan neşeli olan bir adama benziyordu. Kocaman dudakları, hafifçe yukarı kalkık burnu, katmerli kırışıklıklar arasında kaybolan çenesi iyimser bir mizaca delalet ediyordu.

Markiz, önce yalnız bu çizgileri gördü; fakat papaz konuşmaya başlar başlamaz, sesini o kadar tatlı buldu ki ona daha dikkatli baktı. Kırlaşan kaşların altında uzun zaman ağlamış gözler gördü. Yanağının muhiti –profilden bakınca– başına öyle mübarek bir ıstırap ifadesi veriyordu ki Markiz papazın şahsında bir insan buldu.

"Madam la Markiz, zenginler ancak acı çektikleri zaman bize yaklaşırlar. Evli, genç, güzel bir kadının ıstırabları kolayca sezilir, üstelik bu kadın ne çocuğunu kaybetmiştir ne de bir akrabasını. Bu elemi doğuran yaraların sızısını ancak din avutabilir. Ruhunuz tehlikededir madam. Şu anda size hepimizi bekleyen öbür dünyadan bahsetmiyorum. Fakat içtimai hayattaki istikbaliniz bakımından sizi tenvir etmek [aydınlatmak] de vazifem değil midir? Bu itibarla gayesi sizin saadetiniz olan bu tasdiinden [can sıkma] dolayı ihtiyarı mazur görünüz."

"Artık benim için saadet diye bir şey yoktur papaz efendi. Söylediğiniz gibi çok geçmeden size ait olacağım, amma ebediyyen."

"Hayır madam. Kalbinizi hırpalayan ve çehrenizin çizgilerinde okunan ıstırap öldürmez sizi. Zaten ölecek olsaydınız, şimdi Saint-Lange'da bulunmazdınız. Bizi muayyen [belirli] bir elemin tesirlerinden çok inkisara uğrayan ümitler mahveder. Ben daha tahammül edilmez, daha korkunç acılar gördüm ki öldürmediler."

Markiz inanmıyormuş gibi bir tavır takındı.

"Bir adam tanıyorum ki madam, elemlerinizi, onun uğradığı büyük felaketle mukayese ederseniz pek hafif bulursunuz."

Belki uzun süre yalnızlık Markiz'e ağır gelmeye başlamıştı. Belki de hüzünlü düşüncelerini dost bir kalbe dökmek ihtimali alakasını çekti de ondan, rahibe istifhamkâr gözlerle baktı. Bu bakışın manası açıktı.

Rahip:

"Madam," diye devam etti. "Bu adam bir baba idi. Vaktiyle kalabalık olan ailesinden üç çocuğu kalmıştı. Ebeveynini, ve ikisini de çok sevdiği kızıyla karısını, birbiri arkasına kaybetmişti. Bir eyalet köşesinde, vaktiyle mesut günler geçirdiği küçük bir malikânede tek başına yaşıyordu. Oğullarının üçü de orduda idi. Her biri yaptığı askerlik müddetiyle uygun bir rütbe kazanmıştı. Büyük oğlu "Yüz gün" sırasında hassa alayına geçti ve albay oldu. Ortanca topçu binbaşısıydı, küçük dragonlarda bölük komutanıydı. Babası onları sevdiği kadar, onlar da babalarını seviyorlardı. Hafta geçmiyordu ki, çocuklarından mektup almasın. İhtiraslara kapılarak aile muhabbetine hasredecek vakit bulamayan delikanlıların ne derece kayıtsız olduğunu biliyorsanız, artık yalnız kendileri için yaşayan münzevi ihtiyara karşı besledikleri sevgiyi, bu alakalarından da anlayabilirsiniz. Amma babaları da çocuklarına karşı zaaf göstermemişti, bu evlatların saygısını azaltır. Ne haksız bir huşunet gösterip gönüllerini kırmış ne fedakârlıklarını esirgemişti. O bir babadan daha fazla bir şeydi, onlar için bir ağabeyi, bir arkadaş olmuştu. Nihayet, Belçika'ya hareket edecekleri sırada onlarla vedalaşmak, atlarının iyi olup olmadığını, bir eksikleri bulunup bulunmadığını anlamak için Paris'e gitti. Onlar hareket etti, baba evine döndü. Harp başladı. Fleurus'dan Ligny'den mektup yazdılar ona. İşler yolunda gidiyordu. Nihayet Waterloo Savaşı geldi çattı. Bütün aileler sonsuz bir endişeye düştüler. O, tahmin edeceğiniz gibi, bekliyordu, ne durduğu vardı ne dinlendiği. Her gün gazeteleri okuyor, bizzat postaya uğruyordu. Bir akşam albay olan oğlunun emirberi geldi,

subayının atına binmişti; suale cevaba lüzum yoktu. Komutan bir gülleyle ikiye biçilerek ölmüştü. Gece yarısına doğru en küçük oğlunun uşağı geldi, yaya idi; yüzbaşı da savaş sabahı can vermişti. Nihayet gece yarısı bir topçu neferi, bu zavallı babanın bütün ümidini kendisine bağladığı ortanca oğlunun da ölüm haberini getirdi. Evet, madam, hepsi de ölmüşlerdi."

Papaz bir an durdu, heyecanını yatıştırdıktan sonra tatlı bir sesle şunları ilave etti.

"Halbuki baba hayatta kaldı, anladı ki Tanrı canını almadığına göre henüz çilesi dolmamıştır; hâlâ da acı çekmekte berdevamdır. Fakat dinin kucağında, elinden ne gelirdi ki?"

Markiz, teessür ve tevekkülden sihirleşen çehresine baktı ve gözlerini yaşartan şu sözleri duydu:

"Papaz oldu madam. Fakat mihrabın eşiğinde takdis edilmeden önce, gözyaşlarıyla takdis edilmişti."

Odada bir an sessizlik hüküm sürdü. Markizle papaz pencereden sise gömülü ufka baktılar, sanki kaybolan sevgilileri görebileceklerdi orada.

"Hem bir şehirde de değil, basit bir köyde papaz."

Markiz gözlerini silerek:

"Evet, Saint Langa'de.." dedi.

"Öyle madam."

Julie, ıstırabın ihtişamını bu kadar azametle görmemişti. Bu, öyle madam, sonsuz bir elemin yükü gibi kalbine çöküyordu. Kulakta tatlı akisler bırakan bu ses, insanın içini altüst ediyordu. Bu kalın, bu vakur ses; hakikaten de ıstırabın sayhasıydı.

Markiz, adeta hürmetkâr bir eda ile:

"Efendim," dedi, "ölmediğime göre, halim ne olacak?"

"Çocuğunuz yok mu madam?"

Soğuk bir tavırla:

"Var.." dedi.

Papaz, tehlikeli bir hastaya bakan bir doktor gibi süzdü onu.

"Görüyorsunuz ya... madam, acılarımızla baş başa yaşamak zorundayız. Bize gerçek teselliler sunan yalnız dindir. Bütün mihnetlerle dert ortağı olan ve zannederim öyle pek de korkunç olmayan bir adamın öğütlerini duymanız için tekrar uğramama müsaade eder misiniz?"

"Hay hay efendim, buyurun. Beni düşündüğünüz için teşekkür ederim."

"Şu halde Allhaısmarladık madam."

Adeta bu ziyaret Markiz'in hüzün ve yalnızlığın pençesinde bocalayan ruhunu uyuşturmuştu. Papaz, kalbinde avutucu bir koku, ve dinî sözlerin kurtarıcı aksini bırakmıştı.

İçinde, yalnızlığının derinliğini ve zincirlerinin ağırlığını hissettikten sonra, bir komşunun da duvarı dövdüğünü ve müşterek endişelerini bu vasıta ile ifade ettiğini duyan bir zindan mahkûmunun sevinci vardı; umulmadık bir sırdaş bulmuştu. Fakat çok geçmeden tekrar acı düşüncelere daldı. Ve o mahpus gibi, bir ıstırap arkadaşının ne zincirlerini hafifletebileceğini ne istikbalini düzelteceğini düşündü.

Papaz, ilk ziyaretinde, tamamen egoist olan bu ıstırabı öyle pek ürkütmemek istemiş, mahareti sayesinde dinî telkinlerinin, ikinci bir görüşmede daha fazla müessir olacağını ummuştu.

Filhakika, bir gün sonra tekrar geldi. Markiz'in hüsnü kabulü bu ziyareti arzu ettiğini gösteriyordu.

"Söyleyin bakalım Madam la Markiz. Beşeri ıstırapların ağırlığını düşündünüz mü biraz? Gözlerinizi göğe kaldırdınız mı? İtibarınızı azaltarak, gururunuzu ezerek, dertlerimizi de hafifleten o uçsuz bucaksız âlemleri gördünüz mü?"

"Hayır efendim. Cemiyet kanunları kalbime o kadar çöküyor, yüreğimi öyle yaralıyor ki, göklere kadar yükselmeme imkân yok. Amma, ihtimal ki kanunlar âdetlerimiz kadar insafız değildir. Ah şu cemiyet."

"Her ikisine de itaat etmemiz lazımdır madam. Kanun, cemiyetin sözü, âdetler hareket tarzıdır."

Markiz, ürkmüş gibi bir tavırla:

"Cemiyete itaat ha!" dedi. "Amma yaptınız efendim. Bütün felaketlerimize sebep o değil mi? Tanrı insanları bedbaht edecek tek kanun yaratmadı. Amma insanlar, bir araya gelerek onun eserini berbat ettiler. Biz kadınlar, tabiattan çok, medeniyetten kötülük görüyoruz. Tabiat bize nihayet cismani acılar vermiş, siz onları hafifletmediğiniz gibi, üstelik medeniyet de, durmadan inkisara uğrattığınız hislerimizi inkişaf ettirdi [geliştirmek]. Tabiat, zayıf mahlukları boğar. Siz durmadan acı çeksinler diye, yaşamaya mahkûm ediyorsunuz onları. İzdivacın bütün ağırlığı yalnız bizim omuzlarımıza çöküyor, erkeğe hürriyet, kadına gelince, vazife, vazife. Biz bütün ömrümüzü size vakfetmeye mecburuz, siz ancak dakkalarınızı, nihayet biz körü körüne boyun eğeriz, erkek tercih yapar. Ah papaz efendi; size bütün içimdekileri dökebilirim. İzdivaç bugünkü haliyle kanuni bir fuhuş gibi görünüyor bana. Bütün acılarım da oradan doğuyor ya. Amma ne çare. Bu şekilde çiftleştirilen bütün zavallı mahluklar içinde bir ben susmak mecburiyetindeyim. Çünkü bütün suç bende. Bu izdivacı, kendim istedim."

Durdu. Acı gözyaşları döktü, biraz sustuktan sonra:

"Bu derin sefalet içinde," diye devam etti, "bu ıstırap okyanusunun kucağında ayaklarımı basabileceğim, derdime doya doya yanacağım bir kum yığını bulmuştum. Bir fırtına her şeyi sildi süpürdü. Şimdi yapayalnızım, elimden tutacak yok. Kasırgalara karşı pek zayıfım, pek."

Papaz:

"Tanrı bizimle beraber oldukça, hiçbir zaman yalnız değiliz," dedi. "Belki dünyada tatmin edecek emelleriniz kalmamıştır amma, daha yapacak vazifeleriniz var."

Adeta sabırsızlıkla:

"Daima vazife ha," diye haykırdı. "Fakat ödevlerimizi başarmak için lazım gelen hislerden mahrumum ben. Hiçin karşılığı hiçtir. Hiçten ne çıkar. Gerek madde âleminin, gerekse manevi âlemin en haklı kanunlarından biridir bu. Yapraklar usare [öz su] sayesinde açar, özü kuruyan bir ağacın yeşerip filizlenmesini nasıl isteyebilirsiniz. Ruhun da usaresi vardır. Benim içimdeki usare ebediyyen kurudu."

Papaz:

"Size, insana tevekkül veren dinî duygulardan bahsetmeyeceğim madam, fakat annelik."

Markiz:

"Durun efendim," dedi. "Sizinle apaçık konuşacağım. Heyhat, bundan sonra hiç kimse ile samimi olmam kabil değil, yalancılığa mahkûmum artık. Cemiyet biteviye yapmacıklar ister ne yapalım? Onun itibari hükümlerine boyun eğmek zorundayız, yoksa rezil oluruz. İki çeşit annelik vardır, efendim. Eskiden böyle farklar bilmiyordum, şimdi öğrendim. Ben yarı yarıya anneyim ve keşke hiç anne olmasaydım. Hélène onun kızı değil ki! Yo, yo ürkmeyin öyle. Saint-Lange, birçok yalancı hislerin gömüldüğü, meşum ziyaların fışkırdığı, tabiata aykırı kanunlara dayanan çürük binaların çöktüğü bir uçurumdur. Bir çocuğum var; o kadarı kâfi. Anneyim, kanun böyle istiyor. Halbuki papaz efendi sizin acıyan bir kalbiniz ve ince duygularınız var. Yapmacık nedir bilmeyen zavallı bir annenin feryatlarını anlayacaksınız ihtimal.

Çocuk iki mahlukun timsali, serbestçe kaynaşan iki hissin meyvesi değil midir efendim? Şayet o, hem vücudun bütün nesiçlerine [dokularına] hem ruhun bütün sevgilerine bağlı değilse; tatlı sevdaları çiftin mesut olduğu dakikaları ve yerleri, ahenk dolu konuşmalarını, leziz düşüncelerini hatırlatmıyorsa, noksan bir mahluktur, evet. Yavru, anne ve babası için, mahrem hayatlarının şiirlerini aksettiren dilber bir min-

yatür, onlara verimli heyecanlar sunan bir kaynak, hem bütün mazileri hem bütün istikballeri olmalıdır. Zavallı Hélèneciğim babasının yavrusu, vazife ve tesadüfün çocuğu. Bende ona karşı yalnız kadınlığa has sevki tabii var; bağrınızdan kopan mahluku mutlaka korumak isteriz, tabiatın kanunu bu. İçtimaî bakımdan hiç kimse dil uzatamaz bana. Hayatımı ve saaadetimi ona feda etmedim mi? Feryatları yüreğimi parçalar, suya düşse onu kurtarmak için ben de kendimi atarım. Fakat kalbimde yeri yok! Ah... aşk bana daha büyük, daha bütün bir annelik tahayyül ettirdi. Doğmadan evvel özlenilen, dünyaya gelmeden önce ruhta yaşayan o nefis çiçeği, kaybolan bir rüyada okşadım. Tabiat nizamında bir annenin evlatları için nasıl olması lazımsa, ben de Hélène için oyum. Bana ihtiyacı kalmadı mı, vazifem bitmiştir; sebep kaybolunca neticeler de kaybolur. Kadın anneliğini, çocuğunun bütün hayatı boyunca devam ettirebilir, pek hoş bir imtiyaz bu. Fakat hissin bu ilahi bekasını, manevi gebeliğinin şaşaasına atfetmek lazım gelmez mi? Çocuğu ilk kuşatan annesinin ruhu değilse, annelik kalbte devam etmez, tıpkı hayvanlarda olduğu gibi. Hissediyorum ki bu bir hakikattir. Zavallı küçüğüm büyüdükçe, kalbim sıkılıyor, uğrunda katlandığım fedakârlıklar, şimdiden beni ondan ayırmaya başladı. Halbuki başka bir çocuk için gönlümdeki sevgi hiç tükenmeyecekti. Ona yaptığım hiçbir fedakârlık gözüme görünmeyecekti; hatta haz duyacaktım. Bu bahiste akıl da, din de hislerime karşı koyamıyor efendim. Aşkı hudutsuz güzellikleriyle sezdikten, anneliği uçsuz bucaksız sevinçleriyle hissettikten sonra, anne de zevce de olamayan kadın, ölümü istemekte haksız mı? Artık ne olabilir? Onun neler duyduğunu anlatayım size:

"Yenemediğim bir hatıra –olduğundan da büyük tasavvur ettiğim– bir saadetin hayallerini canlandırdıkça, günde yüz defa, gecede yüz defa, kafamı, kalbimi, vücudumu bir ürpertidir sarıyor. Bu zalim hayaller hislerimi solduruyor, kendi

kendime: 'Ah.. diyorum ne olurdu, şayet

Yüzünü avuçlarıyla sakladı, ağladı ağladı.

"İşte kalbimin içindekiler..." diye devam etti, "Ondan bir çocuğum olsa, en korkunç felaketlere katlanırdım Arzın bütün günahlarını omuzlarına yüklenerek canı veren Tanrı benim için pek ağır bir suç teşkil eden bu düşünceleri affedecektir. Amma biliyorum ki cemiyet insafsızdır; sözlerimi küfür sayar, bütün kanunlarına hakaret ediyorum. Ah, ah. İsterdim ki, kanunlarını ve âdetlerini yenilemek, parçalamak için çarpışayım şu cemiyetle. Bütün fikirlerimi, bütün arzularımı, bütün ümitlerimi, halimi, istikbalimi, mazimi yaralayan hep o değil mi? Benim için, gün karanlıklarla dolu, düşünceler keskin bir kılıç, kalbim kanayan bir yara, çocuğum bir yokluk. Evet, Hélène'le konuşurken, istiyorum ki bir başka sesi olsun, bana bakınca karşımda başka gözler arıyorum. Sanki o, bana olması lazım gelen, fakat olmayan bütün ihtimalleri hatırlatmak için mevcut, tahammül edemiyorum. Karşısında gülümsüyorum, onu mahrum bıraktığım hisleri telafi etmeye çalışıyorum, ah efendim ah. Çok acı çekiyorum çok, böyle yaşanmaz ki! Üstelik beni faziletli bir kadın sayacaklar, üstelik suç da işlemedim, hürmet gösterecekler bana. Elimde olmadan hissettiğim aşka, karşı koymam lazımdı. Hislerimi yendim. Vücudumun namusunu korudum, iyi amma kalbim?"

Sağ elini göğsüne bastırarak "Bu, yalnız bir adama ait oldu'" dedi. "Hani yavrum da aldanmıyor. Annenin öyle bakışları, öyle tavırları vardır ki dondurur çocuğun kalbini. Küçüğüm, kendisiyle konuşurken sesimin titrediğini duymuyor, hissediyor ki onu süzen bakışlarım yumuşamıyor, kucaklarken kolumun titremediğini anlıyor. İtham dolu bakışlar fırlatıyor bana, dayanamıyorum. Bazen, beni dinlemeden mahkûm edeceğini düşünerek titriyorum. Allah acısın da bir gün aramıza kin sokmasın. Yüce Tanrım. Bir an önce

al canımı. Bari Saint-Lange'da öleyim. Affedersiniz efendim, çılgının biriyim ben. Bu sözler beni boğuyordu, içimi döktüm. Aman Allahım, siz de ağlıyorsunuz ha! Demek hor görmüyorsunuz beni."

Çocuğunun gezintiden döndüğünü duyarak, adeta yeisle bağırdı:

"Hélène, Hélène, gel kızım."

Çocuk güle bağıra geldi. Elinde, yakaladığı bir kelebek vardı. Fakat annesinin ağladığını görünce sustu. Yanına yaklaştı ve alnından öptürdü.

Papaz:

"Pek güzel olacak," dedi.

Markiz kızını hararetle kucakladı, bir borç öder veya bir vicdan azabını önlemek ister gibi bir hali vardı.

"Tıpkı babası," dedi.

"Hararetiniz var anne."

"Hadi meleğim, git artık."

Çocuk, üzülmeden annesine bakmadan uzaklaştı. Bu mustarip çehreden kaçtığı için memnundu adeta; bu yüzdeki duyguların aleyhinde olduğunu şimdiden seziyordu. Tebessüm anneliğin imtiyazı, dili ifadesidir. Markiz gülümseyemiyordu. Papaza bakarken kızardı. Anne olarak görünebileceğini ummuş, fakat ne kendi yalan söyleyebilmişti ne kızı. Filhakika samimi bir kadının buselerinde bu nevazişe kalbe işleyen bir ruh ve ince bir sevgi bahşeden ilahi bir tat vardır. Bu lezzetten mahrum öpüşler acı ve kurudur. Papaz bu farkı hissetmiş ve vücuda has annelikle ruh anneliği arasındaki ayrılığın derinliğini kavrayabilmişti. Bunun için kadına keskin bir bakış atfederek:

"Hakkınız var madam," dedi. "Ölüm sizin için daha hayırlı."

"Ya.. görüyorum ki ıstırablarımı anlıyorsunuz. Çünkü bir Hıristiyan papazı olduğunuz halde bana telkin ettikleri me-

şum kararları seziyor ve doğru buluyorsunuz. Evet, intihar etmek istedim. Fakat bu kararı başaracak cesareti bulamadım kendimde. Ruhen kuvvetli olduğum zamanlar vücudum gevşeklik gösterdi. Elim titremediği anlarda ruhum bocaladı. Bu mücadelenin hikmeti nedir, bilmiyorum, hazin amma, anlaşılan pek kadınım, isteklerimde kararsız, yalnız aşk sahasında kuvvetliyim. Küçük görüyorum kendimi. Akşamları, adamlarım uyuyunca, cesur cesur havuza gidiyordum. Su kenarına varınca, zayıf tıynetim yok olmaktan ürküyor. Size acizlerimi itiraf ediyorum. Yatağa dönünce kendimden utanıyor, tekrar cesurlaşıyordum. Böyle anlardan birinde laudanum içtim, azap çektim, amma ölmedim. Bütün şişeyi bitirdim sanıyordum, halbuki ancak yarısını içmişim."

Papaz ciddi bir tavırla ve ağlayan bir sesle:

"Mahvolmuşsunuz madam," dedi. "Tekrar cemiyet hayatına karışacak ve etrafınızdakileri aldatacaksınız. Orada ıstıraplarınıza teselli arayacak ve bulacaksınız da. Sonra bir gün bu zevklerin azabını duyacaksınız."

Genç kadın:

"Ben mi?" diye haykırdı. "Karşıma çıkıp da sevda komedyası oynayacak ilk sahtekâra kalbimin en son, en kıymetli hazinelerini verecek, şüpheli zevk dakikaları uğruna hayatımı berbat edeceğim ha? Hayır, hayır ruhumu saf bir alev yakıp kavuracak, cinsiyet duygusu bütün erkeklerde var. Fakat hakikaten erkek ruhlu olan ve latif ahengi yalnız sevginin baskısıyla harekete geçen mizacımızın bütün arzularını tatmin eden adama, ömrümüz boyunca ancak bir defa rastlarız. İstikbalim tüyler ürperticidir, biliyorum. Zevk duymayan bir insan için güzellik neye yarar? Sonra yeniden saadet imkânlarıyla karşılaşsam bile cemiyetin lanetine uğramayacak mıyım. Kızıma namuslu bir anne olmam lazım. Ah, ah çelik bir çember içindeyim. Alçalmadan çıkınama imkân yok oradan. Mükâfat görmeden başaracağım ailevi va-

zifeler bezdirecek beni. Hayata lanet okuyacağım. Amma ne olursa olsun, bari kızımın zahiren [görünüşte] iyi bir annesi olacak. Onu şefkat hazinelerinden mahrum bıraktım. Buna mukabil fazilet hazinelerini açacağım ona. Çocuklarının saadeti annelere binbir haz verir, ben bu hazları tatmak için dahi olsun yaşamak istemiyorum, inanmıyorum saadete. Hélène'in nasibi ne olacak? Herhalde benimkinin tıpkısı. Anneler, kızlarını, kucağına attıkları adamın onların gönüllerine göre bir erkek olacağını nasıl sağlayabilir? Kendilerini, birkaç lira için sokaktan geçen erkeğe teslim eden zavallı kızları ayıplıyorsunuz. Halbuki bu geçici birleşmelerin meşru mazereti de var: Açlık ve ihtiyaç. Öte tarafta cemiyet, genç ve saf bir kızın, topu topu üç ay görüşmediği bir erkekle hemen birleşmesine müsaade ediyor, hatta bu korkunç bağlanışı koruyor; kız bütün hayatı boyunca satılmış oluyor. Yüksek bir fiyata diyeceksiniz, doğru. Istırablarına hiçbir teselli bulmasına müsaade etmediğinize göre, bari ona hürmet gösterseniz! Ne gezer. Cemiyet en faziletlilerimizin de şerefine dil uzatır, işte bizim alnımızın yazısı. Ya umumi bir fuhuş ve yüz karası ya gizli bir fuhuş ve bedbahtlık. Cihazdan [çeyiz] mahrum kızcağızlara gelince; akıllarını oynatıyorlar, ölüyorlar, onlara acımak yok. Sizin, insanlık pazarında güzellik ve fazilet para etmiyor, bu hodbinlik inine cemiyet diyorsunuz ha! Bari kadınları mirastan mahrum bırakın hiç olmazsa bir hayat arkadaşı seçerken, gönlünüzü dinler, böylece tabiatın kanununa uymuş olursunuz.[4]"

"Sözleriniz ispat ediyor ki madam, ne aile duygusu üzerinizde tesir yapabiliyor ne din. Onun için kalbinizi yaralayan içtimai egoizmle, sizi zevk peşinde sürükleyecek olan cinsî hodbinlik arasında tereddüt etmeyeceksiniz."

4 Balzac burada, tırnaklarını modern cemiyetin de ciğerlerine saplayan asırlık bir derde dokunuyor. İzdivaç müessesesi ve cinsî buhran hakkında özlü ve ileri tenkitlerle dolu bir eser arayan okuyucuya Dr. Reich'in *La crise sexuelle*'ini tavsiye ederiz. (1934 E. S. I.).

"Aile diyorsunuz. Amma papaz efendi, ortada aile var mı? Anne baba ölür ölmez mirası paylaştıran ve fertlere kendi başının çaresine bakmasını söyleyen bir cemiyette ailenin vücudunu inkâr ediyorum. Aile ölümle çarçabuk tuz buz olan tesadüfi ve muvakkat bir müessesedir. Kanunlarımız, familyaları, ve mirası örneklerin ve ananelerin bekasını parçaladı. Etrafımda hep viraneler görüyorum."

"Tesellilerinizi toprakta arıyorsunuz madam, halbuki gözlerinizi göğe kaldırmanız lazımdı. Kalbinizi safsatalar ve şahsi menfaat sarmış. Bu imansız asrın çocukları gibi sizin kulaklarınız da dinin sesine karşı kapalı. Dünya zevkleri ancak elem doğurur, sadece ıstırablarınızı değiştirmiş olacaksınız o kadar."

Markiz, acı acı gülerek:

"Kehanetinizi yalancı çıkaracağım," dedi. "Benim için ölen erkeğe sadık kalacağım."

"Bu acıyı ancak dinî inancı olanlar hissedebilir," diye cevapladı papaz. Bakışlarına aksetmesi mümkün olan şüpheleri göstermemek için hürmetkâr bir tavırla başını eğdi. Markiz'in ağzından kaçan şikâyetlerdeki kuvvet ona pek dokunmuştu.

Mihnetin yumuşatacağı yerde kuruttuğu bu kalbten ümidini kesmişti. Bununla beraber havarilere yakışan bir sebat göstererek bu harap olmuş, bu kibirli ruhu, Tanrı'ya kazandırmak ümidiyle şatoya birçok defalar geldi, gitti. Nihayet bir gün cesareti tamamen kırıldı. Anladı ki Markiz, kaybettiği sevgiliden bahsetmek fırsatını bulduğu için sohbetinden haz ediyor. Bir ihtirası pohpohlamak suretiyle dinî vazifesini alçaltmak istemedi. Mutat konuşmalardan vaz geçti. Yavaş yavaş beylik fikirlere ve formüllere döndü.

Bahar geldi. Markiz derin hüznünü oyalayacak eğlenceler buldu. İş olsun diye arazisiyle meşgul oldu. Birinci Teşrinde [Ekim], kadim Saint-Lange şatosundan ayrıldı. Orada yeni-

den tazeleşmiş ve güzelleşmişti. Önce, kuvvetle fırlatılan bir disk gibi şiddetli olan ıstırabı, nihayet melal içinde durgunlaşmıştı. Hüzün de gittikçe hafifleyen kıvrılışlardan sonra duraklayan disk gibi, birtakım manevi ihtizazlardan [titreşim] mürekkeptir [oluşur]. İlk sarsılış ümitsizliğe, son kıvranış hazza yaklaşır. Gençlikte fecrin [tan vakti] loşluğu, ihtiyarlıkta, akşamın alacakaranlığıdır hüzün.

Markiz, kalskası köyden geçerken, kiliseden evine dönen papazla selamlaştı. Fakat selam verirken, onu tekrar görmemek için gözlerini eğmiş, başını çevirmişti. Rahip bu zavallı Efesli Artemis[5] hakkında verdiği hükümde haklı, lüzumundan fazla haklıydı.[6]

5 Efesli Artemis: Tarihin kaydettiği iki meşhur Artemis var. Biri Halicarnasse kraliçesi. Kocasının ölümünden sonra cenk meydanlarında zaferler kazanan zorlu bir hatun. Rivayete göre aşkına iltifat etmeyen sevgilisinin gözlerini oydurmuş, kendi de yardan denize atlamış. Öteki Artemis Caric kraliçesidir. Kocası Mausole'in ölümünden duyduğu yası "acaip sebai âlem"den olan Mauselée ile ebedileştiren ıstırabı ve sadakatiyle meşhur kadın.

6 Mütercimin münekkid kisvesine bürünüşü mazur görülsün. Balzac'a karşı beslediği ve duyurmaya çalıştığı derin saygıya rağmen bu faslın mükemmel bir şişirme örneği olduğunu itiraf zorundadır. *İnsanlığın Komedyası*'nda para sıkıntısını defetmek zaruretiyle karalanan böyle yüzlerce sahifeler var. Asırlara meydan okuyan azametli bir bina silsilesinde mermerden sütunlar, tunç kubbeler ve somakiden saraylar yanında birkaç parça kerpiç. Romancının üslûbuna saldıranların mal bulmuş mağribi gibi üzerine çullandıkları bu yavan sahifeleri emziren şu hayatî zaruret ve sıkıntılar olmuştur.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Otuz Yaşında

Parlak bir istikbal vaat eden ve kanunlara rağmen adları Fransa'nın şeref ve şöhretine ebediyyen bağlı kalacak olan tarihî hanedanlardan birine mensup bir delikanlı, o akşam Madam Firıniani'nin balosunda idi. Ev sahibesi, onun için Napoli'deki birkaç arkadaşına tavsiye mektupları yazmıştı. Mösyö Charles de Vandenesse (genç adamın ismi) hem teşekkür etmeye hem allahaısmarladık demeye gelmişti. Birçok elçilikleri maharetle başardıktan sonra, Laybach kongresine gönderilen sefirlerimizin maiyetine verilmişti. Fırsattan istifade, İtalya'yı da gezip görmek istiyordu. Demek bu balo, Paris zevklerine; sık sık iftira ettiğimiz halde, bayıla bayıla kucağına atıldığımız bu geçici hayata, bu düşünceler ve hazlar kasırgasına bir nevi veda mahiyetinde idi.

Charles de Vandenesse, Avrupa'nın başkentlerini ziyarete ve diplomatlık hayatının kaprislerine göre, oralardan tası tarağı toplamaya, üç yıldan beri alışınıştı artık. Paris'ten ayrılırken, gözleri öyle pek arkada kalmıyordu. Gerek hakiki bir sevdanın, politika adamının hayatında lüzumundan fazla yer tutacağını düşündüğünden, gerekse, sathi hovardalık-

ların bayağı meşgalelerini yüksek ruhlu bir insana yakıştıramadığından, artık kadınlar, onun üzerinde hiçbir tesir yapamıyordu. Biz hepimiz, kuvvetli bir ruh sahibi olduğumuzu iddia eder, dururuz. Fransa'da kimse zekiliğe bile gönül indirmez. Herkesin gözü yukarıdadır.

Charles da genç olmasına rağmen (ancak otuzunda idi) çağdaşlarına his, zevk ve hayal mevzuu olan hadiselerde, fikirler, neticeler, vasıtalar görmeye alışmıştı. Gençler için pek tabii olan hararet ve coşkunluğu, doğuştan asil yaratılan ruhunun derinliklerinde boğuyordu. Soğukkanlılıkla çıkarını düşünmeye bakıyor, talihin kendisine bahşettiği manevi hazineleri, yapmacıklar, nazik tavırlar, aldatıcı desiseler haline getirmeye çabalıyordu. Tam ikbalperestlere layık bir gayretti bu. Bugün "gizli bir mevki" dediğimiz hedefe varmak için başvurulan sıkıntılı rol.

Delikanlı son defa olarak, dans edilen salonları şöyle bir süzdü. Şüphesiz ki o da, son tabloyu görmedikçe operadaki locasından ayrılmayan seyirci gibi, balonun hatırasını hafızasına nakşetmek istiyordu.

Sonra anlaşılması kolay bir hevesle, balonun tamamen Fransız milletine has canlılığını, ihtişamını ve gülümseyen çehrelerini tetkik ediyor ve bunları zihninde Napoli'de kendisini bekleyen yeni yeni simalar ve şairane manzaralarla karşılaştırıyordu. Vazifesine gitmeden önce birkaç gün orada kalmak niyetinde idi.

İçinden oldukça şairane düşünceler geçti. Bugün pek harcıâlem olan bu fikirler, –ihtimal kendi farkında olmadan– gönlünün gizli emellerine cevap veriyordu. Bezgin olmaktan çok güç beğenen bir kalbi vardı, örselenmemişti. Fakat boştu.

Kendi kendine:

"İşte," diyordu, "Paris'in en zarif, en zengin, en kibar kadınları. Günün şöhretleri, ünlü hatipler, aristokratik ve edebî şöhretler hep burada. İşte sanatkârlar, işte hükümet rica-

li [ileri gelenler]. İyi amma, ben yalnız küçük dalavereler, ölü doğan sevgiler, manasız tebessümler, sebepsiz küçümseyişler, fersiz bakışlar, gelişigüzel savrulan nükteler görüyorum etrafımda. Bütün şu beyaz ve kırmızı çehreler ihtirastan çok eğlence peşinde. Hiçbirinin heyecanında samimiyet yok. Aradığınız, ustaca takılmış kuş tüyleri, parlak tüller, şirin tuvaletler, narin kadınlarsa; hayat, size göre, ilişip geçilen bir satıhtan [yüzey] ibaretse, burası, tam arayıp da bulamadığınız yer. Amma, bu incir çekirdeği doldurmaz lakırdılara, bu şirin yapmacıklara kanaat etmeniz, kalblerde bir his aramamanız lazım. Bana gelince, izdivaçlarla, kaymakamlıklarla, iratlarla sona eren bu yavan entrikalardan iğreniyorum. Bu insanlar ihtirastan o kadar utanırlar ki, aşkları bile gizli kapaklı uyuşmalarla neticelenir. Benliğini bir vicdan azabı, bir düşünceye bağlayan ruhlar hani. Çizgilerinde böyle bir mana okunan tek çehre göremiyorum. Burada nedamet de, ıstırap da kendini göstermekten utanarak alayların arkasına gizlenir. Kendisiyle boy ölçüşmekten zevk duyacağım, o insanı uçuruma sürükleyen kadınlardan eser bile yok. Paris'te enerji ne gezer? Orada hançer, zarif bir kılıfa süslenip yaldızlı bir çiviye asılan nadir bir eşyadır. Kadınlar, fikirler, hisler hep birbirine benzer. Şahsiyet kalmadığı için ihtirasın da kökü kurumuştur. Sınıfları, zekâları, servetleri dümdüz yaptılar ve sanki hepimiz ölen Fransa'nın matemini tutmak için siyahlara büründük. Eşitlerimizi sevmiyoruz. İki sevgili arasında doldurulması gereken mesafeler, silinmesi lazım gelen farklar bulunması şart. Aşk 1789'da füsunu kaybetti. Can sıkıntımız, yavan yavan âdetlerimiz hep siyasi sistemin neticesi. Hiç olmazsa İtalya'da her şey apaçıktır. Kadınlar, hâlâ orada zarar etmekten hoşlanan hayvanlar halindedir. Keyiflerinden, iştihalarından [iştah] başka mantık tanımayan, tehlikeli sirenlerdir. Kaplandan sakınılır gibi, çekinmek lazım onlardan."

Madam Firmiani'nin gelişi, monoloğu yarıda bıraktı. Zaten bu birbirine zıt, bu bulanık, bu yarım yarım düşünceleri kelimeleştirmek de kabil değil ki. Amma hülyaların bütün güzelliği müphem oluşundadır, hayal de manevi bir buğu, bir nevi sarhoşluk değil mi?

Madam Firmiani genç adamın koluna geçerek:

"Sizi bir hanımla tanıştırmak istiyorum.." dedi. "Hakkınızda duyduğu şeyler merakını uyandırmış. Pek arzu ediyor sizinle görüşmeyi."

Onu yakındaki bir salona götürdü. Tam Parislice bir eda, bir gülümseyiş ve bakışla şöminenin köşesinde oturan bir hanımı gösterdi.

Kont de Vandenesse heyecanla:

"Kimdir bu hanım?" diye sordu.

"Muhakkak ki çok defa kendisinden bahsettiğiniz, övdüğünüz veya çekiştirdiğiniz bir kadın. İnzivada yaşayan bir taze, tam bir muamma."

"Ömrünüzde merhametli olduğunuz vakiyse lütfedin de ismini bağışlayın."

"Markiz d'Aiglemont."

"Gidip ders alacağım ondan. Bir hayli bayağı olan kocasını ne yapıp yaptı Ayan azalığına yükseltti. Bomboş bir adamı siyasi bir kabiliyet payesine çıkardı. Sahi, söz aramızda, bazı kadınların iddia ettiği gibi Lord Grenville onun uğrunda mı öldü dersiniz?"

"Mümkündür. Doğru veya uydurma, muhakkak olan bir şey varsa bu maceradan sonra zavallı kadın pek değişti. Hâlâ cemiyet hayatına karışmadı. Paris'te dört sene devam eden vefakârlık az şey değil hani. Onu burada görüşünüz..." Aadam Firmiani durdu, sonra ince bir eda ile, "sahi," dedi. "Susmam lazım geldiğini unutuyorum. Gidin konuşun kendisiyle."

Charles, sırtı hafifçe kapının pervazına dayalı, bir an hareketsiz kaldı. Şöhretinin hangi sebeplere dayandığını doğ-

ru dürüst hiç kimse bilmediği halde şöhreti alıp yürüyen bu kadını tetkike dalmıştı. Böyle garabetlere cemiyet hayatında sık sık rastlarız. Herhalde Madam d'Aiglemont'un kazandığı ün, boyuna kimsenin bilmediği bir eser üzerinde çalışan bazı zatların bir türlü neşretmeye yanaşmadıkları hesaplara dayanarak derinliklerine hükmolunan istatistikçilerin, bir gazete makalesiyle yaşayan politikacıların eserleri nedense portföylerinden çıkmayan muharrir ve sanatkârların, Latince bilmeyenler karşısında Latinist kesilen Sganarelle gibi ilimden zerre kadar çakmayanlar yanında âlimlik taslayan insanların, hulasa kendilerine herhangi bir sahada itibari bir kıymet atfedilen bir hayli kimsenin şöhretinden daha garip değildi.

Şu hoş cümle: "Bu bir mütehassıstır," cümlesi, sanki sırf bu soydan kafasız politika ve edebiyat mensupları için icadolunmuş.

Charles, bu temaşaya, arzu ettiğinden fazla bir zaman harcadı. Bu kadınla o kadar meşgul oluşuna içerledi. Hem bu hanımın orada bulunuşu, genç diplomatın, az önce, baloyu seyrederken kafasından geçen düşünceleri de çürütüyordu.

O sırada otuzunda olan Markiz, pek narin, aşırı derecede nahif, fakat yine de güzeldi. En füsunkâr tarafı, durgunluğu, şaşırtıcı bir ruh derinliği ifade eden fizyonomisiydi. Pırıl pırıl yanan, fakat daimi bir endişe ile gölgelenmiş hissini veren gözlerinde hummalı bir hayat ve sonsuz bir tevekkül okunuyordu. İffetle toprağa çevrili göz kapakları pek seyrek yukarı kalkıyordu. Amma, etrafını süzdüğü zaman bile bakışları karanlıktı, gözlerinin ışığını, gizli bir âlemi seyre saklıyor, derdiniz. Her seçkin erkek büyük bir merak ve tecessüsle bu sakin ve sessiz kadının cazibesine kapılıyordu. Halden maziye, içtimai hayattan inzivaya çevrilen bu sürekli tepkilerin esrarı, zekâyı kurcalıyor ve ruh, ıstırablarından adeta gurur duyan bu gönlün sırlarına nüfuz etmek arzusunu duyu-

yordu. Zaten hiçbir hali, ilk bakışta ilham ettiği fikirleri yalancı çıkarmıyordu. O da, saçları pek uzun olan bütün kadınlar gibi solgun benizli ve tam manasıyla beyazdı. Şaşılacak kadar ince cildi –nadiren aldatan bir alamet– hakiki bir hassasiyet ifade ediyordu. Yüzünün çizgilerinde Çin ressamlarının fantastik figürlerine saçtıkları o harikulade olgunluk vardı ve içliliğine hak verdiriyordu bu çehre.

Boynu ihtimal ki biraz uzunca idi. Amma bu nevi gerdanların en şirinleridir ve kadın başlarına, müphem bir surette yılanın manyetik kıvrılışlarını hatırlatan bir eda verir.

Bir müşahit, bazı alametlere dayanarak en kapalı mizaçların içini okur. Amma, bütün bu ipuçlarından mahrum da olsa, bir kadın hakkında hüküm verebilmesi için, başın hareketlerine boynun o çeşitli, o manidar bükülüşlerine dikkat kesilmesi kâfidir.

Madam d'Aiglemont da, kılık kıyafette, benliğine hâkim olan düşünce ile hemahenkti. Genişçe örülmüş saçları, başının üstünde yüksek bir taç halinde idi. Hiçbir zinet yoktu saçlarında ve galiba artık tuvalet özentilerine ebediyyen veda etmişti. Kadınları hayli kepaze eden işve oyunlarından eser göremezdiniz onda. Yalnız korsajı, sadeliğine rağmen endamının zarafetini bütün bütün de gizlemiyordu. Uzun robunun bütün ihtişamı biçiminin fevkaladeliğinde idi. Bir kumaşın şeklinde fikir aramak caizse, robunun bol ve sade kıvrımları ona büyük bir asalet veriyor, denilebilirdi. Yalnız, ihtimal ki eline ve ayağına karşı gösterdiği titiz itinalarla, dişinin kaçınılmaz zaaflarını açığa vuruyordu. Onları teşhir etmekten adeta zevk duymasına rağmen, en hain rakibesi bile jestlerinde kolay kolay özenti ve yapmacık bulamazdı, tavırları o kadar gayri iradi, o derece çocukluktan kalma âdetler halinde idi. Hatta zarif bir ihmalkârlık geçen yıllardan yadigâr kalan bu işveleri mazur gösteriyordu.

Bir kadını güzel veya çirkin, cazip veya soğuk yapan bütün

bu çizgiler, bu ufak tefek hususiyetler, anlatılamaz ki, hele üstelik Madam d'Aiglemont'da olduğu gibi bütün bu teferrutı mezceden ve onlara latif bir ahenk veren, ruhsa... kısaca, tavırları da, çehresindeki manaya ve kıyafetine tamamen uyuyordu. Ancak seçkin kadınlar –ve o da muayyen bir yaşta– hareketlerine bir lisan verebilirler. Otuzundaki kadının, bu bedbaht veya mesut mahlukun hareketlerini manalaştıran elem midir, saadet mi? Bu, herkesin arzularına, ümitlerine veya sistemine göre izah ettiği canlı bir muamma olarak kalacak. Markiz'in, dirseklerini koltuğa dayayışı, parmaklarının ucunu, çalgı çalar gibi birbirine dokunduruşu, gerdanındaki inhina [bükülme], yorgun fakat oynak vücudunun ihmalkâr tabiiliği, bacaklarını gelişigüzel oynatışı, yüzündeki kayıtsızlık, usanç dolu hareketleri, hülasa her hali, hayata karşı olan alakasını kaybetmiş, aşkın hazlarını tatmamış, fakat hayalinde yaşatmış, hatıraların yükü altında ezilen, istikbalden veya kendinden çoktan ümit kesen ve boşluğu yokluk sanan aylak bir kadın olduğunu gösteriyordu.

Charles de Vandenesse, bu muhteşem tabloya hayran kaldı. Amma, ona göre, nihayet bu, orta çaptaki kadın simsarlarından daha üstün bir üslûp ifade eden bir tablo idi. D'Aiglemont'u tanıyordu. Genç diplomat ilk defa gördüğü bu kadına daha bakar bakmaz, bu iki insan arasında –kanuni kelimeyi kullanalım– pek kuvvetli nisbetsizlikler ve zıddiyetler buldu. İmkân yok, Markiz kocasını sevemezdi. Amma doğrusu tavrı hareketine de hiç diyecek yoktu. Faziletli oluşu, hayatındaki sırları bir kat daha cazipleştiriyordu.

Vandenesse ilk şaşkınlık geçtikten sonra, "Söze nasıl başlasam acaba?" diye düşündü. Harcı âlem olan bir diplomasi hilesine başvurmaya karar verdi. Onu müşkül duruma sokacak, budalaca bir lakırdıyı nasıl karşıladığını görecekti.

Yanına oturarak:

"Hanımefendi," dedi, "uğurlu bir haber işittim; bilmem ki

hangi bakımdan teveccühünüze mazhar olmuşum. Fevkalade minnettarım, çünkü şimdiye kadar böyle bir iltifata nail olduğum yoktu. Bu itibarla kusurlarımdan birinin mesuliyeti size ait olacak bundan sonra tevazu göstermek niyetinde değilim."

Gülerek:

"Haksızlık etmiş olursunuz efendim," diye cevap verdi. "Övünmeyi, ileri sürecek başka kıymeti olmayanlara bırakmalı."

Sohbete koyuldular. Bermutat daldan dala uçuldu. Resimden, musikiden, edebiyattan, siyasetten, insanlardan, hadiselerden söz açıldı. Sonra laf lafı çekti ve farkına varmadan Fransa'da da, yabancı diyarlarda da sohbetlerin ezeli mevzuu olan aşka, kadınlara ve hislere döküldü iş.

"Esiriz biz."

"Kraliçesiniz."

Charles'la Markiz'in az ve çok zarif cümleleri, şimdiye kadar bu bahiste yapılan, şimdiden sonra da yapılacak olan bütün konuşmalar bu basit sözlere irca [döndürmek] edilebilir. Bu iki cümle, muayyen bir zamanda, hep şu manayı ifade etmez mi? "Beni seviniz." "Sizi seveceğim."

Charles de Vandenesse, tatlı bir sesle:

"Hanımefendi," dedi. "Fransa'dan ayrılışımı içime zehir ediyorsunuz. Şüphesiz ki İtalya'da bu geceki kadar hoş geçen saatler bulamayacağım."

"Belki saadetle karşılaşırsınız beyefendi ve şüphesiz ki Paris'te her gece söylenilen samimi veya yapmacık bütün bu parlak düşüncelerden daha hayırlıdır o."

Charles Markiz'i selamlamadan önce, vedalaşmak için evine uğramak müsaadesini aldı. Gece yatarken ve ertesi gün akşama kadar istemeyerek, hep Markiz'i hatırladı ve ricasına samimi bir şekil verebildiği için pek memnun oldu. Kâh kendi kendine, Markiz'in neden iltifat gösterdiğini, hangi niyetle

tekrar görüşmek istediğini, soruyor, bitmez tükenmez tefsirlere dalıyordu. Kâh bu tecessüsün sebeplerini buldum sanıyor, ümitle sarhoş oluyor, yahut soğuyordu. Paris'te pek bayağı olan bu nazikâne daveti yoruşuna göre artık, kâh hep kâh hiç.

Nihayet, kendisini Madam d'Aiglemont'a doğru sürükleyen arzuya karşı koymak istedi. Amma gitmemezlik de etmedi.

Öyle fikirler var ki, tanımadan boyun eğeriz onlara; içimizdedirler amma farkında bile değilizdir. Bu mülahazalar hayli garip görünebilir, fakat her hüsnü niyet sahibi –arasa– kendi hayatında da bunun binlerce misalini bulacaktır. Bu fikirler önceden mevcut birtakım metinlerdir. Daha sonraları, tecrübemiz ve zekâmızın kazançları onların gözle görülen inkişaflarıdır. Charles da Markiz'in evine gitmekle böyle bir hisse itaat etmiş oluyordu.

Otuzundaki kadın, bir genç için dayanılmaz cazibeler arzeder. Cemiyet hayatında da, Vandenesse gibi bir delikanlıyla Markiz gibi bir hanım arasındaki bağlılığa bir sürü örnek görmekteyiz, bundan daha tabii, daha sağlam, daha esaslı, daha derin alaka olur mu?

Hakikaten genç bir kızın bir hayli kuruntuları vardır, pek tecrübesizdir, aşkında cinsiyetin çok büyük tesiri vardır. Böyle bir sevgi bir gencin gururunu okşayamaz.

Halbuki kadın, yapacağı fedakârlıkların azametini bilir, biri tecessüsüyle sürüklenir, aşkla ilgisi olmayan cazibelere kapılır, öteki şuurlu bir hisse boyun eğer. Biri teslim olur, öteki tercih yapar. Yalnız bu seçiş bile koltuklarımızı kabartmaya kâfidir. Hemen daima ıstırablar pahasına elde ettiği bilgilerle mücehhez [donanmış] bulunan tecrübeli kadın, sanki size kendi varlığından daha fazla bir şey verir. Halbuki genç kız, cahildir, her şeye kanar, ölçüp biçemez, kıymet bilemez, aşkı kabul ve tahlil eder, o kadar.

Biri, bize yol göstermelerinden hoşlandığımız ve itaatten

haz duyduğumuz çağlarda elimizden tutar, bize öğüt verir; öteki her şeyi öğrenmek ister. Kadının şefkat ve sevgi kesildiği dakikalarda genç kız saflık gösterir.

Birincisinde nihayet bir zafer kazanacaksınız, öteki sizi sürekli mücadelelere mecbur bırakır. Birincinin tek bildiği ağlamak ve sevinç göstermektir. İkincisi hem şehvete aşinadır hem nedamete [pişmanlık]. Genç kızın metres olabilmesi için pek yırtık bulunması şart. Amma o zaman da tiksinti ile terk edilir. Oysa ki kadın hem üzerinizdeki nüfuzunu hem de vakarını korur, binbir çare vardır elinde. Biri aşırı derecede uysaldır, size huzurun bezdirici rahatlığını sunar, öteki çok şey feda ettiği için, aşkın binbir şekle girmesini binbir renge bürünmesini ister. Kız yalnız kendi namusunu lekeler, öteki uğrunuzda bütün bir aileyi berbat eder. Biri tek işve bilir, soyununca her şeyi tamamladı sanır; halbuki kadının binbir örtüsü vardır, binbir tül altında gizlidir. Kısaca bütün heveslerimizi, bütün gururlarımızı okşar, toy kız ise yalnız bir hissimize hitabeder. Otuz yaşındaki kadının kararsızlıkları, kuşkulanmaları, korkuları, perişanlıkları, coşkunlukları insana heyecan verir. Genç bir kızın aşkında hiç de bulamazsınız bunları.

O çağa gelen kadını gençten, uğruna feda ettiği itibarı iade etmesini ister, yalnız onun için yaşar, istikbaliyle meşgul olur, parlak bir hayata kavuşmasını diler. Şerefle yaşamasını emreder. Kâh yalvarır kâh hükmeder, alçalır, yükselir; genç kızın ağlayıp sızlamaktan başka bir şey yapmadığı anlarda, binbir teselli bulur.

Sözün kısası, mevkiinin avantajlarından başka, otuzundaki kadın bir genç kız olmak, bütün rolleri oynamak, masumlaşmak ve mustaripken güzelleşmek kudretine de maliktir.

İkisinin arasında ölçüye sığmayan bir fark vardır, önceden tahmin edilen bir hazla, hiç ummadığımız saadet arasındaki, zaafla kuvvet arasındaki fark.

Otuzundaki dilber her arzuyu tatmin eder. Genç kız hiçbir şeyi tatmin edemez, yoksa genç kız olmaktan çıkar.

Bu fikirler bir gencin kalbinde dal budak salarak pek kuvvetli bir iptila yaratır. Çünkü otuz yaşın kadını, âdetlerin mahsulü olan yapmacık hislerle, tabiatın gerçek duygularını kendinde toplar.

Kadınların hayatında, en önemli, en kati adım, kadının asıl en az mühimsediği harekettir. Evlenen dişi, artık kendine ait değildir. Aile ocağının cariyesi ve kraliçesidir.

Kadınların kutsiyeti, cemiyetin yüklediği vazifeler ve verdiği hürriyetlerle bağdaşamaz. Kadınları başıboş bırakmak, fesada sürüklemektir onları. Bir yabancıya harimimize [kutsal olan] sokulma hakkı vermek, kendimizi onun insafına terk etmek değil midir? Hele el oğlunu eve çeken bir kadınsa bu bir suç, daha doğrusu bir suç başlangıcı teşkil etmez mi? Bu nazariyeyi [kuram] bütün şiddetiyle kabul etmek lazım. Yoksa ihtirasları hoş görmeli. Şimdiye kadar Fransız cemiyeti ikisinin ortasında kaldı; felaketlerle alay etti. Sanki o da, yalnız beceriksizliği cezalandıran İspartalılar gibi, hırsızlığa göz yumuyor. Amma, ihtimal ki bu sistem pek akıllıca bir şey. Herkesin küçümseyişi cezaların en korkuncu; bir kadının kalbine kadar işler de ondan. Kadınlar itibar görmeye ehemiyet verirler, zaten ehemmiyet vermek mecburiyetindedirler. Hürmet olmayınca kadının mevcudiyeti söner.

Onun için âşıklarından ilk bekledikleri his budur. İçlerinde en yırtığı bile, istikbalini satarken, her şeyden önce mazisinin unutulmasını ister ve âşıkına anlatmak diler ki, dayanılmaz zevklere mukabil, cemiyetin saygısından vaz geçmemektir. Kadın yoktur ki, evine ilk defa olarak bir delikanlıyı kabul etsin, onunla baş başa kalsın da aklından buna benzer düşünceler geçirmesin. Hele o genç üstelik Charles de Vandenesse gibi yakışıklı veya zekiyse.

Nitekim Madam d'Aiglemont gibi güzel, zarif bedbaht bir kadına karşı duydukları sevgiyi haklı gösteren binlerce fikirden birine dayanarak gizli emeller beslemeyecek pek az genç vardır. Bunun içindir ki Markiz Mösyö de Vandenesse'in geldiğini işitince heyecan duydu. Diplomatlarda serbestlik ve cesaret adeta kostümün teferruatından olduğu halde, kontu da hemen hemen sıkılganlık bürüdü. Fakat Madam d'Aiglemont, çok geçmeden, sahte bir tavır takındı. Kadınlar sanki hem hürmete, hem kayıtsızlığa, hem şaşkınlık veya ihtirasa giden bir yol kavşağındalarmış gibi bu şüpheli vaziyeti istedikleri kadar muhafaza edebilirler. O bu haliyle kendini ele vermeden güler de alay da eder, şefkat de gösterir; erkeğin bütün his tellerine dokunmak ve çıkan sesleri tetkik etmek dirayetine maliktir. Böyle anlarda susması da konuşması kadar tehlikelidir. O yaştaki kadın, samimi midir, sizi atlatıyor mu? Alay mı ediyor yoksa itirafları halisane [içtenlikle] midir, imkân yok kestiremezsiniz.

Size, kendileriyle boy ölçüşme hakkı verdikten sonra, tesirini pekâlâ bildikleri bir bakış, bir söz, bir jestle birdenbire kavgayı sona erdirir, sizi yüzüstü bırakır, sırlarınıza istedikleri gibi tesahup ederler [sahip çıkma]. Onları hem kuvvetiniz himaye eder hem zaafınız; gönülleri dilerse sizi bir alayla mahveder, canları isterse meşgul olurlar sizinle.

Markiz, kontun bu ilk ziyaretinde böyle bitaraf bir tavır takınmakla beraber kadınlık vakarını da bütün yüksekliğiyle muhafaza etti. Gizli ıstıraplarını, güneşi yarı yarıya kapayan bir bulut gibi, yapmacıktan şetaretinin üzerinde her an kanat gerdi. Vandenesse, bu konuşmadan şimdiye kadar tatmadığı hazlar duyduktan sonra oradan ayrıldı. Amma kanaatinde hâlâ ayak diriyordu. Ona göre Markiz fetihleri o kadar pahalıya mal olan kadınlardandı ki sevmeye kalkışmak hata olurdu!

Yürürken kendi kendine:

"Alabildiğine hassasiyet gösterecek, ikbal düşkünü bir daire müdürünü bile usandıracak mektuplar yazacaksın" diyordu, "amma bir isteseydim."

Bu uğursuz "isteseydim" sözü yok mu? Birçok inatçıların evini başına yıkmıştır. Fransa'da gurur, insanı ibtilâya [musibete] sürükler.

Charles, tekrar Madam d'Aiglemont'lara uğradı ve ona öyle geldi ki kadın sohbetinden zevk duymaktadır. Kendini samimiyetle sevginin mesut kucağına bırakacağına, çifte rol oynamaya kalktı. Bir taraftan meftun görünecek, bir yandan da maceranın gelişmesini soğukkanlılıkla tahlil edecekti. Hem âşık hem diplomat olmak istiyordu. Fakat gençti ve asil bir ruhu vardı, bu tetkik onu hudutsuz bir aşka sürükleyecekti; çünkü Markiz ister desiseci olsun, ister tabii daima kendisinden daha kuvvetliydi.

Charles, Madam d'Aiglemont'un evinden ayrılırken, mütemadiyen itimatsızlığında ısrar ediyor, ruhunun geçirdiği tedrici halleri ciddi bir tahlile tâbi tutuyor, böylece coşkunluğunu öldürüyordu.

Üçüncü ziyaretten dönerken:

"Bugün," diye söyleniyordu. "Bana hayatta pek bedbaht ve yalnız olduğunu, kızı da olmasa ölüme hasret çekeceğini anlatmak istedi; şimdiye kadar kusursuz bir tevekkül içinde yaşamış. İyi amma, ben ne kardeşiyim ne günahlarını çıkaran papaz, neden dert yanıyor bana? Seviyor beni."

İki gün sonra, yolda devrimizin ahlâk ve âdetlerine çıkışıyordu.

"Aşk her devrin âdetlerine uyar. 1822'de nazariyecidir, şekilcidir. Eskiden olduğu gibi sevgimizi hareketlerimizle ispat edeceğimiz yerde tartışmalara konferanslara girişiyoruz. Kadınlar, başlıca üç vasıtaya başvuruyor: Evvela aşkımızdan şüphe gösteriyor, kendileri kadar sevemeyeceğimizi ileri sürüyorlar. Sırf işveden ibaret bu meydan okuma. Markiz'in

bu akşam bana yaptığı gibi. Sonra tabii olan civanmertliğimizi yahut da gururunuzu harekete geçirmek için pek bedbaht gösteriyorlar kendilerini. Malum ya, büyük bir ıstırabı avutmak gençlerin koltuğunu kabartır. Nihayet bekâret mânisine sıra geliyor. Markiz de kendine el değmemiş zannettiğimi düşünmüştür herhalde. Hulasa hüsnü niyetim mükemmel bir oyun mevzuu olabilir."

Nihayet bir gün itimatsızlığın telkin ettiği bütün bu düşünceleri sayıp döken kont, kendi kendine sordu: "Markiz samimi mi idi acaba? Bu kadar acılar sahte olabilir miydi? Niçin yalandan mütevekkil görünecekti? Derin bir yalnızlık içinde yaşıyor, içini kemiren ıstırablara sessizce katlanıyordu. Duyduğu acı, ancak kelimelerin cebri şivesinden seziliyordu."

O andan itibaren Charles, Madam d'Aiglemont'a karşı şiddetli bir alaka duymaya başladı. Bununla beraber, artık ikisi için de zarurileşen, mutat randevulardan birine giderken yine de sevgilisinin samimi olmaktan çok fentli [hileli] olduğunu düşünüyordu. Son hükmü: Şüphesiz ki bu kadın, pek kurnaz şey oldu.

İçeri girdi. Markiz en çok sevdiği pozu almıştı. Melal içinde idi. Kıpırdamadan gözlerini genç adama dikti. Ona tebessüme benzeyen bir bakış atfetti. Bu bakışta itimat ve hakiki bir dostluk okunuyordu. Amma aşktan eser yoktu. Charles oturdu ve hiçbir şey söylemedi. Anlatılmasına imkân olmayan bir heyecan içinde idi.

Kadın müşfik bir sesle ona:

"Neniz var?" diye sordu.

"Hiç... yalnız henüz hiç aklınızdan geçmeyen bir şey düşünüyorum da."

"Neymiş o?"

"Ne olacak... Kongre bitti."

"Yok canım? Demek kongreye gitmeniz mi lazımdı?"

Düpedüz bir cevap, aşk ilânlarının en beliği [açık] ve en incesi idi. Amma Charles buna yanaşmadı.

Madam d'Aiglemont'un fizyonomisi, gururunun bütün hesaplarını, her türlü aşk ümitlerini, diplomatımızın bütün kuruntularını kökünden yıkan dostça bir saffet ifade ediyordu. Sevildiğini ya hiç bilmiyor, yahut da öyle görünüyordu. Ne söyleyeceğini şaşıran Charles, kendine gelince, içinden kadının böyle bir kanaat beslemesini mümkün kılacak, hiçbir harekette bulunmamış ve hiçbir söz söylememiş olduğunu itiraf zorunda kaldı.

Mösyö de Vandenesse, o gece Markiz'i, sade ve cana yakın buldu. Kadın, ıstıraplarında samimiydi. Bir dost sahibi olduğuna pek memnundu. Aşina bir ruhla karşılaşmaktan gurur duyuyordu. Daha ileriye gitmiyor, bir kadının iki defa kalbini kaptıracağını sanmıyordu. Aşkı tanımıştı ve hatırası, kalbinin derinliğinde hâlâ kanıyordu. Saadetin bir kadını iki defa coşturabileceğini hatırından geçirmiyordu.

O anda Charles, tekrar gençleşti. Bu kadar asil bir seciyenin şaşaası gözlerini kamaştırdı, bir günahtan çok tesadüflerle örselenmiş olan bu hayatın bütün sırlarına aşina olmak istedi. Madam d'Aiglemont güzelliğine, hüznün bütün letafetini bahşeden bu fazla teessürün sebebini soran dostuna şöyle bir baktı. Fakat bu bakışla kudsî bir anlaşmayı mühürlüyor gibiydi.

"Bana bir daha böyle şeyler sormayın!" dedi. "Beni seven ve saadeti uğrunda haysiyetimi bile feda edebileceğim tek insan, dört yıl önce, bu saatte öldü. Hem de benim şerefimi kurtarmak için. Bu aşk taze iken, safken, hayallerle dolu iken sona erdi. İşitilmemiş bir kederin sürüklediği bu ihtirasa kapılmadan önce, birçok genç kızlarınki gibi benim de gönlümü yakışıklı fakat bomboş bir erkek çelmişti. İzdivaç ümitlerimi birer birer soldurdu. Bugün aile saadetinden de mahrumum. Günahkâr dedikleri saadetten de. Hem

de bahtiyarlığı tanımadan, intihar etmek kudretini bulamadım kendimde, hiç olmazsa, hatıralarıma sadık kalmalıyım."

Bunları söyledikten sonra ağlamadı. Gözlerini eğdi ve alışık olduğu jestle birbirine geçirdiği parmaklarını, hafifçe büktü. Bu cümleler saf bir eda ile söylenmişti. Fakat sesinin ahenginde aşkı kadar derin bir ümitsizlik seziliyordu. Charles'ın bütün ümitlerini suya düşüren bir ümitsizlik.

İki üç cümlede izah edilen ve bir parmak burkuşuyla manası tamamlanan bu tahammül edilmez hayat, narin bir kadındaki bu kuvvetli ıstırab, şirin bir baştaki bu uçurum, hulasa dört yıl süren bir matemin teessürleri ve gözyaşları Vandenesse'i büyüledi. Bu büyük ve asil kadın karşısında kendini küçük hissetti ve sustu. Artık onun o pek latif olgun maddi güzelliklerini görmez olmuştu; alabildiğine hassas bir ruh karşısında idi.

Hayatlarını bir sevdaya bağlayan, onu heyecanla arayan ve çok defa, rüyasını gördükleri bütün bu hazinelerden kâm almadan can verenlerin, hayallerinde yaşattıkları ve şiddetle hasretini duydukları o ideal mahluka rastlıyordu nihayet.

Bu sözleri dinlerken, bu ulvi güzelliği seyrederken Charles fikirlerini dar buldu. Söyleyeceklerini, hem pek basit hem pek yüksek olan bu sahnenin ihtişamına uyduramamanın aczi içinde, kadınların nasibi hakkında beylik bir iki laf sıralayarak cevap verdi.

"İnsan ıstırablarını unutabilmelidir hanımefendi." dedi. "Yoksa kendine bir mezar kazmalı."

Akıl hissin yanında daima sönük kalır, biri müspet olan her şey gibi ölçülüdür, öteki ise namütenahi [sonsuz]. Duymak lazım gelen yerde muhakeme yürütmek mahdut [sınırlı] ruhların kârıdır. Bunun için Vandenesse, hiç ağzını açmadı, uzun uzun Madam d'Aiglemont'u seyretti ve çıktı.

Şimdi, yepyeni düşüncelerin pençesinde idi. Kadın, nazarında büyüyordu. Atölyesindeki yabancı modelleri kendine

numune yaptıktan sonra, birdenbire eski devirlerden kalma heykellerin en güzeli, –fakat en az takdir göreni– olan müzedeki Mnémosyne'le karşılaşan bir ressam gibiydi.

Charles, adamakıllı tutulmuştu. Madam d'Aiglemont'u gençliğe has olan o saffet, ilk sevdalara, anlatılmaz bir incelik ve nezahet veren o süzişle [yürek yangını] sevdi.

İnsan, sonraları yeniden sevdaya düşerse, içinde bu hislerin ancak harabesini bulur. İlham eden kadınların lezzetle kâm aldıkları latif sevdalar. Çünkü otuz yaş, kadınların hayatında en şairane şahikadır. O çağda, aşkın bütün akışını kucaklayabilir, hem maziyi hem istikbali görürler. Sevdanın asıl kıymetini o yaşta anlar ve kaybetmek korkusuyla tadını çıkarırlar. Henüz ruhları, kendilerini terk eden gençliğin güzelliği içindedir. İsikbalden kuşkulandıkları için sevgileri gittikçe kuvvetlenir.

Markiz'in yanından ayrılan Vandenesse, bu defa;

"Seviyorum," diye söyleniyordu. "Amma talihsizliğime bakın ki hatıralara bağlı bir kadın buldum. Artık karşınızda olmayan, budalalık yapmasına imkân kalmayan, hiçbir zaman can sıkmayan ve ancak güzel tarafları göze çarpan bir ölü ile mücadele güçtür.

Hatıranın füsunlarını, kaybedilen bir âşıkın hafızada bıraktığı emelleri nasıl silebilirsiniz? Kemali tahttan indirmeye kalkışmak gibi bir şey bu! Aşkın en güzel, en cazip tarafı arzular.. halbuki o adam yalnız arzular uyandırmış."

Yeisin ve muvaffakiyetsizlik korkusunun doğurduğu bu gamlı düşünceler, can çekişen diplomatlığın son hesabı idi. O andan itibaren artık gizli maksatlar beslemez oldu; aşkın oyuncağı haline geldi. Bir sözle, bir susuşla, müphem bir ümitle yaşayan o ifadeye sığmaz saadetin hiçliklerine daldı. Plâtonik bir şekilde sevmek istedi. Her gün, Madam d'Aiglemont'un teneffüs ettiği havayı koklamaya gitti ve evinin bir mobilyası haline geldi adeta. Hodbinliğini, en mutlak bir sa-

dakatle kaynaştıran bir ihtirasın tahakkümü altında, sevgilisinin peşinden ayrılmadı. Aşkın da sevki tabiisi vardır. Nasıl, en zayıf böcek hiçbir şeyden çekinmeyen dayanılmaz bir irade ile çiçeğe doğru yürürse, o da gönül yolunu öylece bulur. Bu itibarla sevgi hakikaten samimi ise istikbalinden şüphe edilemez. Bir kadın, hayatını, âşıkının arzularındaki sebata, kuvvete ve samimiyete bağlı görür de nasıl dehşet dolu endişelere düşmez? Halbuki bir bayanın, bir zevcenin, bir annenin, gencin aşkına karşı koyabilmesi kabil değildir. Yapabileceği tek şey, olsa olsa, bu gönül sırrını sezer sezmez (unutmayalım ki bir kadın bunu daima keşfeder) görüşmeyi kesmektir. Amma bu yol pek kestirmedir. İzdivacın ağırlaştığı, sıktığı ve bezdirdiği, aile muhabbetinin soğuduğu bir yaşta, kadın, kolay kolay bu çareye başvuramaz. Çirkinse, kendisini güzel gösteren bir aşk koltuklarını kabartır; genç ve latifse, o halde erkeğin cazibesi de onun güzelliği kadar kuvvetli yani sonsuzdur.

Faziletli ise, –dünyevi fakat ulvi– bir his, onda, âşığına, yaptığı fedakârlıkların azametinde günahlarının gufranını [bağışlama] bulacakmış zehabını uyandırır ve bu çetin mücadeleden gurur duyar.

Her taraf tuzaklarla dolu... Bu kadar zorlu iğvalar [baştan çıkarma] karşısında ne kadar öğüt verilse azdır. Eskiden Yunanistan'da, ve Şark'ta cari olan ve bugün İngiltere'de moda haline gelen harem hayatı, aile ahlâkını kurtaracak tek çaredir, şu var ki bu sistem hâkim olursa salon hayatının şaşaaları söner, ne sosyete hayatı kabildir, ne ahlâk ve âdetlerde zarafet ve nezaket. Milletlerin ikisinden birini seçmeleri lazımdır.

Böylece, ilk karşılaşmalarından birkaç ay sonra, Madam d'Aiglemont, hayatını sıkı bir surette Charles'ınkine bağlanmış buldu. Genç adamın zevklerini ve düşüncelerini paylaşmak onu hayrette bıraktı, amma pek sıkıntı duymadı, hatta

biraz da memnun oldu. Acaba kendi mi Vandenesse'in fikirlerini benimsemişti, yoksa Vandenesse mi onun bütün kaprislerine uymuştu, orasını düşünmedi bile. Şimdiden ihtirasın akıntısına kapılan bu dilber kadın, korkunun verdiği aldatıcı hüsnü niyetle:

"Hayır, hayır..." diye söylendi. "Uğrumda ölen erkeğe sadık kalacağım."

Pascal, "Tanrı'dan şüphe etmek, Tanrı'ya iman etmektir," der.

Bir kadın da ancak yakalandığı zaman çırpınır. Markiz sevildiğini kendi kendine itiraf ettiği gün binbir zıt düşünce içinde bocalamaya başladı. Tecrübenin doğurduğu vesveseler dile geldi. Mesut olacak mıydı? Cemiyetin ayak uydurduğu –haklı veya haksız– kanunların dışında, saadete kavuşması kabil miydi? O zamana kadar hayatın hep acılarını tatmıştı. İçtimai âdabın birbirinden ayırdığı iki mahlukun kaynaşması mesut bir neticeye varabilir miydi? Amma saadet uğrunda yapılacak bütün fedakârlıkların ne ehemmiyeti vardı ki? Sonra tabiatıyla hasret çekilen o kadar hararetle istediği bahtiyarlığa nihayet kavuşacaktı ihtimal. Tecessüs, daima âşıkların ekmeğine yağ sürer. O bu gizli münakaşaları yaparken Vandenesse geldi. Onun vücudu, aklın metafizik hayaletini yok etti. Sevgi, gencin ve otuzundaki kadının gönlünde –çabucak da olsa– art arda bu değişiklikleri geçirir, fakat öyle bir an gelir ki nüanslar kaynaşır, idrakler, itirazlar, bir arzuda eriyen, onu kuvvetlendiren tek ve son düşüncenin içinde kaybolur. Mukavemet ne kadar uzun sürdüyse, aşkın sesi de o ölçüde kuvvetlidir.

–Resme ait en pitoresk tabirlerden birini kullanmamız caizse,– ekorşe[1] üzerinde yapılan bu ders, daha doğrusu bu

1 *Sur l'écorché*: Şemseddin Sami ekorşeyi resmi musahhaç olarak karşılıyor. Ekorşe uzuvları, damarları, mafsalları göstermek için derisiz, iskelet halinde resmolunan hayvan veya insan demektir. Türkçede karşılığını bilmiyoruz. Musahhaç demektense ekorşe demeyi tercih ettik.

tetkik, burada sona eriyor. Çünkü hikâyemiz, aşkı tasvirden çok, tehlikelerini ve mekanizmasını izah etmektedir. Bu dakikadan itibaren, her geçen gün bu iskeleti yeni renklerle bezedi. Gençliğinin letafetleriyle donattı. Hareketlerine canlılık verdi. Ona hissin şaşaasını, güzelliğini, cazibesini ve hayatın füsunlarını bahşetti.

Charles, Madam d'Aiglemont'u düşünceli buldu. Aşkın şirin büyüleriyle müessirleşen bir ahenkle:

"Neniz var?" diye sordu.

Fakat genç kadın hiç cevap vermedi. Bu latif soru tam bir ruh kaynaşması ifade ediyordu. Markiz, kadınlara has o garip sevki tabiisiyle yanıp yakılmanın, dertlerini dökmenin bir nevi avans mahiyetinde olacağını anlamıştı.

Berrak ve aydınlık bir bakışla kendi içini okudu ve sustu. Vandenesse de onu taklit etti. Nihayet lisanın aczi karşısında gözlerin apaçık konuştuğu bu dakikaların büyük öneminden ürken kadın:

"Rahatsızım," dedi.

Charles, müşfik fakat heyecanlı bir sesle:

"Madam," diye cevap verdi. "Ruhla vücut birbirine bağlıdır. Saadeti tatsaydınız şimdi genç ve taze olacaktınız. Neden, sizden gasp ettiği hazineleri tekrar istemiyorsunuz aşktan? Hayat sizin için asıl şimdi başlarken, bitti sanıyorsunuz. Kendinizi bir dostun nüvazişlerine bırakın. Sevilmek öyle tatlı ki!"

Kadın:

"Artık ihtiyarladım..." dedi. "Mazide olduğu gibi çile doldurmam lazım, şimdi hiçbir mazeretim de yok. Sevmeli diyorsunuz, öyle amma ben sevmemeliyim, hem sevemem de. Dostluğu hayatımı tatlılaştıran bir siz varsınız; başka kimseden hoşlanmıyorum. Kimse hatıralarımı silemeyecek. Bir arkadaşı kabul ediyorum, karşıma bir âşık çıksa kaçardım. Sonra örselenmiş kalbimi, genç bir gönülle değişmek, payla-

şamayacağım hayallere kucak açmak, inanamayacağım, yahut da her an kaybetmek korkusuyla titreyeceğim bir saadet yaratmak, benim için pek şerefli bir hareket olabilir mi?

Belki de onun sadakatini hodbinlikle karşılayacak; o hissederken, ben ölçüp biçeceğim. Hatıralarım onun zevklerindeki coşkunluğu yaralayacak. Hayır, hayır görüyorsunuz ya! Hiçbir şey tutamaz ilk aşkın yerini. Sonra hangi erkek bu şartlarla sevgime talip olabilir?"

Müthiş bir işve gizleyen bu sözler, iffetin de son gayretiydi. "Ümitsizliğe düşerse ne âlâ! Yalnız ve sadık kalmış olurum." Kadının içinden böyle bir düşünce geçmişti. Cereyana kapılmak üzere olan yüzücünün yakalayıverdiği çok ince bir söğüt dalı.

Vandenesse bu kararı duyunca, elinde olmadan titredi. Bu ürperiş, delikanlının mazideki bütün takayyütlerinden [özen gösterme] daha çok dokundu Markiz'e. Kadınların ruhunda en fazla tesir yapan bizde zarif incelikler, nazik duygular görmektir. Çünkü onlarda zarafet ve incelik samimiyetin alametleridir. Charles'ın bu jesti hakiki bir aşk ifade ediyordu. Madam d'Aiglemont, Vandenesse'in sevgisindeki kuvveti, ıstırabının şiddetinden anladı.

Genç adam, soğuk bir eda ile:

"Belki haklısınız," dedi. "Yeni bir aşk, yeni bir acı."

Sonra sözü değiştirdi. Dereden tepeden bahsetti. Fakat heyecanlı olduğu halinden belliydi. Madam d'Aiglemont'u son defa olarak görüyormuş gibi derin derin süzüyordu. Nihayet ayrılırken, heyecanla:

"Allahasmarladık," dedi.

Markiz, ancak seçkin kadınların sırrına aşina bulundukları ince bir işve ile:

"Yine görüşelim," dedi.

Genç adam cevap vermedi; çıkıp gitti. Charles yanından ayrılıp onun namına, boş sandalyesiyle baş başa kalınca Ma-

dam d'Aiglemont, binbir nedamet duydu ve kendisini haksız buldu. Kadın, asil bir ruhu yaraladığı, yahut âlicenablığa yakışmayan bir harekette bulunduğu zehabına düşünce, ihtiras kalbinde dev adımlarıyla ilerler. Aşkta, fena hislerden hiç korkmamalı. Kadınları ancak fazilet yere vurur.

"Cehennem iyi niyetlerle döşelidir," sözü bir vaizin ortaya attığı paradoks değildir.

Vandenesse birkaç gün görünmedi. Markiz, her akşam, mutad randevu saatinde, nedamet dolu bir sabırsızlıkla yolunu gözledi. Mektup yazmak bir nevi itiraf olacaktı. Zaten içinde bir his, delikanlının tekrar ona geleceğini söylüyordu.

Altıncı gün, oda hizmetçisi de Vandenesse'in ziyaretini haber verdi. Markiz hiçbir zaman bu ismi işitirken bu derece haz duymamıştı. Neşesinden ürktü. Ona:

"Beni çok cezalandırdınız," dedi.

Vandenesse şaşkın şaşkın bakarak cevap verdi:

"Cezalandırdım mı dediniz?" Niçin?

Charles, Markiz'i pekâlâ anlıyor, fakat çektiği acıların öcünü almak istiyordu. Kadın gülümseyerek:

"Neden beni görmeye gelmediniz?" diye sordu.

Delikanlı doğrudan doğruya cevap vermemek için:

"Demek kimse ile görüşmediniz?" dedi.

"Mösyö de Ronquerolles'le, Mösyö de Marsay ve d'Esgrignon'ların küçüğü yanımda idiler. Biri dün, biri saat ikide.. sonra zannederim Madam Firmiani'le ve kızkardeşiniz Madam de Listomère'le de görüştük. Bu da başka bir acı. Çekmeyen bilmez."

Vandenesse kendi kendine:

"Nasıl olur!" diyordu. "Ziyaretler kabul etmiş, hayatından memnun kimselerle sohbet etmiş, halbuki o sırada ben, yapayalnız ve bedbahttım."

Istırabını içinde gömdü ve aşkını denize fırlatılan bir tabut gibi kalbinin derinliklerine attı. Bunlar olurken öldüren asit-

ler gibi kafasındaki düşünceler, ifade edilemezdi ki! Alnını bulutlar kapladı. Madam d'Aiglemont, kadınlık sevki tabiisiyle onun hüznünü –anlamadan– paylaştı; bilerek üzmemişti onu. Vandenesse bunu fark etti. Âşıkların münakaşadan haz duydukları bir mevzu gibi vaziyetini, kıskançlıklarını anlattı. Markiz her şeyi kavradı, o kadar heyecanlandı ki gözyaşlarını tutamadı. O andan itibaren aşkın göklerine girdiler. Cennetle cehennem, hazla elemin ifadesi olan heybetli iki şiirdir. Hayatımız hep bu iki nokta etrafında dönüp dolaşır. Cennet hislerimizdeki sonsuzluğun timsali değil midir? Saadet bir bütün olduğundan duygularımızın ancak detayları tasvir edilebilir. Cehennem ıstırablarımızın hudutsuz azaplarını temsil etmiyor mu? Acılar birbirinden farklı olmadıkları için şiire mevzu teşkil ederler.

Bir akşam, iki âşık yalnızdılar. Yan yana oturmuşlardı, konuşmuyorlardı. Gök kubbenin en güzel renklerini, günün son ışıklarıyla hafifçe yaldızlanan ve erguvanlaşan berrak semayı seyre dalmışlardı. Günün bu dakikalarında, ziyanın yavaş yavaş sönüşü, tatlı duygular uyandırır, arzularımız yumuşak bir ihtizaz içindedir ve sükûnetin kucağında, bilmem nasıl bir gerginliğin heyecanını tadarız. Tabiat, bize saadeti müphem imajlarla göstererek, fırsatı kaçırmamızı tavsiye eder; bahtiyarlık imkânlarından mahrum kalmışsak yasını tutturur bize. Bu füsun dolu dakikalarda, tatlı ahenkleri içimizdeki arzularla kaynaşan bu ışıktan kubbe altında, gönlümüzde tılsımlı bir kudret alan emellere mukavemet etmek güçtür. Öyle anlarda ıstırap yumuşar, neşe sarhoşluk verir, acı takati keser.

Akşamın ihtişamı, âşıkane itiraflara işarettir. Teşci eder [cesaret vermek] itirafları. Gözlere, ışığını aksettirdikleri günün sonsuzluğunu veren sükût, sözden daha tehlikeli bir hal alır. Konuşunca, en ehemmiyetsiz kelime, dayanılmaz bir tesir yapar. Öyle anlarda sesimizde ışık ve bakışlarımızda er-

guvani şualar vardır. Sanki gök içimizdedir, yahut kendimizi gökte hissederiz.

Bununla beraber Juliette'le (Markiz, birkaç gündür, Charles demekten zevk duyduğu delikanlının kendisine teklifsizce Julie diye hitap etmesine müsaade ediyordu) Vandenesse konuşuyorlardı. Amma sohbetlerinin ilk mevzuundan bir hayli uzaklaşmışlardı. Artık söylediklerinin manasına dikkat etmiyor, kelimelerin gizlediği düşünceleri zevkle dinliyorlardı. Markiz'in eli Vandenesse'in avuçlarında idi. Kadın bunun bir iltifat olduğunu düşünmüyordu bile.

Fantastik dağların yamaçlarını boyayan, karlar, glasyeler [buzullar] kurşuni gölgelerle dolu o muhteşem tablolardan birini seyretmek için beraberce eğildiler. Göğü taklidi imkânsız, fanî bir şiiriyetle bezeyen kızıl alevlerle, esmer renklerin keskin kontrastlarıyla dolu bir levha idi bu. Güneşin her sabah kucağında doğduğu şaşaalı kundak, güneşin her akşam göğsünde can verdiği muhteşem kefen.

O anda Juliette'in saçları, Charles'ın yanaklarına dokundu. Kadın bu hafif teması hissetti ve şiddetle titredi; erkek daha çok sarsılmıştı. Çünkü, ikisi de, sükûnun sinirlere büyük bir incelik ve keskinlik verdiği bir kriz içinde idiler. Böyle anlarda, gönül, hüzne gömülü ise, en küçük bir heyecan gözlerimizden yaşlar boşandırır, ıstırabımızı coşturur, ruh, aşk çılgınlığı içinde ise, anlatılmaz hazlar bahşeder. Juliette –adeta farkında olmadan– arkadaşının elini sıktı. Bu kandırıcı tazyik sıkılgan âşıka cesaret verdi. O dakikanın neşeleri, istikbaldeki ümitler, her şey bir tek heyecanda, Madam d'Aiglemont'un yanağından aldığı masum ve sade öpücüğün, bu ilk okşayışın verdiği coşkunluk içinde eridi. Pek küçük bir lütuftu bu. Fakat tesir ve tehlikesi de o ölçüde büyük oldu. Çünkü harekletlerinde ne özenti vardı, ne yapmacık. Bu buse, kanunların ayırdığı, fakat tabiattaki bütün cazibelerin birleştirdiği iki latif ruhun kaynaşmasıydı.

O sırada General d'Aiglemont içeri girdi.

"Kabine değişti..." dedi. "Amcanız da yeni bakanlar arasında. Hani sefir olmanız ihtimali pek kuvvetli Vandenesse![2]"

Charles, Juliette, kızararak birbirine baktılar. Bu müşterek utanç da aralarında yeni bir bağ oldu. İkisinin de içinden aynı düşünce, aynı nedamet geçti. Öpüşen iki âşık arasındaki bu korkunç rabıta, az önce adam öldüren iki eşkiya arasındaki bağ kadar da kuvvetlidir.

Charles de Vandenesse:

"Paris'ten ayrılmak istemiyorum artık," dedi.

General, bir sır keşfeden insanların kurnaz tavrıyla:

"Malum," dedi. "Amcanızın peşini bırakmak istemiyorsunuz, âyan meclisinde mirasçısı olmak niyetindesiniz."

Markiz, kocası hakkında şu korkunç cümleyi mırıldanarak, odasına kaçtı:

"Artık bu derece budalalık da fazla!"

---

2 Bu fasılda adı geçen Madam Firmiani Balzac'ın yirmi otuz sahife tutan nefis bir hikâyesinin kahramanıdır. *İnsanlığın Komedyası*'nda sık sık adı geçer. Latif, faziletli, zarif bir hanımefendidir. Meraklılar Balzac'ın şu eserlerine müracaat edebilirler: *Les employés, Une fille d'Eve, Le depute d'Arcis* ve *Madame Firmiani*.

De Marsay'le de Ronquerolles, Balzac'ın belli başlı kahramanlarındandır. İkisi de "On üçler" cemiyetine mensuptur. Tarafımızdan çevrilen: *Altın Gözlü Kız, Ferragus* ve *Düşes de Langeais* isimli romanlarda bu iki zat hakkında bir hayli malumat vardır.

Charles de Vandenesse için bkz. *Une fille d'Eve*.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

Tanrı'nın Hükmü

İtalya şehir kapısıyla, Santé'ninki arasında, nebatat [bitki] bahçesine giden iç bulvar üzerinde, göz zevklerini en çok kanıksayan sanatkâr veya yolcuyu bile hayran bırakacak bir manzara vardır. Kocaman ve sık ağaçların gölgelediği bulvarın, yeşil ve sessiz bir orman yolu letafetiyle kıvrıldığı tepeciğe kadar yürürseniz, önünüzde, ayaklarınızın dibinde, köy evlerine benzeyen fabrikalarla dolu, çimenlerle benekli, gobeline'lerin[1] veya Bièvre'in[2] bulanık sularıyla ıslanan derin bir vadi görürsünüz. Karşı yamaçta bir kalabalıktaki başlar gibi sıkışan binlerce dam Saint-Marceau varoşunun sefaletini gizler.

Panthéon'un muhteşem kubbesiyle Val-de-Grâce'in donuk ve kasvetli kümbedi, bütün bir şehre, gururla tepeden bakar. Dolambaçlı yollar, garip şekilleriyle, bu amfiteatr biçimindeki şehrin basamaklarını çizerler. Oradan bu iki binanın bulutları pek heybetli görünür ve küçük vadinin narin evlerini de, en yüksek kavaklarını da gölgede bırakır. Solda, güneşin, galerilerinden ve pencerelerinden garip şekiller çizerek

1 Gobelins: Paris civarında meşhur halı imalâthaneleri.

2 Bièvre: Gobelins imalâthaneleri civarından geçen çay.

geçtiği Observatoire [observatuvar] siyah ve çıplak bir hayalet halindedir. Sonra, daha uzakta, Luxembourg'un mavimsi yığınlarıyla, Saint-Sulpice'in kurşuni kuleleri arasında, Invalidelerin [envalid] zarif feneri alevler saçar. Oradan kalkınca, bu arşitektüral [mimari] çizgiler, yapraklarla ve gögelelerle kucak kucağadır; rengi, ışığı, manzarası durmadan değişen göğün kaprislerine tâbidirler. Sizden uzakta, binalar fezayı, donatır. Etrafınızda dalgalanan ağaçlar ve kır patikaları yılan gibi kıvrılır. Bu manzaranın geniş bir kısmı üzerinde Saint-Martin kanalının uzun ve beyaz sularını görürsünüz, kırmızımsı taşların çerçevelediği, ıhlamur ağaçlarının süslediği, bereket ambarlarının, tıpkı Romalılarınkine benzeyen inşaatıyla kuşatılmış kanal. Ötede, son planda Belleville'in evler ve değirmenlerle örtülü dumanlı tepecikleri bulutlarla kaynaşır.

Bununla beraber vadiyi kuşatan sıra sıra damlar ve bir çocukluk hatırası kadar müphem olan şu ufuk arasında sizin görmediğiniz bir şehir vardır. Pitie'nin tepeleriyle, şark mezarlığının zirvesi arasında bir uçurum gibi kaybolan muazzam belde. Sarp kayaların ardında, "Ben buradayım," diye uğuldayan deniz gibi boğuk sesini duyarsınız.

Şayet güneş, Paris'in bu yüzünü ışık dalgalarıyla yıkıyor, çizgilerini saflaştırıyor, akıcılaştırıyor, camlarını tutuşturuyor, duvarlarını beyazlaştırıyor, havayı nesimiyi [esinti] tülden bir örtü haline koyuyor, fantastik gölgelerden zengin kontrastlar yaratıyorsa, gök lacivert ve toprak ürperti içinde ise çanlar konuşuyorsa, o zaman, bulunduğunuz yerden hafızanızdan silinmesine imkân olmayan tesirli bir fecri seyredeceksiniz; âşık olarak, Napoli'nin, İstanbul'un, Florida'nın büyüleyici bir manzarası karşısında imişsiniz gibi derin bir meftunluk duyacaksınız.

Bu konserde noksan olan hiçbir ahenk yok. Dünyanın gürültüsü ve inzivanın şairane sükûnu, bir milyon insanın hay ve huyu ve Tanrı'nın sesi hep orada çınlar. Père-Lachai-

se mezarlığının sakin servileri altında uzanan paytaht burada gömülüdür.

Bir bahar sabahıydı, güneş bu manzaranın bütün güzelliklerini aydınlatıyordu. Sarı çiçeklerini rüzgâra salan kocaman bir karaağaca dayanmış tabiatı seyrediyor, bu zengin ve ulvi levhalar karşısında acı acı düşünüyordum. Yurdumuzu beğenmiyoruz, kitaplarımızda bile bu küçümsemenin izleri var.

Güzel Fransa'mızdan bıkarak dörtnala seyahat eden ve bugün artık pek bayağılaşan İtalya'nın manzaralarını tek gözlükle süzen, vatanlarını küçümsemek salahiyetini [yetki] ateş pahasına satın alan zenginlerimize lanet okuyordum.

Modern Paris'i aşkla temaşa ediyor, hülyalara dalıyordum. Birdenbire bir buse şıpırtısı sessiz düşüncelerimi dağıttı ve felsefeyi kaçırdı. Gobelins Köprüsü'nün ötesine bakınca, altında suların ürperdiği dik yokuşu taçlandıran, ağaçlıklı yolda bir kadın fark ettim. Henüz genç sayılırdı; pek zarif bir sadelikle giyinmişti. Tatlı çehresinde manzaranın neşeli saadeti pırıldar gibiydi. Yanında, güzel bir genç, dünyada gördüğüm çocukların en şirinini yere bırakıyordu. Öyle ki bu öpüş annenin yanaklarında mı şapırdamıştı, yavrunun mu? Bir türlü anlayamadım. Çiftin gözlerinde, jestlerinde, gülüşlerinde aynı tatlı ve canlı düşünce okunuyordu. Neşeli bir canlılıkla kol kola geçtiler. Birbirine yaklaşmalarında öyle şaşılacak bir hareket anlaşması vardı ki! Tamamen kendi âlemlerinde idiler. Benim farkıma bile varmadılar. Fakat, onlara arkasını dönen bir başka dargın ve somurtkan çocuk, bana işleyici nazarlar atfetti. Bu çocuk da öteki kadar şirin ve ciciydi. Koşarken annesiyle genç adamın kâh önüne geçen kâh arkasında kalan kardeşini yalnız bırakıyordu. Hatları ondan daha yumuşaktı. Sessiz ve hareketsiz duruyordu; tavırları uyuşan bir yılanınkiler gibiydi. Küçük bir kızcağızdı bu.

Güzel kadınla arkadaşının gezintisinde bilmem nasıl mihaniki bir hal vardı. Belki dalgınlık eseri, bulvarın ucunda du-

ran arabayla küçük köprü arasındaki dar mesafede mekik dokuyorlar; zaman zaman canlanan, uyuşan, coşan veya ciddileşen konuşmalarının kaprislerine göre, arada bir durarak, bakışarak, gülüşerek biteviye bu kısa gezintiyi tekrarlıyorlardı.

Büyük karaağacın ardında, bu latif manzarayı seyrediyordum. Dalgın ve suskun kızcağızın yüzünde, yaşıyla alakası olmayan derin bir düşüncenin izlerini sezmeseydim, herhalde mahremiyetlerine saygı gösterecektim.

Annesiyle genç adam yanına kadar gelip tekrar dönünce, ekseriya kurnazca başını eğiyor, gizlice onlara ve kardeşine hakikaten pek garip nazarlar atfediyordu. Gözlerinin etrafı hafifçe morarmıştı. Güzel kadın veya arkadaşı çocukça bir hevesle yanlarında yürümeye çalışan küçük oğlanın sarışın buklelerini okşar, körpe gerdanını, beyaz yakalığını hafifçe sıkarken, kızın yüzünde tasvirine imkân olmayan keskin bir kurnazlık, vahşi bir dikkat canlanıyordu. Bu garip kızcağızın fizyonomisinde muhakkak ki büyük adamlara has bir ihtiras vardı. Ya acı çekiyor yahut düşünüyordu. Bu çiçek halindeki mahlukların yaşamayacaklarına en büyük alamet, henüz filiz veren ruhlarını kemiren bu vakitsiz düşünceler midir? Yoksa, vücutlarında çöreklenen ıstırap mı? İhtimal anneler bilir. Bir çocuğun alnında, bir ihtiyar endişesinin dolaşmasından daha tüyler ürpertici ne var? Bence, bir bakirenin dudaklarındaki küfür bile bundan daha az korkunçtur. Daha şimdiden dalgınlaşan kızın bayağı budalaca tavrı, jestlerindeki seyreklik, hülasa her hali dikkatimi çekti. Onu inceden inceye süzdüm. Müşahitlerin şanından olan bir hevesle kızı kardeşiyle mukayese ediyor, aralarındaki benzerlikleri ve ayrılıkları yakalamaya çalışıyordum.

Kızın saçları kumraldı, gözleri siyahtı. Kuvveti vaktinden evvel gelişmişti. Bunların aksine, küçük kardeşinin saçları sarı, gözleri deniz yeşiliydi. Hareketlerinde zarif bir gevşeklik vardı. Abla, yedi sekiz yaşlarında olacaktı. Öteki an-

cak dördünde vardı. Aynı şekilde giyinmişlerdi. Fakat dikkatle bakınca, gömleklerinin yakalığında küçük bir fark gördüm. Amma sonraları bu ehemmiyetsiz farkta maziye ait bütün bir roman, istikbale dair bütün bir facia okudum. Esmer kızın yakalığı basitti, halbuki oğlanınki zarif tentelerle süslüydü. Bu hususiyet bir gönül sırrını, çocukların annelerinin ruhunda okudukları gizli bir tercihi açığa vuruyordu. Kayıtsız ve neşeli oğlan bir küçük kıza benziyordu. Beyaz teni o kadar parlak, hareketleri öyle zarif, çehresi o derece tatlı idi ki. Halbuki ablası, güçlü kuvvetli oluşuna, yüzünün güzelliğine, teninin taravetine rağmen hastalıklı bir oğlan çocuğunu andırıyordu. Çocuk bakışlarına, büyük bir cazibe veren o nemli buğudan mahrum olan gözleri, saraydaki nedimlerinkiler [dost] gibiydi. Sanki onları da deruni [içten] bir ateş yakmış kurutmuştu. Sonra beyazlığında, kuvvetli bir seciye alameti olan bilmem nasıl mat ve zeytuni bir nüans vardı. Kardeşi kalbe işleyen bir zarafet, tatlı bir bakış ve Charlet'yi acze düşürecek manalı bir çehre ile iki defa ona yaklaşmış, içine üflediği av borusunu uzatarak okşayan bir sesle: "Al Hélène, istiyor musun?" diye sormuştu. Kardeşi yaklaştıkça, görünüşte kayıtsız olan çehresi karanlıklaşan ve korkunçlaşan kız, şiddetle titriyor, kızarıyordu. Kardeşinin sualine vahşi bir bakışla cevap vermişti. Fakat küçük oğlan, herhalde ablasının hüznünü fark etmiyordu. Annesiyle genç adamın Goblins Köprüsü'nde sessizce durduklarını görerek:

"Anne! Hélène oynamak istemiyor," diye seslendi.

"Vaz geç Charles, bilirsin ya surat asmak âdeti."

Tekrar genç adama dönen annenin, gelişigüzel söylediği bu kelimeler, kızın gözlerinden yaşlar boşandırdı; fakat sessizce ağladı. Kardeşine, bir türlü izah edemediğim derin bakışlarından birini atfetti. Korkunç bir zekâyla önce tepesinde bulunduğu maili, sonra da Bièvre ırmağını, manzarayı ve beni süzdü.

Neşeli çiftin beni görmelerinden çekiniyordum. Yavaşça oradan ayrıldım gidip mürver ağaçlarından bir çitin arkasına sığındım. Yapraklar beni tamamen gizliyordu. Yokuşun üstüne rahatça çömeldim. Sessizce, bir taraftan mevkiin değişen güzelliklerine, bir taraftan da çitin aralıklarından başımı dayadığım mürverlerin –aşağı yukarı bulvar seviyesindeki– eteğinden hâlâ görebildiğim küçük kıza bakıyordum. Hélène beni görmeyince telaşlandı, siyah gözleri, tarif edilmez bir tecessüsle, uzaklarda, ağaçların arkasında beni araştırdı. O anda Charles'ın masum kahkahaları bir kuş cıvıltısı gibi çınladı. Güzel genç de bu küçük oğlan gibi sarışındı, onu kollarında zıplatıyor, çocuklara hitabederken asıl manalarına ehemmiyet vermeden gayri ihtiyari kullandığımız o gelişigüzel kelimeleri sayıp dökerek öpüyordu.

Anne, onların oyununa gülümsüyor, arada bir hafif sesle kalbinden gelen sözler fısıldıyordu herhalde, çünkü arkadaşı mesut bir eda ile duruyor, ateşli ve perestişkâr [tapınan] mavi gözleriyle bakıyordu ona. Çocuğunkine karışan seslerinde okşayan bir ahenk vardı. Üçü de pek şekerdi. O muhteşem manzaranın kucağındaki bu latif sahne, tabiatın güzelliğine inanılmaz bir şirinlik saçıyordu. Dilber, beyaz, şen bir kadın, bir aşk çocuğu, gençliğin cazibesi içinde bir erkek. Masmavi gök. Kısaca, ruha haz vermek için tabiatın bütün güzellikleri el ele vermişti. Baktım ki bu saadet bana aitmiş gibi ben de gülümsemekteyim.

Güzel delikanlı saatin dokuzu çaldığını duydu. Ciddileşen ve adeta mahzunlaşan arkadaşını kucakladıktan sonra, ihtiyar bir uşağın ağır ağır sürdüğü arabasına döndü. Sevgili çocuğun cıvıltıları gencin son öpücüklerine karıştı. Erkek arabasına bindi. Kadın, hareketsiz, bulvarın yeşil ağaçlarla çevrili yolunda ilerleyen arabanın uzaklaşmasını dinledi ve toz bulutları dalgalandıran izlerini takip etti bakışlarıyla.

Charles köprünün yanında duran ablasına koştu. Gümüşi

gibi berrak sesiyle: "Niçin cici amcama allahaısmarladık demeye gelmedin?" dediğini duydum.

Kardeşini sathi mailin kenarında gören Hélène, bir çocuğun gözlerini alevlendiren bakışların en korkuncuyla baktı ona ve büyük bir tehevvürle [öfke] yavruyu itti. Charles dik yokuştan kaydı, yolda ağaç köklerine çarptı, hızla duvarın keskin taşlarına fırladı. Alnı parçalandı, sonra kan içinde ırmağın çamurlu sularına yuvarlandı. Su, sarışın güzel başının altında binbir fıskiye halinde ayrıldı. Zavallı yavrunun keskin çığlıklarını işittim. Fakat sesi çok geçmeden nehrin çamurlarında boğularak duyulmaz oldu ve çocuk uçuruma düşen bir taş gibi boğuk bir gürültü yaparak kayboldu. Bu yuvarlanış bir yıldırım hızıyla olmuştu. Derhal kalktım ve bir patikadan indim. Şaşkına dönen Hélène yürekler parçalayıcı feryatlar kopardı: "Anne, anne!"

Anne oracıkta, benim yanımda idi; kuş gibi uçmuştu. Amma ne annesinin gözleri ne de benimkiler seçebiliyordu çocuğun gömüldüğü yeri. Kara su, geniş bir sahada kaynıyordu. Bièvre Irmağı'nın yatağında on ayak çamur vardır, orada, çocuk ölüme mahkûmdu. İmdadına koşmak mümkün değildi. Günlerden pazardı. O saatte herkes istirahatte idi. Bièvre'de ne kayık vardı ne balıkçı. Pis kokan ırmağı karıştırmak için sırık falan bulamadım. Uzaklarda da kimsecikler görünmüyordu. Bu meşum kazadan niçin bahsedecektim? Felaketin sırrını açıklamam neye yarayacaktı? Hélène, belki de babasının öcünü almıştı. Kıskançlığı şüphesiz ki Tanrı'nın iradesiydi. Bununla beraber, anneyi seyrederken titredim. Kocası, ezeli savcısı, biraz sonra onu korkunç bir şekilde sigaya çekmeyecek [sorgulamak] miydi? Hem peşinde de susturulmasına imkân olmayan bir şahit vardı. Çocukların alnı şeffaf, tenleri berraktır. Yalan, onların gözlerine varıncaya kadar kızartan bir ışık gibidir. Bedbaht kadın, henüz evde kendisini bekleyen işkenceyi düşünmüyor, Bièvre'e bakıyordu.

Böyle bir hadise, bir kadının hayatında tabiatiyle korkunç akisler yaratacaktı. İşte zaman zaman Juliette'in aşkını bulandıran en müthiş yankılardan biri de bu kaza oldu.

Aradan iki üç yıl geçti. O akşam, yemekten sonra Marki de Vandenesse'in evinde bir noter bulunuyordu. Marki ölen babasının yasını tutuyordu, halledilmesi gereken bir miras meselesi de vardı.

Bu noter Sterne'ün tasvir ettiği o ufak tefek mukavelât muharriri [yazar] değildi. Paris'in semiz ve besili noteriydi. Budalalığı ölçü ile yapan, ayaklarıyla meçhul bir yaraya bastıktan sonra, niçin şikâyet edildiğini soran saygıdeğer zatlardan biri, böyleleri, yaptıkları zararlı eşekliğin tesadüfen farkına varırlarsa, "Vallahi bilmiyordum," der geçerler.

Kısacası, kâfi derecede budala ve hayatta yalnız mukaveleler [sözleşme] gören bir noterdi bu.

Madam d'Aiglemont da diplomatın yanında idi. General, yemekten sonra, iki çocuğunu bulvardaki tiyatrolardan birine Ambigu-Comique veya Gaieté'ye götürmek için, nezaketle ayrılmıştı. Gerçi melodramlar, hisleri fazla kamçılar, fakat her nedense Paris de çocukların bunları seyretmesinde mahzur görmezler, masumlar daima muzaffer olduğundan bu eserler tehlikesiz addedilir. Kızıyla oğlu, perde açılmadan önce tiyatroya yetişmek için babalarını öyle sıkıştırmışlardı ki General çerezi beklemeden kalkmıştı.

Noter, vurdumduymaz noter, kocasıyla çocuklarını tiyatroya gönderdiği halde Madam d'Aiglemont'un niçin orada kaldığını düşünmekten acizdi. Yemekten beri sandalyesine çivilenmiş gibiydi. Çerez yenirken bir münakaşa çıkmış, uzun müddet, sofrada kalmışlardı. Uşaklar kahve getirmekte gecikiyordu. Herhalde kıymetli bir zamanı yiyordu bu aksaklıklar. Güzel kadın sabırsızlanmaya başlamıştı; bu haliyle, yarıştan önce eşinen asil bir kısrağa benziyordu adeta.

Noterin ne attan anladığı vardı ne kadından. Markiz'i sadece

oynak ve civelek buluyordu. Moda olan bir hanımın ve önemli bir politika adamının meclisinde bulunmaktan keyiflenmiş, boyuna espri yapıyordu. Sabrını adamakıllı tükettiği Markiz'in sahte tebessümünü takdir işareti sanıyor ve alıp yürüyordu. Ev sahibi de, hanım arkadaşı gibi noterin sitayişkâr [övücü] cevaplar beklediği yerlerde birçok defalar hiç ağzını açmamıştı. Fakat bu manalı duruşlar esnasında mübarek adam ateşe bakıyor, zihninde fıkralar araştırıyordu. Diplomat saatine başvurdu, yine olmadı. Nihayet güzel kadın dışarı çıkmak için tekrar şapkasını giydi, amma çıkmadı. Noterin ne gördüğü vardı ne duyduğu. Hayran kalmıştı kendi kendine: Markiz'i cerbezesiyle [güzel konuşma] oraya mıhladığından emindi. İçinden, "Şüphesiz ki o da artık müşterim olur," diyordu.

Markiz ayakta duruyor, eldivenlerini giyiyor bir kendisi gibi sabırsızlanan Marki de Vandenesse'ye, bir de nüktelerini kurşun gibi savuran notere bakıyordu. Mübarek zat sustukça, güzel çift: "Oh, nihayet gidecek!" diye işaretleşerek derin bir nefes alıyorlardı. Amma ne gezer.

İki sevdalının sinirlerini gerdikçe geren manevi bir kâbustu bu. Üzerlerinde kuşları gözetleyen bir yılan tesiri yapıyor, onları kabalığa mecbur kalacak hale getiriyordu.

Nüktedan noter, o sırada gözde bulunan du Tillet'nin servetini kazanmak için ne alçakça çarelere başvurduğunu anlatıyor ve adiliklerini uzun uzun sıralıyordu. O tam lafın hararetli yerinde iken, diplomat saatin dokuzu çaldığını duydu. Noterinin açıkça sepetlenmesi gereken bir budala olduğunu anladı. Kati bir jestle sözünü kesti.

Noter:

"Maşayı mı istiyorsunuz beyefendi?" diyerek müşterisine maşayı uzattı.

"Hayır bayım. Size izin vermek mecburiyetindeyim. Madam çocuklarının yanına gitmek istiyor, ben de ona refakat etmek şerefine nail olacağım."

Bir saatten beri yalnız kendisi konuşan noter:

"O.. saat dokuz olmuş," dedi. "Zarif insanların meclisinde vakit gölge gibi geçiyor."

Şapkasını aradı. Sonra gelip şöminenin önüne dikildi. Hıçkırığını zorla zapt etti ve Markiz'in yıldırım gibi gazaplı bakışlarını görmeden, müşterisine:

"Meseleyi hülasa edelim beyefendi," dedi. "İş her şeyden mühimdir. Yarın, biraderiniz hakkında bir ihzar müzekkeresi kestirir, onu ikamete bağlarız, sonra."

Noter müşterisinin niyetlerini o kadar yanlış anlamıştı ki, verdiği talimatın tamamen tersine hareket edecekti. Mesele pek nazikti. Vandenesse, istemeyerek budala noterin fikirlerini düzeltmek zorunda kaldı. Bu yüzden bir hayli zaman alan bir münakaşa çıktı. Nihayet genç kadının işareti üzerine diplomat:

"Dinleyin," dedi. "Kafamı şişiriyorsunuz. Yarın dokuzda dava vekilimle beraber gelin!"

"Amma beyefendi şu ciheti arz etmeme müsaade buyurun: Yarın Bay Desroches'u bulacağımız muhakkak değildir; ihzar müzekkeresini öğleden evvel kesmezsek, sonra vadesi biter."

O esnada avluya bir araba girdi. Gürültüyü duyan kadıncağız gözlerinde toplanan yaşları göstermemek için hızla arkasını döndü. Marki evde olmadığını söylemek için zile bastı. Gaieté'den ansızın dönen General, oda hizmetçisinden önce içeri girdi, bir eliyle gözleri kızarmış olan kızını, ötekiyle dargın ve somurtkan duran oğlunu tutuyordu.

Kadın, kocasına:

"Ne oldu?" diye sordu.

General açık kapısından, gazeteler görünen buduvara doğru yürüyerek:

"Sonra anlatırım," cevabını verdi.

Sabrı tükenen Markiz, kendini yeisle bir kanepeye attı.

Çocuklara hulus çakmayı [yaranmaya çalışmak] boynuna farz oldu sanan noter, oğlana özentili bir nezaketle:

"Söyle bakalım yavrum, komedide ne gösteriyorlardı?" dedi.

Gustave homurdanarak:

"Sel vadisi," diye cevap verdi.

Noter:

"Şerefim hakkı için şu zamane muharrirleri yarı yarıya çılgın. Neden 'vadideki sel' değil, 'Sel vadisi.' Bir vadide pekâlâ sel olmayabilir. Oysa ki muharrirler 'vadideki sel' deselerdi daha açık, daha sarih [açık], daha belli bir şey söylemiş olacaklardı. Neyse, bırakalım orasını. Amma bir selin, bir vadinin içinde dramın işi ne? Ha... diyeceksiniz ki bugün bu nevi piyeslerin başlıca cazibesi dekorlarıdır. Bu isim de pek güzel dekorlar müjdeliyor."

Çocuğun önüne çömelerek," Bari iyi eğlendiniz mi küçük dostum?" dedi.

Çocuk:

"Evet efendim. Evet, çok eğleniyordum. Piyeste pek cici bir oğlan vardı. Amma dünyada kimsesi yoktu. Çünkü babası, babalık etmesini bilmemiş de. Çocuk selin üstündeki köprüye gelince birden karşıdan siyahlar giyinmiş tüylü tüylü koca bir arap çıkmaz mı? Çocuğu hemen suya attı. O zaman Hélène ağlamaya, hıçkırmaya başladı. Salondakiler hep bize baktılar. Babam da çabucak bizi kaldırıp getirdi işte."

Markiz de, Mösyö Vandenesse de şaşkına dönmüşlerdi. Sanki ani bir hastalık onlarda ne düşünmeye takat bırakmıştı ne harekete. General:

"Sussanız a Gustave!" diye bağırdı. "Size tiyatroda geçen şeylerden bahsetmeyeceksiniz demedim mi? Şimdiden tembihlerimi unutuyorsunuz."

Noter:

"Onu mazur görünüz paşa hazretleri suç bende; ben sordum. Amma meselenin ehemmiyetini..."

Baba oğluna soğuk soğuk bakarak:

"Cevap vermemeliydi!" dedi.

Çocuklarla babalarının apansız dönüşlerindeki hikmeti, diplomatla Markiz artık pekâlâ anlamışlardı. Anne kızına baktı, ağladığını gördü. Yanına gitmek için ayağa kalktı. Şiddetle takallüs [kasılma] eden çehresinde büyük bir sertlik vardı.

"Yeter Hélène! Haydi buduvara gidip gözlerinizin yaşını kurutun."

Hem annenin hiddetini hem çocuğun ağlayışını yatıştırmak isteyen noter:

"Ne yaptı ki bu zavallı yavru?" dedi. "O kadar cici ki dünyanın en uslu mahlukudur muhakkak. Eminim ki madam, size yalnız neşe veriyor, öyle değil mi yavrum?"

Hélène titreyerek annesine baktı. Gözyaşlarını sildi, çehresine sükûnet vermeye çalıştı ve buduvara kaçtı.

Noter, boyuna devam ederek:

"Şüphesiz ki madam siz pek iyi bir annesinizdir. Çocuklarınızın ikisini de aynı derecede seversiniz muhakkak. Yüksek faziletiniz, uğursuz neticeleri, bilhassa biz noterlere, her gün malum olan öyle fena tercihler yapmanıza mânidir. Cemiyet elimizden geçiyor. İnsan ihtiraslarını, en çirkin şekilleri olan menfaatler halinde görüyoruz. Bir bakıyorsunuz, annenin biri, kocasından olan çocuklarını, tercih ettiği evlatlarının menfaati için mirastan mahrum bırakmak istiyor. Halbuki beri yanda koca da servetini, annenin nefret ettiği çocuğa hasretmeye çalışıyor. Mücadeleler, endişeler, muameleler gizli senetler, muvazaalı satışlar, vasiyeti meşrutalar, alıp yürüyor. Hulasa mülevves (pis) işler, berbat billahi berbat. Ötede babalar hayatlarını karılarının servetini çalarak, çocuklarını mirastan mahrum bırakmakla geçiriyor. Evet çalarak. Kelime tam yerindedir.

Dramdan basediyorduk. Sizi temin ederim ki bazı teberruların [bağış] sırrını açıklayabilsem muharrirlerimiz onlar hakkında korkunç romanlar yazabilirlerdi. Bilmem ki kadınlardaki bu kudret ne? Her istediklerini yapıyorlar. Görünüşe ve zaaflarına rağmen üste çıkan hep onlar, amma külahıma anlatsınlar. Bana sökmez, cemiyet hayatında nazikâne bir şekilde 'tarif edilemez' diye vasıflandırılan bu tercihlerin iç yüzünü daima keşfederim ben. Amma kocalar bu sırrın hiç farkına varmaz, insan doğrusunu söylemeli. Diyeceksiniz ki..."

Babasıyla buduvardan salona dönen Hélène, dikkatle noteri dinliyordu. Söylediklerini o kadar iyi anlıyordu ki, çocukluğun bütün sevki tabiisiyle bu hadisenin kendini tehdit eden huşuneti bir kat daha arttıracağını sezerek, annesine korka korka baktı.

Markiz, Vandenesse'e dehşet dolu bir işaretle, düşünceli düşünceli halının çiçeklerine bakan kocasını gösterdi. O zaman diplomat, bütün muaşeret âdabına rağmen kendini tutamadı artık. Notere yıldırım gibi bir bakış fırlattı.

Hızla salondan önceki odaya doğru yürüyerek,

"Buraya gelin efendi," dedi.

Noter cümlesini tamamlayamadan, titreyerek peşine düştü. Salonun kapısını şiddetle kapayan Mösyö de Vandenesse:

"Efendi," dedi. "Yemekten beri boyuna sersemce hareketler yaptınız, budalaca laflar söylediniz. Allah için olsun gidin artık. Az daha kalsanız büyük bir felakete sebep olacaksınız. Noterlikte hüneriniz varsa dairenizde kalın. Tesadüfen yolunuz kibarlar âlemine düşerse daha ihtiyatlı olmaya çalışın."

Sonra noteri selamlamadan, oracıkta bıraktı ve salona girdi. Bizim muhterem zat, bir an neye uğradığını anlamadı. Kötürüm gibi donakaldı. Kulaklarındaki uğultular geçtikten sonra salonda iniltiler, gidiş gelişler duyar gibi oldu. İçerde hızlı hızlı çıngıraklar çalındı. Kontla tekrar karşılaşmaktan korktu. Oradan fertiği çekmek [kaçmak] ve merdivene ye-

tişmek için bacaklarında kuvvet buldu. Fakat kapıda, efendilerinin emrini almak için hızla koşuşan uşaklara çarptı. Nihayet selameti bulup araba ararken:

"Büyük beyzadelerin hepsi böyle işte..." diye söylendi. Sizi konuşmaya sürükler, iltifatlarla cesaret verirler. Onları eğlendirdiğinizi sanırsınız. Ne gezer efendim. Münasebetsizlikler yapar, yüz çevirir, hatta sıkılmadan kapı dışarı bile ederler. Halbuki pek de nüktedanlığım üstümde idi. Hep makul, makbul, münasip şeyler söyledim. Vay canına be! İhtiyatlı olmamı tavsiye ediyor. Bende kıtlığı mı var sanki! Hem noterim hem de noterler meclisinde azayım üstelik. Adam sen de, bir sefir hicviyesi bu. Dil uzatmayacakları şey yoktur ki. Yalnız, nasıl olup da evinde yalnız budalalıklar yaptığımı ve hep sersemce laflar söylediğimi izah eder bana. Tarziye [gönül alma] isteyeceğim; şey, yani sebebini soracağım neyse. Belki de ben suçluyum. Aman enayi gibi kafamı yoruyorum. Bundan bana ne?"

Noter evine döndü. O gece olup bitenleri noktası noktasına hatununa anlatarak bu muammaya ne dersin diye sordu.

"Kuzum Crottat.. Beyefendinin yerden göğe kadar hakkı var; doğrusu. Bütün yaptıkların budalalık, bütün söylediklerin sersemlik."

"Niçin?"

"Sanki söylesem de ne olacak kuzum. Yarın başka yerde aynı şeyi tekrar yaparsın. Yalnız yine tavsiyem olsun, sosyetede davalardan başka şeye burnunu sokma."

"Eğer sen söylemeyeceksen ben de yarın gider, kendisinden..."

"Subhanallah; en budala insanlar bile böyle şeyleri saklamaya uğraşır. Bir de koca bir sefirin kalkıp da sana izahat vereceğini sanıyorsun ha! Doğrusu Crottat, senin bu kadar aptallaştığını hiç görmemiştim."

"Mersi, cicim!.."

BEŞİNCİ BÖLÜM

İki Karşılaşma

Restorasyon devrinde yüksek mevkiler işgal eden, Napoléon'un eski bir yaveri güzel günleri geçirmek için Versailles'a gelmişti. Sadece Marki veya General diye anacağımız bu zat, kilise ile Montreuil kapısı arasında, Saint-Cloud geçidine giden yol üzerindeki bir köşkte oturuyordu. Saraydaki vazifesi Paris'ten uzaklaşmasına engel oluyordu.

Vaktiyle, bazı büyük asilzadelerin geçici sevdalarına sığınak diye kurulan bu pavyonun geniş mülhakatı [ekler] vardı. Etrafı bahçe ile çevriliydi; hem sağ taraftan hem de soldan Montreuil'ün ilk evleriyle, şehir kapısı civarındaki kulübelerden aynı derecede uzaktı. Bu sayede, malikâne sahipleri, kasabadan iki adım ötede bulundukları halde, inzivanın bütün zevklerinden faydalanabiliyordu. Amma gariptir ki evin cephesiyle medhal kapısı, doğrudan doğruya yola bakıyordu. XV'inci Louis'nin Matmazel de Romans için yaptırdığı nefis köşke giden bu yol –anlaşılan– eskiden pek tenha idi. Meraklılar bu pavyona varmadan önce, –şurada burada– gerek içi ve gerek dekoru, başlarına kaktığımız hovardalıklarında gölge ve esrar arayan büyük ba-

balarımızın arifane sefahatlerine şahitlik eden birkaç gazino görürler.

Bir kış gecesiydi. Marki, karısı ve çocukları o tenha evde yapayalnızdılar. İçlerinden birinin düğününü kutlamak için, uşaklar Versailles'a gitmek müsaadesini almışlardı. Üstelik Noel de vardı. Düğüne yortunun kutsiyeti de katılınca, efendilerinin mazur göreceğini uman hizmetkârları izin müddetini bir miktar geçirmekte mahzur görmüyorlardı. Amma General her söylediğini şaşmaz bir doğrulukla tutan bir insan olarak tanındığından izin saati bittikten sonra dansa devam eden kaçaklar, vicdan azabı da duydular. Saat on biri çaldığı halde adamlardan hiçbiri görünmemişti. Sahrada hüküm süren derin sükût sayesinde, zaman zaman, ağaçların karanlık dallarında ıslık çalan, evin etrafında inleyen, uzun koridorlarda uğuldayan poyrazın işitilmesi kabil oluyordu. Don havayı o kadar saflaştırmış, toprağı öyle sertleştirmiş ve kaldırımları sarmıştı ki her şeyde –garabetine daima şaştığımız– kuru bir çınlayış vardı. Geç kalan bir sarhoşun ağır adımları, yahut Paris'e dönen bir kira arabasının gürültüsü her vakitkinden daha keskin akisler yapıyor ve uzaklardan duyuluyordu. Anî bir kasırga ile raksa başlayan kuru yapraklar, dilsiz kalmak isteyen geceye bir ses vererek, avlunun taşlarında titreyip ürperiyorlardı. Kısacası, hodbin kalbimizde, fakire veya yolcuya karşı kısır bir feryat koparan ve ateş kenarına büyük bir lezzet bahşeden o sert gecelerden biriydi bu.

O esnada salonda toplanan aile, ne uşakların yokluğuna ne evsiz barksız insanların ne de kış gecelerinin şiiriyetine aldırıyordu. Hisler örselenmediği, şefkat ve samimiyet, sözlere, bakışlara, oyunlara canlılık verdiği zaman aile hayatı ne tatlıdır. İhtiyar bir askerin himayesine güvenen kadınlar ve çocuklar, şimdi, öyle derin düşüncelere kapılmadan bu leziz dakikaları yaşıyorlardı.

Gürül gürül yanan şömine yakıcı bir hararet saçıyordu. Dışarıda soğuğun pek şiddetli olduğu bundan da belliydi. General ocak başında uzun ve geniş bir koltuğa oturmuş, daha doğrusu gömülmüştü. Başı koltuğun arkasına dayalı ve hafifçe eğikti. Bu ihmalkâr pozdan, mert babanın, gölgesiz bir huzur ve tatlı bir neşenin inşirahı [ferahlık] içinde bulunduğu anlaşılıyordu.

Yarı yarıya gevşeyen kolları, rehavetle sarkıyor, tavrındaki saadet ifadesini tamamlıyordu. Marki çocuklarının en küçüğünü, annesinin elbiselerini değiştirmesine razı olmayan yarı çıplak dört beş yaşındaki bir oğlanı seyrediyordu. Yavru, Markiz'in arada bir uzattığı gecelik gömleğinden veya takkesinden kaçıyor, işlemeli yakasını çıkarmıyor, annesi çağırdıkça, bu çocukça serkeşliğe onun da gülümsediğini görerek kahkahayı basıyor, sonra kendisi kadar masum fakat daha muzip olan kız kardeşiyle oynamaya koyuluyordu. Kızın sözleri daha iyi anlaşılıyordu. Haşarı oğlanın belirsiz cıvıltısı ve bulanık fikirlerini anneyle baba güçlükle seçebiliyordu. Kardeşinden iki yaş büyük olan Moïna, şimdiden kadınca bir eda taşıyan cilveleriyle, bitmez tükenmez kahkahalar uyandırıyordu. Havai fişekler gibi uçuşan bu kahkahalar görünüşte sebepsizdi. Amma, onların sıkılmadan tombul vücutlarını, beyaz ve körpe şekillerini teşhir ederek, siyah ve sarışın saçlarının buklelerini birbirine karıştırarak, neşenin şirin gamzeler çizdiği yüzlerini sürtüştürerek, ateşin önünde yuvarlandıklarını gören bir baba, hele bir anne, kendileri için şimdiden bir mana ve bir sevgi ifade eden bu küçük ruhları anlardı. Bu iki melek, buğulu gözlerinin ve parlak yanaklarının keskin renkleriyle, üzerinde tehlikesizce düşüp kalktıkları, alt alta üst üste debelendikleri, boğuştukları, yuvarlandıkları, yumuşak halının çiçeklerini gölgede bırakıyorlardı. Cünbüşlerinin sahnesi o halıydı işte.

Ocağın öteki ucunda, kocasının karşısında bir kozöze ku-

rulan annenin etrafında dağınık elbiseler duruyordu. Elinde kırmızı bir terlik vardı. İhmalkâr bir tavır takınmıştı. Kararsız ciddiyeti dudaklarındaki yumuşak tebessümde eriyordu. Otuz altısında gösteriyordu. Yüz çizgilerinin nadir mükemmeliyeti sayesinde hâlâ güzeldi. Şu anda hararet, ışık ve saadet bu çehreye harikulade bir şaşaa saçmakta idi. Çok defa, okşayan bakışlarını, çocuklarından ayırarak, kocasının vakur simasında dolaştırıyor ve arada bir karşılaşan gözleri, sessiz hazlar ve derin düşünceler alıp veriyordu. General'in pek yanık çehresi vardı, kırlaşan birkaç demet saç, geniş ve düz alnına dökülüyordu. Mavi gözlerinin erkekçe pırıltıları, solgun yanaklarındaki çizgilerde okunan yiğitlik, elbisesinin iliğini çiçeklendiren kırmızı şeridi, çetin emekler sayesinde kazandığını gösteriyordu. Anlatılmaz bir saflık ve babacanlıkla ışıldayan bu sert, bu keskin çehrede, iki yavrunun masum neşeleri dalgalanıyordu. İhtiyar komutan, pek güçlük çekmeden tekrar çocuklaşmıştı. Zaten kuvvetin aczini ve zaafın imtiyazlarını görüp anlayacak kadar feleğin çemberinden geçen askerlerin içinde, daima çocukluğa karşı bir parça aşk yok mudur?

Daha ötede keskin ışıkları, şöminenin üstündeki mumların solgun ziyalarıyla çarpışan astral[1] lambalarla aydınlanmış yuvarlak bir masanın önünde on üç yaşlarında bir çocuk, büyük bir kitabın yapraklarını acele acele çeviriyordu. Kardeşinin ve hemşiresinin çığlıkları onu hiç oyalamıyor, yüzünde gençliğe has tecessüs okunuyordu. Binbir gece hikâyelerinin sürükleyici güzellikleri ve sırtındaki liseli üniforması bu derin dalgınlığa hak verdiriyordu. Hareketsiz ve düşünceli idi. Bir dirseğini masaya koymuştu. Ve başı, beyaz parmakları siyah saçlarını ortadan ayıran eline dayalıydı. Işık, yüzüne yukarıdan vuruyor, vücudu karanlıkta kalıyordu. Hani Rafaël'in siyah portreleri vardır, sanatkâr bu eserle-

1 Lampe astrale: Işığı yukarıdan aşağı dökülen lamba.

rinde, dalgın, başı eğilmiş ve istikbali düşünen bir genç olarak tasvir eder kendini, işte delikanlı da bu haliyle o resimlere benziyordu.

Masanın yanı başında boylu boslu güzel bir genç kız zefgef işliyordu. Gür siyah saçlarla çevrili başı kah isine eğiliyor, kâh uzaklaşıyordu. İnce bir zevkle cilalanan bu saçlar ziyayı [ışık] aksettiriyordu.

Tek başına bütün bir tablo idi Hélène. Güzelliğine hususiyet veren eşi az bir gürbüzlük ve zarafetti. Saçları o kadar gür, o derece zengindi ki başının etrafında keskin hatlar çizecek surette toplandıkları halde, ensesinde kuvvetli kıvrımlar çiziyor, tarağın dişlerine isyan ediyorlardı. Pek sık ve çok muntazam kaşları, lekesiz alnının beyazlığıyla tezat teşkil ediyordu. Hatta, üst dudağının yukarısında, nefis ve muntazam bir inhina arzeden Yunanvâri burnunun altında teninin hafif kurum rengi alışı cesaret alametiydi. Bununla beraber, şekillerinin meftun eden değirmiliği [yuvarlaklık], çehre çizgilerindeki masum ifade, körpe tenindeki berraklık, dudaklarının şehvetengiz yumuşaklığı, yüzünün muntazam oval biçimi, bilhassa bakir bakışındaki kutsiyet, bu gürbüz güzelliğe kadınca bir nefaset, bu sükûn ve aşk perilerinden istediğimiz büyülü bir iffet veriyordu. Bu genç kızın nahif ve narin olan tarafı yoktu. Herhalde vücudu ne kadar müterasip [düzgün], çehresi ne derece cazibse, kalbi de öyle yumuşak, ruhu da o ölçüde kuvvetliydi. O da liseli kardeşi gibi susuyor, genç kızlara has o tehlikeli düşüncelerden birine dalmış görünüyordu. Bu tahayyülatın sırrına ne babalar nüfuz edebilir ne anneler. Lekesiz bir gökte dolaşan hafif bulutlar gibi yüzünden geçen kaprisli gölgeleri gizli elemlere mi yormak gerekti, yoksa ışığın cilvesine mi? Kestirmek imkânsızdı.

O anda karı koca iki büyük çocuğu tamamen unutmuş gibiydiler.

Bununla beraber, General'in istifhamkâr bakışı, bu aile tablosunun ön planında kaynaşan ve cıvıldayan küçüklerin verdiği ümitlerin latif bir tahakkuku olan ikinci plandaki sessiz sahneyi, müteaddit [birçok] defalar kucaklamıştı.

İnsan hayatını derece derece izah eden bu çehreler canlı bir şiir teşkil ediyordu. Salonu süsleyen eşyadaki ihtişam, vaziyetlerdeki çeşitlilik, rengârenk elbiselerin alaca bulacalığı, yılların ve ışıklarla tebarüz eden inhinaların farklılaştırdığı bu çehrelerdeki zıddiyet, bu beşeri sahifelere [sayfa] heykeltıraşlardan, ressamlardan, muharrirlerden beklediğimiz bütün zenginlikleri saçıyordu.

Nihayet, sessizlik, kış, yalnızlık ve gece de tabiatın nefis bir eseri olan bu ulvi ve masum kompozisyona kendi ihtişamlarını veriyordu. Aile hayatı böyle kutsal saadetlerle doludur. Belki, bunlardaki tarife sığmaz büyü, daha iyi bir âlemin yadından doğmaktadır. Bu sahneler çektiğimiz çilelerin bir kısmını telafi ve bize hayatı kabul ettirmek içindir ve şüphesiz ki semavi ışıklarla halelidirler. Sanki azametli nizam fikirlerini teşhir eden tılsımlı bir kainat oracıkta önümüzdedir. Sanki içtimai âlem gelecekten bahsederek kanunlarını müdafaa eder.

Abel ve Moïna kahkahayı basınca Hélène müşfik gözlerle onlara bakıyor, gizlice babasını seyrederken açık çehresinde saadet dalgalanıyordu. Amma buna rağmen jestlerinde, duruşunda, bilhassa uzun kirpiklerin gölgelediği gözlerinde derin bir hüzün vardı.

Beyaz ve kuvvetli ellerine vuran ışık, onlara şeffaf ve adeta akıcı bir kızıllık veriyordu. Fakat titriyordu bu eller.

Yalnız bir defa –karşılıklı bir itimatsızlık göstermeden– gözleriyle Markiz'inkiler karşılaştı. Ve bu iki kadın birbirini anladılar. Hélène'in bakışı donuk, soğuk ve hürmetkârdı. Anneninki ise, karanlık ve tehditkâr.

Genç kız başını süratle işine eğdi. İğneyi maharetle çekti ve uzun zaman öyle kaldı. Sanki başı pek ağır geliyordu ona.

Acaba anne kızına karşı fazla mı haşindi? Bu sertliğin zaruri olduğuna mı kaniydi? Hélène'in güzelliğini mi kıskanıyordu? Amma tuvaletin bütün cazibelerine başvurmak şartıyla bu sahada onunla rekabet edebilirdi. Yoksa, kız, –anlayışlı hale gelen birçok kızlar gibi– vazifelerine dinî bir şekilde bağlı görünen bu kadının, bir mezara gömer gibi, kalbinin derinliklerine gizlediğini sandığı sırlarını mı keşfetmişti?

Hélène o çağa gelmişti ki, ruhun saffeti, insanı sertliklere sürükler ve hislerde muhafaza edilmesi gereken itidali altüst eder. Bazı dimağlarda küçük suçlar bir cinayet kadar büyük görünür, muhayyile, vicdan üzerinde tesir icra eder ve böyle zamanlarda genç kızlar, ekseriya suçlara atfettikleri ehemmiyet nisbetinde cezayı da gözlerinde büyütürler.

Hélène kendini hiç kimseye layık görmüyordu. Önce anlamadığı, fakat sonra, dinî fikirlerin tesirinde kalan zekâsının kuruntularıyla şişirdiği geçmişteki hayatına ait bir hadise –belki de bir kaza– kısa bir zamandan beri onu kendi gözünde aşırı derecede küçültmüştü.

Onda bu değişiklik, son zamanlarda tercüme edilen yabancı tiyatrolar serisinden Schiller'in o nefis *Guillaume Tell* trajedisini okuduğu gün başlamıştı. Cildi elinden düşürdüğü için kızını paylayan anne, anlamıştı ki, bu mütalaanın Hélène üzerindeki yıkıcı tesiri, şairin bütün bir milleti kurtarmak için bir adamın kanını döken Guillaume Tell'le Jeanle-Parricide arasında bir nevi kardeşlik tesis ettiği sahneden geliyor. Alçakgönüllü, dindar ve dalgın bir hal alan Hélène, artık baloya gitmek istemiyordu. Babasına karşı hiç bu kadar nüvaziş göstermemişti, hele annesi yokken General'i genç kızlara has okşayışlarına gömüyordu.

Bununla beraber Hélène annesine karşı duyduğu soğukluğu, o kadar zarafetle ifade ediyordu ki, ailesinde hâkim olan

birlik üzerine titreyen General, bütün titizliğine rağmen farkına varamıyordu. Zaten hiçbir göz bu iki kadının kalbini okuyacak kadar keskin değildi. Biri genç ve âlicenap, öteki hassas ve mağrur; birincisi bir şefkat hazinesi, öteki zarafet ve aşkla dolu idi.

Gerçi anne usta bir kadın gaddarlığıyla kızını üzüyordu. Fakat bunu fark eden yalnız kurbanıydı. Esasen çözülmesine imkân olmayan bütün bu faraziyeleri [varsayım] meydana çıkaran da hadiseler oldu. Yoksa, o geceye kadar, bu iki ruhtan hiçbir şikâyet sızmamıştı. Amma şüphesiz ki kendileriyle Tanrı arasında meşum bir sır mevcuttu.

Markiz, Moïna ile kardeşinin yorgun düşüp sessiz ve hareketsiz kaldıkları anı yakalayarak:

"Hadi Abel, gel oğlum," dedi. "Artık yatmalı."

Emreden bir bakışla onu yakalayıp hemen dizlerine oturttu.

General:

"Allah Allah," dedi. "Saat on buçuk oldu, hâlâ adamlarımızdan hiçbiri görünmedi. Ah melunlar." Sonra oğluna dönerek ilave etti, "Gustave sana bu kitabı onda bırakman şartıyla vermiştim. O saatte kendiliğinden kapaman ve gidip yatman lazımdı. Büyük bir adam olmak istiyorsan, sözüne dinin gibi hürmet edecek, şerefin gibi ehemmiyet vereceksin. İngiltere'nin en büyük hatiplerinden biri olan Fox bilhassa seciyesinin yüksekliğiyle nam kazanmıştı. Yaptığı vaatlere sadakat en esaslı meziyetlerindendi. Çocukken namuslu bir İngiliz olan babası, ona ruhunda ebedi bir iz bırakan zorlu bir ders vermişti.

Foks, sen çağda iken, tatilleri babasının yanında geçirirdi. Bütün İngiliz zenginleri gibi bu zatın şatosu da hayli geniş bir koru ile çevriliydi. Bu koruda eski bir köşk vardı. Onu yıkıp manzarası daha muhteşem olan başka bir yere kurdurmak lazım gelmişti. Çocuklar binaların yıkılışını seyretmekten hoşlanırlar. Küçük Foks da, köşkün çöküşünü görmek

için, mektebe birkaç gün daha dönmemek istiyor, fakat babası, derslerin başlayacağı gün kolejde bulunmasını emrediyordu. Bu yüzden anlaşamamazlık çıktı aralarında. Anne de bütün anneler gibi oğlunun tarafını tuttu. O zaman baba, köşkü yıktırmak için gelecek tatilleri bekleyeceğine resmen söz verdi. Foks da döndü koleje. İhtiyar, derslerine dalan küçük bir çocuğun bu hadiseyi unutup gideceğini sanarak köşkü yıktırdı ve başka yere kurdurdu. Gelgelelim inatçı çocuğun kafasından çıkmadı köşk. Baba evine dönünce ilk işi koşup eski binayı ziyaret etmek oldu. Fakat yemek zamanı korudan pek mahzun döndü ve babasına:

'Beni aldattınız!' dedi.

İhtiyar İngiliz asilzadesi vakar dolu bir mahcubiyetle:

'Doğru oğlum,' diye cevap verdi. 'Amma hatamı tamir edeceğim.' İnsan servetinden çok sözüne kıymet vermelidir. Çünkü ahde vefa servet kazandırır, fakat dünyanın bütün hazineleri allaklığın [sözünde durmazlık] lekesini vicdandan silemez. Baba yıkılan köşkü yeniden, tıpkı eskisi gibi yaptırdı; sonra oğlunun gözü önünde yıkmalarını emretti. Bu hikâye kulağına küpe olsun Gustave!"

Babasını can kulağıyla dinleyen Gustave hemen kitabı kapadı. Odada bir an sessizlik hüküm sürdü. Bu esnada General, uyku ile pençeleşen Moïna'yı yakalayıp usulca kucağına yatırdı. Küçük kız sallanan başını General'in göğsüne dayadı ve güzel saçlarının yaldızlı büklümlerine sarılı uyudu kaldı.

O anda sokakta telaşlı adımlar duyuldu ve birdenbire kapıya üç defa hızlı hızlı vuruldu. Bu ses evde akisler uyandırdı. Uzayan vuruşlarda öyle bir ahenk vardı ki ölüm tehlikesi geçiren bir adamın çığlıkları kadar manası açıktı. Çoban köpeği kızgın kızgın havladı. Hélène, Gustave, General ve karısı şiddetle titrediler. Fakat annesinin elbiselerini giydirdiği Abel'le Moïna uyanmadılar.

General kızını koltuğa bırakarak:

"Adam da amma aceleci ha!" dedi.

"Gitme dostum," diyen karısının ricasını işitmeden hızla salondan yatak odasına uğradı. Bir çift tabanca aldı. Hırsız fenerini yaktı, merdivene fırladı. Yıldırım hızıyla basamakları indi. Az sonra kapıda idi. Oğlu da cesaretle peşinden gelmişti.

"Kim o?" diye sordu.

Nefes nefese, adeta tıkanan bir ses cevap verdi:

"Açınız."

"Dost musunuz?"

"Evet, dost."

"Yalnız mısınız?"

"Yalnızım, amma açın geliyorlar."

General kapıyı aralar aralamaz, gölge hızıyla bir adam içeri daldı. Kuvvetli bir tekmeyle kapıyı örttü. Ve sanki tekrar açılmasına mâni olmak ister gibi metanetle arkasına dayandı.

Yabancıyı kıpırdatmamak için feneriyle tabancısını göğsüne doğru kaldıran General kürklü bir mantoya bürünmüş orta boylu bir adam gördü. Belli ki ihtiyar harcı olan bu geniş ve etekleri yerde sürünen kürk onun vücuduna göre yapılmamıştı.

General:

"Bayım," dedi. "Tabancanın namlusunu indirin. Rızanız olmadan evinizde kalmak niyetinde değilim. Fakat çıkarsam şehir kapısında ölüm bekliyor beni. Hem de nasıl ölüm! Tanrı'ya karşı mesul olursunuz. İyi düşünün mösyö. Bir Arap misafirperverliği istiyorum. Yoksa açın kapıyı, gidip ölürüm. Bana lazım olan ketumiyet, sığınacak yer ve biraz da su." Hırıldayan bir sesle, "Ah biraz su!" dedi.

Yabancının hummalı bir hızla konuşması General'i şaşırtmıştı.

"Kimsiniz?" diye sordu.

Adam şeytani bir istihza ile:

"Kim miyim?" dedi. "Pekâlâ, açın kapıyı; uzaklaşacağım."

Marki fenerini maharetle dolaştırdığı halde ancak bu çehrenin alt kısmını görebiliyordu. Bu kadar garip surette istenen misafirperverliği hoş gösterecek bir mana yoktu bu yüzde. Yanakları titriyordu, morarmıştı, simasının çizgileri korkunç bir şekilde büzülmüştü. Şapkanın kenarlarından dökülen gölge içinde gözleri, mumun zayıf ışıklarını solduran iki huzme halinde teressüm ediyordu. Amma ne de olsa bir cevap vermek lazımdı. General:

"Efendim!, dedi, "Söylediklerinizi öyle garip ki, benim yerimde siz olsaydınız..."

Yabancı korkunç bir sesle ev sahibinin sözünü keserek:

"Hayatım elinizde..." diye haykırdı.

Kararsızlığa düşen Marki:

"İki saat," dedi.

Adam;

"İki saat," diye tekrarladı.

Sonra birdenbire ümitsiz bir hareketle şapkasını geriye itti, alnını açtı. Son bir tecrübe yapmak ister gibi General'e baktı. Bu bakıştaki keskin ışık Marki'nin ruhuna işledi. Bu şimşeğe benzeyen bir irade ve zekâ huzmesiydi ve yıldırım gibi çarptı. İnsanların izahına imkân olmayan bir kudretle mücehhez olduğu anlar vardır.

Ev sahibi, insanın bazen aydınlatmaktan âciz bulunduğu o gayri ihtiyari hislerden birine itaat ettiğini sanarak:

"Pekâla," dedi. "Kim olursanız olun, çatımın altında emniyettesiniz."

Derin bir ah çeken yabancı:

"Allah sizden razı olsun," diye ilave etti.

General:

"Silahlı mısınız?" diye sordu.

Yabancı cevap olarak hemen göğsünü açıp kapadı. General ancak şöyle bir bakabilmişti. Görünürde silah falan yok-

tu. Balodan dönen bir genç gibi giyinmişti yabancı. Gerçi vesveseli General misafirini pek kısa bir zaman tetkik edebilmişti. Bununla beraber;

"Yahu böyle kuru havada da çamura nasıl battınız?" diye haykırdı.

Adam mağrur bir eda ile:

"Yine mi sual?" dedi.

O anda Marki oğlunu gördü. Deminki dersi hatırladı. Ona sözüne tamamıyla sadık olmanın lüzumunu anlatmıştı. Bu hadiseye öyle üzüldü ki, kızgın bir tavırla:

"Ne o küçük yaramaz!" dedi. "Yatağında olacağına buraya geldin ha!"

Gustave:

"Tehlike anında size yardımım dokunabileceğini umdum."

Oğlunun cevabıyla sinirleri yatışan baba:

"Hadi, odana çık!" dedi. Sonra yabancıya dönerek ilave etti; "Siz de benimle beraber gelin."

Birbirinden çekinen iki kumarbaz gibi sustular. General'in içinden meşum önseziler geçmeye başladı. Yabancı, şimdiden kâbus gibi kalbine çökmüştü. Ama verdiği sözü de tutmak zorunda idi. Onu koridorlardan geçirdi, merdivenden çıkardı ve ikinci katta tam salonun üstündeki büyük odaya soktu. Bu boş dairede kışın çamaşır kurutuyorlardı. Bitişiğinde oda yoktu. Sararmış duvarlarında hiçbir süs görünmüyordu. Eski ev sahibi tarafından şöminenin üstünde bırakılan kötü bir ayna, ev yerleştirilirken, lüzum görülmediği için muvakkaten oraya konan ikinci bir ayna, bütün dekorasyon bundan ibaretti. Samanı çıkmış iki köhne iskemle yegâne mobilyasıydı. General lambayı şöminenin üstüne bıraktıktan sonra, meçhul adama:

"Selametiniz namına bu mendebur odaya sığınmanız lazım," dedi. "Sırrınızı muhafaza edeceğime söz verdim. Onun için müsaadenizle sizi kilitleyeceğim."

Yabancı kabul makamında başını eğdi, sonra:

"Ben sadece sığınacak bir yer, ketumluk ve su istedim."

Marki, "Şimdi getiririm," diyerek kapıyı itina ile kapadı. Gidip kilerden bir sürahi getirmek maksadıyla, ışık almak için el yordamıyla salona indi.

Markiz kocasına heyecanla:

"Allah aşkına ne var efendi?" diye sordu.

Soğuk bir tavırla:

"Hiç cicim..." cevabını verdi.

"Amma biz pekâlâ işittik. Birini yukarıya çıkardınız."

General, başını kendisine doğru kaldıran kızına:

"Hélène dedi. "Düşünün ki babanızın namusu ağzınızı sıkı tutmanıza bağlıdır. Hiçbir şey duymamış olacaksınız."

Genç kız başının manidar bir hareketiyle cevap verdi.

Markiz, kendisini susturmak için kocasının bu şekilde hareket etmesine pek alınmış ve içerlemişti. General gidip bir sürahiyle bir bardak aldı. Tutsağının bulunduğu odaya gitti. Onu ayakta buldu. Adam şöminenin yanında duvara dayanmıştı. Başı açıktı. Şapkasını sandalyelerden birine atmıştı. Herhalde böyle birdenbire aydınlıkta kalacağını ummuyordu. Gözleri General'in keskin bakışlarıyla karşılaşınca alnı kırıştı, yüzünü endişe bürüdü. Fakat sonra sükûnet buldu ve fizyonomisi koruyucusuna teşekkür için nazik bir ifade aldı. General sürahiyle bardağı şöminenin üzerine bırakınca, yabancı ona alev saçan gözleriyle baktıktan sonra:

"Mösyö," dedi. "Size garip görüneceğim. Zaruri kaprislerimi mazur görün, eğer burada kalacaksanız su içerken bana bakınamanızı rica edeceğim."

Sesi eskisi gibi ihtilaçlı değildi; yumuşamıştı. Amma için için titrediğini belli ediyordu.

Hoşuna gitmeyen bir adama itaat edip durmaktan içerleyen General hızla arkasını döndü. Yabancı, cebinden beyaz bir mendil çıkardı, sağ elini sardı; sonra sürahiyi yakaladı ve

içindeki suyu bir nefeste içti. Verdiği söze yan çizdiğini hatırına getirmeyen General, gayri ihtiyari aynaya baktı. O zaman iki aynadaki akis meçhul adamı tamamen görmesine müsaade ettiğinden ellerine dokunan mendilin birdenbire kızardığını fark etti. Suyu içtikten ve tekrar mantosuna büründükten sonra şüpheli gözlerle General'i süzen yabancı:

"Bana baktınız ha?" dedi. "Mahvoldum. Geliyorlar, işte."

Marki:

"Ben hiçbir şey duymuyorum," dedi.

"Benim gibi uzakları dinlemek zorunda değilsiniz de ondan."

Misafirinin elbisesindeki geniş lekelerin rengini fark eden General, bir hayli heyecanla:

"Demek düello yaptınız ha!" dedi. "Baksanıza her tarafınız kan içinde."

Dudaklarında acı bir tebessüm dolaşan yabancı:

"Evet, söylediğiniz gibi," dedi. "Bir düello."

O esnada uzaklarda dörtnala koşan birçok atların ayak sesi duyuldu. Fakat bu gürültü sabahın ilk ışıkları gibi hafifti. General'in tecrübeli kulağı, bölük nizamına alışan disiplinli atların yürüyüşünü fark etmişti.

"Jandarmalar..." dedi.

Tutsağa baktı. Bu bakış az önce, istemeyerek yaptığı saygısızlığın doğurabileceği şüpheleri dağıtacak mahiyette idi. Işığı aldı, salona döndü. Yukarı kattaki odanın anahtarını şöminenin üzerine bırakınıştı ki atlıların gürültüsü arttı ve onu titreten bir süratle köşke yaklaştı. Filhakika [hakikaten] süvariler evin kapısında durdu. Bir atlı arkadaşlarıyla bir iki söz konuştuktan sonra hayvandan indi. Sert sert kapıya vurdu. General açmak zorunda kaldı. Karşısında, sırmalı şapkaları ay ışığında parlayan altı jandarma görünce heyecanlanmaktan alamadı kendini.

Onbaşı ona:

"Paşam," dedi. "Az önce bir adamın şehir kapısına doğru koştuğunu duymadınız mı?"

"Şehir kapısına doğru mu? Yok."

"Kimseye açmadınız mı kapınızı?"

"Kapımı kendim açmak âdetim mi?"

"Affedin paşam, şu anda, zannederim ki."

General hiddetli bir tavırla:

"Maşallah benimle alay mı ediyorsunuz?" dedi. "Hakkınız var mı?"

Onbaşı alt perdeden:

"Bir şey yok paşam bir şey yok," diye ilave etti. "Gayretimizi mazur görün. Biliyoruz ki gecenin bu saatinde bir Ayan azası kapısını bir katile açmaz, amma bir ipucu yakalamak arzusu."

General:

"Bir katil mi?" diye haykırdı. "Kim öldürülmüş?"

"Mösyö le Baron de Mauny, az önce bir balta ile katledilmiş. Amma cani şiddetle takip ediliyor, bu civarda olduğuna eminiz. Yakalamaya çıktık. Mazur görün General'im."

Onbaşı bu sözleri atına binerken söylemişti. Bereket ki General'in yüzünü göremedi. Yoksa, ruhun bütün hareketlerini sadakatle aksettiren bu fizyonomi karşısında, her türlü ihtimalleri hesap etmeye alışık olan jandarma, belki de şüpheye düşerdi.

General:

"Katilin ismini biliyorlar mı?" diye sordu.

Süvari:

"Hayır," dedi. "Çekmecenin gözü altın ve banknotla dolu, hiç dokunmamış."

"Şu halde bu bir intikam olacak."

"Yok canım, ihtiyar bir adamdan ne intikam alınacak. Vakit bulamamıştır herhalde."

Jandarma, uzaklaşan arkadaşlarına yetişti. General bir

an, –anlaşılması kolay– endişeler içinde put gibi dondu. Az sonra hararetli hararetli çeneleşen hizmetçilerinin sesini duydu. Gürültüleri Montreuil kavşağından geliyordu. Adamlar eve yetişince, boşalmak için bahane arayan hiddeti yıldırım gibi onların başında patladı. Bağırışından ev titredi. Sonra, uşakları arasından en cesur ve zekisi olan oda hizmetçisi, tam gelirken Montreuil geçidinde bir katili araştıran jandarmalar ve polis memurları tarafından alıkonarak geciktiklerini söyleyerek bağışlamasını rica edince, yelkenleri suya indirdi. Birdenbire sustu. Sonra bu sözler ona, bu garip durumun yüklediği vazifeleri hatırlatarak, adamlarına hemen gidip yatmalarını emretti. Uşaklar, oda hizmetçisinin uydurduğu yalana, efendilerinin bu kadar kolay inanmasına şaştılar.

Avluda bu hadiseler cereyan ederken, görünüşte ehemmiyetsiz olan bir vaka hikâyemizde yer alan öteki kahramanların durumunu değiştirmişti. Marki henüz salondan çıkmıştı ki, bir tavan arasının anahtarına, bir de Hélène'e bakan karısı, kızına doğru eğilerek usulca:

"Hélène..." dedi. "Babanız anahtarı şöminenin üzerinde bırakmış."

Şaşıran genç kız başını kaldırdı. Gözlerinden tecessüs kıvılcımları saçılan annesine ürke ürke baktı. Heyecanlı bir sesle:

"Peki anne!" cevabını verdi.

"Yukarıda neler olup bitiyor öğrenmek isterdim. Hadi git bak."

Genç kız ürkek bir tavırla:

"Ben mi?" diye sordu.

"Korkuyor musun?"

"Hayır, amma bir adamın ayak sesini duydum gibi geliyor bana."

Annesi soğuk bir ciddiyetle:

"Ben kendim gidebilseydim, size yukarı çıkmanızı rica etmezdim Hélène," dedi. "Babanız döner de beni bulmazsa ihtimal ki arar, halbuki sizin burada olmayışınızı fark etmez."

Hélène:

"Emrediyorsanız giderim efendim, amma babamın tevecc ühünü kaybedeceğim."

Cevabını verdi.

Markiz istihza dolu bir eda ile:

"Nasıl?" dedi. "Ben şaka yapıyordum, madem ki siz ciddiye alıyorsunuz işi, şimdi emrediyorum size, bakın kim var yukarıda, işte anahtar kızım. Babanız şu anda evde olup bitenler hakkında hiç ağzınızı açmamanızı tembih etti ama sizi yukarıya çıkmaktan menetmedi. Hadi, hadi; unutmayın ki bir kız, annesi hakkında hiçbir zaman hüküm vermemelidir."

Markiz, son kelimeleri gururu incinen bir anne sertliğiyle söyledikten sonra, anahtarı alıp Hélène'e verdi. Kız hiç sesini çıkarmadan kalktı ve salona çıktı.

"Annem ne yapar yapar kendini affettirir amma, ben babamın gözünden düşeceğim. Yoksa beni babamın şefkatinden mahrum mu etmek, evinden kovdurmak mı istiyor?"

Karanlıkta koridor boyunca yürürken kafasında bu düşünceler kaynaşıyordu.

Esrarengiz oda bu dehlizin ucunda idi. Odaya yetişince fikirlerindeki perişanlık tehlikeli bir hal aldı. Bu karmakarışık tahayyül, o zamana kadar kalbinde boğduğu binbir hissi coşturdu. Zaten mesut bir istikbale inandığı yoktu galiba. Bu korkunç dakikada hayatından da ümit kesti. Anahtarı kilide yaklaştırırken ihtilaçla titredi. Heyecanı o kadar şiddetlendi ki, kalbinin derin ve gürültülü çarpıntılarını yatıştırmak elindeymiş gibi bir lahza [an] eliyle göğsünü bastırmak için durdu. Nihayet kapıyı açtı. Rezelerin [menteşe] gıcırtısı katilin kulağına çarpmamıştı herhalde. Duyuş hassası [özel-

lik] pek keskin olmakla beraber hiç kıpırdamamış öylece duvara dayalı ve düşüncelere gömülü kalmıştı. Lambadan fışkıran ışık dairesi onu hafifçe aydınlatıyor ve bu alacakaranlık içinde, gotik kiliselerin altında, kara bir mezarın başında, daima ayakta duran karanlık şövalye heykellerine benziyordu. Sarı ve geniş alnını soğuk ter damlaları kaplamıştı. Şiddetle takallüs eden [kasılan] bu çehrede şaşılacak bir cesaret ışıldıyordu. Ateşli gözleri sabit ve kuru idi. Sanki şuracıkta, karanlıkta cereyan eden bir kavgaya dikiliydiler. Metin ve keskin ifadesi yüksek bir ruh gösteren bu çehrede heyecanlı düşünceler dolaşıyordu. Vücudu, duruşu, tenasübü [oran] vahşi zekâsıyla ahenkdardı.

Bu adam baştan başa kuvvet ve kudretti. İstikbalinin aşikâr bir timsaliymiş gibi karanlıkları süzüyordu. Napoléon'un etrafında kümelenen devlerin azimkâr çehrelerini görmeye alışık olan ve zihni manevi bir tecessüsle meşgul bulunan General bu fevkalade adamın cismânî hususiyetlerine dikkat etmemişti. Fakat bütün kadınlar gibi harici intibaların tesiri altında kalan Hélène hayretle bakakaldı.

Şairane bir karışıklık içinde birleşen gölge ile ışık, azametle ihtiras yabancıyı Lucifer'e benzetiyordu. Birdenbire bu çehrede dalgalanan fırtına, sanki bir sihirin tesiri altında imiş gibi sükûnet buluverdi. Yabancının –ihtimal kendi de farkında olmadan– sebep ve netice olduğu tarifi imkânsız nüfuz bir selin tedrici süratiyle etrafa yayıldı. Çizgileri tabii şekillerini alırken alnında binbir fikir dalgalandı. O zaman gerek bu mülâkatın fevkaladeliği, gerekse içine girdiği esrarın tesiriyle adeta büyülenen genç kız, bu tatlı ve alaka verici fizyonomiyi hayran hayran seyredebildi. Birkaç dakika tılsımlı bir sükût içinde kaldı. Genç ruhunun o ana kadar tanımadığı heyecanlar içinde idi. İhtimal ki Hélène kıpırdamış veya dudaklarından bir nida dökülmüştü. İhtimal hayal âleminden, gerçekler âlemine dönen cani kendisininkinden

başka bir soluk duymuştu. Başını ev sahibinin kızına doğru çevirdi ve gölgede melek zannettiği bir mahlukun ulvi çehresini ve muhteşem şekillerini hayal meyal fark etti. Hélène o kadar hareketsiz ve müphem idi ki!

Titreyen bir sesle:

"Mösyö!" dedi.

Katil titredi; yavaşça:

"Bir kadın ha!" dedi. "Mümkün mü? Uzaklaşınız; bana acımaya, beni mahkûm etmeye, beni affetmeye hiç kimsenin hakkı yok. Yalnız yaşamalıyım ben." Sonra bir kral çalımıyla ilave etti, "Hadi gidin yavrum. Bu evdeki insanların benimle aynı havayı teneffüs etmelerine razı olursam, ev sahibinin iyiliğine kemlikle [kötülük] mukabele etmiş olurum. Cemiyetin kanunlarına boyun eğmeliyim."

Bu son cümle usulca söylenmişti. Derin sezişiyle bu hüzünlü fikrin uyandırdığı acıları kavrayan canî Hélène'e bir yılan gibi baktı. Bu, garip genç kızın kalbinde uyumakta olan düşünceler âlemini harekete getiren bu bakış meçhul âlemleri aydınlatan bir ışık gibiydi. Hélène gayri ihtiyari atfedilen bu nazarın kudretine mukavemet edemedi. Ruhu mebhut [şaşırmış] ve mağlup oldu.

Utanarak ve titreyerek dışarı çıktı. Salona ancak babasından bir iki dakika önce dönebildi. Öyle ki annesine hiçbir şey söyleyememişti.

Pek dalgın olan General, kollarını kavuşturmuş, muttarit adımlarla, sokağa bakan pencerelerden bahçeye karşı olan pencereler arasında sessizce dolaştı. Karısının kucağında Abel uyuyordu. Koltuğun üzerine bırakılan Moïna, yuvasındaki bir kuş kayıtsızlığıyla uykuda idi. Ablaları, bir elinde ipek yumağı, ötekinde iğne, ateşi seyrediyordu. Salonda ve evin dışında hüküm süren derin sükût, birer birer yatmaya giden hizmetçilerin muttarit adımları, o geceki âlemin ve neşenin son pırıltısı olan boğuk bir iki kahkaha, sonra kar-

şılıklı oda kapılarının gıcırtısıyla bozuldu. Sonra yatakların yanında kısık gürültüler, bir sandalyenin devrilişi, ihtiyar bir arabacının hafif öksürüğü duyuldu. Fakat, çok geçmeden uyuyan tabiatın gece yarısındaki karanlık ihtişamı her tarafı sardı. Yalnız yıldızlar ışıldıyordu. Soğuk toprağı bağrına basmıştı. Hiçbir varlık konuşmuyor, kıpırdamıyordu. Yanız sükûtun derinliğini göstermek ister gibi, ateş çıtırdıyordu.

Montreuil'ün saati biri çaldı. O anda üst katta belli belirsiz ayak sesleri işitildi. Mösyö de Manuy'un katilini kilitlediklerine emin olan Marki ile kızı, bu gürültüyü hizmetçi kızlardan birine atfettiler. Salonunun önündeki odanın kapıları açılınca hayrete düşmediler. Fakat birdenbire katil ortaya çıkıverdi. Marki'nin şaşkınlığı, annenin şiddetli tecessüsü, kızın hayreti yüzünden salonun ortasına kadar ilerlemişti. General'e, şaşılacak kadar sakin ve ahenkli bir sesle:

"Mösyö," dedi. "İki saatin dolmasına pek az kaldı."

General:

"Siz burada ha," diye haykırdı. "Hangi kudretle?" Korkunç bir bakışla karısını ve çocuklarını istintak etti [sorguya çekmek]. Hélène ateş gibi kızarmıştı. Müteessir bir eda ile ilave etti, "Aramıza giriyorsunuz ha! Kan içinde bir katilin işi ne burada? Bu levhayı kirletiyorsunuz (Kızgın bir tavırla) çıkınız, çıkınız."

Katil sözünü duyan Markiz bir çığlık kopardı. Hélène'e gelince bu kelime, hayatının seyrini değiştiriyordu. Yüzünde en ufak bir şaşkınlık görünmedi. Galiba, bu adamı bekliyordu. Dağınık düşünceleri bir istikamet aldı. Kendini de bu adam kadar mücrim gören genç kız, ona sakin sakin baktı. Arkadaşı, hemşiresi değil miydi onun? Bu hadise, ona göre, Tanrı iradesinin bir tecellisiydi. Birkaç sene sonra, muhakemesi vicdan azaplarını yatıştıracaktı. Amma şimdi aklını başından almakta idi.

Yabancı hareketsiz ve soğuk kaldı. Yüzünün çizgilerinde, geniş ve kırmızı dudaklarında küçümseyen bir tebessüm dalgalandı; yavaşça:

"Size karşı olan hareketlerimdeki kibarlığı pek fena takdir ediyorsunuz," dedi. "Su bardağınıza bile elimi dokundurmak istemedim. Kanlı ellerimi çatınızın altında yıkamak dahi geçmedi aklımdan. Cinayetim hakkında (bu kelimeyi telaffuz ederken dudakları hafifçe büzüldü) hiçbir iz bırakmadan evinizden çıkıyorum. Hatta müsaade etmedim ki kızınız."

General, Hélène'e dehşet dolu bir bakış fırlatarak:

"Kızım mı?" diye haykırdı. "Ah bedbaht, çık dışarı, yoksa gebertirim seni."

"Henüz iki saat dolmadı. Hem kendi gözünüzden hem de benimkinden düşmeden ne öldürebilirsiniz ne de ele verirsiniz beni."

General suçluyu tetkike kalktı. Fakat gözlerini eğmek zorunda kaldı. Ruhunu ikinci defa olarak darmadağın eden bir bakışın dayanılmaz pırıltısına mukavemet edemiyordu. İradesinin şimdiden zayıfladığını hissederek daha fazla gevşeklik göstermekten çekindi.

"Bir ihtiyarı öldürmek ha!" dedi. Ve ona pederane bir eda ile karısıyla çocuklarını göstererek; "Siz hiç mi aile görmediniz?" diye ilave etti.

Alnı hafifçe kırışan yabancı:

"Evet bir ihtiyar..." dedi.

General misafirine bakmaya cesaret edemedi.

"Çekiliniz artık." dedi. "Anlaşmamız sona erdi, sizi öldürecek değilim, darağacının vekilharcı olamam ben. Hayır, hayır amma çıkın dışarı. Bize dehşet veriyorsunuz."

Suçlu, tevekkülle:

"Biliyorum..." dedi. "Fransa'da emniyetle ayak basabileceğim tek köşe yok. Fakat adalet de Tanrı gibi bütün hususiyetleri bilse, ölen mi canavar, öldüren mi; orasını tahki-

ka tenezzül etse, göğsümü gere gere insanlar arasında kalabilirdim. Baltayla parçalanan bir adamın mazisinde cinayetler sezmiyor musunuz? Ben âciz olan beşeri adaletin yerini tuttum, hem hâkim oldum hem cellat. İşte cinayetim. Adiyö mösyö. Misafirperverliğinize acı da kattınız amma hatırasını unutmayacağım. Dünyadaki insanlardan birine karşı, ruhumda minnet duygusu olacak ki o da sizsiniz. Yalnız gönül isterdi ki daha âlicenap olasınız.

Kapıya doğru yürüdü. O esnada genç kız, annesine eğilerek kulağına bir şey fısıldadı.

"A...a..."

Karısınının kopardığı bu çığlık, Moïna'nın öldüğünü görmüş gibi titretti General'i.

Hélène ayakta idi. Katil, gayri ihtiyari geri döndü, yüzünden aileye karşı bir nevi dehşet duyduğu belliydi. Marki:

"Neniz var cicim?" diye sordu.

Kadın:

"Hélène takip etmek istiyor onu..." dedi.

Katil kızardı. Hélène yavaş sesle:

"Madem ki annem, gayri iradi bir nidayı bu kadar fena tefsir ediyor, arzularını yerine getireceğim."

Etrafını adeta vahşi bir gururla süzen genç kız, gözlerini eğdi ve şaşılacak bir tevazu içinde durdu.

General:

"Hélène," dedi. "Yukarıki odaya çıktınız öyle mi?"

"Evet, babacığım."

İhtilaçlı titreyişler arasında kısılan bir sesle sordu:

"Hélène, bu adamı ilk defa mı gördünüz?"

"Evet, babacığım."

"Şu halde hiç de tabii değil, böyle."

"Belki tabii değil amma, hakikat babacığım."

Markiz kocasının işitebileceği yavaş bir sesle:

"Hélène!" dedi. "Ah kızım. Kalbinizde gelişmesine çalıştı-

ğım şeref, iffet, fazilet prensiplerini tamamen yalancı çıkarıyorsunuz. Demek bu uğursuz saate kadar içiniz dışınız yalandı. Şu halde arkanızdan gözyaşı dökmeye değmez. Gönlünüzü çelen bu yabancının ahlâki üstünlüğü mü, yoksa cinayet işleyenler için zaruri olan kudreti mi. Zannetmek istemem ki."

Hélène soğuk bir tavırla:

"Nasıl isterseniz öyle zannedin madam," cevabını verdi.

Fakat o anda gösterdiği seciye kuvvetine rağmen, bakışlarındaki ateş gözlerinde yuvarlanan yaşları güçlükle kurutabildi. Yabancı, genç kızın ağlayışından, annesinin neler söylediğini hissetti. Kartalınkine benzeyen bir bakış atfetti Markiz'e. Kadının gözleri bu korkunç adamın aydınlık ve parlak nazarlarıyla karşılaşınca; ruhunda Leyden şişesine dokunduğumuz veya bir yılanla karşılaştığımız zaman hasıl olan sadmeye benzer bir ürperti duydu.

Kocasına:

"Dostum," diye bağırdı. "Bu adam iblistir, her şeyi keşfediyor."

General zile basmak için ayağa kalktı. Hélène şiddetle:

"Sizi ele veriyor..." diye seslendi.

Yabancı gülümsedi. Bir adım ilerleyerek Marki'nin kolunu tuttu. Ve ona sersemleten, takatini kesen bir bakış fırlatarak:

"Misafirperverliğine mukabele edeceğim," dedi. "Ödeşmiş olacağız. Kendimi bizzat teslim etmek suretiyle alçakça bir hareket yapmanızı önlemiş olacağım. Zaten bundan sonra yaşayacağım da ne olacak?"

Hélène, ona, ancak genç kızların bakışlarında görülebilen bir ümitle:

"Nedamet duyabilirsiniz..." dedi.

Katil, başını gururla kaldırarak, tannan [çınlayan] bir sesle:

"Asla..." cevabını verdi.

Baba, kızına:

"Elleri kan içinde..." dedi.

Genç kız cevap olarak:

"Silerim onları..." dedi.

General, yabancıyı göstermeye cesaret edemeden ona sordu.

"Amma o sizi istiyor mu bakalım, biliyor musunuz bari?"

Yabancı Hélène'e doğru ilerledi. Genç kızın masum ve mahcup güzelliği, şuaları yüzünün en ince çizgilerini renklileştiren (ve tabir caizse) kabartmalaştıran deruni bir ışıkla aydınlanmış gibiydi.

Hâlâ alev saçan gözleriyle bu latif mahluku süzerek, derin bir heyecanla:

"Fedakârlığınızı reddetmek, sizi sizin hesabınıza sevmek ve babanızın sattığı iki saatlik ömrü ödemiş olmak değil midir?"

Hélène yürekler parçalayan bir eda ile:

"Ya siz de beni reddediyorsunuz öyle mi?" dedi. "O halde hepinize elveda, ben de gider ölürüm."

Babayla anne bir ağızdan:

"Bu da ne demek?" diye haykırdılar.

Genç kız hiç ağzını açmadı. Manalı bir bakışla Markiz'i süzdükten sonra gözlerini eğdi.

Yabancı aralarına girdi gireli garip bir imtiyaz kazanmıştı. Generalle karısı sözle veya hareketle tesirinden kurtulmaya çalıştıkça gözlerinden fışkıran sersemletici ışıkla izahı imkânsız bir uyuşukluğa düşmüşlerdi. Gevşeyen muhakemeleri, altında ezildikleri bu tabiat üstü kudretten sıyrılmaları hususunda pek faydalı olamıyordu. Havanın ağırlaştığını hissediyor, güçlükle nefes alabiliyorlardı. İçlerinden bir ses, aczinizin sebebi bu adamdır, diyor fakat onlar kendilerini tazyik eden kuvveti itham edemiyorlardı. General, bu manevi can çekişme içinde, bütün gayretlerini, kızının bocalayan muhakemesi üzerinde müessir olmaya harcamak lazım-

geldiğini sezdi. Onu belinden yakaladı ve katilden uzağa bir pencere aralığına götürdü.

Yavaş sesle:

"Sevgili yavrum," dedi. Kalbinde birdenbire garip bir aşk doğmuş olsaydı, iffet dolu hayatın, saf ve dindar ruhun kuvvetli bir seciyen olduğunu kaç defa ispat etti, onun için böyle bir çılgınlığa hemen hâkim olabilirdin, eminim buna. Demek ki bu hareketinde bir sır var, pekâlâ. Kalbim müsamaha doludur, oraya bütün içini dökebilirsin. Yüreğimi parçalasan da acılarımı susturmasını ve itiraflarını mutlak bir sükûtla karşılamasını bileceğim, çocuğum. Hadi söyle. Erkek kardeşlerine veya küçük hemşirene gösterdiğimiz sevgiyi mi kıskanıyorsun? Kalbinde bir aşk inkisarı mı var? Burada mustarip misin? Konuş seni böyle aileni yüzüstü bırakmaya, en büyük cazibesinden mahrum etmeye, annenden, kardeşlerinden ayırmaya sevk eden hangi amillerdir [etken]? Anlat bana."

Genç kız:

"Baba..." dedi. "Ne kimseyi kıskanıyorum ne kimseye meftunum, hatta diplomat dostunuz Mösyö de Vandenesse'i bile."

Markiz sarardı, onu seyreden kızı sustu.

"Er geç gidip bir erkeğin himayesi altında yaşayacak değil miyim?"

"Orası doğru."

"Hayatımızı kime bağladığımızı bilir miyiz hiç? Ben inanıyorum bu adama."

General sesini yükselterek:

"Çekeceğin acıları hiç düşünmüyor musun?"

"Onunkileri düşünüyorum."

Baba:

"Ne biçim hayat?" dedi.

Kız mırıldanarak:

"Bir kadına layık hayat," dedi.

Kendinde tekrar konuşma kudreti bulan Markiz:

"Pek bilgiçmişiniz..." dedi.

"Madam suallere göre cevap veriyorum, amma arzu ederseniz daha açık konuşurum."

"Her şeyi söyleyin kızım, anneyim ben, (kız Markiz'e baktı, Markiz durakladı.) Hélène, sitem edecekseniz onlara da katlanırım, herkesin nefret ettiği bir adamın peşine düştüğünüzü görmektense!"

"Siz de görüyorsunuz ki madam, ben de olmasam yapayalnız kalacak."

General:

"Kâfi hanım!" diye bağırdı. "Artık yalnız bir kızımız var." Hâlâ uyumakta olan Moïna'ya baktı, Hélène'e doğru dönerek, "Sizi bir manastıra kapayacağım," diye ilave etti.

Genç kız yeis verici bir sükûnetle:

"Hay hay baba..." dedi. "Orada ölürüm, benim hayatımdan, ve onun ruhundan ancak Tanrı'ya karşı sorumlusunuz.

Bu sözlerden sonra ortalığı derin bir sükût kapladı. İçtimai hayatın gündelik duygularını örseleyen bu sahnenin seyircileri birbirlerine bakmaya cesaret edemiyorlardı. Marki birdenbire tabancalarını gördü, birini yakaladı, süratle horozunu kaldırarak yabancıya doğru tuttu. Horozun gürültüsüne dönen adam, sakin ve nafiz [içe işleyen] nazarlarla [bakış] baktı General'e. Marki'nin dayanılmaz bir kuvvetle gevşeyen kolu yanına düştü, tabanca halının üstüne yuvarlandı. Bu korkunç mücadelede mağlup düşen General:

"Kızım," dedi. "Serbestsiniz. Razı olursa annenizi kucaklayın. Bana gelince, artık ne yüzünüzü görmek istiyorum ne sesinizi duymak."

Anne genç kıza:

"Hélène," dedi; "düşünün ki sefalete düşeceksiniz."

Yabancının geniş göğsünden kopan bir hırıltı bakışları üzerine çekti. Yüzünde küçümseyen bir ifade okunuyordu. General ayağa kalkarak:

"Size karşı gösterdiğim misafirperverlik bana pek pahalıya mal oluyor," diye haykırdı. "Az önce nihayet bir ihtiyarın canına kıymıştınız, şimdi bütün bir aileyi öldürüyorsunuz. Ne olursa olsun bu evde bir felaket baş gösterecektir."

Katil, General'e sabit nazarlarla bakarak:

"Peki, ya kızınız mesut olursa?" dedi.

Baba büyük bir gayret sarf ederek:

"Sizinle beraberken mesut olursa esef etmeyeceğim [üzülmek]."

Hélène mahcup bir eda ile babasının önünde diz çöktü, okşayan bir sesle:

"Babacığım," dedi. "Beni ister şefkatinizin hazinelerine gömün, ister en ağır tekdirlerle [azarlama] paylayın; sizi sever ve sayarım. Amma yalvarırım size, son sözleriniz öfkeli olmasın!"

General kızına bakmaya cesaret edemedi. O anda yabancı ilerledi, yüzünde dalgalanan tebessümde hem şeytani bir mana vardı, hem de semavi:

"Siz ki bir katilden ürkmüyorsunuz ey şefkat meleği..." dedi. "Madem ki hayatınızı bana tevdi etmekte ısrar ediyorsunuz. Gelin..."

Baba haykırdı:

"Olur şey değil."

Markiz kızına fevkalade bir bakış atfetti ve ona kollarını açtı.

Hélène ağlayarak kucağına atıldı:

"Elveda, elveda anne..." dedi.

Yabancıya cesur bir işaret yaptı, adam titredi. Babasının elini öptükten, süratle fakat hoşlanmadan Moïna ile küçük Abel'i kucakladıktan sonra katille beraber gözden kayboldu.

Kaçanların ayak sesini dinleyen General: "Hangi yoldan gidiyorlar?" diye haykırdı. Sonra karısına hitabederek: "Madam, kendimi rüyada sanıyorum. Bu macerada benim anlamadığım bir sır var, herhalde siz biliyorsunuzdur."

Markiz titredi.

"Birkaç zamandan beri kızınız fevkalade hayalperest ve taşkın bir hal almıştı," dedi. "Ahlâkındaki bu temayülle [eğilim] mücadele etmeye çok çalıştım amma."

General:

"Söylediklerinizi vazıh [açık] değil..." dedi.

Fakat bahçede kızının ve yabancının ayak seslerini işitir gibi olduğundan, sözünü tamamlamadı. Hızla pencereyi açarak:

"Hélène!" diye bağırdı.

Bu feryat, boş bir kehanet gibi gecenin içinde kayboldu. O zamana kadar şeytani bir kudretin hükmü altında kalan General, bu ismi telaffuz eder etmez, sanki tılsım bozulmuştu. Çehresinde bir zekâ ışığı dalgalandı. Az önce geçen sahneyi apaçık gördü. Bir türlü anlayamadığı zaafına lanet okudu. Kalbinden başına ve ayaklarına sıcak bir ürperti yayıldı. Tekrar kendisine gelmiş, korkunçlaşmış, intikama susamıştı. Müthiş bir çığlık kopardı:

"İmdat, imdat!.."

Zillere koştu, kıracak şekilde çalarak ortalığı velveleye verdi. Bütün uşaklar, zıplayarak uyandı. O boyuna bağırıyordu. Sokağın pencerelerini açtı. Jandarmaları çağırdı. Süvarilerin daha hızlı yürümesini, adamlarının bir an önce uyanmasını, komşuların süratle gelmesini temin için havaya tabanca sıktı. Köpekler efendilerinin sesini tanıyarak havladılar. Atlar kişneyip eşindi. Sakin gecenin koynunda korkunç bir velvele koptu. Kızının arkasından koşmak için merdivenleri inen General, her taraftan dehşete düşen adamlarının geldiğini gördü.

"Kızım, Hélène kaçırıldı. Bahçeye koşun, sokağı çevirin, jandarmalara açın kapıyı, katil var."

Kızgınlığın verdiği kuvvetle, büyük çoban köpeğinin zincirini kopardı.

Ona, "Hélène, Hélène..." dedi.

Köpek arslan gibi zıpladı, hiddetle havladı ve bahçeye öyle hızla fırladı ki General takip edemedi. O anda sokakta dörtnala koşan at sesleri işitildi. General telaşla kapıyı açtı:

"Onbaşı!" diye bağırdı. "Gidin, Mösyö de Mauny'nin katilinin yolunu kesin! Bahçemden geçtiler. Çabuk, Picardie Tepesi'nin yollarını kuşatın. Ben bütün tarlalarda, korularda, evlerde araştırma yapacağım." Adamlarına; "Siz de yolu bekleyin, şehir kapısından Versailles'a kadar gözetleyin."

Kendisi de, oda hizmetçisinin getirdiği bir tüfeği yakaladı ve köpeğe "Ara," diye bağırarak, bahçeye fırlattı. Uzaklarda korkunç havlamalar duyuldu. Köpek seslerinin geldiğini tahmin ettiği tarafa doğru ilerledi.

Sabahın yedisiydi. Jandarmaların, General'in, uşakların, komşuların araştırması boşa çıkmıştı. Köpek dönmemişti. Yorgunluktan bitap düşen ve kederinden ihtiyarlayan Marki salona döndü. Öteki üç çocuğu orada idi. Amma salon General'in gözüne bomboş göründü. Karısına bakarak:

"Kızınıza karşı pek soğuk davrandınız," dedi. Gergefte, başlanmış bir çiçeği göstererek, "İşte ondan bize kalan şey," diye ilave etti. "Az önce burada idi. Şimdi kayboldu, kayboldu."

Ağladı, başını avuçlarının içine aldı. Bir an, öylece ve sessiz durdu. Bu salon ona az önce, aile saadetinin en nefis levhasını arzediyordu. Habuki şimdi etrafına bakmaya cesaret edemiyordu. Fecrin ışıkları, can çekişen lambalarla boğuşuyordu. Mumların kâğıt festonları [süsleri] yanıyordu. Her şey babanın ümitsizliğiyle hemahenkti. Bir müddet sustuktan sonra gergefi göstererek:

"Bunu yok etmek lazım," dedi. "Onu hatırlatan hiçbir şeyi görmeye tahammülüm yok."

Marki ile kızının hiçbir şey yapmadan büyük kızlarını kaybetmek talihsizliğine uğradıkları o korkunç Noel gecesi, onlara talihin bir ihtarı mahiyetinde idi. Borsa simsarının iflası Marki'yi de batırdı. Ailesine eski servetini kazandırmak için karısının malını mülkünü, rehine koyarak, yeni bir teşebbüse girmişti. Fakat bu işin de ters gitmesi yüzünden elindeki avcundakini kaybetti. Ümitsizlikle her çareye başvurmaya kalkan General nihayet memleketi terk etti. Fransa'dan ayrılalı altı yıl olmuş, bu müddet zarfında, ailesi ondan pek seyrek haber alabilmişti. Amerika cumhuriyetlerinin bağımsızlığı İspanya tarafından tanınmadan birkaç gün önce döneceğini bildirdi.

Güzel bir sabahtı. Uzun emekler, Meksika'ya, Kolombiya'ya yapılan tehlikeli seyahatler pahasına elde ettikleri servetlerle bir an önce vatanlarına dönmek isteyen bazı Fransız tüccarları, bir İspanyol brik'inde[2] Bordeaux'dan birkaç mil ötede idiler.

Yorgunlukların veya acıların vaktinden evvel kocattığı bir adam küpeşteye dayanmış, güverteye toplanan yolcuların seyrettikleri manzaraya karşı lakayt duruyordu. Deniz seferinin muhataralarından yakayı kurtaran ve sabahın ışıklarıyla davet edilen yolcular, sanki yurt toprağını selamlamak için hep köprüye çıkmışlardı. İçlerinden birçoğu, uzaklarda Gaskonya'nın deniz fenerlerini, binalarını, ufukta yükselen bulutların fantastik şekilleriyle kaynaşan Cordouan'ın kulesini muhakkak görmek istiyordu.

Brik'in önünde cilveleşen yaldızlı saçak ve arkasında çizgileri çabucak silinen uzun köpükler de olmasa yolcular, okyanusun ortasında hareketsiz durduklarını sanacaklardı, deniz o kadar durgundu. Gönül alan bir berraklık vardı gök-

2 Brik: İki direkli yelken gemisi.

te. Koyu rengi perde perde hafifleyerek, belli belirsiz suların mavimsi rengiyle kaynaşıyordu. Gökle suların birleştiği çizgi, yıldızlar gibi ışıl ışıldı. Güneş, suların sonsuzluğunda milyonlarca fasetler [façetalar] kıvılcımlandırıyordu. Öyle ki, adeta sular, gökten daha aydınlıktı. Pek tatlı bir hava brikin bütün yelkenlerini şişirmişti. Kar kadar beyaz olan bu ağlar, dalgalanan bu sarı bayraklar bu karmakarışık halat yığınları, fezanın, gök ve denizin parlak fonunda keskin çizgilerle teressüm ediyordu. Güzel bir gün, serin bir rüzgâr, yurdun manzarası, sakin bir deniz, melankolik bir hışırtı, randevuya uçan bir kadın gibi okyanusun üstünde kayan şirin ve tenha bir brik. Ahenklerle dolu bir tablo. İnsan ruhunun hareketle kaynaşan bir noktadan hareketsiz mesafeleri kavrayabildiği bir sahne idi bu. Hayatla yalnızlık, sesle sükût arasında şaşırtıcı bir karşılaşma vardı; öyle ki hayat ve ses hangi tarafta idi, yoklukla sükût nerede idi? Tayin etmek imkânsızdı; bunun için hiçbir ses bu semavi büyüyü ihlal etmiyordu.

İspanyol kaptan ve Fransız yolcular, hatıralarla dolu dinî bir istiğraka [meditasyon] dalmışlardı. Kimi oturmuş, kimi ayakta duruyordu. Ferahlı çehreler, geçmişteki ıstırabların, baştan başa unutulduğunu gösteriyor, bu adamlar, bu şirin yelkenlinin beşiğinde, altın bir rüya içinde imişler gibi sallanıyorlardı.

Fakat küpeşteye dayanan ihtiyar yolcu, arada bir kaygılı gözlerle ufka bakıyor, yüzünün bütün çizgilerinden talihe güvensizlik akıyor, sanki Fransa toprağına yetişemeyeceklermiş gibi telaşlı görünüyordu. Bu zat Marki idi. Kader, ümitsizliğinin feryat ve gayretlerine karşı sağır kalmamıştı. Beş yıllık çetin emekler ve teşebbüsler sonunda mühim bir servet kazanmış bulunuyordu. Bir an önce yurduna varmak ve ailesine saadet götürmek için sabırsızlandığından, Havanalı bazı tüccarlara uyarak, onlarla birlikte Bordeaux'ye ha-

mule [yük] alan bir İspanyol gemisine binmişti. Bununla beraber, hep fena şeyler seze seze yorulan muhayyilesi, ona geçmişteki saadetinin en şirin imajlarını çiziyordu. Uzakta, toprağın esmer çizgisini gördükçe, karısıyla çocuklarını karşısında sanıyor, kendini, köşesinde, aile kucağında hayalliyor, okşandığını hissediyordu. Şimdi Moïna güzelleşmiş, serpilmiş, bir genç kız gibi ciddileşmişti. Bu fantastik levha, kafasında bir gerçek kuvvetiyle canlanınca gözlerinde yaşlar kümelendi, o zaman heyecanını saklamak ister gibi, toprağı müjdeleyen sisli çizginin karşısındaki buğulu ufka baktı.

"Odur..." dedi. "Takip ediyor bizi."

İspanyol kaptan:

"Nedir o?" diye seslendi.

General:

"Bir gemi," diye fısıldadı.

Kaptan Gomez:

"Onu dün de gördüm. Cevabını verdi." Sonradan içinden geçenleri anlamak ister gibi General'e bakarak usulca ilave etti, "Hep bizim peşimizde."

İhtiyar asker:

"Amma niçin hâlâ yetişmedi, anlamıyorum; zira sizin Saint-Ferdinand'dan çok daha mükemmel bir yelkenli."

"Herhalde bir hasara uğramış, bir yarıktan su almıştır."

Fransız:

"Amma gittikçe yaklaşıyor," dedi.

Kaptan kulağına:

"Bu Kolombiyalı bir korsan gemisidir," diye fısıldadı. "Karaya daha altı mil var, rüzgâr da hafifledi."

"Yürümüyor, adeta uçuyor mübarek, sanki iki saate kadar avını elden kaçıracağını biliyor, ne cesaret."

Kaptan:

"O," dedi. "Ne diyorsunuz, boşuna Othello dememişler ona. Son zamanlarda bir İspanyol fregatını batırdı, halbu-

ki ancak otuz topu var. Tek korktuğum o idi. Antillerde kol gezdiğini biliyordum." Bir an durdu, kendi gemisinin yelkenlerine baktı. "Rüzgâr artıyor, yetişeceğiz," dedi, "lazım da! Parislide insaf falan arama."

Marki:

"Amma o da yetişiyor," cevabını verdi.

Othello ancak üç mil ötede idi. Her ne kadar mürettebat, Marki ile kaptan Gomez arasında geçen konuşmayı duymamışsa da, yelkenlinin görünüşü, tayfaların ve yolcuların birçoğunu onların bulunduğu tarafa getirmişti. Amma, aşağı yukarı hepsi bunu bir ticaret gemisi sanarak, yaklaşmasını alaka ile seyrediyorlardı. O sırada bir tayfa kaba bir lisanla;

"Vay canına," diye bağırdı. "Yandık be; işte Parisli kaptan."

Bu korkunç isim, brike dehşet saçtı ve anlatılması imkânsız bir karışıklık doğurdu. Bu tehlikeli anda, ne pahasına olursa olsun karaya ulaşmak isteyen İspanyol kaptan sözleriyle tayfalarına geçici bir cesaret aşıladı. Serenlerin süslediği yelkenlerin bütün sathını rüzgâra vermek için, yaprak yelkenlerini ve iskeleleri süratle koydurmaya çalıştı. Fakat bu manevralar, ancak büyük güçlüklerle başarılabildi, tabiatıyla bir harp gemisinde hâkim olan o cazip ahenkten mahrumdular. Yelkenlerinin vaziyeti sayesinde kırlangıç gibi uçan Othello görünüşte o kadar az mesafe kazanıyordu ki zavallı Fransızlar tatlı bir hayale kapıldılar. İşitilmemiş gayretlerden, Gomez'in jestleri ve sözleriyle yardım ettiği ustaca bir manevradan sonra, tam Saint-Ferdinand yeni bir hız kazanacağı sırada, serdümenin herhalde isteyerek yaptığı yanlış bir hamle gemiyi fena bir istikamete soktu. Yelkenlere yandan çarpan rüzgâr onları öyle hızla söndürdü ki kontra bastonlar kırıldı. Anlatılmaz bir öfke kaptanın çehresini yelkenlerinden daha beyaz yaptı. Bir sıçrayışta serdümenin üzerine atıldı, o kadar hızlı bir darbe savurdu ki, hançer adama dokunmadı. Fakat onu denize yuvarladı. Dümeni kendisi yakala-

yarak zarif ve yiğit gemisini karmakarışık korkunç bir kargaşalığa uğratan vaziyeti tamire çalıştı. Gözlerinden ümitsizlik yaşları akıyordu. Zira, hünerimiz sayesinde kazanacağımız başarıyı yalancı çıkaran bir ihanet bize bir sevgilinin ölümünden daha çok acı verir. Fakat kaptan küfrü bastıkça iş tersine döndü. Karadan duyarlar ümidiyle imdat topunu bizzat attı. O anda çileden çıkaran bir hızla yaklaşan korsan gemisi de buna, güllesi Saint-Ferdinand'dan on kulaç ötede denize saplanan bir top ateşiyle cevap verdi. General:

"Allah kahretsin..." diye haykırdı. "Amma nişan alıyorlar. Hususî surette yaptırılmış kaval topları var."

Bir tayfa:

"Görüyor musunuz?" dedi. "O konuşunca susmak lazım." Parisli bir İngiliz gemisinden bile çekinmez. Dürbünüyle kara cihetinde hiçbir şey göremeyen kaptan ümitsiz, ümitsiz:

"Çare kalmadı," dedi. "Umduğumdan çok daha uzaktayız Fransa'dan."

General:

"Niçin yese düşüyorsunuz?" diye sordu. "Bütün yolcularınız Fransız. Geminizi kiralayan onlar; korsan da Parislidir diyorsunuz, çekin beyaz bayrağı."

Kaptan:

"Bizi batırır," cevabını verdi. "Tabii vaziyete göre hareket edecek, zengin bir avı kaçırmak ister mi?"

"Eşkıya ise, o başka."[3]

Tayfa vahşi bir tavırla:

"Eşkıya mı? Yok canım," dedi. "O daima usule uygun hareket eder, ne yapacağını bilir."

General, gözlerini göğe kaldırarak:

3 Korsan, bir kişinin malı olan ve harp icaplarına göre silahlandırılan bir ticaret gemisine veya kaptanına verilen isimdir. Korsanlık az çok muntazam ve resmen tanınmış bir meslektir. Harp ilan edilince, en gözü pek gemiciler, hükümetten düşman gemilerini avlayıp yağma etmek müsaadesini alır. Halbuki pirat harp, sulh dinlemez, deniz eşkiyasıdır.

"Ne söyleyeyim," dedi, "katlanacağız."

Kendinde gözyaşlarını zapt etmek kudretini buluyordu henüz. O konuşurken, daha iyi nişanlanan ikinci bir mermi Saint-Ferdinand'ın teknesini delip geçti.

Kaptan mahzun bir tavırla:

"Orse alabanda," dedi.

Parislinin namusunu müdafaa eden tayfa bu ümitsiz manevraya büyük bir anlayışla yardım etti. Gemidekiler, yarım saat öldürücü bir yeis içinde beklediler. Saint-Ferdinand'da beş yolcunun servetini teşkil eden beş milyon gümüş İspanyol sikkesi vardı. General'in serveti bir milyon yüz bin frangı buluyordu. Nihayet Othello on tüfek atımı mesafeye yaklaşmıştı. Ateş etmeye amade on iki topunun tehditkâr ağızları açıktan açığa görülüyordu artık sanki o derece hızlı yürümesi için şeytanlar üflüyordu arkasından. Fakat usta bir bahriyelinin gözü, bu süratin hikmetini kolayca sezebilirdi. Bunun için brik'in ilerleyişine, dar ve uzun şekline, direklerinin yüksekliğine, yelkeninin biçimine, teçhizatının şaşılacak hafifliğine, tek insan gibi hareket eden tayfalarının maharetine bir göz atmak kâfiydi. Bir yarış hayvanı ve yırtıcı bir kuş kadar kurnaz ve atik olan bu narin geminin her halinden belliydi ki, içindekiler, kudretlerine hudutsuz bir güvenç duymaktadırlar.

Korsan gemisinin mürettebatı, sessiz ve hazırdılar, mukavemete kalksa Saint-Ferdinand'ı tuzla buz edeceklerdi. Bereket ki, hocasının suç üstü yakaladığı bir talebe gibi hareketsiz kaldı.

General, İspanyol kaptanın elini sıkarak:

"Bizim de, toplarımız var..." dedi.

Kaptan, ihtiyar askere yeis ve cesaret dolu gözlerle bakarak:

"Adam hani?" dedi.

Marki etrafını süzdü ve ürperti geçirdi. Dört tücccar sapsarı kesilmişlerdi, titriyorlardı. Tayfalar bir arkadaşın etrafı-

na toplanmış, galiba Othello'da iş bulmak için danışıp görüşüyor ve haris bir tecessüsle korsan gemisine bakıyorlardı. Gözleriyle birbirini süzerek yiğitçe fikirler teati eden lostroma, kaptan ve Marki idi yalnız.

"Ah kaptan Gomez! Bir zaman kalbim parçalanarak vatanımı ve ailemi terk ettim. Tam çocuklarıma neşe ve saadet götürürken yine mi ayrılacağım onlardan."

General gözlerinden akan yeis yaşlarını denize dökmek için döndü ve orada korsan gemisine doğru yüzen serdümeni gördü.

Kaptan:

"Şüphesiz ki bu defa ailenize ebediyen veda edeceksiniz."

Fransız, İspanyol'a o kadar şaşkın nazarlarla baktı ki adam ürktü. O sırada iki gemi borda bordaya gelmişlerdi. Müretebatı gören General, kaptan Gomez'in bu meşum kehanetine hak verdi. Her topun etrafında üç adam duruyordu. İnsan onların atletik vaziyetlerini, kaba ve sert çizgilerini, çıplak ve adalî kollarını görünce tunçtan heykeller zannederdi. Ecel bile onları ancak devirmeden öldürebilirdi. Tepeden tırnağa kadar silahlı, canlı, çevik ve güçlü kuvvetli tayfalar kıpırdamadan duruyorlardı. Güneş bütün bu sert çehreleri şiddetle yakmış, meşgaleler katılaştırmıştı. Ateşten çiviler gibi parlayan gözleri azimkâr zekâlar ve cehennemî zevkler ifade ediyordu. İnsanlar ve şapkalar ile kararan güvertede hüküm süren sükût bu şeytan heriflere boyun eğdiren kuvvetli bir iradenin sarsılmaz disiplinini gösteriyordu. Başbuğ büyük bir serenin altında, ayakta ve silahsızdı, kollarını kavuşturmuştu. Yalnız ayaklarının ucunda bir balta duruyordu. Güneşten korunmak için başına geniş kenarlı bir fötr geçirmişti. Şapkanın gölgesi yüzünü saklıyordu. Efendilerinin önünde yere yatan köpekler gibi, topçular, askerler, tayfalar, bir kaptanlarına bir de tüccar gemisine bakıyorlardı. İki brik birbirine dokununca, sarsıntı korsanı hülyasın-

dan uyandırdı. İki adım ötede duran genç bir korsanın kulağına bir şeyler fısıldadı.

Muavini:

"Borda kancaları!" diye bağırdı.

Ve Saint-Ferdinand, Othello tarafından mucizeli bir hızla kancalandı. Başbuğun usulca söylediği ve yamağının tekrarladığı emirler mucibince [gereğince], muhtelif vazifeler alan adamlar, tayfaların, yolcuların elini bağlamak ve hazineleri yağma etmek için, duaya giden rahipler gibi, ele geçirdikleri geminin güvertesine çıktılar. Bir anda Saint-Ferdinand'ın erzakı, para dolu fıçıları, tayfaları, Othello'nun köprüsüne taşındı. General eli bağlanıp bir emtia gibi denk üzerine fırlatılırken kendini rüyada sanıyordu. Başbuğ yamağı ve lostromalık yaptığı anlaşılan bir tayfa meclis kurmuşlardı. Kısa süren bu müzakere bittikten sonra lostroma ıslıkla adamlarını çağırdı. Verdiği emir üzerine hepsi de Saint-Ferdinand'a sıçradılar. Halatlara tırmandılar, serenlerini, yelkenlerini alet ve edevatını, cenk meydanında –can veren arkadaşının çoktandır göz diktiği ayakkaplarını ve kaputunu soyan bir asker süratiyle– yağma ettiler.

Müzakere esnasında başbuğun jestlerini ve brikini talan eden tayfaların hareketlerini gözetleyen İspanyol kaptan, General'e soğukkanlılıkla,

"Mahvolduk..." dedi.

General de aynı tavırla;

"Nasıl?" diye sordu.

İspanyol:

"Bize ne yapacaklarını sanıyorsunuz? Anlaşılan Saint-Ferdinand'ı Fransa veya İspanya limanlarında güç satacaklarını tahmin etmişler, başlarına bela olmasın diye, batıracaklar, bize gelince, hangi limana yanaşmak zorunda kalacaklarını bilmezken bir de bizim boğazımızı mı düşünecekler?"

Kaptan henüz sözünü bitirmemişti ki, General denize dü-

şen birçok cisimlerin hasıl ettiği boğuk bir sesin takip ettiği korkunç bir velvele duydu. Döndü ve dört tüccarı göremedi. Vahşi çehreli sekiz topçunun elleri henüz havada idi.

İspanyol:

"Ben size söylememiş miydim?" dedi.

Marki birdenbire mahmurluktan uyandı. Deniz tekrar durgunlaşmıştı. Talihsiz yol arkadaşlarının gömüldüğü yeri dahi seçemedi. Onlar henüz balıklara yem olmamışlarsa, elleri ayakları bağlı dalgaların altında idiler. Kendisinden birkaç adım ötede, hain serdümen ve az önce Parisli kaptanın kudretini öven tayfa korsanlarla yarenlik ediyor ve parmaklarıyla, arkadaşları içinde, Othello mürettebatı arasında yer almaya layık gördükleri tayfaları işaret ediyorlardı. İki muço, küfür savurmalarına aldırmadan öteki tayfaların ayağını bağlıyorlardı.

Seçim bitince, sekiz topçu mahkûmları yakaladılar ve hiç merasime lüzum görmeden denize fırlattılar. Korsanlar şeytani bir tecessüsle bu adamların suya düşüşüne, çehrelerinin büzülüşüne, son işkencelerine bakıyor, fakat yüzlerinde ne istihza, ne şaşkınlık, ne merhamet okunuyordu. Onlar için basbayağı bir hadise idi bu. Belli ki böyle şeylere alışıktılar. En yaşlılar tercihan sabit ve karanlık nazarlarla, büyük serenin dibine yerleştirilen para dolu fıçılara bakıyorlardı. General'le kaptan Gomez bir denkin üzerine oturmuşlar, adeta donuk bir bakışla birbirine ne yapacaklarını soruyorlardı. Çok geçmeden Saint-Ferdinand gemisinde bulunanlardan yalnız onlar kalmıştı. İki casusun İspanyol bahriyelileri arasından seçtiği yedi tayfa şimdiden neşe ile Perulu olup çıkmışlardı.

Mert ve âlicenap bir öfkeye kapılan General, acısını da ihtiyatkârlığını da unutarak:

"Ne canavar herifler!" diye bağırdı.

Gomez soğukkanlılıkla:

"Zarurete boyun eğiyorlar," cevabını verdi. "Onlardan biri elinize düşseydi, vücuduna kılıcınızı saplamaz mıydınız?"

Başbuğ yamağı İspanyol'a doğru dönerek:

"Kaptan," dedi. "Parisli methinizi duymuş. Antillerin ve Brezilya sahillerinin dar boğazlarını bilen tek gemici olduğunuzu söylüyor bize.."

Kaptan küçümseyen bir nida ile genç korsanın sözünü kesti:

"Bahriyelice, tam İspanyolca, Hıristiyanca öleceğim, anlıyor musun?"

Genç muavin:

"Denize!" diye bağırdı. "Bu emir üzerine iki topçu Gomez'i yakaladı."

General korsanları durdurarak:

"Siz alçak heriflersiniz!" dedi.

Başbuğ yamağa:

"Pek öfkelenmeyin bey baba, kırmızı şeridiniz belki kaptan üzerinde tesir yapar amma, vız gelir bana. Az sonra sizinle de iki laf ederiz.

O anda boğuk bir gürültü, General'e, yiğit Gomez'in bahriyelice öldüğünü anlattı, hiçbir feryat duyulmamıştı. Marki korkunç bir hiddet nöbeti içinde:

"Ya malım, ya canım!" diye bağırdı.

Korsan sırıtarak:

"Ha şöyle..." dedi. "Şimdi bal alacak çiçeği buldunuz."

Muavinin bir işareti üzerine iki tayfa Fransız'ın ayağını bağlamaya koştular. Fakat o beklenilmeyen bir cüretle muvinin belindeki kılıcı sıyırıverdi. Mesleğinin eri eski bir piyade generali olduğunu göstererek çevikçe savurmaya başladı.

"Ah haydutlar. Napoléon'un eski bir askerini öyle istiridye gibi denize atamazsınız!"

Serkeş Fransız'ın burnunun dibinde sıkılan tabancalar Saint-Ferdinand'daki alât ve edevatın taşınmasına nezaret

eden başbuğun dikkatini çekti. Adam hiç heyecan duymadan gelip cesur generali arkadan yakaladı, hızla kaldırdı. Kenara sürükledi, eski bir sırık gibi denize fırlatmaya hazırlanırken, General, kızını kaçıran adamın vahşi gözleriyle karşılaştı. Baba ile damat lahzada birbirini tanıdılar. Kaptan, sanki Marki'nin hiç ağırlığı yokmuş gibi, onu denize fırlatacağı yerde, hareketine tamamen aksi bir istikamet vererek, büyük serenin yanına bıraktı. Küpeştede bir fısıltı koptu. Fakat korsanbaşı, adamlarına şöyle bir bakınca hemen derin bir sessizlik hâkim oldu.

Kaptan metin ve keskin bir sesle:

"Bu Hélène'in babasıdır," dedi. "Saygı göstermeyenin vay haline."

Küpeştede neşeli alkışlar ve hurra nidaları koptu. Ve sesler bir kilise duası, *Te Deum*'un ilk feryadı gibi göğe yükseldi. Muçolar halatlara yapışıp sallandılar. Tayfalar külahlarını havaya attılar. Topçular ayaklarını yere vurdular, herkes harekete geldi, bağırdı, ıslık çaldı, küfretti. Bu sevinçteki müfrit [aşırı] taassup [bağnazlık], General'e endişe ve acı verdi. Bu hissi korkunç bir sırra atfederek kendine gelir gelmez, ilk sözü:

"Kızım, nerede?" oldu.

Korsanbaşı, en pervasız ruhları bile altüst eden derin bakışlarla General'i süzdü ve susturdu. Başbuğlarındaki nüfuzun bütün mahluklar üzerinde tesir yaptığını gören tayfaların ağzı kulaklarına varmıştı.

Onu bir medivene götürdü. Aşağı indiler, bir kamaranın önüne gelmişlerdi. Korsanbaşı, kapıyı hızla iterek:

"İşte," dedi.

Sonra, ihtiyar askeri, gözlerinin önüne serilen levha karşısında adeta sersemlemiş bir halde bırakarak kayboldu. Kapının ansızın açıldığını duyan Hélène, yaslandığı sedirden kalkmış; Marki'yi görmüş ve bir çığlık koparmıştı. Genç

kadın öyle değişmişti ki ancak bir babanın gözü tanıyabilirdi onu. Tropik güneşi beyaz çehresini esmerleştirmiş, Şark'a has bir şiiriyetle süslemişti. Tavırlarında vakar, ihtişamlı bir metanet, en kaba ruhlara işleyecek derin bir duyuş vardı. Zarif boynuna kalın bukleler halinde dökülen uzun ve gür saçları, yüzündeki mağrur ifadeye bir kat daha azamet veriyordu. Kudretine olan güvenci jestlerinden, yüzünden apaçık belli oluyordu. Pembe burun deliklerini muzaffer bir memnuniyet hafifçe şişiriyordu. Güzelliğinin her çizgisi asude [sakin] bir saadetle markalıydı. Onda hem esrarlı bir bakire nefaseti hem de maşukalara [aşık olunan] has o özel gurur vardı. Zarafet ve cazibe dolu bir ihtişamla giyinmişti. Elbiseleri hep Hint muslinindendi. Fakat sedirinin örtüsü ve minderler kaşmirdendi. Geniş kamaranın döşemesini bir Acem halısı süslüyordu. Ayaklarının ucunda, inciler, mücevherlerle garip garip şatolar kuran dört çocuğu vardı. Madam Zaquotot'nın boyadığı Sevr porseleninden vazolarda tatlı kokular saçan nadir çiçekler vardı. Meksika yaseminleri, kamelyalar. Aralarında ehlileştirilen küçük Amerika kuşları uçuşuyor, canlı safirlere, yakutlara ve altınlara benziyorlardı. Salona bir piyano yerleştirilmişti. Kırmızı ipekle örtülü tahta duvarlarda, küçük ebatta, fakat en büyük ressamların eseri olan tablolar görünüyordu. Hyppolite Shinner'in [Gudin] bir gurup manzarası, Terburg'la yan yana idi. Raphaël'in bir meryemi, Girodet'nin eskisiyle rekabet ediyordu. Bir Gérard Dow imparatorluk devrinin portre ressamlarını gölgede bırakıyordu. Çin lakesinden bir masanın üstünde nefis meyvalarla dolu altın bir tabak duruyordu. Hulasa Hélène, taçlı sevgilisinin dünyanın en zarif eşyasıyla süslediği buduvarında kurum satan, geniş bir ülkenin kraliçesine benziyordu. Çocuklar, canlı ve keskin gözlerini dedelerine dikmişlerdi. Cenkler, kasırgalar, velveleler arasında yaşamaya alışıktılar ve David'in "Brutus" adlı tablosunda çizdi-

ği kana ve savaşa susamış küçük Romalıları hatırlatıyorlardı.

Hélène, gözlerine inanamıyormuş gibi babasını elleriyle tutarak:

"Bu nasıl kabil olabilir?" diye haykırdı.

"Hélène!"

"Babacığım."

Birbirinin kucağına atıldılar. Genç kız babasını sıkı sıkı göğsüne bastı.

"Siz de o gemide miydiniz?"

Mahzun bir tavırla sedire oturan General, etrafına kümelenip masum bir dikkatle kendisini süzen çocuklara bakarak:

"Evet," dedi. "Az kalsın ben de gürültüye gidiyordum, amma..."

"Kocam olmasa idi değil mi? Anlıyorum."

General:

"Ah, ah!" dedi. "Ardından o kadar gözyaşı döktükten sonra şimdi de seni bu halde görmek... bahtına yanıp ağlamam lazımmış daha."

Hélène gülümseyerek sordu:

"Niçin? Dünyadaki kadınların en mesudu olduğumu öğrenmek sizi memnun etmez mi?"

Hayretle sıçrayarak:

"Mesut mu?" dedi.

Genç kadın babasının ellerini yakaladı, öptü, kalbine bastı, sevinçten kıvılcım saçan gözleri ve tavırları bu okşayışları bir kat daha manalandırıyordu.

"Evet baba!" dedi.

Bu pırıldayan yüz karşısında her şeyi unutan baba, kızının hayatını merak ederek sordu:

"Nasıl oluyor?"

"Dinle baba, yedi yıldır, sözlerinin, nüvazişlerinin ve aşkının ilahi ahengini aksatan tek kelime, tek jest, tek his görmedim onda. Âşıktım, kocam, kölem, efendim öyle bir er-

kek ki ruhu, şu hudutsuz deniz kadar engin ve gök kadar tatlı; hulasa bir Tanrı. Bana bakarken, dudaklarında daima dostça bir gülümseyiş, gözlerinde bir sevinç ışıltısı var. Çok defa gürleyen sesi yukarıda fırtınanın uluyuşundan, cenklerin velvelesinden, daha heybetlidir. Fakat burada Rossini'nin musikisi kadar tatlı. Sahi Rossini'nin eserleri geliyor bana. Yalnız onlar mı? Bir kadın kaprisi ne icat edebilirse hepsi hazır. Hatta bazen istediğimden âlâları. Sözün kısası denizde hüküm sürmekteyim, bir kraliçe gibi itaat görüyorum."

Biraz durduktan sonra, "Evet," dedi, "mesudum. Amma bahtiyarlığımı ifade edemiyor bu kelime. Bütün kadınların saadetini tadıyorum; sevdiğimiz kimseye karşı hudutsuz bir aşk ve bağlılık duymak onun kalbinde de bir kadın ruhunu kucaklayan sonsuz bir sevgi bulmak, hem de daima. Söyleyin buna saadet demek kâfi mi? Binlerce hayat yaşadım, burada yalnızım ve hükmediyorum. Bu asil gemiye hiçbir dişi ayak basmadı; Victor daima yanı başımda. (İnce bir muziplikle) çok çok geminin bir başından öbürüne kadar gider gelir, benden daha çok uzaklaşmaz ki! Yedi yıl bu. Yedi yıl bu mütemadi zevke mukavemet eden, bir an aksamayan bir aşka aşk denebilir mi? Yok, yok; bu hayatta benim bildiğim şeylerin hepsinin üstünde bir şey. İnsanoğlunun lisanı semavi bir saadeti ifade edebilecek kelimelerden mahrum."

Alev saçan gözlerinden sel gibi yaşlar boşandı. Dört çocuk feryadı bastılar ve civcivler gibi koştular annelerine. En büyükleri General'e, tehditkâr gözlerle bakarak bir yumruk indirdi. Genç kadın:

"Abel!" dedi, "meleğim, sevincimden ağlıyorum."

Onu dizlerine aldı. Çocuk elini annesinin muhteşem boynuna dolayarak onu teklifsizce okşadı; annesiyle oynamak isteyen bir arslan yavrusuna benziyordu. Kızının heyecanlı cevabı karşısında şaşıran General:

"Peki canın sıkılmıyor mu?" dedi.

"Sıkılıyor, karaya çıktıkça; amma yine de kocamdan hiç ayrılmıyorum."

"Amma, sen eğlencelerden, balolardan, musikiden hoşlanırsın."

"Musiki onun sesi. Eğlencem onun için yaptığım süsler. Tuvaletim hoşuna gidiyorsa, beni bütün dünya beğenmiş gibi oluyorum. İşte, bu elmasları, bu gerdanlıkları, bu mücevher taçları; hazineleri; çiçekleri, sanat şaheserlerini denize fırlatmıyorsam, sırf bunun için. O bu armağanları getirdikçe,

'Hélène madem ki dünyadan uzaktasın, istiyorum ki dünya gelsin senin ayağına,' diyor."

"Amma burada erkekler var, küstah ve korkunç adamlar, onların..."

Gülümseyerek cevap verdi.

"Ne demek istediğinizi anlıyorum babacığım. Hiçbir imparatoriçe benim kadar saygı ile kuşatılmamıştır. Bu adamlar batıl şeylere inanırlar. Benim bu gemiyi, teşebbüslerini, muvaffakiyetlerini koruyan peri olduğuma inanıyorlar. Amma asıl tanrıları o. Bir gün, bir defa bir tayfa bana karşı saygısızlık gösterdi." Gülerek "Tabii sözlerinde..." dedi. "Daha Victor hadiseyi öğrenmeden tayfalar onu denize fırlattılar. Hem af da etmiştim. Beni hayır melekleri gibi severler; hastalıklarında bakarım onlara, bir kadın vefakârlığıyla üzerlerine titremek suretiyle, içlerinden birkaçını da ölümden kurtardım. Bu zavallılar hem devdirler hem de çocuk.

"Ya döğüş olunca?"

"Artık alıştım," diye cevap verdi. "Yanız bir defasında titredim, şimdi ruhum böyle tehlikelere alıştı. Hatta ne yapalım, kızınızım, seviyorum bile."

"Ya onu kaybedersen?"

"Ben de ölürüm."

"Peki, çocuklar?"

"Onlar da okyanusun ve tehlikenin yavrularıdır. Anne ve babalarının hayatını bölüşürler. Bizim hayatımız kaynaşmıştır. Hep aynı ömrü sürüyoruz. Kaderimiz aynı sahifede yazılı, biliyoruz bunu."

"Demek onu, böyle her şeye tercih edecek kadar seviyorsun?"

"Her şeye," diye tekrarladı. "Amma bu sırrı pek kurcalamayalım. Bakın, bu sevgili yavru da yine o."

Sonra Abel'i fevkalade bir kuvvetle göğsüne bastırarak, yanaklarına, saçlarına pek haris buseler kondurdu. General:

"Amma daha şimdi denize dokuz kişi attırdığını unutmayacağım," diye haykırdı.

Genç kadın:

"Herhalde öyle icabediyordu," diye cevap verdi. "Çünkü o iyi kalbli ve merhametlidir. Kurduğu küçük cemiyetin ve müdafaasını yaptığı kutsal davanın menfaatleri ve bekası namına elinden geldiği kadar az kan döker. Size fena görünen şeyi söyleyin ona. Göreceksiniz ki fikrinizi değiştirecek."

General kendi kendine konuşur gibi:

"Peki ya cinayeti?" dedi.

Genç kadın soğuk bir vakarla cevap verdi:

"Amma ya bu faziletse? Eğer beşeri adalet öcünü almadıysa?"

"Kendi öcünü kendi almak!"

"Şu halde cehennem ne? Bir günde işlenen suçların ezeli bir intikamı değil mi?"

"Ah mahvolmuşsun. Seni büyülemiş, ifsat etmiş [düzenini bozmuş], saçmalıyorsun."

"Bir gün burada kalın babacığım. Dinleyin onu, bakın ona, siz de seversiniz."

General ciddiyetle:

"Hélène dedi, "Fransa'dan birkaç mil uzaktayız."

Genç kadın titredi, pencereden denizin sonsuz yeşilliğini seyretti. Ayağının ucu ile halıya vurarak:

"İşte benim yurdum," dedi.

"Anneni, kardeşlerini görmeye gelmeyecek misin?"

"Ah, şüphesiz, amma o da ister ve benimle beraber gelirse."

Sesinde gözyaşları vardı.

General huşunetle:

"Demek ki artık ne vatanın kaldı, ne ailen Hélène!"

Mağrur bir eda ile:

"Karısıyım," dedi. "Yedi seneden beri ona borçlu olmadığım tek saadet bu."

Babasının elini tutup öptü. "Ve işte işittiğim ilk sitem."

"Vicdanın ne diyor?"

"Benim vicdanım odur," şiddetle titredi. "İşte geliyor," dedi. "Kavga esnasında bile küpeştede, bütün ayak sesleri arasında onunkileri tanırım."

Birdenbire genç kadının yanakları kızardı. Yüzü parladı, gözleri ışıldadı ve teni mat bir beyazlık aldı. Adalelerinde, mavi damarlarında, gayri ihtiyari titreşiyinde saadet ve ışık vardı. Onun bu hassasiyeti General'e dokunmuştu.

Gerçekten bir lahza sonra korsanbaşı içeri girdi. Bir koltuğa oturdu. Büyük oğlunu yakaladı, onunla oynamaya başladı. Bir an sustular. General, hülyalı gözlerle bir martı yuvasına benzeyen bu zarif kamarayı seyrediyordu. Yedi yıldır bu insanlar bir adama güvenerek okyanusta yelken açmış, kavganın ve kasırgaların tehlikeleri arasında, içtimai felaketlerin ortasında reislerinin kılavuzluğuna güvenen bir aile gibi, yaşıyorlardı. Bir deniz ilahesinin fantastik imajı olan Hélène, alabildiğine güzel ve mesuttu. İhtiyar asker ruhunun hazineleri, gözlerinin pırıltısı ve varlığının ifadeye sığmaz şiiriyetiyle, etrafındaki bütün zenginlikleri gölgede bırakan kızını hayran hayran seyrediyordu. Vaziyette hayretini çeken bir gariplik, bayağı düşünceleri karmakarışık eden bir his ve

fikir inceliği vardı. Cemiyetin soğuk ve dar kombinezonları bu levha önünde can veriyordu. İhtiyar asker bütün bunları hissetti ve anladı ki, kızının o kadar geniş, öyle tezatlarla hıncahınç ve samimi bir aşkla dolu hayattan ayrılmasına imkân yoktur. Madem ki genç kadın bir defa tehlikeden zevk almış, korkmamıştı, bayağı ve mahdut bir cemiyetin, küçük sahnelerine dönemezdi. Korsan sükûtu bozarak:

"Sizi rahatsız mı ediyorum?" dedi ve karısına baktı.

General:

"Hayır," dedi. "Hélène bana her şeyi anlattı. Görüyorum ki bizim için kaybolmuş."

Korsan heyecanla:

"Yok," diye cevap verdi. Birkaç yıl sonra, müruru zaman [zaman aşımı] Fransa'ya dönmemi mümkün kılacak. İnsanın vicdanı temiz olunca, sizin içtimai kanunlarınız..."

Sustu ve kendini müdafaaya tenezzül etmedi.

General sözünü keserek:

"Nasıl olur da gözlerinizin önünde irtikâp edilen [kötülük etme] yeni cinayetler için vicdan azabı duymayabilirsiniz?"

Korsan sükûnetle cevap verdi:

"Erzakımız yok."

"Amma bu adamları sahile çıkarsaydınız."

"Bir gemi ile yolumuzu kestirirlerdi. Şili'ye varamazdık."

General, sözünü keserek:

"Fransa'dan İspanya amiralliğine haber gidinceye kadar.

"Amma Fransa, davası hâlâ cinayet mahkemelerinde sürünen bir adamın, Bordeaux'lular tarafından kiralanan bir briki yakalamasını hoş görmeyebilirdi. Esasen savaş meydanında sizin de lüzumsuz yere top ateşi açtığınız olmamış mıdır?"

Korsanın bakışıyla cesareti kırılan General, sustu. Kızının ona dikilen gözlerinde zafer ve melankoli vardı.

Korsan:

"General!" dedi. "Ganimetten santim feda etmemek prensibimdir. Amma, şüphe yok ki benim hisseme düşecek olan kısım sizin servetinizden çok olacak. Müsaade ederseniz başka bir akça ile iade edeyim size."

Piyanonun gözünden bir deste banknot aldı, demetleri saymadı ve markiye bir milyon uzattı.

"Anlıyorsunuz ya!" dedi. "Ben Bordeaux'da sokaktan gelip geçenleri seyretmekle eğlenecek halde değilim. Binaenaleyh ayrılmamız lazım. Yok eğer bu bohem hayatının tehlikeleri Güney Amerika'nın manzaraları, tropik geceleri, kavgalarımız genç bir milletin veya Simon Bolivar'ın bayrağını muzaffer kılmak zevki gönlünüzü çeldiyse o başka. Bir sandalla, sadık adamlar emrinize amade. Ümit ederim ki, üçüncü defa daha mesut şartlar içinde karşılaşırız."

Hèlène, küskün bir eda ile:

"Victor," dedi, "babamla biraz daha görüşmek istiyordum."

"On dakika geç kalmak bizi bir feragatla karşılaştırabilir. Pekâlâ, biraz eğleniriz. Adamlarının canı sıkılıyor."

Gemicinin karısı:

"Öyleyse gidin babacığım; kardeşlerime ve anneme şu yadigârları götürün. Bir avuç mücevher aldı bir kaşmire sardı ve mahcup bir tavırla babasına uzattı. Kızı anne kelimesini tereddütle telaffuz etmişti, bu hal General'in dikkatini çekti."

"Peki senin tarafından ne diyeyim onlara?"

"Oh! Sevgimden şüphe edebilir misiniz? Saadetleri için her gün adaklar adıyorum."

İhtiyar ona dikkatle bakarak:

"Hélène!" dedi. "Seni bir daha görmeyecek miyim? Neden kaçtığını öğrenmek hiç mi nasip olmayacak bana?"

Genç kadın ciddi bir tavırla:

"Bu bana ait bir sır değildir," dedi. "Söylemek hakkına malik olsam bile, ihtimal yine susardım. On yıl işitilmemiş acılar çektim."

Sözünü tamamladı, ailesine yolladığı armağanları babasına verdi.

Harpteki hadiseler, General'i ganimet bahsinde bir hayli geniş düşünmeye alıştırmıştı. Kızının hediyelerini kabul etti, Hélène gibi temiz ve yüksek bir ruhun tesiri altında kalan Parisli kaptanın İspanyollarla cenk ederken şerefini muhafaza ettiğini düşünmekten zevk duydu. Yiğitlere karşı beslediği sevgi galip geldi. Sofuca hareket etmenin gülünç olacağını kestirerek korsanın elini hararetle sıktı. Biricik kızı Hélène'i askerlere has içlilikle öptü. Mağrur ve mert ifadesi kendisine defalarca gülümseyen bu çehreyi yaşlarla ıslattı. Pek hassaslaşan bahriyeli ona hayır duasını almak için çocuklarını uzattı. Nihayet hepsi de rikkat [incelik] dolu, uzun bir bakışla vedalaştılar. Dede, "Daima bahtiyar olun!" diyerek küpeşteye doğru fırladı.

Denizde garip bir manzara bekliyordu General'i. Alevler içindeki Saint-Ferdinand, muazzam bir saman yığını gibi tutuşuyordu. İspanyalının brikini batırmaya uğraşan tayfalar, bordada fıçılarla rom bulmuşlardı. Othello pek zengindi bu içkiden yana. Açık denizde büyük bir punç bolu tutuşturmak hoşlarına gitti.

Denizin zahirî monotonluğundan sıkılarak hayatlarına heyecan verecek hiçbir fırsatı kaçırmayan insanlar için mazur görülmeye değer bir eğlenceydi bu. General Saint-Ferdinand'ın, güçlü kuvvetli yedi tayfa tarafından çekilen büyük sandalına binerken gözleri bir Saint-Ferdinand'daki yangına, bir de korsana dayanan ve onunla beraber geminin arkasında duran kızına gidiyordu. Bunca hatıralar, kızının bir yelken hafifliğiyle dalgalanan beyaz entarisi, hükmünü okyanusta her şeye hatta dalgalara bile geçiren bu heybetli, bu güzel çehre. Şimdi General bir asker kayıtsızlığıyla, yiğit Gomez'in mezarı üzerinden geçtiğini unutuyordu. Başının üstünde, geniş bir duman sütunu, esmer bir bulut gibi kanat

germişti. Güneş şuaları bu sütunu yer yer deliyor ve şairane pırıltılarla süslüyordu. Altında adeta avizeler yanan, üstünde bu tezatla bin kat daha güzelleşen sema kubbesinin lekesiz lacivertliği kanat geren ikinci bir göktü bu. Kâh sarı, kâh kırmızı, kâh kumral, kâh esmer bir renk alan bu duman yığını çatırdayan, gıcırdayan, feryat eden gemiyi kuşatıyordu. Alev, halatları kemirdikçe ıslık çalıyor, yelkenlinin içinde dört dönüyordu. Rom, zıp zıp sıçrayan alevler saçıyordu. Sanki bu asabî mayii [sıvı] denizlerin perisi üflüyordu. Fakat ışıkları daha keskin olan güneş, bu küstah pırıltıyı kıskanarak, yangının renklerini, ziyalarının kucağında belli belirsiz hale getiriyordu. Ateşten bir sel içinde tutuşan bir ağa bir eşarba benziyordu. Othello, uzaklaşmak için, bu yeni istikamette yakalayabildiği hafif rüzgârdan faydalanıyor, havalarda sallanan bir uçurtma gibi, sağa sola çarpılıyordu. Bu güzel brik olta vurarak güneye doğru gidiyor, kâh gölgesi fantastik bir şekilde sulara vuran dik sütunun arkasında silinerek, General'in gözünden kayboluyor kâh zarafetle boy göstererek, kaçıyordu.

Hélène babasını görebildikçe, onu bir kere daha selamlamak için beyaz mendilini sallıyordu. Çok geçmeden Saint-Ferdinand okyanusun çabucak siliverdiği bir kaynaşmadan sonra battı. Şimdi bütün manzaradan kalan tek şey, meltemin salladığı bir buluttan ibaretti. Othello uzaklaşmıştı. Sandal karaya yaklaşıyordu. Brikle bu narin şalop arasına bulut girmişti. General, kızını son defa olarak bu dalgalanan dumanın yarıklarından gördü. Bu kum renkli fonda yalnız mendiliyle, robu teressüm ediyordu genç kadının. Yeşil sularla, mavi gök arasında brik görünmüyordu bile. Hélène de şimdiden fark edilmez bir nokta, çözülmüş ve zarif bir çizgi, gökte bir melek, bir hayal, bir hatıra idi artık.

Marki mali vaziyetini düzelttikten sonra yorgunluktan bitkin bir halde öldü.

1833'te, General'in ölümünden birkaç ay sonra, Markiz Moïna'yı Pyrénées kaplıcalarına götürmek zorunda kaldı. Maymun iştahlı çocuk, bu dağların güzelliğini seyretmek istedi. Tekrar, kaplıcalara döndü ve o sırada aşağıdaki korkunç sahne cereyan etti.

Moïna:

"Allahım," dedi. "Dağlarda birkaç gün daha kalmamakla pek fena yaptık anne! Orada keyfimiz çok daha iyiydi. Şu melun [lanetli] çocuğun mütemadi feryatlarını, şu bedbaht kadının gevezeliklerini duymadınız mı? Kadın galiba köylü şivesiyle konuşuyor, söylediklerinden tek kelime anlayamadım. Bize amma komşular getirmişler. Bu gece hayatının en korkunç gecelerinden biri oldu."

Markiz:

"Ben hiçbir şey işitmedim," diye cevap verdi. "Amma sevgili yavrum, şimdi gider, otel sahibini görürüm, yandaki odayı isterim ondan. O dairede biz bize kalır, gürültü falan da duymayız artık. Bu sabah nasılsın? Yorgun musun?"

Markiz son cümleleri söylerken Moïna'nın yanına gitmek için ayağa kalkmıştı.

Kızının elini arayarak:

"Bakayım..." dedi.

Moïna cevap verdi:

"Bırak anne... elin buz gibi."

Kız nazlanarak yastığında yuvarlandı. Bu hareketi o kadar tatlıydı ki bir annenin içerlemesine imkân yoktu bundan. O anda komşu odadan içli ve uzayan ahengi bir kadın kalbini parçalayan bir feryat koptu.

"Bütün gece bu iniltileri duymuşsun da niçin uyandırmadın beni? Hiç olmazsa..." O anda eskisinden çok daha derin bir feryat, Markiz'in sözünü kesti. "Birisi ölüyor," diye haykırdı ve dışarı fırladı.

Moïna:

"Bana Pauline'i gönder, giyineceğim," diye seslendi.

Markiz merdivenden hızla indi. Avluda otel sahibesiyle karşılaştı. Etrafındakiler kadını dikkatle dinliyorlardı.

"Madam yanımızdaki odaya koyduğunuz hanım galiba pek ıstırap çekiyor."

Otel sahibesi:

"Hiç söylemeyin," dedi. "Şimdi nahiye müdürünü çağırttım. Düşünün ki bu bir kadın, dün akşam buraya yaya geldi. Zavallı İspanya'dan geliyor, ne pasaportu var ne parası. Sırtında ölüm halinde küçük bir çocuk taşıyordu. Onu nasıl kabul etmeyebilirdim? Bu sabah kendim gidip ziyaret ettim. Çünkü dün yüreğim parçalanmıştı. Zavallı kadıncağız, çocuğuyla beraber yatıyor ve ikisi de ölümle pençeleşiyorlardı. Parmağından bir altın yüzük çıkararak, bana:

"Madam,' dedi. 'Varım yoğum bu, alın. Zannederim paranızı öder burada uzun boylu kalacak değilim.' Çocuğuna bakarak ilave etti. 'Zavallı yavru, beraber öleceğiz.' Yüzüğünü aldım, kim olduğunu sordum. Bir türlü ismini söylemedi. Haber yolladım bir doktorla nahiye müdürünü çağırttım."

Markiz:

"Amma siz lazım olan yardımı yapın... Yüce Tanrım; belki henüz kurtarmak mümkündür; ne masrafı olursa ben öderim."

"Ah madam, pek de mağrur, bilmem ki kabul eder mi?"

"Ben gidip görüşürüm onunla."

Markiz, hemen meçhul kadının odasına çıktı. Ziyareti ölüm halinde olan bir kimse üzerinde fena bir tesir yapabilirdi. Çünkü matem elbisesi vardı sırtında, fakat bu ihtimal hiç aklına gelmedi.

Markiz can çekişen kadını görür görmez sarardı. Zira, güzel çehresini örseleyen korkunç ıstıraplara rağmen büyük kızını tanımıştı. Karşısında siyahlar giyili bir kadın gören Hélène, yatağında doğruldu. Dehşet dolu bir feryat kopar-

dı, tekrar yatağına yığıldı. Bu kadının annesi olduğunu fark etmişti.

Madam d'Aiglemont:

"Kızım," dedi; "ne ihtiyacınız var? Pauline, Moïna!"

Hélène zayıf bir sesle cevap verdi:

"Artık hiçbir şeye ihtiyacım kalmadı. Babamı göreceğimi ümit ediyordum, yasınız..."

Sözünü tamamlayamadı. Çocuğu ısıtmak ister gibi bağrına bastı, alnını öptü ve annesine baktı. Gözlerinde hâlâ sitem vardı. Fakat afla dolu bir sitem.

Markiz bu itabı [azar] görmek istemedi; Hélène'i gözyaşları ve yas içinde doğurduğunu, en büyük acılarına sebep olan bir vazife çocuğu olduğunu unuttu. Sadece ona ilk annelik zevkini tattıran büyük kızı vardı şimdi. Gözleri yaşla dolu idi. Yavaşça Hélène'e doğru ilerledi ve kızını bağrına basarken:

"Hélène, kızım," diye haykırdı.

Hélène, susuyordu. Son çocuğunun son nefesini koklamıştı. O anda Moïna ile, famdöşambr Paulina otel sahibesi ve bir doktor içeri girdiler. Markiz kızının buz gibi ellerini avuçlarına almıştı. Onu içten gelen bir yeisle seyrediyordu. Felaketler bir deniz kazasında, ailesinden tek çocuk kurtararak sahile çıkan dul kadını öfkelendirmişti.

"Bütün bunlar sizin eseriniz," dedi. "Eğer benim için."

Madam d'Aiglemont Hélène'in sesini kendi bağırtısıyla boğarak:

"Moïna, çıkın hepiniz çıkın dışarı," diye haykırdı.

Sonra Hélène' e dönerek devam etti:

"Allah için olsun kızım, o kötü kavgaları tekrarlamayalım şu anda."

Hélène fevkalade bir gayret sarf ederek:

"Susacağım," dedi. "Ben de anneyim. Biliyorum ki Moïna uyumuyor, çocuğum nerede?"

Tecessüs Moïna'yı tekrar oraya sürüklemişti. Bu şımarık çocuk:

"Abla!" dedi. "Doktor."

Hélène:

"Her şey faydasız, cevabını verdi. Ah neden on altı yaşında kendimi öldürmek isterken canımı almadın Allahım? Kanunların dışında, saadet aramamalı. Moïna sen..."

Başını çocuğunun ihtilaçla sıktığı başına doğru eğerek öldü. Odalarına döndükleri zaman, gözlerinden sel gibi yaşlar boşanan Madam d'Aiglemont:

"Moïna," dedi. "Ablan herhalde sana romanesk bir hayatın, bir kızı mesut edemeyeceğini, aldığımız terbiyenin dışında, bilhassa annelerden uzakta bahtiyarlık olamayacağını söylemek istedi."

ALTINCI BÖLÜM

Günahkâr Bir Annenin İhtiyarlığı

1842 Haziranı'nın ilk günleriydi. Hakiki yaşından daha geçkin gösteren elli sularında bir hanım, Paris'te Plumet Sokağı'ndaki büyük bir konağın bahçesinde, ağaçlıklı bir yolda geziniyordu. Öğle üzeriydi. Bayan hafifçe kıvrılan bu dar yolda bir iki defa gitti geldi. Anlaşılan bir dairenin pencerelerini gözden ayırmak istemiyordu. Nihayet kabuklarıyla süslü ağaç dallarından yapılan o yarı köy işi koltuklardan birine oturdu. Duvarın bir parmaklığından hem latif bir manzara teşkil eden iç bulvarları, hem de Saint-Germain foburgunun en güzel konaklarından birinin kurşuni cephesiyle nihayet bulan bahçesinin daha az muhteşem olan manzarasını seyredebiliyordu. Bulvarın ortasında, yaldızlı kubbesini binlerce karaağacın zirveleri arasında göklere uzatan Invalidelerin heybetli kümbedi görünüyordu.

Komşu bahçeler, bulvarlar, Invalidesler... her taraf sessizdi. Çünkü bu kibar mahallede gün ancak öğle zamanı başlar. Binde bir, genç bir hanımefendi kapris gösterir de ata binmek ister, yahut ihtiyar bir diplomatın protokol icabı çıkacağı tutar. Bunların dışında o saatte uşaklar da uyur. Efendiler de, yahut yeni yeni gözlerini açarlar.

Erkenden uyanan bu yaşlı hanım, konağın sahibi Madam de Saint-Héreen'in annesi Markiz d'Aiglemont'du. Bu konağı kızına kendi hediye etmişti. Zaten şahsı için, kaydı hayat şartıyla bir gelir ayırarak varını yoğunu ona bırakmıştı. Kontes Moïna de Saint-Héreen, Madam d'Aiglemont'un son çocuğuydu. Annesi onu Fransa'nın en ünlü ailelerinden birinin varisiyle evlendirmek için hiçbir fedakârlıktan çekinmemişti. Bundan tabii de ne olabilirdi? Hanımefendi iki oğlunu üst üste kaybetmişti. Gustave koleradan ölmüş, Abel Cezayir'de can vermişti. Büyük oğlu ardında dul bir kadınla öksüzler bırakmıştı. Fakat Madam d'Aiglemont'un oğullarına karşı olan sevgisi zaten hararetsizdi. Torunlarına intikal edince daha da hafiflemişti. Gelinine karşı nazikâne hareket ediyor, fakat âdabı muaşeretin icap ettirdiği sathi samimiyet ve muhabbetten ileri gitmiyordu. Ölen çocuklarının serveti tamamen tesviye edilmiş [ödemek] bulunuyordu. Kendi biriktirdiklerini, malını mülkünü sevgili Moïna'sına saklamıştı. Küçüklüğünden beri güzel ve cazip olan Moïna öteden beri, Madam d'Aiglemont'un göz bebeğiydi. Annelerde Tanrı vergisi ve gayri iradi sanılan bu tehlikeli tercihlerin izahı imkânsız görülür, amma inceleyenler hikmetini anlamakta güçlük çekmezler.

Moïna'nın şirin çehresi, bu sevgili kızın sesindeki ahenk, tavırları, yürüyüşü, edası, her hali Markiz'in ruhunda, bir anne kalbini canlandıracak, bulandıracak, hayran bırakacak, en derin heyecanlar uyandırıyordu. Bugünkü hayatının gelecekteki yıllarının, geçmişteki ömrünün temel ve kaynağı, genç kadının gönlünde idi. Markiz, kalbinin bütün hazinelerini oraya dökmüştü. Bereket ki dört büyük kardeşi öldüğü halde Moïna sağ kalmıştı. Kibarlar âleminde, söylendiğine göre, Madam d'Aiglemont, hayatı meçhul kalan güzel bir kızını en acı şartlar içinde kaybetmiş ve küçük oğlunu, korkunç bir kaza elinden almıştı.

Markiz, ecelin, göz bebeği yavrusuna saygı göstermesini,

şüphesiz ki bir hayır alameti olarak kabul etti. İçinde ölümün kaprislerine kurban giden çocuklarının sönük hatıraları kalmıştı; kır çiçeklerinin hemen hemen kuşatıp örttüğü bir savaş meydanındaki mezarlar gibi.

Cemiyet bu kayıtsızlığın sebebini, bu tercihin hesabını huşunetle sorabilirdi ondan. Fakat, Paris'te cemiyet, hadiselerin, modaların, yeni yeni fikirlerin kasırgasıyla sürüklenip gider. Onun için Madam d'Aiglemont'un bütün hayatı unutulmuştu adeta.

Onun bu soğukluğunu; bu alakasızlığını, kimse başına kakmıyordu. Kimsenin menfaatine dokunmuyordu da ondan. Halbuki Moïna'ya karşı olan sevgisi, birçoklarını alakadar ediyor, batıl itikatları kuşatan bir kutsiyet taşıyordu. Zaten Markiz, salonlara da pek sık uğramıyordu. Görüştüğü ailelerin ekserisi, onu iyi kalbli, uysal, dindar ve merhametli buluyordu. Cemiyet, bu görünüşlerle iktifa eder. Daha ileri gitmesi için şiddetli bir alaka duyması lazım değil midir? Sonra, gölge gibi silinen ve bir hatıra olmaktan başka iddiası bulunmayan ihtiyarların hangi günahı vardır ki affedilmesin?

Hulasa Madam d'Aiglemont, çocukların babalarına, damatların kayınvaldelerine hatırlatmaktan zevk duydukları bir numune idi.

Markiz, malını mülkünü vaktinden önce Moïna'ya bağışlamış, genç kontesi mesut görmekten memnun, onun için ve onun sayesinde yaşıyordu.

Gerçi, tedbirli ihtiyarlar, asık suratlı amcalar, bu hareketi tenkit ediyor, belki Madam d'Aiglemont, servetini kızına verdiği için bir gün pişman olacak, hadi Madam de Saint-Héreen'in içini dışını biliyor, diyelim amma güveyinin ahlâkından da aynı derecede memnun olması kabil mi? Mütalaasını ileri sürüyordu. Amma bu kâhinlere karşı umumi bir itiraz yükseliyor; her yandan Moïna hakkında sitayişler yağıyordu.

Genç bir kadın:

"Madam de Saint-Héreen'in hakkı da söz götürmez doğrusu," diyordu. "Annesinin yaşayışında hiçbir değişiklik olmadı. Madam d'Aiglemont sultan gibi ömür sürüyor, emrinde araba, eskisi gibi dilediği yere gidebiliyor."

Fikirlerinde istiklâl göstermek bahanesiyle, dostlarını tarize boğmak hakları olduğunu sananlardan ihtiyar bir tufeyli:

"Amma İtalienler[1] müstesna," diye fısıldıyordu. "Şımarık çocuğu bertaraf, büyük hanımın biricik hoşlandığı şey: Müzik. Gençliğinde pek kıymetli bir müzisyendi! Amma kontesin locasına daima genç kelebekler üşüştüğünden küçük hanıma sıkmış olmasın diye, zavallı annenin İtalienlere hiç uğradığı yok. Kontes şimdiden, büyük bir koket gibi bahsettiriyor kendinden."

Gelinlik bir kız:

"Madam de Saint Hereen annesi için nefis suare tertibediyor, bütün Paris koşuyor salonuna."

Tufeyli [asalak] cevap veriyordu:

"Öyle bir salon ki kimsenin aldırdığı yok Markiz'e."

Bir hovarda, genç hanımlardan tarafa çıkarak söze karışıyordu.

"Muhakkak olan şu ki Madam d'Aiglemont hiç yalnız kalmıyor."

İhtiyar parazit yine fısıldadı:

"Sabahleyin, sabahleyin sevgili Moïna uykudadır. Saat dörtte sevgili Moïna ormana çıkar. Akşamları sevgili Moïna ya balodadır ya Bouffes'ta, diyeceksiniz ki Madam d'Aiglemont kızını giyinirken göremez mi? Orası doğru, sonra sev-

1 İtalienler: Paris'in eski tiyatrolarından, Fransa'da İtalyan komedisi son Valoisler devrinde başlar. Mazarin tarafından hüsnü kabul görür. XV'inci Louis devrinde Opera'da verilen temsiller İtalyan musikisi taraftarlarıyla, Fransız musikisine hayran olanlar arasında bir münakaşaya mevzu olmuş, Bouffonlar Savaşı diye anılan mücadeleye sebebiyet vermiştir. (1782)

1801'e kadar Paris'te daimi İtalyan trupleri yoktu. 1801'de Victorie Sokağı'nda hakiki bir İtalyan tiyatrosu kuruldu ve 1878'de dağıldı.

gili Moïna'nın kazara sevgili annesinin yanında yemek yediği de olur."

Tufeyli, bulundukları eve yeni gelen utangaç bir mürebbinin koluna geçerek devam ediyordu:

"Daha sekiz gün olmadı. Bu zavallı anneyi, ocağının başında mahzun ve yalnız gördüm. 'Neniz var?' diye sordum. Gülümseyerek bana baktı, amma hiç şüphesiz ağlamıştı. 'Beş çocuk sahibi olduktan sonra yalnız kalmak pek garip diye düşünüyordum. Ne yapalım alnımızın yazısı bu. Sonra Moïna'nın eğlendiğinden emin oldukça mesut oluyorum,' dedi. İçini dökebilirdi bana. Bir vakitler kocasıyla görüşürdüm. Biçarenin biriydi; talihinden böyle bir kadına düşmüş, Ayan azalığını da X'uncu Charles'ın sarayındaki mevkiini de hep karısına borçlu idi."

Salon muhabbetlerinde öyle asılsız sözler yer alır, dikkatsizlikle o kadar büyük fenalıklar yapılır ki, örf ve âdetleri tetkik eden muharrir bir sürü kayıtsızın, kayıtsızca savurduğu iddiaları ince eleyip sık dokumak mecburiyetindedir.

Anne mi haksızdır, kız mı? Bu hususta kati bir hüküm vermemek herhalde en doğrusu. Bu iki gönül arasında tek hakem olabilir: Tanrı intikamını çok defa ailelerin içine salan, ezelden beri çocukları babalarına, halkı krallara, kralları milletlere musallat eden, ilkbaharda kuru yaprakları itip yerine çıkan taze filizler gibi mana âleminde hisleri hislerle değiştiren, değişmez bir düzene göre ve yalnız kendince bilinen bir gayeye uyarak hareket eden Tanrı.

Madam d'Aiglemont'un ruhunda, bu dinî düşünceler, – fırtınalı bir havada suların göğsünde bocalayan çiçekler gibi– kâh yarı aydınlık, kâh derinlerde kaybolmuş, kâh tamamen meydanda darmadağın dalgalanıyordu.

Oturmuştu, yorgundu. Ölümün yaklaştığını sezenlerin gözünde bütün hayatı yeniden canlandıran hayallerden birine dalmış, uzun düşüncelerle bitap düşmüştü.

Vaktinden önce kocayan bu kadın, bulvardan geçecek bir şair için meraklı bir tablo idi. Onu bir akasyanın hafif gölgesinde –öğle üzeri bir akasya gölgesi– oturmuş görenler, güneşin sıcak şuaları arasında bile soğuk ve solgun kalan bu simanın ifade ettiği binlerce düşünceden birini anlardı herhalde.

Mana dolu çehresinde sönmeye yüz tutmuş bir hayatınkinden daha vahim, tecrübe ile ezilmiş bir ruhunkinden daha derin bir ifade vardı.

Nasıl bir müzedeki binlerce tablo arasında, Murillo'nun[2] annelik acısını tasvir ettiği ulvi baş veya Guide'in[3] en korkunç bir cinayetin kucağında, en yürekler acısı masumiyeti canlandırabildiği Béatriks Cinci'nin yüzü, yahut da Vélasquez'in[4] kralların telkin etmesi gereken azametli korkuyu ebedileştirdiği Philippse'in karanlık çehresi, sizi şiddetle müteessir ederse; bu kadın da, hususiyetleri olmadığı için dudak büküp geçtiğimiz binlerce fizyonomi arasında bizi bir an durduran, düşündüren tiplerdendi.

Bazı insanların çehresi sizinle konuşan, size sualler soran, gizli düşüncelerinize cevap veren kuvvetli imajlardır. Madam d'Aiglemont'un soğuk siması da, Dante Alighieri'nin "İlahi komedya"sında binlercesine rastlanan bu korkunç şiirlerden biriydi.

Kadının kısa süren çiçeklik çağında güzelliğinin hususiyetleri tabii zaafının ve içtimai kanunlarımızın kendisini

---

2 Murillo: Sevilla'da doğup ölen meşhur İspanyol ressamı (1617-1684). En meşhur eserleri: "Çobanların İbadeti," "Küçük Dilenci," "Meryem'in Semaya Urucu." Hem büyük bir kulörist hem kıymetli bir dessinatördür.

3 Guide: Büyük İtalyan ressamı (1575-1642). Başlıca eserleri: "Şafak," "Hélène'nin Kaçırılışı," "İsa'nın Başı."

4 Vélasquéz: Sevilla'da doğup Madrit'te ölen meşhur İspanyol ressamı. (1599-1660) Bilhassa portrelerindeki kudret ve zarafetle ebedileşti.

İspanyol mektebinin yetiştirdiği en büyük ve en orijinal ressam. En ünlü tabloları arasında: "Ayyaşlar", "Brede'nin Teslimi", "İplik Eğiren Kızlar", "IV'üncü Philippe'e Ait Portreler", "İspanyol Prensesleri", "Marie Therese"i sayabiliriz.

mahkûm ettiği ketumiyeti başarmasına pek yardım eder. Terü taze çehresinin zengin renkleri, gözlerinin pırıltısı ve ince çizgileri bütün heyecanlarını gizleyebilir. Zaten pek keskin olan renklerini süsleyen kızartı hiçbir şey açıklamaz. Gözlerinin hayat dolu pırıltısı, içten gelen ışıklarla kaynaşmıştır. Istırabın gecici alevi bu bakışlara yeni bir zarafet katar, o kadar. Taze bir yüz kadar sır saklayan hiçbir şey yoktur, hiçbir şey o kadar oynak değildir de ondan.

Genç bir kadının yüzü bir gölün sathı kadar durgun, cilalı ve parlaktır. Kadınların çehresi ancak otuzunda manalaşır, ressam o yaşa kadar bu simalarda ancak pembelik ve beyazlık, hep aynı fikri, aynı düz ve sığ fikri, gençlik ve aşk düşüncesini tekrarlayan tebessümler ve ifadeler bulur.

Fakat ihtiyarlıkta, kadında her şey konuşur; ihtiraslar çehresine izlerini kazımıştır. Âşık, zevce, anne olmuştur. Neşenin ve acının en keskin ifadeleri, hepsinin de bir lisanı olan binbir çizgi halinde çehresini damgalamıştır. O zaman bir kadının başı dehşetle ulvileşir, güzelleşir, sükûnetle muhteşemleşir. Deminki teşbihe devam etmemiz caizse diyebiliriz ki –o çağda– kuruyan göl, kendisini teşkil eden bütün sellerin izlerini gösterir. İhtiyar bir kadın başı, ne alıştığı bütün zarafet tasavvurlarının çöküşünü görerek ürken havai cemiyete ne de bu çizgilerde hiçbir şey okuyamayan bayağı sanatkâra hitabeder. Sanat ve güzellik bahsinde birçok batıl itikatlara yardaklık eden itibari hükümlerden tamamen müstakil olan bir güzelliği hissedebilenlere, hakiki şairlere aittir o.

Madam d'Aiglemont'un başında son moda bir şapka vardı. Bununla beraber vaktiyle siyah olan saçlarının, zalim heyecanlarla ağardığı kolayca görülüyordu. Amma onları, iki örgü halinde ayırış tarzı, ince zevkini, kibar kadınlara has zarif alışkanlıklarını belirtiyor, örselenmiş, kırışmış, fakat hâlâ eski şaşaasından izler taşıyan alnını tamamen meydana çıkarıyordu. Yüzünün biçimi, çizgilerindeki intizam, bir

zamanlar herhalde gurur duyduğu güzelliği hakkında şöyle bir fikir veriyordu. Fakat bu çizgiler, –daha çok– çehresini oyacak, şakaklarını kurutacak, yanaklarını birbirine geçirecek göz kapaklarını örseleyecek, bakışının zarafeti olan kirpiklerini dökecek kadar keskin acılar çektiğini gösteriyordu.

Bu kadının her halinde sessizlik vardı. Yürüyüşünde, hareketlerinde insana saygı telkin eden o ciddi, o düşünceli ağırlık göze çarpıyordu.

Birkaç yıldan beri, kızının önünde kendini göstermek istemeyişi onda itiyat halini almıştı. Çekingenlik derecesine varan tevazuu bu alışkanlığın neticesi olacaktı. Seyrek konuşuyordu. Sözleri, düşünmek, hislerini gizlemek, kendi kabuğunda yaşamak zorunda olan her insanınki gibi munisti.

Bu tavırlar, bu duruş, insanın içinde anlatılmaz bir his yaratıyordu. Bu ne korku idi ne merhamet. Fakat bıraktığı intibada bu çeşitli duyguların kucakladığı bütün fikirler esrarlı bir surette kaynaşıyordu. Nihayet bu kırışıkların mahiyeti, yüzünün buruşma şekli, mustarip bakışındaki solgunluk, her hali gözyaşlarını hep gönlüne akıttığını büyük bir belagatle ifade ediyordu. Hayattaki felaketlerin tesellisini aramak için gözlerini göğe kaldırmak itiyadında olanlar, bu annenin bakışlarından günün her saatinde dua eden bir insan olduğunu, sonunda –annelik hissine varıncaya kadar– ruhun çiçeklerini kurutan o gönül yaralarının belirsiz izlerini kolayca fark ederdi. Ressamlar bu portreleri sadakatle aksettirebilecek renklere maliktirler, fakat fikirler ve sözler, onları canlandırmaktan âcizdir.

Tenlerindeki renklerde, çehrelerinin edasında, ruhun ancak gözle kavrayabildiği izahı imkânsız hususiyetler vardır. Bunları anlatmak için, şairin başvurabileceği tek vasıta, fizyonomide böyle korkunç değişiklikler yapan hadiseleri hikâye etmekten ibarettir.

Bu çehre sakin ve soğuk bir fırtına; bizim gibi mahdut olan ve sonsuzlukla münasebetleri bulunmayan hislerimizin zaafıyla, annelik acısının kahramanlığı arasında gizli bir mücadele ifade ediyordu.

Mütemadiyen susturulan bu acılar, zamanla bu kadına bilmem nasıl bir marizlik [hastalık] vermiş bulunuyordu. Herhalde pek fazla şiddetli heyecanlar bu annenin kalbini cismani bir şekilde örselemişti. Bir hastalık –ihtimal ki bir damar çatlaması– bu kadının hayatını, kendi farkında olmadan, yavaş yavaş tehdit ediyordu. Hakiki ıstırablar kazdıkları derin mecrada zahiren öyle sakindirler ki, uyuyorlar sanırsınız. Amma kristali delen o korkunç asit gibi ruhu aşındırmaya devam ederler.

O anda Markiz'in yanaklarına iki damla gözyaşı yuvarlandı. Bütün düşüncelerinden daha yürekler acısı bir fikirle yaralanmış gibi ayağa kalktı. Herhalde Moïna'nın istikbali hakkında hüküm vermişti. Kızını bekleyen ıstırabları önceden kestirirken, kendi hayatının bütün felaketleri de kalbinde yeniden canlanmıştı.

Kızının içinde bulunduğu durumu izah edersek, bu annenin vaziyeti de kendiliğinden anlaşılır.

Kont de Saint Hereen, aşağı yukarı altı ay önce siyasi bir vazife ile Paris'ten ayrılmıştı. O yokken, küçük hanmlara has bütün hava ve heveslere, şımarık çocukların kaprisli arzularını ekleyen Moïna belki hoppalığından, belki kadınlığın işvelerine itaat için belki de cilvelerinin tesirini tanımak maksadıyla, kurnaz fakat kalbsiz bir adamın sevgisiyle oynamaya kalkıştı. Erkek aşktan sarhoş olduğunu söylüyordu; amma bu aşk bir züppenin içtimai ve havai bütün küçük hırslarını tatmin arzusundan ibaretti.

Uzun tecrübelerle, hayatı tanımayı, insanlar hakkında hüküm vermeyi, cemiyetten endişe etmeyi öğrenen Madam d'Aiglemont, bu maceranın inkişafını dikkatle takip etmiş-

ti. Kızının hiçbir mukaddes şey tanımayan bir erkeğin eline düştüğünü görerek, mahvolcağını seziyordu.

Moïna'nın sözlerini can kulağıyla dinlediği erkeğin, bir ahlâksız olduğunu anlamak onun için korkunç bir şey değil miydi? Demek ki sevgili kızı bir uçurumun kenarında idi. Anne bunu dehşet veren bir katiyetle biliyor, fakat onu tutmaya da cesaret edemiyordu. Çünkü titriyordu Kontes'in önünde.

Önceden anlıyordu ki Moïna akıllıca öğütlerin hiçbirini dinlemeyecek. Kendisi için demir gibi sert, başkaları için yumuşacık olan bu ruh üzerinde hiçbir tesiri yoktu. Şefkati, onda âşıkın asıl meziyetleriyle meşrulaşan bir ihtirasın ıstırablarına karşı alaka uyandırırdı. Fakat kızınınki sadece işve idi ve Markiz Moïna ile mücadeleyi, bir satranç partisi telakki edecek tıynette olduğunu bildiği Kont Alfred de Vandenesse'den iğreniyordu. Amma bu nefretine rağmen, bedbaht valide, hıncının asıl sebeblerini kalbinin en derin köşesine gömmek zorunda idi. Alfred'in babası Marki de Vandenesse'le aralarında pek samimi bir dostluk vardı. Cemiyetin saygı gösterdiği bu arkadaşlık, genç adam, Madam de Saint-Héreen'lere girip çıkmasına müsaade ediyor, delikanlı çocukluğundan beri Moïna'ya âşıkmış gibi görünüyordu.

Sonra, Madam d'Aiglemont onları birbirinden ayırması gereken korkunç sırrı ortaya atmaya karar verse de neye yarayacaktı? Muvaffak olamayacağını dini gibi biliyordu. Alfred böyle şeylere inanmayacak kadar ahlâksız, kızı bu ifşaya kulak asmayacak derecede kurnazdı. Nihayet genç kontes bunun bir anne desisesi olduğunu ileri sürerek işin içinden sıyrılacaktı. Madam d'Aiglemont zindanını kendi elleriyle kurmuş, kendi kendini hapsetmişti.

Orada Moïna'nun mahvolduğunu göre göre ölmeye mahkûmdu. Halbuki kızının hayatı onun gururu, saadeti, teselisiydi ve nazarlarında kendi ömründen bin kere daha kıy-

metliydi. Korkunç, inanılmaz, anlatılmaz acılar; uçsuz bucaksız uçurum.

Sabırsızlıkla kızının kalkmasını bekliyordu. Amma ondan korkuyordu da. Bir an evvel hayatla alakasını kesmek isteyen, fakat celladı hatırladıkça soğuk terler döken bahtsız mahkûma benziyordu. Markiz son bir teşebbüste bulunmaya karar vermişti. Lâkin, ihtimal teşebbüsünde muvaffak olamamaktan çok, bütün cesareti tükenen kalbini yaralayan o acı darbelerden birine hedef olmaktan korkuyordu.

Onu annelik aşkı o hale getirmişti ki, kızını seviyor, ondan korkuyor, bir hançer darbesinden çekiniyor, fakat önüne de koşuyordu. Annelik duygusu, seven gönüllerde o derece geniştir ki, bir annenin kayıtsızlaşmadan önce din ve aşk gibi büyük bir fikre dayanarak ölmesi lazımdır.

Uyandı uyanalı, Markiz'in meşum hafızası, görünüşte küçük olan fakat manevi hayatta büyük hadiseler teşkil eden bu vakaları gözlerinin önünde canlandırmıştı. Filhakika bazen bir jestte bütün bir facia gizlidir. Bir sözün şivesi bütün bir ömrü yaralar, bir bakıştaki kayıtsızlık en mesut ihtirası öldürür.

Maalesef Markiz d'Aiglemont, bu jestlere lüzumundan fazla şahit olmuş, ruhta korkunç bir tesir bırakan o bakışlara sık sık hedef teşkil etmiş, o lâkırdılardan çok dinlemişti. Onun için hatıralarından ümitvar olması kabil değildi.

Alfred onu, kızının kalbinden silmişti. Bunu apaçık görüyordu. Kendisi, anne, bu gönülde bir hazdan çok bir vazife olarak yaşıyordu. Ufak tefek binbir hadise kontesin kendisine karşı pek fena bir vaziyet takındığını gösteriyor ve Markiz bu nankörlüğü ihtimal ki bir ceza telakki ediyordu.

Kendisini vuran eli hâlâ takdis edebilmek için kızının hareketini Tanrı'nın iradesi olarak kabul etmeye çalışıyordu.

O sabah her şeyi hatırladı. Ve olup bitenler yeniden kalbini öyle şiddetle sarstı ki, kederle dolu ruhu, en küçük bir acı

ile taşacak hale geldi; soğuk bir bakış Markiz'i öldürebilirdi. Bu ailevi hadiseleri tasvir etmek güçtür. Amma birkaçını anlatmak hepsini izah etmeye kâfidir belki.

Mesela Markiz'in kulağı biraz ağırlaşmıştı. Moïna konuşurken bir türlü sesini yükseltmiyordu. Bir gün anne, ıstırap çekenlere has bir saflıkla, tek kelimesini anlamadığı bir cümleyi tekrarlamasını rica etti. Moïna itaat etti amma öyle nezaketsiz bir eda takındı ki Madam d'Aiglemont'un bir daha böyle bir dilekte bulunmasına imkân kalmadı. O zamandan beri Moïna bir şeyler anlatır veya konuşurken, markiz yakınında bulunmaya gayret ederdi. Fakat kontes çok defa, gafletle annesinin ayıpladığı bu sakatlıktan sıkılmışa benziyordu.

Binbir misal içinden seçilen bu numune, ancak bir annenin kalbini örseyebilirdi. Belki bir müşahit bunları hiç de fark edemezdi. Çünkü yalnız bir kadın gözünün seçebileceği inceliklerdi bunlar.

Mesela yine bir gün, kızına Princesse de Cadignan'in kendisini ziyarete geldiğini söyleyince, Moïna sadece, "Nasıl! Sizin için geldi ha!" cevabını vermişti. Bu kelimeleri söylerken takındığı tavırda, şivesinde, hafif bir hayret ve zarif bir küçümseyiş vardı. Madam d'Aiglemont ayağa kalkmış, gülümsemiş ve gidip gizlice ağlamıştı.

Terbiyeli insanlar, hele bilhassa kadınlar, hislerini ancak belli belirsiz tuşlarla [dokunuşlarla] açıklarlar. Amma hayatlarında bu zavallı anneninkine benzeyen anlar bulunan kimseler kalblerinin titreyişini pekâlâ sezer.

Hatıraların yükü altında takati kesilen Madam d'Aiglemont'un pek dikenli pek zalim olan o küçük vakalardan biri geldi aklına. Gülümseyişler altında gizlenen acı bir istihfafı şu dakikada bütün acılığıyla fark ediyordu. Fakat kızının yattığı odanın pencereleri açılmıştı, bunu duyunca gözyaşları kurudu. Az önce önünde oturduğu parmaklık boyunca uzayan ağaçlıklı yoldan kızının penceresine doğru koş-

tu. Yürürken bahçıvanın birkaç zamandan beri bakılmayan bu yolun kumlarını büyük bir itina ile temizlemiş olduğunu fark etti. Madam d'Aiglemont kızının penceresi altına yetişmişti ki pancurlar hızla kapandı.

"Moïna!" diye seslendi.

Hiç cevap yok.

Eve giren Markiz, kızının uyanıp uyanmadığını sordu. Moïna'nun famdöşambrı:

"Kontes hazretleri küçük salondalar," dedi.

Madam d'Aiglemont'un içi pek dolu, zihni pek meşguldü. Böyle hafif hadiseleri düşünecek halde değildi şimdi. Hızla küçük bir salona geçti. Kontes oradaydı. Sırtında bir penyuvar [sabahlık] vardı. Dağınık saçlarına ihmalkâr bir eda ile bir hotoz [başlık] geçirmişti, ayaklarında pantuflar vardı. Odasının anahtarı kemerine takılıydı; keskin renkler alan çehresinde adeta fırtınalı düşünceler okunuyordu. Bir sedire oturmuştu, dalgın görünüyordu.

Sert bir sesle:

"Niçin giriyorsunuz?" diye seslendi. Sonra sözünü keserek dalgın bir eda ile devam etti. "O, siz miydiniz anne?"

"Evet yavrum, annen!"

Madam d'Aiglemont bu cevabı verirken şivesi ve tavrı öyle derin bir heyecan ifade ediyordu ki kutsiyet sıfatını kullanmadan anlatmak güçtür. Gerçekten tam bir annelik kutsiyeti vardı üstünde. Bu hal kızının da dikkatini çekti. Kontes, hürmet, endişe ve vicdan azabı sezilen bir hareketle başını çevirdi. Markiz salonun kapısını örttü. Bir kimse gelecek olsa gürültüsü işitilecekti. Bu sayede aralarındaki konuşmayı başkalarının duymaması sağlanmış oluyordu.

Markiz:

"Kızım," dedi. Biz kadınların hayatındaki en mühim buhranlardan biri hakkında seni aydınlatmak vazifemdir; sen farkında değilsin amma ne olursa olsun böyle bir kriz geçirmek-

tesin. Bir anne gibi değil bir arkadaş gibi seninle konuşacağım. Evlenmek suretiyle istediğin gibi hareket etmek hürriyetini kazandın, yaptıklarından yalnız kocana hesap vermek mecburiyetindesin. Amma üzerinde annelik nüfuzumu o kadar az kullandım ki (belki de hata ettim) öğüde şiddetle muhtaç olduğun şu anda sana bir defacık olsun sözlerimi dinletmek hakkımdır sanırım. Düşün ki Moïna seni kabiliyetli yüksek bir adamla evlendirdim, onunla iftihar etsen yeridir."

Moïna haylaz bir eda ile annesinin sözünü keserek:

"Anne!" dedi. "Ne demek istediğinizi anlıyorum. Alfred hakkında vaazlar vereceksiniz bana."

Markiz gözyaşlarını güçlükle zapt ederek:

"Eğer hissetmeseydiniz, böyle kolaylıkla keşfedemezdiniz Moîna!"

Adeta mağrur bir tavırla:

"Ne?" dedi. "Anne, doğrusu..."

Madam d'Aiglemont fevkalade bir gayret sarf ederek:

"Moïna," dedi. Söylemekliğim lazım gelen şeyleri dikkatle dinlemeniz icabeder."

Kontes, kollarını kavuşturdu, saygısız bir itaat göstererek inanılmayacak bir soğukkanlılıkla: Müsaade edin de anne Pauline'i çağırayım bir yere yollayacağım da..." dedi.

Zile bastı.

"Sevgili yavrum, Pauline sözlerimizi."

Annesine garip görünen bir ciddiyetle:

"Anne!" dedi. Sustu, famdöşambr gelmişti "Pauline Baudran'a kadar bizzat git, neden şapkamı göndermemişler."

Sonra tekrar oturdu ve dikkatle annesine baktı.

Kalbi acıyla dolup boşalan Markiz'in gözleri kuru idi, ıstırabını ancak annelerin anlayacağı bir heyecan içinde idi. Moïna'yı tehlikeden haberdar etmek ve aydınlatmak için söze başladı.

Amma, ihtimal ki annesinin Marki de Vandenesse'in oğ-

lu hakkında beslediği şüpheler kontesin ağırına gitmişti. İhtimal ki gençlerin tecrübesizliğinden doğan o anlaşılmaz çılgınlıklardan birine yakalanmıştı; annesinin bir lahza duruşundan istifade ederek, cebri bir gülüşle:

"Ben yalnız babasını kıskandığını sanıyordum anne!" dedi.

Madam d'Aiglemont gözlerini yumdu. Başını eğdi ve pek zayıf bir ah çekti. Hayatın büyük buhranlarında bize Allah'ın yardımını arattıran o yenilmez hisse boyun eğer gibi, havaya baktı; sonra korkunç bir ihtişam ve derin bir ıstırap okunan gözlerini kızına dikti; titreyen bir sesle:

"Kızım," dedi. "Anneniz hakkında, yaraladığı adamdan daha insafsız davrandınız. İhtimal ki Tanrı bile sizin kadar zalim olmayacaktır."

Madam d'Aiglemont ayağa kalktı. Fakat kapıya yetişince geri döndü, kızının gözlerinde yalnız şaşkınlık gördü, çıktı. Ancak bahçeye yetişebildi, orada takati kesildi. Kalbinde şiddetli acılar duyarak bir sıranın üzerine yığıldı. Kumda dolaşan bakışları, bir erkek ayağının taze izini tanıdı. Çizmeler kumda apaçık çizgiler bırakmıştı. Hiç şüphe yok ki, mahvolmuştu kızı. Pauline'in şapkacıya gönderilmesindeki hikmeti anladı. Bu zalim düşünceyi daha çirkin bir seziş takip etti. Marki de Vandenesse'in oğlu, Moïna'nın kalbindeki evlâdın anneye karşı borçlu olduğu hürmet hissini öldürmüştü. Bu tahmin acılarını bir kat daha arttırdı; yavaş yavaş bayıldı. Bu haliyle uykuya dalmış gibiydi.

Genç kontes, annesinin kendisine sertçe bir gözdağı vermek istediğini sandı. Akşama bir okşayış, biraz itina ile dargınlığını giderebileceğini düşündü. Bahçede bir kadın çığlığı duyunca, ihmalkâr bir eda ile pencereden eğildi. Henüz şapkacıya gitmeyen Pauline, yardım çağırıyor ve Markiz'i kollarının arasında tutuyordu. Annenin dudaklarından dökülen son söz:

"Kızımı ürkütmeyiniz!" oldu.

Moïna annesini kaldırdıklarını gördü. Madam d'Aiglemont sararmıştı, cansızdı, güçlükle nefes alıyor, fakat konuşmak veya boğuşmak ister gibi kollarını sallıyordu. Moïna da annesinin arkasından gitti. Sessizce onu karyolasına yatırmalarına ve elbiselerini çıkarmalarına yardım etti. Yaptığı hata onu yerin dibine geçiriyordu. Bu son dakikada annesini anladı, amma artık iş işten geçmişti. Onunla baş başa kalmak istedi. Odada yalnız kaldılar; kendisini daima okşayan ellerin soğuduğunu hissediyordu. Hüngür hüngür ağlamaya başladı. Onun ağlayışlarına uyanan Markiz, kendinde sevgili Moïna'sına bakmak kudretini buldu. Sanki bu perişan ve narin göğsü yırtmak isteyen hıçkırıkların gürültüsünü duydu ve gülümseyerek kızını seyretti. Bu tebessüm, bu genç anne katiline anlattı ki: Anne kalbi, derinliğinde daima af bulunan bir uçurumdur. Markiz'in vaziyetini görür görmez bir doktor, bir cerrah ve torunlarını çağırtmak için atlı uşaklar göndermişlerdi.

Genç Markiz'le (gelini) çocukları, tıb adamlarıyla aynı zamanda geldiler.

Hayli heybetli, sessiz ve endişeli bir topluluk teşkil ettiler. Hizmetçiler de bu gruba katıldılar. Hiçbir gürültü duymayan genç Markiz, odanın kapısına yavaşça vurdu. Herhalde ıstırap içinde kendine gelen Moïna, bu işareti duyunca, kapının iki kanadını hızla itti. Bu aile meclisini ürkek gözlerle seyretti, halindeki perişanlık kelimelerden daha beliğdi [anlaşılır]. Bu canlı perişanlık karşısında hepsi dilsiz kaldı. Ölüm yatağında Markiz'in ihtilaçla gerilen ve katılaşan ayakları göze çarpıyordu.

Moïna kapıya dayandı, akrabalarına boğuk bir sesle:

"Annemi kaybettim!" dedi.

Paris, 1828-1842

CEMİL MERİÇ
BÜTÜN ÇEVİRİLERİ

Cemil Meriç'in edebiyat ve edebiyat dışı alanlardaki çevirileri, onun, "kültürle derinlemesine alışveriş kaygı"sının, "düşünce mesaisi"nin izlerini taşır. Çevirilerinde Türkçeye olduğu kadar çeviri yaptığı dillere de hâkimiyetini gösteren Meriç, kendine has üslûbuyla bir yandan edebiyat ve düşünce dünyamıza katkıda bulunmaya devam ederken, zaman zaman da çevirdiği eserlerle ve yazarlarıyla ilgili kimi çalışmalarını da okurlarla paylaşır.

1831-1842 tarihleri arasında altı bölüm olarak yayımlanan *Onuncudaki Kadın*'da Balzac, dönemin Fransası'nın toplumsal yapısını, hayat tarzını ve kadın-erkek ilişkilerini Julie'nin hayatından hareketle; ilk aşk, mutsuz bir evlilik, annelik, yasak aşklar, sevgisiz büyüyen çocuklar, aşk, nefret ve intikamla örülü bir kadının hikâyesi ışığında anlatır.

THQ
0651545
LHL

İletişim

ISBN-13: 978-975-05-2303-8
9 789750 523038